

INTERVIEW

Dean & Jerry van
Making a Murderer

KRONIEKEN

Arbeidsrecht, Pensioenrecht,
Vennootschapsrecht

ANALYSE

Klokkenluiden in de
advocatenpraktijk

35 onder de 35

De nieuwe
generatie
advocaten

Vakantie
Hoe laat je
je kantoor
los?

Niehoff Werning & Kooij
financieel adviseurs voor advocatuur en notariaat

Fusie? Of splitsen?

Een specialisme toevoegen aan de praktijk of efficiënter werken door krachten te bundelen?
Of een verschil van inzicht dat juist leidt tot het besluit om de

samenwerking te verbreken? Bij samengaan of ontvlechten gaat de aandacht meestal uit naar de juridische en praktische aspecten. Terwijl ook de ondernemingsrisico's wijzigen

en opnieuw onder de loep moeten worden genomen. Zo moet het in- en uitloopriscico goed in kaart worden gebracht en de verzekeringslimieten opnieuw worden vastgesteld.

Wij hebben al veel fuserende en splitsende kantoren begeleid. Maak dus gebruik van onze expertise.

www.nwk.nl

96e jaargang

Het *Advocatenblad*, het blad voor de Nederlandse advocatuur, verschijnt 8 keer per jaar en wordt uitgegeven door Boom Juridisch. De van de Nederlandse orde van advocaten onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen.

Hoofdredacteur a.i.

Daphne van Paassen

Redactiecoördinator

Nathalie Gloudemans-Voogd

Redactie

Sabine Droogleever Fortuyn en Francisca Mebius

Advocaat-redactieleden

Leonard Böhrer, Halime Celik, Jack Linssen, Martijn Maathuis, Robert Malewicz, Christiaan Oberman, Marc Padberg, Theo van Schagen, Christiane Verfuurden

Beeldredactie

Charlotte Helmer

Vormgeving

Textcetera, Den Haag

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Wilco, Amersfoort

Citeerwijze

Adv.bl. 2016-4, p.

Aan dit nummer werkten mee

Erik Jan Bolsius, Jiri Büller, Halime Celik, Dineke Dal, Chris van Houts, Sjoerd van der Hucht, Regien de Graaff, Renske Imkamp, Lars Kuipers, Robert Sanders, Tatiana Scheltema, Bart van Tongeren, Harry Veenendaal, Marian Verburgh

Redactionele bijdragen

Bijdragen kunnen naar redactie@advocatenorde.nl. Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op. De redactie heeft het recht bijdragen in te korten.

Boom juridisch

Selma Hoedt (uitgever)

Bureau van de orde

Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag, postbus 30851, 2500 GW Den Haag, info@advocatenorde.nl, 070-335 35 35, helpdesk: helpdesk@advocatenorde.nl, 070-335 35 54.

Abonnementen

De abonnementsprijs bedraagt € 240 per jaar (excl. btw, incl. verzendkosten). Een abonnement biedt u naast de gedrukte nummers tevens het online-archief vanaf 2001 én een e-mailattending. Kijk op www.advocatenblad.nl voor meer informatie en het afsluiten van een abonnement. Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan. Valt de aanvang van een abonnement niet samen met het kalenderjaar, dan wordt over het resterende gedeelte van dat jaar een evenredig deel van de abonnementsprijs in rekening gebracht. Het abonnement kan alleen schriftelijk tot uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar worden opgezegd. Bij niet-tijdige opzegging wordt het abonnement automatisch voor een jaar verlengd. Voor vragen over uw abonnement kunt u contact opnemen met Boom distributiecentrum via tel. 0522-23 75 55 of tijdschriften@boomdistributiecentrum.nl.

Adreswijzigingen

Boom distributiecentrum via tel. 0522-23 75 55 of tijdschriften@boomdistributiecentrum.nl. Adreswijzigingen van advocaten: adres@advocatenorde.nl.

Media-advies

Maarten Schuttél

Advertentiedeelname

Capital Media Services B.V., Staringstraat 11, 6521 AE Nijmegen
Tel. 024 - 360 77 10, mail@capitalmediaservices.nl

Behoudens door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden. Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van artikelen aan het *Advocatenblad* impliceert toestemming voor openbaarmaking en veelevoudiging t.b.v. de (elektronische) ontsluiting van (delen van) het *Advocatenblad* in enige vorm.

ISSN 0165-1331

Omslagfoto: Jiri Büller

© helloank

REDACTIONEEL

MILLENNIALS

DOOR / DAPHNE VAN PAASSEN

‘Druk zijn is totaal niet cool, een maatstaf voor niks,’ zegt een van de jonge advocaten uit onze lijst 35 onder de 35. ‘De slimme dingen en de inzichten komen vaak als je je verveelt, als je andere dingen doet en je hersens in de lummelstand staan.’

Hoewel een leercurve binnen de advocatuur is gestructureerd langs de aloude lijnen van het meester-gezelprincipe, denk ik dat 35+-advocaten op dit punt veel van de zogenaamde millennials kunnen opsteken. Reden voor het *Advocatenblad* om deze lijst van jonge hoogvliegers te presenteren. Want ondanks de forse hoeveelheid tijd die ze stoppen in nevenactiviteiten als autoracen of start-ups (ze geven de *T-shaped lawyer* op geheel eigen wijze vorm), zijn ze er als advocaat niet minder succesvol om. Misschien heeft het een zelfs wel met het ander te maken, suggereert Philip de Roos – van wie genoemd citaat afkomstig is.

In die zin wijkt deze generatie echt af van de advocaten vóór hen. Want hoeveel vakgenoten kent u die in staat zijn tot lummelen, loslaten, nietsdoen? In ons verhaal over hoe je stressloos op vakantie gaat, blijkt dat de gemiddelde advocaat zelfs tijdens de zomervakantie moeite heeft om niet te werken. Terwijl onderzoek keer op keer laat zien hoe belangrijk het is om regelmatig te ontstressen door volledig te ontkoppelen. En dat hoeft niet per se door niets te doen. Voor wie moeite heeft met doelloos dobberen op een luchtbed, heeft professor Vingerhoets prettig advies: zorg voor een actieve vakantie – dat maakt minder onrustig (zie pagina 35). Iets heel anders doen dan je normaal doet, kan soms tot een helder inzicht leiden, daarin geven onderzoeken de millennials gelijk. Dat blijkt in versterkte mate het geval als het om lummelen of activiteiten in het buitenland gaat. Volgens recent wetenschappelijk onderzoek blijkt dat reizen, of werken in het buitenland, ons creatiever en innovatiever maakt. Onderzoek van de Columbia Business School bijvoorbeeld laat zien dat hoe langer designers van 270 onderzochte modehuizen in het buitenland hadden gewerkt, des te innovatiever hun producten waren. De onderzoekers vermoedden dat een vreemde cultuur met andere geuren, smaken, indrukken, gewoontes en sensaties ons uit onze comfortzone haalt, waardoor we ook anders naar onze bekende omgeving (bijvoorbeeld ons werk) kijken. Misschien dat die millennials daarom wel zo goed zijn in hun vak: door al die nevenactiviteiten zijn hun hersens permanent een beetje op vakantie.

Voor die van mijzelf komt aan die gelukkige staat een eind: na maanden het hoofdredacteurschap gecombineerd te hebben met lesgeven en schrijven ga ik mij toeleggen op het opleiden van toekomstige journalisten en geef het stokje door aan de nieuwe hoofdredacteur Kees Pijnappels.

DEZE EDITIE

Interview
Making-a-Murderer-advocaten:
'Levenslang is maatschappelijke doodstraf'

Reportage
**Advocaat in de klas
'Bertje moet de ergste straf krijgen'**

VOORAF

3 Redactioneel, Colofon

INTERACTIE

6 Het dilemma, Poll, Tweets

ACTUEEL

- 7** Citaat, Cijfers, Column Harry Veenendaal
- 8** Ondertussen op het Binnenhof
- 11** Ter zitting, Agenda
- 13** Lawyers for lawyers
- 14** Frisse neus: Philip de Roos

ARTIKELEN

- 35** Stressloos op vakantie
- 38** Boeken: Advocaten voor op vakantie
- 40** Quiz: wat doet u bij een datalek?
- 43** Canon: Max Rood - Actief en geëngageerd

JURIDISCHE ARTIKELEN

- 45** Klokkenluiden in de advocatenpraktijk
- 50** Gebrek aan rechtsbescherming bij pgb
- 55** Ook vrije advocaatkeuze bij bezwaarprocedures

EVEN OPFRISSEN

57 Vernietiging en verwijzing

VAN DE NOVA

- 87** Ordeberichten
- 97** Transfers
- 104** Van de tuchtrechter
- 106** Ten slotte: column algemeen deken

Cover
**35 onder de 35
De hoogvliegers
van 2016**

Kronieken
**Arbeidsrecht
Pensioenrecht
Vennootschapsrecht**

WIJ PLEITEN VOOR HET OOSTEN.

KienhuisHoving brengt je verder. Naar Enschede, het dynamische centrum van Twente. Waar de business bloeit en genieten van het leven een grondrecht is. Op een terras op de Oude Markt, een van de vele landgoederen of gewoon thuis, in je eigen achtertuin. Lekker leven is hier niet moeilijk. Een uitdagende baan vinden evenmin. Kijk voor al onze vacatures op www.kienhuishoving.nl. Ook laten we je graag ons Wetboek van het Oosten zien!

HET DILEMMA

De grens is soms moeilijk te ontwaren: is dit nog prettig samenwerken, of flirt mijn cliënt nu met me? Hoe ga je daar het best mee om? Drie advocaten vertellen hun oplossing.

DOOR / NATHALIE GLOUDEMANS-VOOGD

Remko Roosjen - advocaat bij
MAAK Advocaten in Amsterdam:

‘Met een glimlach wees ik naar een stoel aan tafel’

‘Ik had een bespreking. “Mevrouw wacht al op je,” zei mijn secretaresse. Mevrouw bleek óp de tafel te zitten. Het was nog net geen *Basic Instinct*. Ik stond perplex. Ja, wat doe je dan? Ik zei: “Lekker weertje, hè?” want het was een warme zomerse dag. En: “Ga lekker zitten.”

Met een glimlach wees ik naar een stoel aan tafel. Uiteindelijk is het in deze zaak goed gegaan, maar als het uit de hand loopt, kun je het dossier soms wat meer bij een collega neerleggen. Het belang van de zaak gaat altijd voor. Dat flirten mag geen enkele rol spelen, anders moet je je onttrekken.’

Sabine Bovy - advocaat bij
à la carte advocaten in Rotterdam:

‘We zijn de fles gaan ruilen voor haar eigen geur’

‘Een cliënt had een oogje op een voormalig kantoor-genote. Hij wilde telkens met haar afspreken, terwijl je vaste cliënten helemaal niet zo vaak ziet. Soms krijg je van een particuliere cliënt een taart of bos bloemen:

beleid bij ons was dat je die dan op kantoor uitstalde. Maar deze cliënt, een zakelijke klant nota bene, kwam aanzetten met een stevige fles parfum en een persoonlijk kaartje. Ze voelde zich er ongemakkelijk bij en dit was niet iets wat ze op kantoor kon zetten. Dus we zijn de fles gaan ruilen voor haar eigen geur. Zij ging kort daarna weg bij kantoor; de cliënt bleef en niemand ontving nog zulke cadeaus.’

Job Knoester - advocaat bij
Knoester en Van der Hut Advocaten in Den Haag:

‘Ik kon haar advocaat niet meer zijn’

‘In het begin had ik het niet zo door. Hoe ze me benaderde, soms een lange blik; ik zocht daar niks achter. Tot ze een keer aan de telefoon zei dat wij hetzelfde karma hadden. Dat ze zag en voelde dat er een toekomst voor ons was weggelegd. “Ik voel me vereerd,” zei ik, “maar we hebben een zakelijke relatie en dat moet vooral zo blijven.” Ik heb haar toen een brief gestuurd dat onze relatie het zakelijk verband ging verlaten en ik daarom haar advocaat niet meer kon zijn. Een paar weken later stuurde een open sollicitatie. Het was een goede brief, maar ze is niet aangenomen.’

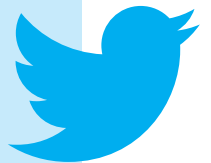
@ADVOCATENBLAD

Absolute must strafpleiters, Joost Nan @Advocatenblad over acties/ uitvoering rol mbt 359a Sv-verweer. #achilleshiel @AHTDEHAAS

Mooie afsluiting column van @MatthijsKaaks in @Advocatenblad over ongewenstheid v selecteren van rechters. #Wilders @RonEisenmann

Collega @Sjoerd_BvdV vertelt in @Advocatenblad met #thuiswerken omgaan bij @BvdVUtrecht. Vertrouwen=vrijheid#semco @AdvocaatMaats

Mooi motto van Gerard Spong in @Advocatenblad: werk hard, wees eerlijk en je bent op aarde om te zondigen @Yvon1975

VACATURE

ADVOCAAAT-REDACTIELID VOOR HET ADVOCATENBLAD

Het *Advocatenblad* zoekt naar een advocaat die zich als redactielid wil inzetten voor het blad. Gezien de samenstelling van de advocatenredactie genieten specialisten op het terrein van arbeidsrecht de voorkeur. De momenteel negenkoppige advocatenredactie staat borg voor de juridisch-inhoudelijke kwaliteit van de titel *Advocatenblad* en doet suggesties voor de inhoud. Geregeld schrijven de redacteuren artikelen voor het *Advocatenblad*. De van de Nederlandse orde van advocaten onafhankelijke redactie vergadert op de eerste dinsdag van de maand. Voor het bijwonen van deze vergaderingen ontvangen de advocaat-redacteuren een vacatievergoeding. Zij worden benoemd voor de duur van vier jaar en zijn eenmaal herbenoembaar. Geïnteresseerden kunnen voor 1 augustus een motivatie en cv sturen naar redactie@advocatenorde.nl. Een gesprek met een vertegenwoordiging van de advocatenredactie maakt deel uit van de selectieprocedure.

CIJFERS

De versnippering binnen de advocatuur is in forse mate toegenomen. **Bijna 90 procent van de advocatenkantoren in Nederland** heeft momenteel minder dan vijf werknemers in dienst.

Bron: ABN AMRO Economisch Bureau, mei 2016

CITAAT

‘De uitspraak dat Turkije onveilig is, is een duidelijke realitycheck voor belangrijke aannames in de Turkije-deal.’

De overeenkomst tussen Turkije en de Europese Unie komt in gevaar, zegt vreemdelingenrechtadvocaat Wil Eikelboom. Hij reageert op een Griekse rechterlijke uitspraak; een Syriër hoefde niet terug naar Turkije, omdat dit land niet veilig zou zijn (*Advocatenblad.nl*, 24 mei 2016).

COLUMN

DOOR / HARRY VEENENDAAL

DOWNTON ABBEY

Europese advocatenkantoren lopen hopeloos achter op Amerikaanse kantoren als het gaat om technische innovaties. Dat stelt de Boston Consulting Group (BCG) in een recente studie in samenwerking met de Duitse Bucerius Law School. BCG legt in feite een bembom onder de Beroepsopleiding Advocatuur die nog steeds Assyrische trekjes vertoont als het gaat om de toekomst. Kort en goed: Europese kantoren zullen de slag om multinationals verliezen en daarna de strijd om de kleinere cliënten. Dit zal niet lang meer op zich laten wachten. Over tien jaar is het huidige Europese advocatuurlijke landschap niet meer dan een aflevering van *Downton Abbey*.

Wat cijfertjes: Amerika telt sinds 2013 vele honderden *legal-tech* start-ups en bestaande toeleveranciers. Goed voor een slordige USD 150 miljoen aan *venture capital* investeringen. En dat is een hoop poen vergeleken met Europa. Duitsland heeft bijvoorbeeld slechts tien *legal-tech* leveranciers. Nederland telt louter twee leveranciers. Europese advocatenkantoren zijn om die reden langzamer met het adapteren van technische vernieuwingen. Hoe is dat mogelijk? Volgens BCG speelt mee dat in Amerika strenge richtlijnen bestaan voor bewijsvergaring door *document disclosure* tijdens een *discovery fase* waardoor de behoefte aan automatisering toenam. Daarnaast is het veel eenvoudiger om in Amerika toegang te krijgen tot *venture capital* en de Engelse taal is nu eenmaal de *lingua franca* in mondiaal zakendoen.

Grote Amerikaanse advocatenkantoren (> honderd advocaten) voeren sneller nieuwe technologieën in dan hun Europese gildebreders. Zo ontwikkelen ze soms eigen technische oplossingen, zetten zelf *legal-tech incubators* op of investeren in start-ups met interessante technologieën. Europese kantoren lopen

hier ver op achter en gaan meestal pas over op *legal-tech* innovaties wanneer zij daartoe gedwongen worden door de *corporate legal departments* van hun grootste cliënten. Die willen vooral lagere tarieven betalen. Bevalt hen de dienstverlening niet? Dan kopen ze desnoods rechtstreeks *legal-tech* oplossingen in en omzeilen de advocaat integraal. Waar môt dit heen? BCG verwacht over tien jaar een geheel ander landschap. Om marktaandeel en winstgevendheid te bewaren, moeten zowel de kleine als de grote Europese kantoren de kern-elementen van hun businessmodel opnieuw overdenken. Grote kantoren krijgen steeds meer concurrentie van boetiekkantoren in niche markten of van *legal-process outsourcing providers*. Maar de grootste verandering komt vanuit de cliënten. De uurtarieven moeten omlaag en de service moet omhoog. Daarbij geldt dat cliënten weten dat momenteel al tussen de dertig en vijftig procent van een dossier geautomatiseerd kan worden via *tech-based* producten. In het advocatenkantoor van morgen is de advocaat een dossiereigenaar en zal hij primair samenwerken met interne projectmanagers. Deze projectmanagers werken samen met externe outsourcing partners (kostenefficiënte contract review in India). De projectmanager wordt bijgestaan door paralegals. De advocaat werkt samen met de interne techmanager die verantwoordelijk is voor het geautomatiseerde deel van het dossier en die een helpdesk aanstuurt. Voor de Beroepsopleiding Advocaten betekent dit dat naast de traditionele juridische vaardigheden primair aandacht moet worden gegeven aan business-, projectmanagement, algemene technische vaardigheden, databasemanagement, statistiek, analyse en digitale communicatie. Wen er maar aan: het is *The Dawning of the Age of In Absentia* voor Europese advocaten.

ONDERTUSSEN OP HET BINNENHOF

DOOR / MARIAN VERBURGH

Voor advocaten relevante
Haagse voornemens en wetten.

VERLIES NEDERLANDER- SCHAP BIJ TERRORISTISCHE MISDRIJVEN

Status Wetsvoorstel 34 016 (R2036) (Wijziging van de Rijkswet op het Nederlandschap ter verruiming van de mogelijkheden voor het ontnemen van het Nederlandschap bij terroristische misdrijven) is op 5 maart 2016 (*Stb.* 121) tot wet verheven.

Inhoud Deelname aan een terroristische organisatie leidt automatisch tot verlies van het Nederlandschap. Er moet wel een onherroepelijke strafrechtelijke veroordeling zijn. Verlies van rechtswege was eerst alleen mogelijk als iemand vrijwillig dienstnam in het leger van een vijandige staat. Andere in het Actieprogramma integrale aanpak jihadisme aangekondigde – verdergaande – wetsvoorstellen (34 356, 34 358 en 34 359) zijn nog in behandeling bij de Tweede Kamer.

In werking 31 maart 2016.

VERGUNNINGPLICHT GRONDSTOFFEN VOOR EXPLOSIEVEN

Status Wetsvoorstel 34 289 (Wet precursoren voor explosieven) is in behandeling bij de Eerste Kamer.

Inhoud Implementatie van EU Verordening 98/2013. Ook dit voorstel dient mede ter bestrijding van jihadisme. Particulieren kunnen straks zonder vergunning geen grondstoffen meer kopen of bezitten waarmee explosieven gemaakt kunnen worden. Bedrijven krijgen de verplichting verdachte transacties van precursoren te melden.

In werking Beoogd: spoedig.

WET HUIS VOOR KLOKKENLUIDERS

Status Initiatiefwetsvoorstel 33 258 van onder andere de SP (Wet Huis voor klokkenluiders) is op 14 april 2016 (*Stb.* 147) tot wet verheven.

Inhoud Elke organisatie met vijftig werknemers of meer moet voortaan een regeling hebben voor het omgaan met meldingen van een vermoeden van een misstand met een maatschappelijk belang. Een modelregeling is te vinden op het sinds 2012 bestaande Adviespunt Klokkenluiders. De ondernemingsraad heeft instemmingsrecht op de interne meldregeling. Het Huis voor klokkenluiders kan klokkenluiders adviseren en onderzoek doen naar maatschappelijke misstanden.

In werking Beoogd 1 juli 2016.

SPREEKRECHT SLACHTOFFER

Status Wetsvoorstel 34 082 (Wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces en wijziging van de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter uitbreiding van de mogelijkheid van uitkering aan nabestaanden) is op 14 april 2016 (*Stb.* 160) tot wet verheven.

Inhoud Dit wetsvoorstel verruimt de omvang van het spreekrecht van het slachtoffer tijdens het strafproces en versterkt de mogelijkheden tot toekenning van een tegemoetkoming aan nabestaanden van een verkeersmisdrijf.

In werking Beoogd 1 juli 2016.

BEPERKING HUWELIJKS- GOEDERENGEMEENSCHAP

Status Initiatiefwetsvoorstel 33 987 van D66, PvdA en VVD (Beperking huwelijksgoederengemeenschap)

is op 19 april 2016 aangenomen door de Tweede Kamer en nu in behandeling bij de Eerste Kamer.

Inhoud Het voorstel beperkt in Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen. Alleen wat door beide echtgenoten tijdens het huwelijk is opgebouwd, valt nog binnen de gemeenschap van goederen. Het vóór het huwelijk opgebouwde vermogen en tijdens het huwelijk ontvangen giften en erfenissen blijven buiten de gemeenschap en zijn privévermogen.

In werking in 2016?

WET OPEN OVERHEID (VERVANGING WOB)

Status Initiatiefvoorstel 33 328 van GroenLinks en D66 (Wet open overheid) is op 19 april 2016 door de Tweede Kamer aangenomen en nu in behandeling bij de Eerste Kamer.

Inhoud Overheden moeten bepaalde categorieën informatie uit eigen beweging openbaren en een zogenaamd transparantieregister bijhouden van hun documenten. Nieuw is de antimisbruikbepaling: als de verzoeker kennelijk een ander doel heeft dan het verkrijgen van publieke informatie, kan het bestuursorgaan besluiten het verzoek niet te behandelen. Het bestuursorgaan dat niet binnen vier weken beslist op een informatieverzoek is niet langer een dwangsom verschuldigd; de verzoeker kan wel in bezwaar en beroep. Er komt minder ruimte om informatie geheim te houden. Ook bijvoorbeeld de Staten-Generaal, de Raad voor de rechtspraak en de Raad van State gaan onder deze wet vallen, evenals sommige semipublieke instellingen. In de Eerste Kamer wordt nog een stevig debat verwacht.

In werking in 2016?

Loyens & Loeff is een gerenommeerd kantoor waar specialisten adviseren op zowel civiel als fiscaal gebied. Tot onze cliënten behoren grote ondernemingen, financiële instellingen en overheden. Het unieke van ons kantoor is de intensieve samenwerking tussen advocaten, belastingadviseurs en notarissen. Onze thuismarkten zijn de Benelux en Zwitserland. Daarnaast hebben we nog 7 vestigingen in de belangrijkste internationale financiële centra. Wereldwijd werken ongeveer 1500 medewerkers bij Loyens & Loeff, waaronder ruim 800 advocaten, notarissen en fiscalisten.

Voor onze praktijkgroep Litigation & Risk Management in Amsterdam zoeken wij op korte termijn meerdere advocaat-medewerkers met 3 tot 4 jaar relevante werkervaring

De litigationpraktijk van Loyens & Loeff opereert in de top van de markt. De cliëntenkring bestaat uit (internationale) beleggers, banken, fondsen en ondernemingen. De werkzaamheden bestaan uit het adviseren en procederen over vraagstukken op het gebied van corporate en commercial litigation.

Profiel

Je hebt ervaring in de litigationpraktijk en beheerst de Engelse taal in woord en geschrift. Tevens heb je een commerciële drive en beschik je over goede communicatieve vaardigheden. Je bent een goede procesadvocaat, flexibel, accuraat en gewend pro-actief op te treden.

Voor meer informatie kun je contact opnemen met Florine Hibbel: 020 578 5318, florine.hibbel@loyensloeff.com.

ONS VERTAALTEAM STAAT VOOR U KLAAR

Uw deadline is onze zorg!

Er zijn genoeg redenen te bedenken waarom u 's avonds om 21.00 uur een juridisch vertaalbureau nodig heeft. JMS Textservice is altijd bereikbaar en beschikbaar om

direct met uw vertaalopdracht aan de slag te gaan en ook binnen korte deadlines de juiste kwaliteit te leveren.

Zo wordt uw deadline onze zorg.

T 0299-351851 | E info@jms-text.nl | W www.jms-text.nl

Procederen in Oostenrijk?

Wijnkamp Advocatuur / Advokatur GmbH

Nederlandstalig advocatenkantoor gevestigd in Oostenrijk.

Meerdere advocaten
Meerdere specialismen
Communicatie in de Nederlandse taal.

A-6460 Imst, Sirapuit 7 Oostenrijk

T: +43 (0) 5412 / 64640 F: +43 (0) 5412 / 64640-15

M: office@wijnkamp-advocatuur.com W: www.wijnkamp-advocatuur.com

ADVOCAAT CENTRAAL

SOFTWARE VOOR DE ADVOCATUUR

“AdvocaatCentraal is een prima product en de prijs is zondermeer aantrekkelijk”

mr. H.W. Bos-Hagens
Advocatenkantoor Bos

Tel. (035) 543 55 66

www.advocaatcentraal.nl

Doorpakken

Vermogensrecht

27/28 juni 2016

Jaarbeurs Utrecht

Doorpakken Vermogensrecht wordt georganiseerd door Law At Work met medewerking van Law At Web.

Vier topdocenten!

Drion, Klomp, Reurich én Van Wechem.

**€1.395,- (excl. btw).
20 PO-punten!**

www.doorpakkenvermogensrecht.nl

TER ZITTING

PSYCHOSE

DOOR / LARS KUIPERS

Poging tot doodslag of niet? De verdachte zelf vindt de beelden van het handgemeen schokkend en zou zo iets nooit doen.

Helder en rustig spreekt hij, meneer B. Wie hem zo hoort, voor de meervoudige kamer in Amsterdam, kan zich nauwelijks voorstellen dat deze man op 25 januari schuimbekkend op het perron van metrostation De Boelelaan stond. Eerst pakte hij daar een vrouw hardhandig beet, en samen met een man die haar probeerde te ontzetten, belandde hij vlak daarna op het tramspoor. Het slachtoffer brak daarbij zijn pols, en nu verwijt het OM meneer B. poging tot doodslag. Zelf weet hij er niks meer van, zegt hij. 'Van mijn advocaat heb ik de beelden te zien gekregen,' zegt hij. 'Heel schokkend. Ik zou zelf nooit zo'n strafbaar feit begaan.'

Wrang is het dat dezelfde meneer B. tussen 2002 en 2007 onterecht vastzat voor de moord op zijn vader. Na cassatie sprak het hof hem vrij, maar achter de tralies had meneer B. last gekregen van psychoses. Eind 2015 ging het slecht met hem, met als dieptepunt de vechtpartij op het perron.

De psychiater heeft vastgesteld dat B. op dat moment hoogstwaarschijnlijk psychotisch was en vindt hem verminderd toerekeningsvatbaar.

De officier van justitie is heel stellig: wie iemand van een tram-perron gooit of meetrekt in zijn val, aanvaardt bewust de kans dat de ander kan komen te overlijden. Dat er geen sneltram of metro aankwam, zegt ze, is puur toeval. Ze eist achttien maanden cel waarvan zes voorwaardelijk, met als bijzondere voorwaarde dat meneer B. daarna wordt opgenomen in een kliniek. De advocaat ziet het heel anders. Hij wil vrijspraak. 'Ik hoor de officier zeggen dat mijn cliënt zich er niet van heeft vergewist dat er geen tram of metro aankwam, maar hij wist op dat moment helemaal niet wat er gebeurde! Kun je dan zeggen dat hij bewust de kans heeft aanvaard dat hij de ander iets zou aandoen?'

'Ik heb geen rechten gestudeerd,' zegt meneer B. 'Maar ik hoop dat u tot een uitspraak komt die me terugbrengt bij mijn huis, mijn werk en mijn familie.'

Twee weken later spreekt de rechtbank meneer B. vrij van poging tot doodslag, maar veroordeelt hem wel voor het opzettelijk toebrengen van zwaar lichamelijk letsel en mishandeling. De straf: zes maanden cel waarvan twee voorwaardelijk. Bovendien moet meneer B. voor drie maanden naar een kliniek, gevolgd door ambulante behandeling.

 Meer weten? Lees een langere versie van dit rechtbankverslag op advocatenblad.nl.

AGENDA

SEMINAR EN UITREIKING NEDERLANDS-DUITSE JURISTENPRIJS

'De onderneming van de toekomst in internationaal perspectief' is het thema van het seminar dat JPR Advocaten in Deventer samen met Alpmann Fröhlich Advocaten te Münster, Rheine en Emsdetten organiseert. Vier ondernemers uit Nederland en Duitsland verzorgen een lezing waarbij ze aandacht besteden aan vragen als: wanneer is uw onderneming klaar voor de toekomst? En: kent u het belang van network economy?

Na afloop van de lezingen zal Ank Bijleveld, commissaris van de Koning van de provincie Overijssel, de Nederlands-Duitse Juristenprijs uitreiken.

Datum: 23 juni van 15.45-17.45 uur.

Plaats: Lebuïnuskerk, Grote Kerkhof 42, Deventer.

Ga naar <http://bit.ly/1Ud2CpL> voor meer informatie en aanmelding.

NATIONAAL ARBEIDSRECHT DINER

Tijdens het komende Arbeidsrecht diner is gedetailleerde aandacht voor de hoogte en wijze van uitbetaling van beloningen. Jaap van Slooten behandelt de regulering van beloningen en de effecten hiervan in juridische zin. Pieter Fluit gaat in op loon bij ziekte. Marianne Ruizeveld bespreekt vervolgens de beloning in transitievergoeding. Nicola Jägers geeft een toelichting op ongelijke beloning. Waarom is het zo'n hardnekkig probleem?

Datum: 23 juni 2016 vanaf 14.00 tot 18.00 uur.

Plaats: Strandzuid Amsterdam, Europaplein 22, Amsterdam.

Ga naar <http://bit.ly/27TMC3h> voor meer informatie en aanmelding.

ACTUALITEITENCURSUS MAKING A MURDERER ADVOCATEN

Dean Strang en Jerry Buting, advocaten van Steven Avery in de Netflix-documentaire *Making a Murderer*, zijn vrijdag 21 oktober in Nederland om hun vakkennis en expertise te delen. Overtuigingskracht, verhoor van de verdachte, ondervragen van getuigen, imago. Aan de hand van voorbeelden uit de documentaire worden thema's behandeld waar advocaten in de dagelijkse strafpraktijk mee te maken kunnen hebben. Dagvoorzitter is Tom Blom, hij zal aan het eind van elk onderwerp, circa de laatste twintig minuten, een sprekerspanel betrekken bij het onderwerp. (Lees vast het interview op p.25)

Datum: 21 oktober van 9.30 tot 17.30 uur.

Plaats: Congrescentrum De Meervaart, Amsterdam.

Ga naar <http://college24.nl/#programma> voor meer informatie en aanmelding.

ZUMPOLLE
ADVOCATEN

www.zumpolleadvocaten.nl

Zumpolle Advocaten in Utrecht staat voor goede en betaalbare rechtshulp, voor iedereen toegankelijk. Het kantoor bestaat uit tien ervaren en gespecialiseerde advocaten.

Wij hebben plaats voor een **ADVOCAAT**

Heb jij ervaring én een praktijk die goed bij ons kantoor past? Dan komen wij graag met je in contact.

Informatie en reactie bij mr. Trees Philipsen:

030 233 32 48 en philipsen@zumpolleadvocaten.nl

Het sluitende puzzelstuk

CAMINADA & VAN LEEUWEN
gerechtsdeurwaarders & incasso

Ondernemingsweg 2D
2404 HN Alphen aan den Rijn
T 0172 44 36 34
F 0172 44 36 50
E info@cvl-incasso.nl
I www.cvl-incasso.nl

DÉ VERZEKERINGSPECIALIST VOOR NOTARIAAT EN ADVOCATUUR

Ron Borgdorff is verzekeringsspecialist voor notarissen, advocaten en vrijgevestigde juristen. Ron kent de specifieke risico's van deze juridische beroepsgroepen. Met ruim 25 jaar ervaring staat hij borg voor een persoonlijk, gedegen advies op maat en korte lijnen.

U wilt een financieel adviseur met verstand van úw zaken?

Neem contact op voor een afspraak.
Bel 033-20 35 000 of mail naar
ron@ronborgdorff.nl

WWW.RONBORGdorFF.NL

van Boetzelaerlaan 24H
3828 NS Hoogland

RON BORGdorFF
FINANCIEEL ADVISEUR VOOR
NOTARIAAT & ADVOCATUUR

VERZEKERINGEN ZOWEL ZAKELIJK ALS PARTICULIER OA:
BEROEPS- EN BEDRIJFSAANSPRAKELIJKHEID • GELD- EN FRAUDE
• ARBEIDSONGESCHIKTHEID • RECHTSBIJSTAND • RECONSTRUCTIE

branchout

Cultivating excellence
through coaching & training

- ✓ Legal English Writing Skills
- ✓ Dutch Law in English
- ✓ English in Mediation
- ✓ Contract Drafting in English

www.branch-out.eu | info@branch-out.eu | 070-888 2899 | Postbus 64747 2506 CC Den Haag

LAWYERS FOR LAWYERS

PRIJS VOOR SYRISCHE ADVOCAAT 'WE MOETEN DE MAATSCHAPPIJ BEHOEDEN VOOR WRAAK'

DOOR / TATIANA SCHELTEMA

Hij bracht drie jaar door in de gevangnissen van Assad. Vorige maand ontving advocaat en journalist Mazen Darwish de Four Freedoms Award voor Freedom of Speech. Vanuit Berlijn reist hij de wereld over om de geesten rijp te maken voor het vredesproces.

Op zijn laptop kijkt Mazen Darwish (41) naar een YouTube-instructiefilmpje: *How to Make a Coin Battery*. 'Ik wil mijn vrienden in de gevangenis helpen, zodat ze hun telefoon kunnen opladen. Voor hen is dat van levensbelang,' zegt hij. Tien minuten eerder is Darwish door de Arabische nieuwszender Al Arabiya via Skype geïnterviewd over de opstand in de gevangenis van de Syrische stad Hama, waar Darwish tot augustus vorig jaar zelf zat opgesloten. De achthonderd merendeels politieke gevangenen eisen hun vrijlating en hebben zeven politieagenten gegijzeld om hun eis kracht bij te zetten. Het regime weigert te onderhandelen en heeft de stroom- en watertoevoer afgesneden. Het tekent de wreedheid van het Assad-regime, maar ook de laakbare houding van de internationale gemeenschap, zegt Darwish. 'Als de grote mogendheden echt werk hadden gemaakt van de VN-resolutie 2254 uit september 2015, die de Assad-regering opriep tot vrijlating van alle politieke gevangenen, was dit niet gebeurd.' Darwish dankt zijn leven aan het tijdig naar buiten brengen van informatie. In februari 2012 deden veiligheidstroepen een inval bij het door hem in 2004 opgerichte Syrian Center for Media and Freedom of Speech (SCM). Darwish en veertien medewerkers – onder wie zijn vrouw Yara Bader – werden gearresteerd. Een medewerker wist nog net een (al klaarstaand) persbericht de wereld in te sturen. 'Anders had niemand geweten wat er met ons was gebeurd en hadden ze ons waarschijnlijk vermoord.' Bader kwam met de schrik vrij, maar Darwish werd drie jaar lang in verschillende gevangnissen vastgehouden en gemarteld. Op 10 augustus 2015 werd hij vrijgelaten en op 9 november bereikte hij Berlijn.

Darwish studeerde rechten om advocaat te worden, maar werd vanwege zijn mensenrechtenactiviteiten niet toegelaten tot de orde van advocaten van Damascus. Daarop werd hij journalist. Het SCM, een zusterorganisatie van Reporters Without Borders, was voor buitenlandse media vrijwel de enige betrouwbare bron voor informatie over het verloop van de Syrische opstand. Vanaf 2011 documenteerden

Darwish en zijn collega's ook de talloze mensenrechtenschendingen door alle strijdende partijen. Voor zijn werk kreeg hij op 21 april de prestigieuze Four Freedoms Award voor Freedom of Speech, eerder droeg schrijver Salman Rushdie de PEN International-Pinter Award aan hem op. Nu vliegt Darwish de wereld over om aandacht te vragen voor het Syrische conflict, dat inmiddels is uitgegroeid tot een 'proxy-oorlog'. 'De hele wereld bevecht elkaar in Syrië: Rusland en Iran tegen de VS en Saoedi-Arabië, Koerden tegen Turkije en Iran, soennieten tegen sjiieten. En de Syrische bevolking functioneert als menselijk schild.' Natuurlijk zou het mooi zijn als straks de ergste oorlogsmisdadigers voor het International Criminal Court zouden worden gebracht, maar die optie wordt door Rusland in de Veiligheidsraad geblokkeerd. Bovendien kan een verzoeningsproces niet alleen juridisch zijn, zegt Darwish. 'Na vijf jaar kan niemand in Syrië – ook degenen die niet daadwerkelijk hebben gevochten – nog zeggen dat hij níét bij het conflict is betrokken. Maar je kunt niet iedereen in de gevangenis stoppen. We hebben iets slimmers nodig, een niet-juridisch proces. We kunnen leren van landen als Zuid-Afrika, Colombia of Rwanda. We moeten de maatschappij behoeden voor wraak en zorgen voor een minimum aan rechtvaardigheid. Zodat mensen begrijpen: dit nooit weer.'

‘MISLUKT? DAT WOORD GEBRUIK IK NOOIT’

TEKST / ERIK JAN BOLSIUS BEELD / CHRIS VAN HOUTS

Advocaat en ondernemer Philip de Roos (33) werkt aan de robotisering van zijn vak. Zo blijft het specialistenwerk over voor de advocaat. ‘We automatiseren processen die anderen nog zien als maatwerk.’

Voor Philip de Roos is deze wandeling naar het Vliegebos in Amsterdam-Noord geen uitzondering. Onder het motto ‘zitten is het nieuwe roken’ overlegt hij vaker tijdens een wandeling, of buiten op het dakterras bij het kantoor van De Roos Advocatuur en contractensite Legalloyd. Niet voor niets ook heeft zijn kantoor een personal trainer voor de advocaten, zijn er ‘zit-stabureaus’ en is er een fitnessruimte in het gebouw dat ze delen met muzikzender XITE. De Roos (sneakers, spijkerbroek, T-shirt), wil het in alle opzichten anders doen dan andere advocaten. Is hij eigenlijk nog wel advocaat? ‘Ja, de hele tijd. Ik ben specialist in ondernemingsrecht en heb me toegelegd op tech-bedrijven. *Disruptors* en innovators zijn

mijn klanten. Ik doe de financieringen, onderhandelingen tussen aandeelhouders, overnames; kortweg ruzie en fusie. Veel van die bedrijven zijn opgebouwd door software-developers, anarchisten met een maatschappelijk betrokken inslag. Leuke mensen om voor te werken. Ik wil net als zij mijn kennis en talenten inzetten voor doelen waarvan ik denk dat ze de moeite waard zijn.’ De Roos werd intensief opgeleid bij Stibbe (‘in vier jaar maakte ik voor acht jaar aan uren’) en werkte daarna voor Google in Dublin. Samen met zijn vriendin had hij er ook een fietswinkel. ‘We gingen de fietsenmarkt wel even *upshaken*, maar dat was lastig, uiteindelijk draaiden we krap *break-even*. Het is zo veel werk om een fiets te verkopen, en na aftrek

van alles houd je geen honderd euro over. Maar ik snap nu wel veel beter hoe een ondernemer denkt.’ Veel advocaten zeggen over zichzelf dat ze ondernemer zijn, maar dat ziet De Roos niet zo. ‘Dat je goede processtukken maakt, maakt je nog geen goede ondernemer. Dat word je pas als je echt risico’s neemt en gaat nadenken over inkoopkosten, het efficiënter organiseren van processen, acquisitie. De ondernemer bekijkt zijn business en scherpt continu aan. Het juridische werk is maar een deel, zoals de lopende band van de BMW-fabriek een onderdeel is van die hele onderneming die ook bestaat uit finance, marketing, sales en HR. De advocaat die dat werk als iets voor *fee-burners* ziet, erkent niet dat een onderneming meer nodig heeft dan een goede lopende band. Kijk eens naar het Amerikaanse Axiom Law, die zijn het vak in een gigantisch tempo aan het vernieuwen.’ Met de ervaring van Google startte De Roos Legalloyd, een contractensite voor ondernemers. De site begon als marktplaats, een Booking.com voor advocaten, maar dat sloeg niet aan. Te vroeg, volgens De Roos. ‘Het is niet mislukt, dat woord gebruik ik nooit. We hebben geleerd, en godzijdank hebben we iets geprobeerd.’ Om de site te financieren, schreef

Wie is Philip de Roos?

- 2006-2010: Advocaat Stibbe
- 2010-2011: Sales bij Google (Dublin)
- 2010-nu: Oprichter Legalloyd, legal selfservice
- 2011-nu: De Roos Advocatuur
- 2016: Vermeld op de lijst 35 onder de 35

Samenwonend, twee kinderen.

‘Slimme dingen verzin je als je hersens in de lummelstand staan’

hij zich ook weer in als advocaat. Eerst als zelfstandige, maar inmiddels werkt hij met acht advocaten. Legalloyd haalde vorige zomer vijf ton op bij investeerders. ‘Klanten van de advocatenpraktijk verwijs ik voor contracten vaak door naar Legalloyd. Wij vinden er niks aan om de zoveelste managementovereenkomst op te stellen, dus die staan op de site.’ Legalloyd is de huisarts, De Roos Advocatuur de specialist, zo schetst hij de verhouding tussen die twee. ‘Een advocaat moet geen huisarts willen zijn, je bent te vaak een stom template aan het invullen en vraagt er toch veel geld voor.’ De stelling dat zijn contracten niet goed zijn, wimpelt hij weg. ‘Ze komen van hoogstaande advocaten die onderdeel zijn van mijn avontuur. Zij geloven dat je templates zo beschikbaar kunt stellen, want hun business is het advies eromheen.’ Omdat het advocatenkantoor

en Legalloyd bij elkaar zitten, heeft de site *backing* van advocaten. ‘Dat is goed voor de juridische en academische tucht. En voor de advocaten is het leuk dat we boven op de robotisering van het vak zitten. We automatiseren processen die anderen nog zien als maatwerk. Legalloyd richt zich op ondernemers die nu niks regelen, omdat advocaten het onnodig duur en moeilijk maken.’ De Roos verwijst naar Amerikaanse sites als LegalZoom en Rocketlawyer om te onderbouwen dat Legalloyd gaat lukken. ‘De investeerders zien een markt die van de ouderwetsheid aan elkaar hangt. Ze verwachten disruptie. Als dat gebeurt, willen ze erbij zijn. Voorspellen is moeilijk, maar ik ben er heilig van overtuigd dat het uiteindelijk gaat gebeuren. Ik geloof dat je met technologie heel toegankelijke juridische producten kunt maken waarmee massa’s mensen zelf hun

juridische zaken kunnen regelen.’ In een stevig tempo wandelt hij over de Nieuwendammerdijk. Idyllisch, maar ook wat ouderwets voor een foto. Nee, dan liever een *urban* achtergrond. Op een oude scheepswerf, met uitzicht op het IJ, vertelt De Roos hoe hij tijd maakt voor gezin en sport. ‘Ik ben heus ambitieus, we willen er een commercieel succes van maken, maar wij hebben ook een winstmaximering. Als je dat gehaald hebt, zijn de kosten betaald, heeft iedereen heerlijk gewerkt en hebben ze allemaal hun loon gekregen. Hoe rijk wil je zijn, wat zijn je targets? Het gaat niet om uren, maar om resultaat, de impact die je maakt met de uren die je hebt. De slimme dingen en de inzichten komen vaak als je je verveelt, als je andere dingen doet en je hersens in de lummelstand staan. Druk zijn is totaal niet *cool*, een maatstaf voor niks.’

35

Ze combineren de advocatuur met autoracen, hulp bieden aan vluchtelingen in Irak of fotograferen. De steile loopbaan van advocaat-stagiaire op je 23ste naar partner op je 31ste komt steeds minder vaak voor. De nieuwe generatie advocaten wil zich breder ontwikkelen. Een beetje jong talent begint daarom voor zichzelf of doet er iets belangwekkends naast. Liefst iets totaal anders, zoals het runnen van een boerenbedrijf of start-up.

DE ONDER DE HOOGVLIEGERS VAN 2016

35

In '35 onder de 35' presenteert het *Advocatenblad* de meest opvallende, ambitieuze, jonge advocaten van Nederland. De parels, de talenten van wie we in de toekomst nog veel gaan horen en die de *T-shaped lawyer* op wel heel eigen wijze vormgeven.

DOOR / SABINE DROOGLEEVER FORTUYN,
NATHALIE GLOUDEMANS-VOOGD
& FRANCISCA MEBIUS

De lijst 35 onder de 35 is een selectie uit een longlist van ruim zeventig jonge advocaten die tot stand kwam doordat de redactie van het *Advocatenblad* naast eigen onderzoek een dertigtal deskundigen (kantoren, dekens, opleidingsinstututen en Jonge Balie-verenigingen) vroeg naar dé jonge advocaat die er voor hen uitspringt doordat hij goed is in zijn vak, maar daarnaast ook een bijzondere prestatie heeft geleverd.

Hij is het jongste AR-lid ooit. **Ruben Alderse Baas** (32) kwam in 2015 rechtstreeks vanuit het bestuur van de Stichting Jonge Balie Nederland in de algemene raad van de NOvA, onder andere om de jongere lichten advocaten aan te spreken. Hij runt ook nog zijn eigen kantoor Alderse Baas Noordhof in een Gronings winkelpand. Cliënten kunnen zonder afspraak binnenlopen, ook 's avonds en in het weekend. De tarieven zijn al even laagdrempelig.

Voordat *corporate litigator* **Henriette van Baren** (27) rechten studeerde, deed ze meerdere kunstopleidingen, onder andere in Florence. Na haar master Privaatrecht bracht ze een jaar door in New York, waar ze *graphic design* studeerde aan de Shillington School. Nu heeft ze naast haar baan bij Houthoff een eigen bedrijf in grafisch ontwerp en werkt ze aan logo's, illustraties en huisstijlen voor verschillende start-ups.

Drie dagen werkt **Tijmen Bongartz** (31) op de sectie ondernemingsrecht van Clifford Chance.

Daarnaast besteedt hij drie dagen per week aan Lexle, een online platform dat de Amsterdamse advocaat oprichtte om juridische oplossingen voor start-ups en kleine bedrijven makkelijk en betaalbaar te maken, met handleidingen zoals 'Hoe richt ik een bv op' en goedkope, op maat gemaakte contracten.

De Utrechtse ondernemingsrechtadvocaat **Maurits Bos** (35) staat behalve grote bedrijven ook start-ups en investeerders van start-ups bij en is daarnaast mentor bij *business accelerators* Rockstart en iMPACT Booster. Die stomen innovatieve, jonge bedrijven klaar voor investeringsrondes. Hij draagt bij aan het *open source* juridische documentenplatform Capital Waters. Zijn cliënten geven hem lovende recensies. En dan heeft hij ook nog een tweede baan als fotograaf. Het online millennials magazine *Vice* gebruikte onder andere zijn beeld.

à la carte heet het kantoor dat **Noëlle Bynoe** (33) oprichtte met Sabine Bovy. De dames rekenen vaste tarieven voor vaste diensten. Elke cliënt betaalt dus hetzelfde en aan dat bedrag valt niet te morrelen. Naast het hanteren van dit innovatieve verdienmodel, zijn ze wars van de formele sfeer binnen de advocatuur. Bynoe is bovendien portefeuillehouder Opleidingen binnen het bestuur van de Stichting Jonge Balie Nederland.

Het Legal Woman Upcoming Talent van 2015 was Stibbe advocaat **Machteld Claessens** (30). 'Ondanks haar relatief jonge leeftijd opereert zij hier met groot gezag en effectiviteit,' staat in het juryrapport. Chambers vermeldde de bestuursrechtadvocate ook al. Recht moet in dienst staan van een rechtvaardige samenleving, vindt Claessens. Daarom is ze actief lid van de Stibbe Pro Bono Commissie en zit Claessens in het bestuur van het Clara Wichmann Proefprocessenfonds. Claessens rondde Grotius vorig jaar cum laude af.

Ze geldt als een van de *rising stars*

Amé Derks (28) mocht zich in 2009 de jongste advocaat van Nederland noemen.

De Woerdense deed verkort vwo en was 17 toen zij ging studeren. Zonder studievertraging trad zij op haar 21ste al toe tot de balie. Derks werkt op

het kantoor dat haar vader oprichtte;

haar moeder is er *officemanager*. Bij Derks Advocaten & Adviseurs legt zij zich toe op het strafrecht en familierecht. Op termijn hoopt Derks het kantoor te kunnen overnemen.

Haar toga is gevoerd met een Afrikaanse print. 'Zo heb ik mijn *roots* altijd bij me', zei ze in *de Volkskrant*. Jarenlang werkte

Samantha Ebecilio (28) bij de rechtbank, terwijl ze eigenlijk de advocatuur in wilde. Ze paste niet in het profiel, kreeg ze keer op keer te horen. Dus startte ze

haar eigen kantoor op: Ebecilio Advocatuur. De Rotterdamse

is verbonden aan de stichting The Natural Hair Club, een online forum voor zwarte Nederlandse mannen en vrouwen met kroeshaar. Haar beëdiging in 2015 deed ze in haar *signature* look, met afro.

Sinds begin 2016 kan **Thomas Felix** (30) van het Amsterdamse kantoor De Roos en Pen nog beter invoelen wat zijn cliënten doormaken. De strafpleiter procedeerde in persoon, samen met de strafrechtverenigingen NVSA en

NVJSA, tegen de staat over de vergoeding en de invulling van het recht op verhoorbijstand. Het kwam de NVJSA-voorzitter op veel lof van beroepsgenoten te staan.

In een vorig leven was **Sébas Dijkstra** (35) beroepsmilitair. Het vwo maakte hij niet af: ongeduldig om in dienst te gaan, verliet Dijkstra de middelbare school met precies genoeg deelcertificaten. Met militaire discipline studeerde hij tijdens avond- en nachtdiensten rechten. Hij rondde de opleiding in vier jaar af en werd militair jurist; bedrijfsjurist in het leger. In die hoedanigheid trof Dijkstra regelmatig advocaat Bas Martens tegenover zich. De oud-deken wist hem te overtuigen van een overstap naar de advocatuur.

Advocaat is hij nog maar sinds 2012, maar de strafpleiter begint al een bekende naam te worden, mede door de publiciteit die Dijkstra opzoekt voor zijn cliënten. Behalve in militair recht specialiseert Dijkstra zich in *cold cases*. Sinds hij in de landelijke media opriep tot duidelijkheid rond de dood van Lesley Timmer en Talitha, het meisje dat op het spoor gevonden werd, weten nabestaanden van mensen die onder verdachte omstandigheden zijn gestorven, zijn kantoor Dijkstra Van der Laan steeds vaker te vinden. De Leidse advocaat staat hen vaak pro bono bij; hij ziet het als zijn 'levenswerk'.

En nu is daar dan ook nog het tv-programma 'Moord of zelfmoord'. Samen met journalist Kees van der Spek onderzoekt Dijkstra dit najaar oude, onopgeloste zaken; met experts reconstrueren zij wat er gebeurd zou kunnen zijn.

Want, vindt Dijkstra: 'Tedereen heeft het recht te weten waaraan geliefden zijn overleden.'

Antoinette van der Hauw (31) geldt als een van de *rising stars* van Loyens & Loeff. Na haar studie in Leiden (cum laude) kwam zij in 2008 in dienst bij het Amsterdamse kantoor. Ze ging er niet meer weg. Van der

Hauw specialiseert zich in de ondernemingsrechtelijke transactiepraktijk en draaide al snel zelfstandig deals van 250 miljoen euro. Haar kennis onderhield Van der Hauw onder meer via Grotius, een opleiding die zij ook cum laude afrondde.

Niet alleen Loyens & Loeff herkent haar talent: Van der Hauw werd in 2014 genomineerd als M&A Talent van het jaar, maar moest het afleggen tegen Remco Goes van Deloitte. In een interview over die nominatie: 'Ik wil een gevestigde naam binnen de advocatuur worden.' Daar is ze hard naar op weg. Van der Hauw, net moeder geworden van zoontje Duco, zit in een versneld partnertraject bij Loyens & Loeff.

Haar twee broers en zus zijn ook advocaat, net als hun vader. Alle vier zijn ze gedreven; een eigenschap die hun vader en moeder niet goed begrepen, vertelt Van der Hauw het *FD*. 'Waarom neem je nu Latijn én Grieks? Je hebt het al zo druki!' wierpen ze tegen op de middelbare school. Maar, zegt Van der Hauw in hetzelfde interview, ze geniet daar juist van. 'Als ik veel op mijn bord heb, maakt me dat een gelukkig mens.'

Hij ziet *cold cases* als zijn 'levenswerk'

Hendarin Feyli (33) startte begin 2015 samen met Sander van Riel een kantoor op het gebied van Onderneming en Arbeid met de focus op flexibele arbeid. De uit Syrië afkomstige advocate is spreker op seminars, congressen en andere (zakelijke) bijeenkomsten. Daarnaast promoveert ze aan de Universiteit Utrecht op het onderwerp 'De beïnvloeding van de rechtspositie van de werkgever en/of de werknemer door de wettelijke instrumenten aangaande ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid'. Hendarin Feyli schrijft met regelmaat columns en nieuwsberichten voor branchebladen en websites.

Bijna 17.000 volgers op Facebook, die ook nog eens actief zijn; dat doet geen advocaat in Nederland **Leonie van der Grinten** (28) na. De Eindhovense, werkzaam bij De Rooij Van Wijk Advocaten, heeft een duidelijke missie: het strafrecht en de maatschappij op een toegankelijke manier dichterbij elkaar brengen. Dat doet ze via haar blog, mediaoptredens, lezingen en dus die Facebookpagina. 'Meester Leonie' noemt Van der Grinten zich; inmiddels is die naam een merk geworden.

'Het KEI-wetsvoorstel leidt tot complicaties,' meent **Sharona Heeroma** (24). Voordat ze in dienst trad bij Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn publiceerde Heeroma het boek *De uniforme procesinleiding* (Celsus, 2015). Heeroma dook in het wetsvoorstel Vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht en was kritisch. De doelen van het programma Kwaliteit en Innovatie (KEI) worden zo niet gehaald, meent de Haagse advocaat: het procesrecht wordt niet eenvoudiger, de regierol is niet sterker dan beoogd en de procedure zal ook niet sneller worden.

Vijf keer ging hij naar Lourdes om een bedevaart te begeleiden

Karen Hordijk (28) heeft net haar sectiewissel bij BASE Advocaten achter de rug: na *corporate & commercial litigation* wijdt zij zich nu aan het arbeidsrecht. Naast haar werk komt het familierecht voorbij. Hordijk is sinds 2011 namelijk bijzonder ambtenaar van de burgerlijke stand in Rotterdam en sluit menig huwelijk.

Naast zijn baan als advocaat Transport & Energy bij AKD in Rotterdam is **Thomas van Hövell tot Westervliet** (29) actief bij de Orde van Malta, een organisatie die zich wereldwijd inzet voor armen, zieken en andere hulpbehoevenden. Hij hielp bij het internationale gehandicaptenkamp 2014, een gehandicaptenkamp in Libanon, en reisde dit jaar voor de vijfde keer af naar Lourdes om een bedevaart te begeleiden.

Mirjam van der Kaay (34) is dit jaar benoemd tot counsel in de Banking & Finance-praktijk van Clifford Chance Amsterdam. Ze adviseert op het gebied van overnamefinanciering, herstructureringen en algemene kredietverstrekking. Inmiddels mag zij verschillende prominente private equity-investeringen en herstructureringen van bedrijven als Imtech en Heiploeg op haar cv zetten. Ook zet ze zich actief in voor Foundation Isai Ma(i)yam, een fonds dat opkomt voor arme kinderen in India.

Naast zijn procespraktijk binnen het ondernemingsrecht bij Van Doorne hielp **Sjoerd Kamerbeek** (30) de Universiteit van Utrecht met het opzetten van het fenomeen 'social entrepreneurship'. In de avonduren volgde hij een Executive mba en in 2012 was hij een van de winnaars van de Nudge Challenge, een competitie op het gebied van leiderschap en duurzaamheid voor de jonge leiders van de toekomst. Hij is ook fervent blogger.

Werkzaam als advocaat in het ondernemingsrecht bij DVDW Advocaten, assistent-professor aan de Universiteit van Maastricht. **Bastiaan Kemp** (26) wist in tweeënhalft jaar tijd te promoveren op het onderwerp 'Aandeelhoudersverantwoordelijkheid: de positie en rol van de aandeelhouder en de aandeelhoudersvergadering'. Daarnaast geeft hij lezingen en heeft hij al vele publicaties op zijn naam staan.

De waarde van de ambtsedige waarheid is de titel van haar scriptie die als boek werd uitgegeven. Daarin zet strafrechtadvocaat **Meike Lubbers** (29) kritische kanttekeningen bij het feit dat een (getuigen) verklaring die een politieagent op ambtseed aflegt als enig bewijs kan gelden in een strafzaak. Ze werkte zes maanden bij de *Federal Public Defender* in Nashville (Tennessee) in de Verenigde Staten en is inmiddels strafrechtadvocaat bij De Haan Advocaten & Notarissen in Groningen.

Michèle Manning (27) is voorzitter van de Stichting Jonge Balie Nederland (SJBN) en doet dit naast haar baan als advocaat op het gebied van ondernemings-, insolventierecht, financiering en zekerheden en contractenrecht. De managementfilosofie van haar kantoor, BvdV Advocaten en Belastingadviseurs, is gebaseerd op die van Braziliaanse ondernemer Ricardo Semler. Alle advocaten van het kantoor zijn feitelijk ondernemer.

Voetbalmakelaar en begeleidster van sporters. **Tessa de Mos** (34) startte naast haar baan als advocaat bij Van Eerdenburg De Mos advocaten, samen met haar vader, voetbaltrainer Aad de Mos, het bedrijf MoS Management of Sports vanwaaruit ze bekende voetballers uit België en Nederland en hockey-internationals begeleidt. Op haar 22ste is ze de jongste spelersmakelaar in de Benelux. In haar advocatenpraktijk is ze gespecialiseerd in onder meer het huurrecht, arbeidsrecht en erfrecht.

De jongste telg uit het beruchte advocatengeslacht en een van de laatsten die nog advocaat is en die uitdrukkelijk communiceert het anders te willen doen. **Yehudi Moszkowicz** (35) startte op jonge leeftijd zijn eigen kantoor in de binnenstad van Utrecht waar de naam groot op de gevel prijkt. Tot groot ongenoegen van zijn ooms, die het gebruik van de naam zonder succes aanvochten. In zeer korte tijd wist Moszkowicz een groot en eigen klantenbestand op te bouwen. Zo stond hij de voormalig bodyguard van de overleden drugsbaron Klaas Bruinsma succesvol bij in een omvangrijke afpersingszaak.

Blijde advocaat. Legal nerd & trendwatcher. Dat is de LinkedIn *headline* van **Niek van de Pasch** (30), advocaat bij Van der Putt in Venray. Twitteraars kennen hem misschien van zijn Twitter *handle* @niekvandepasch, waar hij bijna tweeduizend volgers achter zich schaarde met zijn tweets over innovatie in de advocatuur. De Limburgse advocaat blogt ook actief op verschillende podia en won de Advocabo blogwedstrijd in 2014.

Cem Polat was zes jaar geleden de jongste strafpleiter van Nederland en is nu op zijn 29ste partner bij Guarda Advocaten in Breukelen. Al tijdens zijn studie maakte hij beleid voor verschillende stichtingen en voor de recherche en schreef hij een handboek dat verbalisanten op zak kunnen dragen. *Het Financieele Dagblad* noemde hem als een van de vijftig ondernemende talenten. Ook de *Nieuwe Revu* lichtte hem uit als topadvocaat van de toekomst.

Naast oprichter van zijn eigen kantoor De Roos Advocatuur is **Philip de Roos** (33) co-founder van Legalloyd. Op dit online platform kunnen rechtzoekenden terecht voor gestandaardiseerde contracten, maar ook voor juridische diensten. Zijn missie is hoogwaardig juridisch advies toegankelijk maken voor ondernemers en investeerders. Met zijn platform daagt De Roos de traditionele advocatuur uit. 'Advocaten vragen vaak veel voor een simpel contract, terwijl het helemaal niet zoveel hoeft te kosten.'

'Advocaten vragen vaak veel voor een simpel contract, terwijl het helemaal niet zoveel hoeft te kosten'

Omar Salah (31) promoveerde, naast zijn werk als advocaat, aan de Tilburg University op een onderzoek naar de mogelijkheden om *sukuk*, islamitische effecten, onder het Nederlandse privaatrecht uit te geven. Zijn conclusie: islamitische financiële

transacties zijn ook in Nederland mogelijk. Inmiddels is hij vanuit De Brauw Blackstone Westbroek gestationeerd in Singapore en werkt hij als 'visiting professor' aan de IE Business School. Er verschijnen regelmatig publicaties van zijn hand.

Hij laat zich er niet op voorstaan, maar zelfs voor Amerikaanse begrippen draaide M&A advocaat **Rob Schrooten** (29) (Loyens & Loeff) enorm veel uren toen hij het afgelopen jaar gedetacheerd was bij een advocatenkantoor in New York. Hij was vanuit Nederlands en Amerikaans perspectief (onder andere) nauw

betrokken bij de Mylan/Teva deal, waarover afgelopen jaar in alle Nederlandse dagbladen is gerapporteerd. 'Dat was echt een 24/7 project. Je lunch eet je achter je bureau, net zoals je avondeten.' Zelf benadrukt hij vooral de andere kant: 'Je doet een schat aan ervaring op, wordt ondergedompeld in een wereldstad als New York en bovendien heb ik ook nog twee weken mogen genieten van de West Coast!'

Hij studeerde in 2015 cum laude af aan de Universiteit van Leiden en heeft zich daarna bij NautaDutilh gespecialiseerd in financieringstransacties en de financiële herstructureringspraktijk. Daarnaast is

Boudewijn Smit (25) medeoprichter en voorzitter van het LGBT netwerk Forward dat onlangs is opgezet. Forward heeft als doel om de acceptatie, erkenning en zichtbaarheid van lesbiennes, homo's, biseksuelen en transgenders (*lgbt's*) binnen de Nederlandse juridische beroepsgroep te bevorderen.

Paul Tjiam (34)

werkte ruim vijf jaar bij De Brauw Blackstone Westbroek als IE- en media-advocaat toen hij in het najaar van 2014 een sabbatical opnam. Tjiam vertrok naar het Midden-Oosten om Yezidi-vluchtelingen te helpen. In zijn werk bij De Brauw begon er iets te knagen, zegt de advocaat in een interview met *Advocatie*: 'Je werkt voortdurend keihard aan mooie zaken, in een prachtige omgeving, en in samenwerking met de slimste mensen, maar tijd om eens goed te reflecteren op waar je nu eigenlijk mee bezig bent, heb je niet.' Van Zuidoost-Turkije stak hij de grens over naar Irak. Onderweg kocht hij samen met zijn Canadese reisgenoot zakken vol speelgoed voor de kinderen in de Iraakse vluchtelingenkampen. 'Ik wilde iets geven wat de kinderen blij maakten, nu ze alles waren verloren.' Met gevaar voor eigen leven – even verderop vochten IS-strijders – deelde hij in verschillende Iraakse steden speelgoed uit. Na zijn bezoek aan Irak reisde hij verder naar Iran en India. Aan het einde van zijn reis keerde hij opnieuw terug naar Irak om hulpgoederen te brengen. Eenmaal terug in Nederland begon Tjiam bij Simmons & Simmons als IE- en media-advocaat. Het plan om fulltime hulpverlener te worden, had hij nooit. 'Ik hou van de advocatuur en alles wat erbij hoort. Maar ik realiseer me elke dag hoe goed ik het in Nederland heb.'

In het weekend racet ze op de circuits in Nederland, België, Engeland of Duitsland in de 'Supercar Challenge'

Hij vertrok naar het Midden-Oosten om Yezidi-vluchtelingen te helpen

Doordeweeks staat advocaat **Kim Troeijen** (32) in de rechtszaal. In het weekend racet ze op de circuits in Nederland, België, Engeland of Duitsland in de 'Supercar Challenge'. Toen er in 2011 een plekje vrij kwam in het raceteam dat haar vader had opgezet, trok Kim Troeijen de stoute schoenen aan. In het seizoen 2012 kon zij een derde plaats in het kampioenschap op haar naam bijschrijven. 'Je moet vooral niet bang zijn,' zegt Troeijen over haar succes. De autocoureur zette drieënhalf jaar geleden haar eigen kantoor Kim Troeijen bedrijfsjuridisch advies in Boxtel op. Ze richt zich op zaken uit de algemene civielrechtelijk praktijk, met de nadruk op het verbintenissenrecht, arbeidsrecht, ondernemingsrecht, huurrecht en insolventierecht. De combinatie van de advocatuur en de

racesport trekt haar erg aan. 'Het racen is een tikkeltje intensiever dan gewoon autorijden. Het voelt goed om zo fysiek bezig te zijn. Tijdens een raceweekend gaat het verstand even op nul en neem ik afstand van mijn praktijk.'

Marius van der Torren (26) is opgegroeid op een akkerbouwbedrijf en hoewel hij een drukke baan heeft als advocaat bij Allen & Overy, is hij nog steeds actief betrokken bij het familiebedrijf in Zeeland. De afgelopen jaren was hij bovendien regelmatig in Uruguay te vinden om uitbreidingsmogelijkheden voor de boerderij te onderzoeken. Dit heeft geresulteerd in de aankoop van een gemengd akkerbouw-, vlees- en melkveebedrijf onder meer voor de introductie van gerobotiseerd melken in Uruguay.

Valerie Vallenduuk (35) werd Haarlemmer van het jaar 2015 door haar project Present Your Startup, waarmee ze zich inzet voor een beter start-upklimaat. Als partner bij Vallenduuk Advocaten wist ze een tweede kantoor in Polen te vestigen en was ze initiatiefnemer van het Landelijk Netwerk Gratis Inloopspreekuur Advocaten.

Mark West (29), advocaat bestuursrecht en omgevingsrecht bij Ploum Lodder Princen in Rotterdam, studeerde cum laude af en werd advocaat in 2013. In die korte tijd weet hij zich op te werken tot expert en schreef onder andere mee aan de *Groene Serie Privaatrecht*, *Sdu Commentaar Awb* en de *Module Algemeen Bestuursrecht* van Wolters Kluwer. Ook is hij vaste annotator bij de *Gemeentestem* en gastannotator bij het *Cari-bisch Juristenblad*. Daarnaast wordt West bestuurslid bij een nieuwe landelijke stichting die zich inzet voor betere behandeling en genezing van sikkelcelziekte.

'Yo No Sé Mañana' zong **Harald Wiersema** (31) in 2010 bij *Holland's Got Talent*; het bracht hem tot de halve finale. Professioneel zingen doet Wiersema nu minder.

Wel zet hij zich naast zijn werk bij NautaDutilh in voor mensenrechten: als bestuurslid van Lawyers for Lawyers en lid van het adviescomité van Pro Bono Connect, een initiatief van het NJCM, dat ngo's koppelt aan advocatenkantoren die hen gratis juridisch advies geven of in een juridische procedure bijstaan.

Making a Murderer-advocaat Jerome Buting:
'Elke keer dat je een zaak verliest heb je twijfels:
wat als we het anders hadden gedaan?'

Dean Strang en Jerry Buting, advocaten uit de Netflix-documentaire ***Making a Murderer*** maakten de advocatuur 'sexy'. In oktober bezoeken ze Nederland. Het *Advocatenblad* sprak hen voor hun komst over de documentaire, levenslange gevangenisstraffen en hun hordes fans. 'We deden gewoonweg ons werk.'

DOOR / NATHALIE GLOUDEMANS-VOOGD

'Levenslang is nu een maatschappelijke doodstraf'

Rond kerst 2015 werden miljoenen mensen verliefd op Dean Strang en Jerome ('Jerry') Buting. Spoiler alert voor degenen die *Making a Murderer* nog niet gezien hebben: *hillbilly* Steven Avery wordt in de jaren tachtig veroordeeld voor de gewelddadige aanranding van Penny Beerntsen. Hij claimt het niet gedaan te hebben en het bewijs duidt ook op een andere dader. Toch zit Avery achttien jaar vast tot DNA-onderzoek zijn onschuld bewijst. Hij is er ingeluisd door de plaatselijke politie; daar is Avery van overtuigd. Terwijl hij bezig is met een miljoenenclaim tegen de plaatselijke politie wegens corrup-

tie, wordt hij opgepakt voor de moord op fotografe Teresa Halbach. Dezelfde agenten die gedaagd zijn in Avery's procedure voor compensatie werken mee aan het opsporingsonderzoek. Hebben ze toen bewijs geplant? Die suggestie volgt wel uit de documentaire. Avery ontkent in elk geval Halbach omgebracht te hebben, maar heeft geld nodig voor zijn verdediging. Hij schikt met de politie en gebruikt die 400.000 dollar om 'de beste advocaten van Wisconsin' in te huren: Strang en Buting. Het advocatenduo maakt advocaat zijn sexy, kopte *de Volkskrant*. Sommige fans wijden hele Tumblr-pagina's aan het tweetal, prijzen hun intelligentie en gevoel voor mode en plaatsen *memes* met getekende hartjes. ▶

Begrijpen jullie die bewondering?

Strang: 'Ik begrijp het werkelijk niet. We deden gewoonweg ons werk. Het was niet spectaculairder dan dat. In dit land had je zonder overdrijving duizenden andere strafrechtadvocaten kunnen filmen, die even bekwaam, toegewijd en het filmen waard zijn. Misschien zelfs wel meer dan wij waren.'

Buting: 'Ik heb hier ook wel over nagedacht. Wellicht komt het ook doordat de documentaire meer de "behind the scenes" liet zien. Onze brainstormsessies, dat we praatten over de bredere zorgen die we hadden, de transparantie over wat we deden. Dat waren mensen niet gewend om te zien. Al weet ik niet precies hoe dat zich vertaalt naar sexy. Een van de raadsels van het leven, denk ik.'

Leidde meedoen aan *Making a Murderer* ook tot meer werk?

Buting: 'Voor de documentaire waren we allebei wel redelijk bekend in Wisconsin. Ik werd al vaak gebeld. Maar het is waarschijnlijk wel meer geworden door de show. Telefoonnetjes van wanhopige mensen, van wie de

man of zoon al twintig jaar vastzit. En dan verwachten ze een ridder te paard die hen komt redden. Dat is in veel gevallen wel heel veel gevraagd, vrees ik.'

Wat we in de documentaire zagen: is dat een standaard Amerikaans strafproces? Bijvoorbeeld de persconferentie die aanklager Ken Kratz uitvaardigt op 2 maart 2006, met alle details over hoe Halbach omgebracht zou zijn, die verzonnen waren, zoals u beargumenteerde tijdens het proces. Is dat gebruikelijk?

Strang: 'De reële mogelijkheid van bewijs neerleggen dat er eerder niet was, is, denk ik, niet gebruikelijk in de Verenigde Staten. Aan de andere kant: de zaak een beetje oneerlijk versterken, liegen onder ede, een proces-verbaal aanpassen zodat het net wat belastender is, dat is eigenlijk best gebruikelijk. Dat komt omdat rechtshandavingsinstanties competitief zijn ingesteld en we een accusatoir systeem hebben. Ze kunnen de

verplichting om recht te doen uit het oog verliezen en meer gefocust raken op de wens om te winnen.'

Buting: 'Die persconferentie, live uitgezonden in de hele staat, met de waarschuwing vooraf dat iedereen die jonger was dan vijftien zou moeten stoppen met kijken; die was redelijk extreem. En toch zijn er ook jurisdicties waar de sheriffs gedetailleerde persconferenties houden, zelfs als de aanklagers het niet doen.'

Wat schort er volgens u aan het Amerikaanse systeem?

Strang: 'In deze zaak zagen we de flagrante gevolgen die *pretrial publicity*

'En dan verwachten ze een ridder te paard die hen komt redden'

kan hebben op de onschulds-presumptie en op de mogelijkheid om een eerlijk proces te verzekeren na maanden van opruiende publiciteit in het vooronderzoek. Tegen de

Dean A. Strang (55)**Opleiding:**

1985: University of Virginia School of Law (J.D.)

1982: Dartmouth College (A.B., Government, cum laude)

Kantoor:

Strang & Bradley, S.C. in Madison, Wisconsin

Nevenfuncties:

Onder andere lid van de adviesraad van het Wisconsin Innocence Project en adjunct-professor bij de University of Wisconsin Law School.

Jerome S. Buting (59)

Opleiding:

1981: University of North Carolina School of Law, Chapel Hill, North Carolina, Doctor of Jurisprudence (cum laude)

1978: Indiana University, Bloomington, Indiana, B.A., Bachelor of Arts (cum laude)

Kantoor:

Buting, Williams & Stilling, S.C. in Brookfield, Wisconsin

Nevenfuncties:

Onder andere veelgevraagd spreker over DNA, computercriminaliteit en ander forensisch bewijs.

tijd dat we aan het proces begonnen, was er een verzadiging van berichten geweest. Toen kwam de juryselectie. Honderddertig potentiële juryleden vulden vragenlijsten in. 129 van hen antwoordden dat ze dachten dat meneer Avery schuldig was. Daarnaast leggen we in dit land verreweg de langste gevangenisstraffen op van welke ontwikkelde democratie dan ook. Dus de prijs van een onterechte veroordeling is ongeëvenaard hoog in dit land. De gemiddelde gevangenisstraf in *state courts* is hier vijf jaar, tegen waarschijnlijk twaalf tot 24 maanden in Nederland

‘Levenslang is een vorm van de doodstraf omdat het iemand de hoop op vrijlating ontnemt’

of Duitsland. En in dit geval werd een levenslange gevangenisstraf zonder zelfs de mogelijkheid van een vervroegde vrijlating opgelegd. Dat soort straffen kennen de meeste Europese landen niet. Het is een maatschappelijke doodstraf in plaats

van een biologische. Het is een vorm van de doodstraf, omdat het iemand de hoop op vrijlating ontnemt.’

Hebben rechters en aanklagers geleerd van de documentaire denkt u? Gaat er iets veranderen?

Buting: ‘In Wisconsin ziet het er slecht uit. Na tien jaar neemt een groot deel van het publiek de onjuiste *pre trial publicity* van Ken Kratz nog steeds als voor waar aan. Aan de andere kant hebben zowel Dean als ik aanklagers en agenten gesproken, zowel actief als gepensioneerd, die echt aanstoot namen aan wat ze zagen in de documentaire. Die zeggen dat ze dit nooit hadden toegestaan in hun jurisdictie.

Aanklagers in Wisconsin waren destijds bijvoorbeeld ook geschokt door hoe ver Ken Kratz ging met die persconferentie. Dus weet je, ik denk dat er wel wat herkenning is, en dat er wel wat verbetering is, maar mondjesmaat.’

Is een inquisitoir systeem zoals we dat in Nederland hebben dan misschien beter dan het accusatoir proces in de Verenigde Staten?

Strang: ‘Dat is moeilijk te zeggen vanaf deze kust, omdat wij helemaal zijn ondergedompeld in dat accusatoir model. Maar ik zou terughoudend zijn om mijn lot in handen te leggen van *fact finders* die alleen professionele rechters zijn en de inbreng van leken niet meenemen. Door het systeem, met een focus op de dagelijkse gang van zaken en hun relaties met anderen in het systeem, kan het zijn dat professionals zicht verliezen in hun taak: rechtvaardigheid brengen. Ik denk dat inbreng van leken, van burgers, daar een belangrijke vrijwaring tegen is. Een vorm van burgerparticipatie kun je ook prima onderbrengen in een inquisitoir proces.’

Buting: ‘De theorie achter het accusatoir systeem is dat je twee min of meer gelijkwaardige partijen tegenover elkaar hebt staan, in termen van competentie, ervaring en middelen. Maar helaas is er in Amerika een oneerlijke verhouding tussen de partijen. De verdediging is chronisch onderbetaald. En dat is niet alleen in Amerika.’ ▶

Behalve bewondering kwam er ook kritiek op de documentaire: die zou eenzijdig zijn, te veel op de hand van de verdediging. Belangrijk bewijsmateriaal zou ook buiten beschouwing zijn gelaten. Aanklager Ken Kratz kondigde aan zelf een boek te schrijven. Wat vindt u van die kritiek?

Strang: 'Ik ben het oneens met die premisse. Jerry, ik en onze cliënt besloten mee te werken; het OM niet. Dit was geen film van de verdediging, of van de aanklagers. Dit was een film van Laura Ricciardi en Moira Demos en zij hadden het recht om de film te maken die ze gemaakt hebben. Die maakten ze zonder misleidend redigeerwerk, zonder reconstructies of iets kunstmatigs. Ze maakten die zelfs zonder verteller, zodat de kijker zelf conclusies kon trekken uit het beeldmateriaal van wat de bewuste mensen daadwerkelijk zeiden destijds.

Het komt mij ontzettend oneerlijk voor dat iemand die weigerde mee te werken achteraf klaagt over de inhoud van de film. En Ken Kratz

'Ken Kratz maakte de meest eenzijdige film ooit over deze zaak'

maakte zijn eigen film: hij belegde in maart 2006 die persconferentie, nodigde elk nieuwsstation in de staat uit om hem een uur te komen filmen. Dat is de meest eenzijdige film die iemand ooit gemaakt heeft over deze zaak. En die film kwam, in tegenstelling tot de documentaire, bovendien uit vóór de zitting en heeft het proces grotendeels vergiftigd.'

Avery zit nu opnieuw vast, ditmaal zonder uitzicht op vrijlating. Had u iets anders kunnen doen om deze uitkomst te voorkomen?

Buting: 'Elke keer dat je een zaak verliest heb je twijfels: wat als we

het anders hadden gedaan? Hadden we bijvoorbeeld de zaak niet moeten verplaatsen naar een andere *county*? Toch had dat geen verschil gemaakt, denk ik; de informatie over de zaak was helemaal over de staat verspreid. Juryleden uit een andere plaats zouden net zo bezoedeld zijn geweest.'

Waarom heeft u zich teruggetrokken van de zaak? Als Avery de *appellate procedure* ingaat, heeft hij ineens andere advocaten.

Strang: 'Daar is een eenvoudig antwoord voor: het is gebruikelijk in Wisconsin dat je als advocaat niet aanblijft voor het hoger beroep. Dat is de norm. Dan kan de verdachte profiteren van een nieuw paar ogen.'

Maar... hij kreeg wel dezelfde rechter.

Strang (lacht en dan cynisch): 'Dat is ook hoe het werkt hier.'

Sommige mensen hier dachten dat u ermee stopte omdat Avery's geld, de vier ton die hij als compensatie kreeg in de Beerntsen-zaak, op was. Maar ik las ook dat u veel meer uren hebt gemaakt dan u in rekening kon brengen.

Buting: 'O ja. Dat bedrag was al opgesoupeerd ongeveer zes maanden voordat we naar zitting gingen. We hebben een groot deel van die zaak pro bono gedaan.'

Doet u vaker zaken pro bono, bijvoorbeeld van de mensen die u nu aanschrijven?

Buting: 'We doen het wel, maar beperkt. Anders kun je niet in bedrijf blijven. En we doen ander werk, waarvan we denken dat het een groter effect heeft, meer dan het effect

van één zaak. Dat is het hele idee achter onze *Conversations on Justice*.' (de spreekbeurten over het strafrecht die Strang en Buting houden, *red.*).

U toert met *Conversations on Justice* door de hele *common law* wereld. Is er een lijn te ontdekken in de reacties uit het publiek?

Strang: 'We zien veel millennials, de streaming generatie, die echt geëngageerd zijn en willen helpen. Dan vertellen we ze bijvoorbeeld dat er duizenden groepen van belangenbehartiging zijn die hun tijd, hun stem en hun geldelijke steun nodig hebben. En praat bijvoorbeeld over rechtvaardigheid tijdens het eten, in je studentenhuus of op je werk. Dat helpt ook al.'

In oktober komt u ook naar Nederland voor een actualiteitencursus. Wat verwacht u van de bijeenkomst in Nederland?

Buting: 'In Nederland spreken we voornamelijk voor advocaten, begreep ik. Dat is dus al anders dan in de VS, waar het meer voor het algemene publiek bedoeld is. Van het aantal brieven dat ik gekregen heb uit Nederland maak ik op dat de mensen er zeer geïnteresseerd zijn en kijken naar welke veranderingen zij zouden kunnen maken. Daar verheug ik me op: met elkaar ideeën delen van wat bij jullie werkt en wat verbeterd zou kunnen worden en wat het hier goed doet en anders zou kunnen.'

En verwacht u ook nog aanzoeken van hartjesteekende fans?

Strang: 'Nee. Die zouden ook te laat voor ons komen.' ■

Dean Strang en Jerry Buting zijn op 21 oktober in Nederland voor de actualiteitencursus 'Making a murderer. De overtuigingskracht van Strang en Buting'. U kunt zich nog opgeven voor deze bijeenkomst via <http://www.college24.nl>.

Ben je toe aan meer uitdaging, avontuur maar vooral meer verantwoordelijkheid? Dan start hier bij Van der Niet Advocaten je nieuwe horizon.

Kom aan boord en stap in een open cultuur waar heel veel van je verwacht wordt. Je stuurt op je eigen kompas, dus je bent koersvast, niet bang voor ijsbergen en verantwoordelijk voor je eigen keuzes.

Neem contact op met
Mr. van Olfen: 071 - 589 47 42
vander.niet.advocaten@hetnet.nl

Kolokatsi Molleman Advocaten te Amersfoort zoekt KOSTENDELERS. Kwaliteit, enthousiasme en een persoonlijke aanpak zijn kenmerkend voor ons kantoor. Wij zoeken collega's die zich in dit profiel kunnen vinden. Zelf zijn wij gespecialiseerd in strafrecht. Onze belangstelling gaat ook uit naar kostendelers die werkzaam zijn in andere rechtsgebieden. Ons kantoor is goed geoutilleerd en neemt deel aan High Trust.

Voor meer informatie:
zie www.stadsringadvocaten.nl
of bel 033-4652222 dan wel 06-51121190.

Uw schriftelijke reactie kunt u richten aan mr. Elpiniki Kolokatsi via kolokatsi@stadsringadvocaten.nl

ADVOCAAT CENTRAAL

SOFTWARE VOOR DE ADVOCATUUR

“ Zo gebruiksvriendelijk als het programma is, zo gebruikersvriendelijk is de organisatie ”

mr. W. J. Aardema
Aardema van Boetzelaer
Advocaten

Tel. (035) 543 55 66 www.advocaatcentraal.nl

ACADEMIE VOOR GEZONDHEIDSRECHT

AGENDA NAJAAR 2016

- 08/09 Privacy en gegevensuitwisseling in de gezondheidszorg
- 29/09 Klacht- en tuchtrecht en kwaliteitsregulering in de gezondheidszorg
- 04/10 Mededinging in de gezondheidszorg
- 27/10 Basiscursus gezondheidsrecht
Meerdaagse cursus do. 27/10, do. 3/11, di. 8/11
- 01/11 Zorgverzekeringswet

Voor meer informatie en inschrijven: www.avgr.nl

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

‘BERTJE BIKKEL MOET DE ERGSTE STRAF KRIJGEN DIE ER IS’

DOOR / FRANCISCA MEBIUS BEELD / SJOERD VAN DER HUCHT

Advocaat voor de klas, Rechter voor de klas, Rechtspraak in de klas en De Vreedzame School. Steeds meer basis- en middelbare scholen besteden aandacht aan recht, rechtspraak en democratie. Waar komt deze trend vandaan? ‘Wij maken ons zorgen over het afkalvend besef van het belang van de rechtsstaat.’

In welke woorden komt het woord “recht” allemaal voor? Meneer Goossensen (12) stoot lacherig zijn elfjarige buurvrouw aan. ‘Aanrecht,’ roept hij stoer. ‘Rechtsaf’ en ‘trechter’, reageert zijn klasgenootje vanaf het puntje van zijn stoel aan de andere kant van het lokaal. De klas begint te joelen als jurist Lars Hogendoorn zegt dat de kinderen hun mobieltje erbij mogen pakken. Al snel vliegen serieuze woorden als ‘rechtsgeleerdheid’ en ‘rechtspraak’ met als synoniem ‘jurisprudentie’ door de klas. Ook aan nieuwsgierigheid is bij de kinderen geen gebrek. ‘Er staat meester voor uw

naam, maar u bent een vrouw... Waarom staat er dan niet meesteres?’ ‘Waarom bestaat er wel vrouwenrecht en geen mannenrecht?’ ‘Wat als je zeker weet dat degene die je verdedigt iemand heeft vermoord, moet je hem dan blijven verdedigen?’ ‘Krijgt de advocaat ook straf als later in de rechtbank blijkt dat de dader echt een moord heeft gepleegd? Het is een greep uit de vragen die groep 8 van de Professor Casimirschool in Voorburg stelt aan jurist Lars Hogendoorn en Bibiane Vroegindewey, advocaat in Den Haag. Op deze school ging vorige maand de pilot ‘Advocaat en rechter voor de klas’ ▶

van start, een van de vele initiatieven rondom lessen over rechtspraak op Nederlandse scholen. Het lesprogramma is ontwikkeld door de JuniorJurist Academie en is nu in samenwerking met de Nederlandse orde van advocaten (NOvA) en de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) uitgerold.

JUNIORJURIST

In zes weken tijd worden de kinderen door een jurist, een advocaat en de eigen docent klaargestoomd voor een oefenrechtbank die de pilot uiteindelijk afsluit. Hierna zijn de elf- en twaalfjarigen afgestudeerde juniorjuristen. Sija Hogendoorn, ook jurist, en haar man Lars werden door de school van hun kinderen op het idee gebracht om het lesmateriaal te ontwikkelen. 'Onze kinderen krijgen recht mee aan de keukentafel, maar

we vonden het raar dat er op school geen aandacht aan werd besteed. Het resulteerde in het door ons gemaakte tijdschrift *Recht & wet*.' De leer methode, waar tijdens de ontwikkeling veel feedback van docenten op is gekomen, bevat grapjes, plaatjes en voorbeelden. Zo leren de kinderen spelenderwijs over grondrechten, de *trias politica*, de onrechtmatige daad en verzachtende omstandigheden. Verder is er veel ruimte voor discussie en debat. 'Kinderen vinden eerlijkheid heel belangrijk. Dat sluit aan bij praten over recht. Er is binnen het lesmateriaal daarom veel aandacht voor het geven van een mening en beargumenteren. De kinderen worden met "u" en de achternaam aangesproken en ze krijgen een toga aan. Hierdoor raken ze geboeid,' vertelt Sija Hogendoorn. De pilot 'Advocaat en rechter voor

de klas' staat niet op zichzelf. De afgelopen jaren zijn opvallend veel initiatieven ontstaan die kinderen van zowel de basisschool als de middelbare school meer inzicht geven over recht en rechtsstaat. Zo zijn drie middelbare scholen in Amsterdam jongerenrechtbanken gestart waarbij jongeren zelf optreden als advocaat en rechter bij kleine vergrijpen die op school plaatsvinden. Huis voor democratie en rechtsstaat ProDemos heeft spellen en lesmateriaal gemaakt voor alle soorten onderwijs over democratie. De Rechtspraak heeft de jongerenwebsite rechtvoorjou.nl gelanceerd, een informatieve website over recht en rechtspraak. De methode De Vreedzame School, waarbij kinderen onder andere constructief conflicten leren oplossen, bestaat al veel langer en

wordt inmiddels gebruikt op zo'n achthonderd basisscholen. Waar komt deze trend van recht en rechtspraak in klassen vandaan? Waarom worden die lessen ineens *nu* gegeven? Jurist, Eerste Kamer-voorzitter en pleitbezorger van meer rechtskennis in het onderwijs Ankie Broekers-Knol (VVD) denkt dat er door de moeilijke tijden nu ('denk aan terreur') weer vaker gerefereerd wordt aan de rechtsstaat. 'Wellicht komt het daardoor dat er initiatieven ontstaan rondom recht in de klas, maar dat is voor mij gissen.' Broekers-Knol ziet het wel als een heel positieve trend dat ook jonge kinderen nu leren over recht, wetten en regels. 'Het is een belangrijke basis van onze samenleving.'

WAKE-UPCALL

Maar volgens de NOvA heeft de ontwikkeling nog met iets anders te maken. Want het zijn niet de scholen zelf die het onderwerp op het lesprogramma hebben gezet. De initiatieven komen allemaal uit de koker van advocaten, juristen en rechters. Zo meldden zich in een mum van tijd maar liefst driehonderd advocaten voor het project Advocaat voor de klas. 'Misschien kun je wel spreken van een zekere *wake-upcall*,' zegt Raffi van den Berg, algemeen secretaris van de NOvA. 'Al langer bestaat kritiek over de onachtzaamheid waarmee soms wordt omgesprongen met rechtsstatelijke verworvenheden. Lees de jaarverslagen van de Raad van State er maar op na. Maar ik denk ook aan berichten over incidenten als in Brabant waarbij een officier van justitie "kleine vergrijpen" bestraft buiten de rechter om, omdat dat rendabeler is. Als bij een officier van justitie pragmatisme de boventoon voert en prevaleert boven rechterlijke toetsing is dat opvallend. Dat maakt dat advocaten een zekere urgentie voelen om een duidelijk geluid te laten horen waarbij juridische principes en uitgangspunten goed

worden uitgelegd en verdedigd.' Maar ze denkt ook aan zaken als kostendeckende griffierechten, betalen voor detentie, uitholling van verschoningsrecht van medici en advocaten, inperking van de privacy. 'Die kunnen niet meer als losstaand worden gezien maar duiden op een andere waardering van rechtsstatelijke waarborgen.' Dat daar grote risico's aan kleven, roept bij juristen een behoefte op om dat tijt te keren, denkt ze.

Sascha Dalen Gilhuijs, directeur van de NVvR is het met Van den Berg eens: de pilot 'Rechter voor de klas' moet het belang van de rechtsstaat en de derde pijler van de *trias politica* een boost geven. Concrete zaken wil ze niet noemen, maar wie een blik in de kranten werpt, kan de voorbeelden zo zelf bedenken. Minister Plasterk die twitterde over de zaak-Van Rey, terwijl die nog onder de rechter was. Wilders die de onafhankelijkheid van de rechters ter discussie stelde als hij zou worden veroordeeld. 'Ook wij hebben de behoefte om wat te doen aan het afkalvend besef binnen de samenleving van het belang van wetten, regels en het bestaan van de rechtsstaat,' zegt Dalen Gilhuijs. 'Het is belangrijk dat het bewustzijn in de samenleving weer wordt vergroot en lessen over recht op scholen helpen hierbij.'

Bij docenten valt die behoefte volgens Hogendoorn in vruchtbare aarde omdat 'Burgerschap' een steeds grotere rol speelt op scholen en de ontwikkeling ervan vaak omschreven is in de kerndoelen. Vandaar dat een programma als De Vreedzame School, dat nu al zo'n zestien jaar bestaat, juist het laatste jaar enorm is gegroeid. Er kwam een recordaantal van honderd scholen bij. Net als bij De Vreedzame School is er bij de JuniorJurist Academie, de NOvA en de NVvR de wens om ook op middelbare scholen een pilot te star-

ten. Dalen Gilhuijs: 'Je kunt niet vroeg genoeg beginnen met lessen over recht, maar de stof is nog wel wat moeilijk voor de basisschool. Het zou goed passen op de middelbare school. Dan kun je iets dieper

'Juristen hebben de behoefte het tijt te keren'

gaan.' Ook docente Karin Blok van de klas in Voorburg geeft toe dat sommige onderwerpen nog wel wat te hoog gegrepen zijn. 'Maar desalniettemin is het belangrijk en blijven ze goed meedoen. En dat is heel bijzonder, want het is echt een heel drukke klas.'

Ondertussen breken haar leerlingen zich het hoofd over de vraag wat het verschil is tussen een advocaat en een jurist. 'Een advocaat gaat de strijd aan en een jurist gaat iets met computers doen,' aldus mevrouw Boselie (12). Op de vraag van Hogendoorn of het terecht is dat de Ferrari van Bertje Bikkel in beslag wordt genomen vanwege veel te hard rijden, vliegen de vingers de lucht in. Meneer De Jager (11) vanaf het puntje van zijn stoel: 'Als iemand van de overheid daarna ook hard met de auto gaat rijden, is het niet terecht dat hij in beslag is genomen. De overheid moet de auto maar verkopen.'

Het wordt minder genuanceerd wanneer als voorbeeld een zusje van een van de scholieren wordt doodgereden door hardrijder Bertje Bikkel. 'Dan moet Bertje Bikkel ook gewoon dood en anders de ergste straf krijgen die er bestaat.' En meneer Goossens (12) op de vraag of iedereen recht heeft op een advocaat: 'Het ligt er aan wat diegene heeft gedaan. Voor een seriemoordenaar maakt het niet uit of hij een advocaat heeft. Hij krijgt toch gewoon straf.' Zijn elfjarige buurvrouw: 'Maar waar trek je dan de grens?' Een jurist in de dop. ■

Petra Slingenberg
van Delissen Martens
ontspant door te toeren
in haar gele Kever cabrio.

STRESSLOOS OP VAKANTIE EVEN HELEMAAL (BIJNA) NIETS...

DOOR / FRANCISCA MEBIUS BEELD / JIRI BÜLLER

De zomervakantie móét leuk zijn én vooral ontspannen. Maar de realiteit is een hoop geregeld en een berg stress. Hoe laat je je drukke praktijk achter en kom je als advocaat los van je werk?

Dikke dossiers mee op de achterbank, bij aankomst op het vliegveld checken hoeveel gemiste oproepen er zijn, een mail naar een cliënt sturen vanaf je strandbedje en met een cocktail in de hand toch even een collega bellen of alles wel goed gaat op kantoor. Het werk van een advocaat houdt nooit helemaal op. Het mag dan tegen het adagium 'even helemaal niets' zijn, de advocaten die het *Advocatenblad* sprak over hoe ze loskomen van het werk, zeggen toch graag controle te houden. De vraag is of dit goed is. Uit onderzoek van Jeroen Nawijn van opleidingsinstituut NHTV in Breda blijkt dat vakantiegangers rond het midden van de vakantieperiode het gelukkigst zijn. In het begin en het laatste deel van de vakantie is het geluksniveau iets lager, omdat mensen juist dan meer stress ervaren; ze kunnen hun werk nog niet loslaten of bereiden zich er weer op voor. Onderzoeker en auteur van het boek 'De kunst van het vakantievieren' Jessica de Bloom concludeert, refererend aan verschillende studies, dat wie niet regelmatig op vakantie gaat vaker ziek wordt en zelfs het gevaar loopt

om vroegtijdig te overlijden. Herstel na stressvol werk is daarom onmisbaar. Dat gebeurt natuurlijk tijdens pauzes op het werk of in de vrije avonden en weekenden, maar volgens De Bloom is gebleken dat werknemers gedurende deze relatief korte herstelperiodes onvolledig herstellen. 'Vakantie als een lange, ononderbroken periode van herstel is daarom zeer belangrijk. Tijdens vakantie rust men uit. Dat gebeurt door leuke dingen te doen met mensen die dichtbij staan.' Daarnaast heb je, volgens De Bloom, tijdens vakantie controle: je kunt doen en laten waar je zin in hebt en je bepaalt zelf hoe je dag eruit zal zien. Deze autonomie heeft zeer positieve effecten op het welzijn. Klaas Wiersma, partner in het arbeidsrecht bij Loyens & Loeff in Amsterdam, zegt tijdens vakantie eerder stress te ervaren wanneer hij niet weet of het goed gaat op kantoor. 'Weten dat het goed gaat, geeft me rust. Ik lees daarom altijd mee vanaf mijn vakantiebestemming. Je kunt nu eenmaal niet alles overdragen.' Hij gaat deze zomer voor het eerst sinds langere tijd weer eens drie weken aaneengesloten weg. Twee weken Portugal en een weekje Ameland. 'Ik heb er zin in,

maar geef toe dat ik verslingerd ben aan mijn iPhone.'

EENPITTER

Als eenpitter ben je vaak zelfs verplicht om je mail en telefoon in de gaten te houden. Mike Castelijm, voornamelijk werkzaam in belasting- en financiële zaken, zegt dat het voor hem 'eigenlijk onmogelijk' is om helemaal los te komen van zijn praktijk. 'Ik ben mijn kantoor. Mijn werk is mijn passie en ik heb eigenlijk nooit echt vakantie. Dat is niet erg. Daar kies je bewust voor. Tijdens vakantie kijk ik dagelijks wel in mijn mail of pleeg ik een telefoontje. Ik heb alleen een waarnemer voor zaken die per post gaan.'

Hij geeft toe dat dit zo nu en dan de nodige stress oplevert. 'Ik werd een keer gebeld door een cliënt toen ik aan het zwembad lag dat er een inval bij hem gaande was. Dat is uiteraard even hectisch en dit kun je als eenpitter alleen maar zelf aanpakken. Dus dat betekent een dagje bellen vanaf je vakantiebestemming.'

Om toch te ontspannen en voldoende rust in te bouwen, plant Castelijm elk jaar in juli en augustus geen zittingen en afspraken met cliënten in. Dit kan omdat hij veel internationaal ►

Eenpitter Mike Castelijm:
'De beste ingevingen
krijg ik op de racefiets.'

werk doet. ‘Fransen en Italianen zijn in augustus dicht. Ik kan dan mooi twee rustige maanden inbouwen. Ik ben dan niet per se weg, maar kan wel om drie uur ’s middags besluiten om op de racefiets te stappen of naar het strand te gaan.’

Ook Michèle Manning van Bruggink & Van der Velden en tevens voorzitter van Stichting Jonge Balie Nederland wil juist graag haar zaken in de gaten houden om niet overvallen te worden als ze terugkomt van vakantie. Dit is mede ingegeven door de werkwijze bij haar vorige kantoor. ‘Daar zijn de faciliteiten gericht op bereikbaarheid en is het vrij normaal om tijdens vakanties mails te checken.’

Terwijl haar huidige (moderne) kantoor juist alle ruimte geeft om het anders te doen. Haar collega Paul Passenier is bijvoorbeeld al ver voor een vakantie bezig om alles goed te regelen: ‘Een goed vakantie-testament en tijdige communicatie naar klanten zijn de sleutelwoorden om van een vakantie te kunnen genieten. Maak van tevoren een tabel met alle lopende dossiers en deadlines, zodat iemand makkelijk voor je waar kan nemen. En zorg dat je de processtukken al geschreven hebt. Je waarnemer hoeft ze dan alleen maar even voor je in te dienen.’

KANTOORMORES

Volgens coaches en deskundigen laat de manier waarop Passenier het doet zien dat verantwoord ontspannen toch best kan in de advocatuur. Maar de kantoormores zijn vaak bepalend, merkt Lenet Leusink, voormalig partner bij Baker & McKenzie en de initiatiefneemster van GroeiNU!, een trainings- en coachingsinstituut voor advocaten. Als een partner wel altijd bereikbaar is, denken medewerkers volgens haar dat een partner verwacht dat zij ook altijd bereikbaar zijn. ‘Er ontstaat vaak stress omdat medewerkers willen voldoen aan een verwachtingspatroon. Een kantoor moet daarom per sectie heel duidelijk zijn in wat er wordt verwacht en zich de vraag stellen of het echt nodig is dat iemand tijdens zijn vakantie bereikbaar is.’

Tegelijkertijd moet ontspanning ook geen roze olifant-principe worden, vindt Leusink. ‘Als je vindt van jezelf dat je niet aan je werk mag denken, dan denk je er de hele dag aan. Dat kan vluchtgedrag veroorzaken door bijvoorbeeld veel te veel activiteiten in te plannen of te drinken om maar niet aan het werk te denken. Voor dat soort mensen is het beter om jezelf even tijd te gunnen en na te denken over de vraag waarom je steeds aan werk denkt. En wat kun je eraan doen om te zorgen dat je het kunt loslaten?’

Vluchten in activiteiten is misschien geen goed idee, maar voor advocaten

die moeilijk kunnen loslaten, is het wel belangrijk dat zij in hun vrije tijd actieve dingen doen. Activiteit geeft afleiding, zegt Ad Vingerhoets, hoogleraar gezondheidspsychologie aan de Tilburg University. ‘Tijdens niets doen is de kans juist groot dat werkgerelateerde gedachten de kop opsteken. Persoonlijkheid speelt natuurlijk ook een rol: de een heeft het liefst alles zo voorspelbaar en controleerbaar mogelijk, die houden niet van verrassingen. Anderen gaan juist voor het onverwachte, het onbekende en het afwisselende.’

VRIJETIJDZIEKTE

De Bloom adviseert net als Vingerhoets actief aan vakantievoorberedingen te doen door na afloop van de laatste werkdag te sporten. ‘Het helpt om “vrijetijdsziekte”, waar volgens schattingen drie procent van de bevolking aan lijdt, tegen te gaan. In drukke werkperiodes draait je lichaam op volle toeren en maakt energie aan om goed te functioneren. Als je dan stopt met werken, kan je lichaam deze energie niet kwijt. Dit kan ertoe leiden dat je je in de eerste dagen na een stressvolle periode ziek voelt. Door te sporten worden de stresshormonen sneller afgebouwd.’ Petra Slingenberg, partner bij Delissen Martens in Den Haag, is

het voorbeeld van een advocaat die de tips van de deskundigen perfect opvolgt. Na een skiongeluk begin 2014 waarbij ze haar bekken brak, heeft ze het roer omgegooid en is ze naar eigen zeggen van ‘overleven’ naar ‘gezond leven’ gegaan. Dit betekent een aantal keer per jaar op vakantie, waarvan een keer voor langere tijd. ‘In de zomer neem ik vier weken vrij en dan ben ik ook echt weg. Het stuit op weerstand op kantoor, maar ik heb het nodig om stoom af te blazen en balans te vinden.’

‘Mensen die moeilijk kunnen loslaten, moeten actieve dingen doen tijdens vakantie’

Slingenberg, die ontspant door in haar gele Kever cabrio te toeren, geeft nog als tip mee om door het jaar heen te mediteren en aan mindfulness te doen. Hierdoor kom je beter in balans en dit geeft je ook tijdens vakanties meer rust. ‘En maak vooral wel tijd vrij voor vakanties, ook al zijn ze kort. Je neemt een *break* en creëert afstand. Reizen geeft je een bredere blik op je leven en dat helpt je ook in je praktijk.’

De belangrijkste tip die alle advocaten noemen, heeft te maken met timemanagement. Of je nu goed of slecht los kunt laten: zorg dat je goed plant, dat er achtervang is geregeld en dat er een lijst met de lopende zaken en deadlines is. En doe dit tijdig. Pas dan creëer je rust. Volgens Leusink een enorme open deur, maar het wordt nog te weinig opgevolgd. ‘De valkuil is dat mensen zeggen: ik ben toch bereikbaar, dus ik zie wel.’ En de gouden tip van partner Wiersma: ‘Bedenk dat niemand onmisbaar is, ook al denken wij advocaten dat vaak wel. Als er iets misgaat, wordt het altijd wel weer opgelost. Of je nu op je telefoon kijkt of niet.’ ‘Maar,’ zegt Castelijin, ‘helemaal loslaten doe ik nooit, want de beste ingevingen krijg ik op de racefiets of als ik boven op een berg sta en dat is alleen maar fijn.’ ■

Advocaten voor op vakantie

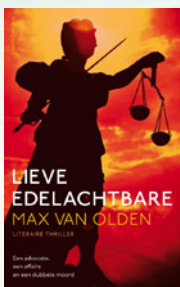
Driekwart van de Nederlanders leest voor zijn plezier en ontspanning en leest dus vooral op vakantie. Maar lezen is ook goed voor een mens. Wetenschappers van Boston University lieten proefpersonen een week fictie lezen en een andere groep non-fictie. De fictielezers bleken nadien beter te scoren op empathie dan de non-fictielezers, mits het boek hen aangreep. In New York onderzochten wetenschappers vervolgens het verschil tussen de invloed van literatuur en populaire romans. Proefpersonen moesten na het lezen emoties beoordelen van portretfoto's. De literatuurlezers scoorden beter doordat literaire personages complexer en minder stereotiep zijn, vermoeden de wetenschappers. Volgens de Boston-onderzoekers is er een evenredig verband tussen empathie enerzijds en creativiteit en prestaties anderzijds. Lezen dus deze zomer. De beste romans van of over advocaten op een rij.

Fantoompijn

Gloria in excelsis Deo is niet alleen een prachtige minutieus beschreven geschiedenis over de obstakels die een jonge vrouwelijke advocaat, dochter van een boomkweker, in de jaren zestig van de vorige eeuw moet nemen om te kunnen blijven werken en serieus genomen te worden; maar vooral ook over de keerzijde van doorzettingsvermogen en wilskracht. Want als Anna van Hees' zesde (!) dochter geboren wordt en een 'mongooltje' blijkt te zijn, stort haar zorgvuldig opgebouwde idylle in: alles is voor niets geweest. Ze kan niet van het meisje houden. Als Elke na vier jaar overlijdt,

is dat eigenlijk meer een opluchting dan een schok en probeert ze de hele episode te vergeten. Totdat de op een na jongste dochter Mare op zoek gaat naar de verborgen geschiedenis, omdat ze last heeft van 'fantoompijn' – haar leven wil maar niet zo succesvol worden als dat van de andere familieleden. *Gloria in excelsis Deo* is een adembenemend mooie, psychologische roman die tegelijkertijd een indringend tijdsbeeld schetst van de advocatuur in de jaren zestig. (DvP) **Gloria in excelsis Deo, Miek Smilde, De Arbeiderspers**

In de schaduw van het recht

Lieve Edelachtbare vertelt het verhaal van de ambitieuze beginnend advocaat Luna, haar werkloze vriend Tobias en het web aan problemen waarin Luna terecht komt zodra ze dronken in bed belandt met de oudere Marcus. Het debuut van Max van

Olden, advocaat gespecialiseerd in auteurs- en portretrecht, geeft een levendige, geloofwaardige schets van de praktijk van een advocatenkantoor en bijbehorende prestatiedruk. Centrale thema's zijn loyaliteit, machtsmisbruik en chantage in het Nederlandse rechtssysteem. De psychologische omschrijvingen van de personages zorgen voor een spanning die de lezer tot het einde toe in zijn greep houdt. (SDF) **Lieve Edelachtbare, Max van Olden, Ambo | Anthos Uitgevers**

Dromen op de Zuidas

Carolien, de carrièretijger, Hadjar, de mooie en slimme advocaat-stagiaire en Sharon, het luxepaardje dat eigenlijk droomde van een carrière als actrice. Door de ogen van deze drie vrouwelijke advocaten van Het Kantoor, het meest prestigieuze advocatenkantoor van Nederland, wordt *Project Dromenland* verteld. Overwerk, borrels die uit de hand lopen, kantooraffaires. De drie vrouwen komen in

een fraudezaak terecht en de problemen worden steeds onoverzichtelijker. De ZoZa's beschrijven de advocatuur en het leven eromheen van binnenuit. Het resultaat is een smeug en humoristisch boek waarin geen gevoelig *topic* van de Zuidas onaangeraakt blijft. (SDF) **Project Dromenland, De ZoZa's, Prometheus**

Overspannen

Timo Wolters heeft altijd gedroomd van een glansrijke carrière als advocaat bij een beroemd kantoor in spraakmakende zaken. Hij weet het niet verder te schoppen dan tot advocaat voor de middenstand in Roermond, die zich bezighoudt met zaken over burenruzies, vlaggenmasten en landbouwgrond. Zijn vrouw verbrast het 'beetje' geld dat hij verdient aan wijntjes met vriendinnen op de golfclub

en tennisbaan. Op een ochtend wordt Timo wakker en overdenkt tijdens het scheren zijn leven en de dag die voor hem ligt. De spanningen op kantoor en thuis dwingen hem tot een paar pilletjes Xanax. Onderweg vanuit zijn dorp naar kantoor rijdt hij de leegte tegemoet. Roermond is verdwenen. Hij verdwaalt in een zoektocht naar de stad, maar vooral naar zichzelf. *De verdwenen stad* heeft door de klaagzang iets ongemakkelijks, maar eist tegelijkertijd de aandacht van de lezer volledig op. (FM)

De verdwenen stad, Ton van Reen, In de knipscheer

Hebzucht

René Appel laat in *De advocaat* op overtuigende wijze de zwarte kant van de advocatuur zien. Strafpleiter David Driessen werkt voor een gerenommeerd advocatenkantoor in Amsterdam waar hij voornamelijk optreedt in kleinere strafzaken. Zijn ambitie ligt bij het grotere werk en wanneer hij vastgoedmagnaat en bekende uit de onderwereld Hein ontmoet, lijkt zijn carrière in een stroomversnelling te komen. Er ontstaat een hechte band tussen de twee met door Hein betaalde 'cadeaus', ontspannende uitstapjes

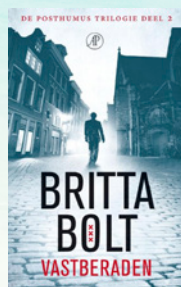

onder het genot van veel drank, drugs en vrouwen, schimmige gesprekken en afspraken en af en toe een dubieus klusje voor David. Wanneer David ontdekt dat zijn vrouw vreemdgaat, wordt alles nog gecompliceerder. Een spannende, weergaloze en creatieve thriller over hebzucht, ontroof, misdaad en de smalle grens tussen goed en kwaad. (FM)

De advocaat, René Appel, Ambo | Anthos Uitgevers

Amateurspeurneus

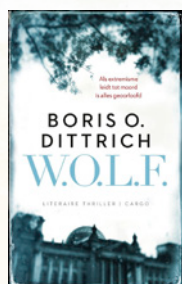
In de Posthumus trilogie van Britta Bolt (het pseudoniem van schrijversechtpaar Rodney Bolt en advocaat/hoogleraar Britta Böhler) draait het om amateurspeurneus Pieter Posthumus die werkt bij het Team Uitvaarten Amsterdam. Om onbekende overledenen een waardige begrafenis te

geven, gaat hij op onderzoek naar hun verhaal en stuit dan natuurlijk op bloedstollende onverkwikkelijkheden.

In het laatste deel *Barmhartig* gaat het om het lijk van naar blijkt een Zweedse expert op het gebied van olie- en gaswinning die in Amsterdam was voor een conferentie die zwaar onder vuur ligt bij milieuactivisten... (DvP)

Heldhaftig, Vastberaden en Barmhartig, Britta Bolt, De Arbeiderspers

Berlijnse thriller

Extreemrechtse jongeren, opgejaagde vluchtelingen, radicale islam en terrorisme; de thriller W.O.L.F. van oud-politicus en advocaat Boris Dittrich gonst van de actuele ontwikkelingen. Als in het Berlijnse

watertorenpark een hoofd wordt gevonden, staat het leven in de stad op scherp. Vanuit verschillende

perspectieven ontvouwt zich een bloedstollend plot. Politiecommissaris Fatima Ozturk die het onderzoek leidt, stuit op de extreem nationalistische groepering W.O.L.F. die zich tegen Joden en vluchtelingen richt. Haar collega Gerhard – stilletjes verliefd op haar – raakt op een vreemde manier betrokken, net als zijn zoon en het homostel Milos (mensenrechtenjurist) en Amnon (kunstenaar) die net in de stad zijn komen wonen. Maar echte diepgang krijgt de roman doordat het plot doorgelicht wordt met de beklemmende Joodse geschiedenis van de stad. (DvP)

W.O.L.F., Boris Dittrich, Cargo

What the hack!

Wat te doen bij een datalek

DOOR / NATHALIE GLOUDEMANS-VOOGD

Weet u hoe u om moet gaan met datalekken? De Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) verplicht verantwoordelijken om persoonsgegevens te beveiligen met technische en organisatorische maatregelen, maar wat als er iets misgaat bij die beveiliging? Test uw kennis en doe de quiz.

1 U wordt gebeld: mogelijk zijn er persoonsgegevens waar uw kantoor verantwoordelijk voor is gecompromitteerd. Wat doet u?

- A. U vraagt naam, organisatie en afdeling van degene die u hierover inlicht. U zegt dat u zo terugbelt, googelt de persoon in kwestie en belt via het telefoonnummer dat u online vindt terug als vorm van *two-way authentication*.
- B. U negeert de beller. Het is vast een gekkie.
- C. U begint meteen te vragen naar alle details: wie, wat, waar, waarom en vooral: hoe heeft dit kunnen gebeuren?

Antwoord: A. Gaat u eerst na met wie u te maken heeft voordat u vragen begint te stellen of de beller negeert.

2 U hebt vastgesteld dat de mededeling komt uit betrouwbare bron. Wat gaat u nu na?

- A. Wiens schuld is dit?
- B. Is het een beveiligingslek of een beveiligingsincident?
- C. Hoeveel gaat dit kosten?

Antwoord: B. De Wet bescherming persoonsgegevens maakt onderscheid tussen beveiligingslekken (een zwakke plek in de beveiliging) en beveiligingsincidenten (zoals een malwarebesmetting, een inbraak in uw systemen of kwijtgeraakte laptop of USB-stick). Een beveiligingslek is geen datalek. Datalekken zijn beveiligingsincidenten, maar niet elk beveiligingsincident is een datalek. U moet dus eerst weten of er sprake is van een beveiligingsincident of niet.

3 Er lijkt sprake te zijn van een beveiligingsincident: een hacker probeerde in te breken in uw systemen. Wat checkt u als eerste?

- A. Hoe het zit met de verzekering.
- B. Wanneer de managing partner beschikbaar is voor crisisoverleg.
- C. Of die hacker toegang heeft kunnen krijgen tot persoonsgegevens die we verwerken.

Antwoord: C. Bij beveiligingsincidenten gaat u na of er ook sprake is van een datalek. Dat is zo bij een inbreuk op de beveiliging van persoonsgegevens. Als persoonsgegevens verloren zijn gegaan of in redelijkheid niet is uit te sluiten dat persoonsgegevens onrechtmatig zijn verwerkt, is daar sprake van.

4 U constateert: er is sprake van een datalek. Een hacker heeft contactgegevens van klanten te pakken gekregen. En nu?

- A. U belt meteen de Autoriteit Persoonsgegevens. We moeten datalekken nu toch melden?
- B. U controleert of het lek ernstige nadelige gevolgen heeft of zou kunnen hebben.
- C. U gaat over tot de orde van de dag. Privacy is zo overrated.

Antwoord: B. Niet elk datalek hoeft u te melden bij de Autoriteit Persoonsgegevens. Een melding doen bij de Autoriteit Persoonsgegevens is verplicht als er is sprake van ernstige nadelige gevolgen voor de bescherming van

3

4

persoonsgegevens, of de aanzienlijke kans daarop. De aard en omvang van de inbreuk spelen hierbij een rol; zijn er bijvoorbeeld veel persoonsgegevens per persoon of gegevens van grote groepen mensen gelekt? Reken er dan op dat u dit moet melden bij de Autoriteit Persoonsgegevens.

5 De hacker heeft onder andere kopietjes paspoort buitgemaakt die u had opgeslagen in het kader van de Wwft. Wat weet u nu?

- A. Dit datalek moet waarschijnlijk gemeld worden bij de Autoriteit Persoonsgegevens.
- B. Dat het nog lang niet zeker is of het datalek gemeld moet worden bij de Autoriteit Persoonsgegevens.

Antwoord: A. Ook als gevoelige persoonsgegevens gelekt zijn, is in het algemeen een melding bij de Autoriteit Persoonsgegevens noodzakelijk. Bij gegevens van gevoelige aard gaat het bijvoorbeeld om bijzondere persoonsgegevens in de zin van artikel 16 Wbp, zoals gegevens over ras (dat is af te lezen via een pasfoto). Gegevens van gevoelige aard zijn bijvoorbeeld ook die over de financiële of economische situatie van de betrokkene en die kunnen leiden tot identiteitsfraude (zoals dat kopietje paspoort).

6 U vermoedt dat u dit datalek moet melden bij de Autoriteit Persoonsgegevens. Hoe doet u dat?

- A. U stuurt een aangetekende brief met alle gegevens die u heeft over het datalek.
- B. U meldt het datalek op telefoonnummer 0900-328 25 35.
- C. U gebruikt het online formulier op de website van de Autoriteit Persoonsgegevens.

Antwoord: C. De Autoriteit Persoonsgegevens heeft een meldingsloket ingesteld. Ga op www.autoriteitpersoonsgegevens.nl naar 'Melden' en vervolgens naar 'Meldplicht datalekken'. Het telefoonnummer kunt u bellen als u vragen heeft.

7 Wanneer moet u deze melding doen?

- A. Binnen vijf werkdagen.
- B. Zo snel mogelijk en in elk geval binnen drie dagen.
- C. Dat moet vandaag nog, op straffe van een forse boete.

Antwoord: B. U moet de melding doen zonder onnodige vertraging en zo mogelijk niet later dan 72 uur na de ontdekking van het datalek.

8 U gaat het datalek melden bij de Autoriteit Persoonsgegevens. Wat vertelt u de betrokkenen, uw cliënten in dit geval?

- A. Dat hangt er vanaf: weten de media het al? Dan moeten de woordvoerders nú aan de slag met hun teksten.

- B. Niks. We hebben gebruikgemaakt van passende technische beschermingsmaatregelen; encryptie, hashing of iets anders. De persoonsgegevens zijn onbegrijpelijk voor onbevoegden, dus hoeven we betrokkenen niets te vertellen.
- C. Niks. We hebben zwaarwegende redenen om de melding achterwege te laten.
- D. Dat hangt er vanaf: kan het lek direct ongunstige gevolgen hebben voor hun persoonlijke levenssfeer? Dan moeten we de betrokkenen informeren.

Antwoord: B, C en D kunnen opgaan. Niet elk datalek dat u moet melden aan de Autoriteit Persoonsgegevens moet ook gemeld worden aan de betrokkene. Daarvoor moet u een aparte afweging maken. Als het datalek waarschijnlijk ongunstige gevolgen heeft voor de persoonlijke levenssfeer van de betrokkene, zoals identiteitsfraude of discriminatie, dan zult u melding moeten doen aan de betrokkene. Ook bij persoonsgegevens van gevoelige aard kunt u er vanuit gaan dat u zowel de Autoriteit Persoonsgegevens als de betrokkene moet informeren. De melding is bedoeld zodat de betrokkene zich kan wapenen tegen mogelijke gevolgen van het datalek; u moet die dan ook onverwijld doen. Maar als u passende technische beschermingsmaatregelen heeft genomen, zoals encryptie (versleuteling) of hashing (omzetten van gegevens in een unieke code), en u vindt dat deze maatregelen voldoende bescherming bieden, kunt u de melding aan de betrokkene achterwege laten. Ook kunnen er zwaarwegende redenen zijn om een melding niet te doen, bijvoorbeeld vanwege een opsporingsbelang (zie verder art. 43 Wbp). Overigens kan de Autoriteit Persoonsgegevens toch verlangen dat u de betrokkenen informeert als de inbreuk toch ongunstige gevolgen lijkt te hebben.

9 En wat als u zich niet houdt aan de meldplicht datalekken?

- A. De Autoriteit Persoonsgegevens kan slechts een boete van een paar duizend euro opleggen. En misschien lijden we imagoschade.
- B. De Autoriteit Persoonsgegevens stuurt altijd eerst een waarschuwing, dus daar kunnen we op wachten.
- C. Bij overtreding van de meldplicht datalekken kan de Autoriteit Persoonsgegevens een boete van meer dan acht ton opleggen.

Antwoord: C. De Autoriteit Persoonsgegevens kan een bestuurlijke boete opleggen van ten hoogste een bedrag van de zesde categorie (820.000 euro). Maar als de overtreding niet opzettelijk was en er geen sprake was van ernstige nalatigheid, zal de Autoriteit Persoonsgegevens eerst een bindende aanwijzing opleggen.

Met dank aan Simone Dirven.

Vandaag een transactie
in de energiesector.

Morgen een corporate governance
advies aan de board.

Sophie Pabbruwe
Associate Corporate

Bij Allen & Overy werk je voor nationale en internationale cliënten. De belangen zijn groot, de markt is altijd in beweging. Wat vandaag een gegeven is, is morgen achterhaald. Het enige wat je kunt verwachten, zijn onverwachte uitdagingen. Dit vraagt het maximale van je expertise, je creativiteit en je snelheid. Je leert elke dag en je werkt samen met een inspirerend team. Laat je verrassen op werkenbijallenover.nl

Embrace the unexpected **ALLEN & OVERY**

JOUW LOOPBAAN REGISSEER JE ZELF

OSR.NL

OSR Juridische Opleidingen helpt jou jezelf te ontwikkelen zodat je je vak steeds professioneel, succesvol en met plezier uitoefent.

Wil je blijven? Dan bieden wij juridische cursussen waarmee je in een of twee dagen weer helemaal up-to-date bent. Of selecteer een uitdagend opleidingstraject om te blijven groeien.

Kijk op osr.nl voor onze aanpak of zoek direct naar een cursus op osr.nl/cursussen

is op korte termijn op zoek naar een fulltime:

Medewerker advocaat(m/v) met een aandachtsgebied schaderecht, personen- en familierecht.

Camps Advocatuur is een klein gespecialiseerd advocatenkantoor in het mooie Twente (lid van LSA, ASP, Peopil en vFas) waar momenteel vier advocaten werkzaam zijn. Ons kantoor werkt vooral voor cliënten in (letsel)schade-, personen- en familiezaken en erfrechtzaken.

Wegens wijzigingen in de praktijk is behoefte aan een medewerker/(gevorderd) stagiaire met een accent op schaderecht, personen-en familierecht. Binnen een gezellige werksfeer wordt gestreefd naar een hoog kwaliteitsniveau.

Schriftelijke sollicitaties met CV kunt u richten aan:

Camps Advocatuur
T.a.v. mr M.J.E.C. Camps
Postbus 831 | 7500 AV Enschede
Of per e-mail: info@campsadvocatuur.nl

Voor aanvullende informatie/inlichtingen kunt u kijken op onze website www.letseladvocaat.nl of bellen met 053-431 37 72.

ACTIEF EN GEËNGAGEERD

DOOR / ROBERT SANDERS

Hij was een eminent Leids jurist; advocaat, deken, hoogleraar en kort minister in het kabinet Van Agt-II. Max Rood stond bekend om zijn *engagement* en was een meester in het bemiddelen bij conflicten.

Max Rood (1927-2001)

Max Gustaaf Rood werd geboren op 21 augustus 1927 in Enschede. Na voltooiing van zijn rechtenstudie in Leiden vestigde hij zich in 1950 als advocaat en procureur in Amsterdam. In de dertig jaar dat hij advocaat was, verwierf hij een aanzienlijke reputatie op het gebied van het arbeidsrecht. Het stakingsrecht had zijn bijzondere interesse en hij vertegenwoordigde veelvuldig de vakbeweging in grote arbeidsconflicten. Rood, die klein van stuk was, sprak langzaam en zonder stemverheffing, wat ervoor zorgde dat er effectief naar hem werd geluisterd. Ook op bestuurlijk vlak was Rood actief en geëngageerd. Nadat hij bijna acht jaar voorzitter van het Humanistisch Verbond was geweest, koos het college van afgevaardigden hem in 1977 tot deken van de Nederlandse orde van advocaten. Tijdens zijn dekenaat leverde de commissie-Dirkzwager het ontwerp op voor de Gedragsregels 1980, die een modernisering vormden van de Ereregelen uit 1968. Het ontwerp riep echter nog zodanig veel discussie op dat de afronding pas onder zijn opvolger kon plaatsvinden. Inmiddels liet de wetenschap Rood niet los. Opmerkelijk is dat hij erin slaagde om gedurende zijn dekenaat een proefschrift met de titel 'Naar een nieuwe stakingswet?'

af te ronden. Rood promoveerde op 2 maart 1978, waarop hij vrijwel tegelijkertijd werd benoemd tot bijzonder hoogleraar Sociaal recht aan de Rijksuniversiteit Leiden. Twee jaar lang zou zijn praktijk, dekenaat en hoogleraarschap weten te combineren. Na zijn aftreden als algemeen deken, op 1 december 1979, legde hij kort daarop ook zijn praktijk als advocaat neer en koos hij vol voor de wetenschap. Zijn Leidse hoogleraarschap onderbrak hij in 1982 kortstondig toen hij werd gevraagd als minister van Binnenlandse Zaken voor D66 in het derde kabinet-Van Agt. Dat rompkabinet regeerde slechts een krap halfjaar als voortzetting van Van Agt-II, waaruit de PvdA-ministers waren opgestapt. In die korte tijd bracht Rood als minister wel de inspraakregeling tot stand voor de gemeenteraad bij een burgemeestersbenoeming via een vertrouwenscommissie. Na dit Haagse avontuur keerde Rood naar de Leidse universiteit terug, waar hij tot 1997 hoogleraar bleef. Als autoriteit op het gebied van het arbeidsrecht, met aanzien in binnen- en buitenland, fungeerde hij tussen 1984 en 1988 tevens als kroonlid van de SER. Onder meer vanwege zijn ervaring met

bemiddelen, als lid van de Advies- en Arbitragecommissie Rijksdienst, werd hij regelmatig gevraagd als bemiddelaar in conflicten. In 1996 werd hij benoemd tot adviseur voor het bestuursconflict bij het College van Toezicht Sociale Verzekeringen (CTSV). Rood vatte zijn opdracht ruim op. 'Adviseren kan bemiddelen insluiten. Adviseur klinkt iets bescheidener', zei hij er zelf over. In maart en april 2000 trad Rood ook nog op als bemiddelaar in de zogeheten 'taxi-oorlog' in Amsterdam, nadat daar als gevolg van de liberalisering in de taximarkt grote onrust onder de taxichauffeurs was ontstaan. Eind 2000 was Rood nog voorzitter van de Adviescommissie Duaal Ontslagstelsel, de onafhankelijke commissie van deskundigen, die als gevolg van de parlementaire behandeling van de Wet flexibiliteit en zekerheid was gevraagd een toekomstverkenning uit te voeren naar de inrichting van het ontslagstelsel. De commissie adviseerde de minister te kiezen voor een civielrechtelijk, repressief ontslagstelsel; volgens de commissie was toetsing bij ontslag geen overheidstaak maar bij uitstek een rechterlijke taak. Korte tijd later, op 2 december 2001, overleed Max Rood in zijn woonplaats Amsterdam.

Johan van Oudenarde (1547-1619) Hugo de Groot (1628-1652) Willem de Groot (1597-1662) Pieter Paluis (1733-1796) Johannes van der Linden (1756-1835) Rutger Jan Schimmelpenninck (1761-1825) Willem Bilderdijk (1756-1831) Cornelis Felix van Maanen (1769-1846) Jansz Daniel Meijer (1780-1834) J.C. Frazer van Remondij (1736-1863) Ditt Donker-Carpus (1728-1864) Tobias Koser (1830-1915) Abraham Hartog (1844-1901) Engelbert Nicolaas de Swart (1849-1919) Bernard Lede (1849-1935) Pieter Jelle Troelstra (1840-1920) Thom Fruin (1859-1945) Adolphine Echaridina Koe (1879-1932) Johannes van Noy (1833-1940) Frida Katz (1885-1963) Alf Visser van IJzendoorn (1892-1971) CW van der Does (1894-1972) Hendrik Mulderig (1896-1976) Pieter Willem van Doorn (1896-1971) Benn Stokvis (1901-1977) Eda Droghever Fortuijn (1914-1998) Soga Roekman (1911-2000)

We zoeken *per direct* een **Advocaat-medewerker/ gevorderd Advocaat-stagiaire** voor onze drukke proces- en adviespraktijk.

Lexwell is een van de grotere advocatenkantoren op Sint Maarten en richt zich voornamelijk op het bedrijfsleven. De advocaten bij Lexwell adviseren en procederen voor diverse bedrijven, waaronder financiële instellingen, hotels, projectontwikkelaars, het vliegveld en het utiliteitsbedrijf, op het gebied van het ondernemingsrecht in de breedste zin van het woord, onder meer op het gebied van contracten, vastgoed, arbeidsrecht, juridische structuren en overnames.

De manier van werken van Lexwell is informeel en toegankelijk en kenmerkt zich door een directe en persoonlijke aanpak. Door marktkennis, specialisatie en jarenlange ervaring werken de advocaten van Lexwell praktisch en efficiënt. Daarbij loopt Lexwell voorop met de meest creatieve en beste oplossingen.

Profiel

- creatief jurist
- gedegen ervaring in procederen
- brede privaot/ondernemingsrechtelijke achtergrond en interesse
- commercieel en ondernemend
- uitstekende communicatieve vaardigheden
- enthousiasme en ambitie
- uitstekende beheersing van het Engels

www.lexwell.net

Propositie

- enthousiaste collega's en een open werksfeer
- gedegen interne opleiding
- specialistisch werken op hoog niveau in een boeiende praktijk
- intensieve begeleiding
- goede balans werk/privé

Solliciteren

Gelieve uw reactie en CV te sturen aan Mark Kortenoever:
MKortenoever@lexwell.net

ClaimsAgent.nl

online crediteurenadministratie

STAP NU OVER OP EEN GEHEEL DIGITALE CREDITEURENADMINISTRATIE!

Reken af met papier: laat crediteuren hun vorderingen online invoeren via Crediteurenlijst.nl.

KOSTELOOS EEN ACCOUNT VOOR UW KANTOOR?

ClaimsAgent berekent geen licentiekosten. De kosten worden als verschotten aan de betreffende boedel belast. U rekent uiteindelijk alleen af als er voldoende boedelactief is; voor lege boedels is het gratis. Interesse? Mail naar info@claimsagent.nl

KLOKKENLUIDEN IN DE ADVOCATEN- PRAKTIJK

DOOR / ROBERT SANDERS

Binnenkort treedt de Wet Huis voor klokkenluiders in werking. Hiermee wil de wetgever bescherming bieden aan werknemers die misstanden binnen een organisatie aan de kaak willen stellen. Dat vergt evenwicht tussen waarheidsvinding en vertrouwelijkheid, ook bij (grotere) advocatenkantoren, die als werkgever onder de werking van de nieuwe wet zullen vallen.

In John Grishams *The Firm* komt een jonge ambitieuze advocaat erachter dat er op het kantoor waar hij aan de slag is gegaan sprake is van onfrisse en zelfs illegale activiteiten. Die ontdekking dwingt hem uiteindelijk tot een morele afweging tussen zijn eigen carrière, de belangen van het kantoor en van de cliënten en het opsporingsonderzoek van de FBI. Mede door de verfilming een spannend stuk Hollywood-fictie, dat inzichtelijk maakt in welke lastige positie een zogeheten klokkenluider binnen een advocatenpraktijk zou kunnen belanden. Een positie die, in algemene zin, in ons land binnenkort een wettelijke basis krijgt. Op 1 maart 2016 stemde de Eerste Kamer namelijk in met het wetsvoorstel Huis voor klokkenluiders. ▶

De wet en de bijbehorende wijziging zijn inmiddels in het *Staatsblad* gepubliceerd.¹ Naar verwachting treedt de wet op 1 juli 2016 in werking.

De Wet Huis voor klokkenluiders is niet zonder slag of stoot tot stand gekomen. In mei 2012 was het oorspronkelijke initiatiefwetsvoorstel al door een zevental Kamerleden ingediend. De Eerste Kamer had echter een aantal bezwaren, waarop de initiatiefnemers eind 2014 het wetsvoorstel door middel van een novelle alsnog ingrijpend hebben aangepast.²

WET HUIS VOOR KLOKKENLUIDERS

De nieuwe wet heeft een dubbele doelstelling: de bescherming van klokkenluiders door te bepalen dat de ‘te goeder trouw en naar behoren handelende’ werknemer die een melding doet van een vermoeden van een misstand, niet vanwege zijn melding mag worden benadeeld in zijn rechtspositie, en tevens het bijdragen aan de oplossing van maatschappelijke misstanden. Het uitgangspunt van de wet is dat een werknemer het vermoeden van een misstand eerst ‘intern’ meldt. De werkgever krijgt dan de gelegenheid de vermoede misstand te onderzoeken en vervolgens zo nodig maatregelen te treffen. Pas nadat het vermoeden niet binnen een redelijke termijn en naar behoren is behandeld, kan een werknemer bij de afdeling Onderzoek van het Huis voor klokkenluiders terecht. Dat ‘Huis’ wordt bij inwerkingtreding van de wet ingesteld. Het zou aanvankelijk worden onderbracht bij de Nationale ombudsman, maar na bezwaren van de Eerste Kamer zal het Huis worden ingericht als publiekrechtelijk zelfstandig bestuursorgaan. Het is de bedoeling dat het Huis, waarvan de leden bij Koninklijk

Besluit worden benoemd, geheel zelfstandig en in onafhankelijkheid zal optreden. Zo zal in afwijking van artikel 20 van de Kaderwet ZBO de verplichting om inlichtingen aan de minister te verstrekken beperkt zijn tot de eigen interne organisatie.³

Misstanden met een maatschappelijk belang: milieudelicten, fraude, corruptie

Het Huis kent twee strikt gescheiden afdelingen. De afdeling Advies kan werknemers informeren of adviseren over welke stappen kunnen worden genomen en verwijzen naar bevoegde instanties. De afdeling Onderzoek heeft de bevoegdheid om een onderzoek in te stellen naar een gemeld vermoeden van een misstand. Na afsluiting van zo’n onderzoek wordt een rapport opgesteld waarin de afdeling Onderzoek aanbevelingen aan de werkgever kan doen.

KLOKKENLUIDERS-PROCEDURE

Om de procedure rondom de behandeling van meldingen in goede banen te leiden, worden organisaties met doorgaans ten minste vijftig werknemers wettelijk verplicht een interne regeling voor de omgang met klokkenluiders op te stellen. Advocatenkantoren met een dergelijke omvang dienen dus een klokkenluidersregeling vast te stellen. Overigens is het toepassingsbereik van de wet voor het melden niet afhankelijk van de omvang van de organisatie. De vormgeving van die interne regeling wordt aan de werkgever overgelaten, zolang de procedure voldoet aan de wettelijke randvoorwaarden.⁴ In de procedureregeling wordt vast-

gelegd op welke wijze met de interne melding wordt omgegaan en onder welke omstandigheden direct buiten de organisatie kan worden gemeld. Ook moet worden vastgelegd dat de werknemer de mogelijkheid heeft een raadsman in te schakelen.

In de wet is overigens niet uitgewerkt op welke misstanden het vermoeden betrekking moet hebben. Op de website van het Advies-

punt Klokkenluiders valt te lezen dat het gaat om misstanden met een maatschappelijk belang, waarvan bijvoorbeeld sprake kan zijn bij schade aan of gevaar voor personen, milieudelicten, fraude, corruptie, ernstig mismanagement, structurele intimidatie of discriminatie.⁵ ‘Bij misstanden met een maatschappelijk belang gaat het in principe om situaties die het niveau van een of enkele persoonlijke gevallen overstijgen, doordat bijvoorbeeld sprake is van een bepaalde ernst of omvang of een structureel karakter.’ Dat betekent dat volgens deze definitie van een misstand geen sprake is bij een individueel (arbeids)conflict of een persoonlijke klacht.

Klokkenluiders in de zin van de wet kunnen een beroep doen op het algemene benadelingsverbod dat hen moet beschermen tegen bijvoorbeeld ontslag, het niet verlengen van een tijdelijke arbeidsovereenkomst of het onthouden van salarisverhoging. Een werkgever in de private sector mag een werknemer niet benadelen als gevolg het ‘te goeder trouw en naar behoren melden’ van een vermoeden van een misstand tijdens en na de behandeling van deze melding bij de werkgever of de daartoe bevoegde instantie.⁶ Dat betreft niet alleen een interne ►

Jaarcongres Arbeidsrecht

Best practices van de WWZ

Donderdag 22 september 2016 | Innstyle Maarssen | 5 NOvA

Met onder andere:

mr. dr. Pascal Kruit, mr. Jan Meijer, prof. mr. dr. Stefan Sagel, mr. Monetta Ulrici,
mr. Wim Wetzels en mr. Erica Wits

Inschrijven op sdujuridischeopleidingen.nl

Sdu

oprecht
de beste
keuze

melding, maar ook extern bij de politie, de toezichthouder of bij het Huis. De werknemer dient dan wel in procedureel en materieel opzicht zorgvuldig te handelen.⁷

VERTROUWELIJKHEID

Melding van een mogelijke misstand vergt discretie. De wet regelt dat alle betrokkenen een geheimhoudingsplicht hebben voor vertrouwelijke gegevens.⁸ De identiteit van de werknemer wordt ook niet bekendgemaakt zonder diens instemming en informatie over het gevraagd advies is niet openbaar.⁹ Wanneer het onderzoek wordt afgerond met een rapport is dat rapport wel openbaar, maar niet de bij het Huis berustende informatie over het onderzoek die niet is opgenomen in het rapport.¹⁰ De afdeling Onderzoek beschikt voorts over een aantal wettelijke onderzoeksbevoegdheden. Zo mag de afdeling inlichtingen vragen en inzage vorderen van zakelijke gegevens en bescheiden.¹¹ Voor de daaraan verbonden medewerkingsplicht geldt wel een verschoningsrecht indien het inlichtingen en bescheiden betreft

waarvan het verstrekken een schending van een beroepsgeheim met zich meebrengt. Geheel sluitend lijkt die regeling niet, omdat de afdeling Onderzoek beslist of de weigering gerechtvaardigd is.

SAMENLOOP MET ANDERE ONDERZOEKEN

In de wet is geregeld dat eerst intern of elders wordt gemeld alvorens een taak voor het Huis is weggelegd. Zowel de afdeling Advies als de afdeling Onderzoek krijgt een doorverwijsplicht naar bestuursorganen of diensten die zijn belast met de opsporing van strafbare feiten of het 'toezicht op de naleving van het bepaalde bij of krachtens enig wettelijk voorschrift'. De afdeling Onderzoek stelt, zo volgt uit artikel 6 lid 1 onderdeel d, geen onderzoek in indien het vermoeden van de misstand ter beoordeling staat van een toezichthouder. In het geval van de advocatuur is dat uiteraard de deken van de plaatselijke orde.¹² Als de toezichthouder in de gelegenheid is gesteld een misstand te behandelen, kan de werknemer daarna bij de af-

deling onderzoek een vermoeden van een misstand melden ten behoeve van een onderzoek.

Om in het geval van een bevoegde toezichthouder (zoals de deken) tot een goede afstemming te komen, scheidt de wet de mogelijkheid een samenwerkingsprotocol te ontwikkelen met die toezichthoudende instantie. In artikel 17b is de mogelijkheid opgenomen dat het Huis voor klokkenluiders ter bevordering van coördinatie en overleg tevens samenwerkingsprotocollen kan sluiten met de toezichthouder. Bij samenloop in een concreet geval vindt overleg plaats over de inrichting van beide onderzoeken.¹³

Voor de gang van zaken bij advocatenkantoren – die als 'werkgever' ook onder het toepassingsbereik van de wet vallen – ligt het voor de hand dat het Huis in overleg zal treden met de deken. Het melden van misstanden binnen een advocatenkantoor speelt zich immers af binnen het klassieke spanningsveld tussen vertrouwelijkheid, integriteit, partijdigheid en de verantwoordelijkheid voor een goede rechtsbedeling. ■

NOTEN

- 1 Zie Wet van 14 april 2016, houdende de oprichting van een Huis voor klokkenluiders (*Stb.* 2016, 147) en Wet van 14 april 2016 tot wijziging van de Wet Huis voor klokkenluiders (*Stb.* 2016, 148).
- 2 Het oorspronkelijke wetsvoorstel is op 14 mei 2012 ingediend (*Kamerstukken* 33 258) als voorstel houdende oprichting van een Huis voor klokkenluiders. De 'novelle', die het wetsvoorstel vrijwel volledig heeft gewijzigd, is gepubliceerd onder *Kamerstukken* 34 105.
- 3 Vgl. artikel 3 lid 3 Wet Huis voor klokkenluiders; in artikel 3f lid 1 wordt daaraan toegevoegd dat de leden van het Huis zitting hebben zonder last.
- 4 Deze randvoorwaarden zijn opgenomen in artikel 2 lid 2 van de wet. Deze procedure heeft ook de instemming van de ondernemingsraad nodig; daartoe wordt artikel 27 Wet op de ondernemingsraden (WOR) aangepast.
- 5 Het Adviespunt Klokkenluiders is in 2012 in het leven geroepen door de ministeries van BZK en SZW. Zie: www.adviespuntklokkenluiders.nl.
- 6 Dit arbeidsrechtelijke benadelingsverbod wordt ingevoerd in het nieuwe artikel artikel 7:658c BW.
- 7 Deze norm kan worden ingekleurd door onder andere de *Verklaring inzake het omgaan met vermoedens van misstanden in ondernemingen* van de Stichting van de Arbeid.
- 8 Artikel 3i Wet Huis voor klokkenluiders.
- 9 Respectievelijk artikel 3j en artikel 3k lid 4 Wet Huis voor klokkenluiders.
- 10 Artikel 17 lid 7 en 8 Wet Huis voor klokkenluiders.
- 11 Zie artikel 13 van de wet, waarin zowel de bevoegdheid, de medewerkingsplicht als het verschoningsrecht is geregeld.
- 12 Op grond van artikel 45a Advocatenwet.
- 13 Hier is de regeling met het Openbaar Ministerie in artikel 17a lid 3 Wet Huis voor klokkenluiders van overeenkomstige toepassing.

Gezocht: een advocaat

die wil samenwerken op basis van kostendeling

Wij hebben ruimte voor een advocaat of jurist bij voorkeur met een eigen praktijk op een rechtsgebied dat een aanvulling vormt op de specialisaties die door de andere partners al worden ingevuld.

Verweij Advocaten is een kantoor met vier ervaren advocaten, die een maatschap vormen op basis van kostendeling. Het kantoor heeft een goede naamsbekendheid in de regio en is gevestigd in een representatief singelpand in het centrum van Nijmegen. Het kantoor loopt voorop op het gebied van automatisering en werkt kostenefficiënt.

De partners werken nauw samen in een open en collegiale sfeer op basis van gelijkwaardigheid. Elke partner voert zijn of haar praktijk zelfstandig en bepaalt zelf hoe hij of zij de tijd verdeelt tussen werk en privé.

Heeft u interesse?

Wilt u nader kennis maken met ons kantoor?
Stuur dan een mail naar info@verweijadvocaten.nl
of bel **024-324 37 09**. (Hester Wolfs of Luc Rohof)

www.verweijadvocaten.nl

Airconditioners voor een heerlijk fris en energiek werkklimaat!

Nu ook lease!!

AIRCONDITIONING
LUCHTSLUIZEN
FANCOILUNITS

A.L.F. International BV
Tel. 0168 - 33 54 78
info@alf-international.nl
www.alf-international.nl

Giebels & Tromp Advocaten is gespecialiseerd in personen- en familierecht, jeugdrecht, strafrecht en de Wet BOPZ.

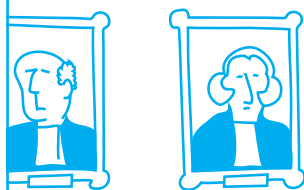
Wij willen ons team van drie advocaten versterken met een collega die bij voorkeur ook op een ander rechtsgebied werkzaam is en enkele jaren ervaring heeft in de advocatuur.

Voor ons is ieder mens uniek, dus ook iedere zaak. Wij leveren kwalitatief goed werk en hechten aan een informele sfeer. Van onze nieuwe collega verwachten wij een persoonlijke en gemotiveerde aanpak.

Reacties op de vacature kunnen gericht worden aan Esther Tromp (tromp@gtadvocaten.nl), bij wie ook informatie over de vacature kan worden ingewonnen.

Nassausingel 2 • Postbus 1510 • 6511 EV Nijmegen • 024-3488600
info@gtadvocaten.nl • www.gtadvocaten.nl

Balieplus heeft de meest geschikte verzekeringen voor advocaten al voor u geselecteerd. Dat scheelt tijd, die u kunt besteden aan belangrijker zaken.

balie⁺
laat je advocaat zijn

www.balieplus.nl

Gebrek aan rechtsbescherming bij persoonsgebonden budget

DOOR / REGIEN DE GRAAFF & RENSKE IMKAMP

Er is verhit over gedebatteerd in de Tweede Kamer; de nieuwe zorgverzekeringswet en het persoonsgebonden budget. De privatisering van de wet heeft enorme gevolgen voor zorgbehoevenden: twee derde krijgt geen pgb meer. Maar bezwaar maken is met de privatisering eveneens bemoeilijkt.

Op 1 januari 2015 is de wettelijke regeling van zorg in Nederland ingrijpend gewijzigd. Een van die wijzigingen betrof het overhevelen van de verpleging en verzorging in de thuissituatie¹ van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) naar de Zorgverzekeringswet (Zvw).² Het afgelopen jaar is in de Tweede Kamer herhaaldelijk en verhit gedebatteerd over het nieuwe wettelijke stelsel. Een van de onderwerpen dat daarbij steevast aan de orde komt, is het persoonsgebonden budget dat zorgverzekeraars voor verpleging en verzorging aan hun verzekerden kunnen toekennen (pgb vv).³ Dit pgb vv biedt een verzekerde de mogelijkheid zelf zorg bij een zorgverlener naar keuze in te kopen. Dit in plaats van gebruik te maken van door de verzekeraars gecontracteerde zorgverleners die rechtstreeks door de zorgverzekeraar worden betaald (ook wel aangeduid als 'zorg in natura'). De criteria voor verlening van een pgb vv liggen (nog) niet vast in een wettelijke regeling, maar in regle-

menten die door alle verzekeraars zijn opgesteld en die deel uitmaken van de verzekeringsovereenkomst met de verzekerden.

Inmiddels is de regeling ruim een jaar oud. Dit is een mooie aanleiding om te bezien hoe het gesteld is met de rechtsbescherming van de verzekerden. In dit artikel betogen wij dat deze veel te wensen overlaat. Wij hopen daarmee ook de aanzet te geven tot een bredere discussie over dit onderwerp.

PRIVATISERING

De nieuwe regeling van het pgb vv heeft verstrekkende gevolgen voor veel zorgbehoevenden. Onder het oude regime van de AWBZ werd over een aanvraag voor een pgb vv besloten door het bestuursorgaan Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) in samenwerking met de zorgkantoren. Daartegen stonden de gebruikelijke bestuursrechtelijke middelen open (bezwaar, beroep, hoger beroep). Voorts kon een verzoek om een voorlopige voorziening worden gedaan. Nu beslissen de zorgverzekeraars over de vorm van de toe te kennen

zorg. Zij doen dat aan de hand van een pgb-reglement dat bij alle verzekeraars gelijklopend is. De praktijk laat zien dat zorgverzekeraars de voorwaarden uiterst restrictief toepassen, waardoor twee derde van de aanvragers geen pgb meer krijgt en zo de regie over zijn zorginkoop verliest.⁴ Ook is de toepassing van de criteria vaak summier onderbouwd en komt het voor dat verzekerden met een identieke zorgbehoefte soms wel en soms geen pgb krijgen.⁵

PROCEDURELE MOGELIJKHEDEN

Als gevolg van de stelselwijziging is het pgb vv niet langer bestuursrechtelijk geregeld, maar civielrechtelijk. Een verzekerde wiens aanvraag om een pgb is afgewezen, staat nu voor de keuze tussen een civielrechtelijke procedure bij de rechtbank (doorgaans een kort geding) en een klacht bij de geschillencommissie van de Stichting Klachten en Geschillen Zorgverzekering (SKGZ). Hierna bezien wij beide mogelijkheden vanuit het perspectief van de rechtsbescherming.

De civiele procedure is voor de verzekerde minder laagdrempelig dan een bestuursrechtelijke weg door de relatief hoge kosten en het risico in de proceskosten te worden veroordeeld. Een procedure bij de SKGZ is financieel gezien aanzienlijk laagdrempeliger. Er hoeft slechts een laag entreegeld te worden betaald,⁶ en de procedure kan in principe worden gevoerd zonder een advocaat. De geschillencommissie van de SKGZ buigt zich over individuele geschillen tussen zorgverzekeraars en particulieren en brengt daarover bindende adviezen uit. De organisatie is geprofileerd als onafhankelijk en toegankelijk en lijkt op het eerste gezicht een mooi alternatief voor de rechter. Er zijn echter belangrijke redenen waarom de SKGZ-procedure geen effectieve en volwaardige rechtsbescherming biedt.

Een van de belangrijkste bezwaren vormt de lange duur van de gemiddelde SKGZ-procedure: circa zes tot acht maanden. Dat is uiterst onwenselijk en nadelig voor een zorgbehovende die is geconfronteerd met een acuut wegvallen van het pgb vv en die betalingen aan zijn vertrouwde zorgverleners niet zelf kan voorschieten. Illustratief is de situatie die zich voordeed toen de SKGZ eind oktober 2015 – naar aanleiding van een begin maart 2015 door ons ingediende klacht – oordeelde dat de zorgverzekeraars de hoogte van het pgb vv ten onrechte structureel hadden verlaagd voor het jaar 2015.⁷ (Tien)duizenden zorgbehovenden konden deze winst niet verzilveren omdat ze tussen januari en oktober noodgedwongen minder zorg hadden ingekocht, simpelweg doordat ze onvoldoende geld hadden gekregen. De zorgverzekeraars stelden dat daarmee geen sprake was van te vergoeden schade. Ook bij een gewonnen procedure kan de verzekerde dus met lege handen komen te staan.

In het bestuursrecht kan zo'n toestand ondervangen worden door een voorlopige voorziening te vragen. De SKGZ-procedure biedt echter

geen mogelijkheid om tot een snelle oplossing te komen indien de situatie daarom vraagt.⁸ Het reglement van de SKGZ kent wel een spoedprocedure,⁹ maar volgens de staande praktijk van de SKGZ wordt deze alleen gevolgd indien zij aanneemt dat sprake is van een 'levensbedreigende situatie'. Onduidelijk is wanneer een dergelijke situatie wordt aangenomen.

Een ander wezenlijk nadeel van een SKGZ-procedure is dat zorgverzekeraars in alle individuele procedures de mogelijkheid hebben bij voorbaat het advies van de SKGZ onverbindend te verklaren.¹⁰ Dat betekent maanden tijdsverlies voor een verzekerde die daarna alsnog naar de civiele rechter zal moeten stappen.

Tot slot is de SKGZ geen rechterlijke instantie maar een geschillencommissie, waardoor de onpartijdigheid minder is gewaarborgd. Men zou zich kunnen afvragen of de SKGZ de schijn van partijdigheid voldoende vermijdt, aangezien de stichting volledig door de zorgverzekeraars wordt gefinancierd en in hetzelfde pand gehuisvest is als brancheorganisatie Zorgverzekeraars Nederland.

Een dergelijke verwevenheid tussen

geschilbeslechter en (zeer machtige) procespartij zou in het bestuursrecht en civiele recht ondenkbaar zijn.

LAAGDREMPELIGE RECHTSGANG

Met de privatisering van verpleging en verzorging in de thuissituatie heeft de zorgbehovende een betaalbare en toegankelijke rechtsgang bij de bestuursrechter verloren, zonder daar een even laagdrempelige en effectieve rechtsgang voor terug te krijgen. Wij vinden het bedenkelijk dat de overheid de rechtsbescherming in deze tijden van vergaande bezuinigingen in de zorgsector op deze manier uit handen heeft gegeven. Dit in het bijzonder nu zorgverzekeraars allemaal een gelijklopend reglement hanteren en zo nog meer één front vormen tegen de zorgbehovende. Vele honderden verzekerden zijn inmiddels hun pgb vv kwijtgeraakt. Het instellen van een noodzakelijke toegankelijke procedure vraagt ons inziens in elk geval om de werkelijke mogelijkheid in acute situaties snel een onafhankelijk oordeel te kunnen krijgen, ook voor hen die geen kort geding kunnen betalen.

Regien de Graaff en **Renske Imkamp** zijn beiden partner bij Van der Woude De Graaf advocaten te Amsterdam. De auteurs danken mr. G.J.W. Pulles voor zijn commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

NOTEN

- 1 Het betreft mensen die thuis geholpen worden met bijvoorbeeld uit bed komen, gewassen worden en medicatie innemen.
- 2 De regelingen in de Jeugdwet, de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 en de Wet langdurige zorg vallen buiten het bestek van dit artikel.
- 3 *Kamerstukken II 2014-2015*, 34 233, nr. A.
- 4 Zie bijvoorbeeld: <http://www.nationalezorggids.nl/zorgverzekering/nieuws/25152-per-saldo-verzekeraars-wijzen-merendeel-pgb-verzoeken-af.html>.
- 5 Dat kan verschillen per verzekeraar, maar ook per behandelend medewerker van één verzekeraar.
- 6 Op dit moment bedraagt dat 37 euro.
- 7 SKGZ-advies nr. 201403122 (bijvoorbeeld gepubliceerd op: http://www.pgb.nl/per_saldo/up1/ZoynrhjW_Advies_20151020_SKGZ-anoniem_1_.pdf).
- 8 De Ombudsman van de SKGZ kan bemiddelen, maar niet in pgb vv-zaken. Daarin houden verzekeraars voet bij stuk.
- 9 Artikel 11 Reglement SKGZ.
- 10 Artikel 3 lid 2 Reglement SKGZ.

Cursusaanbod 2016/2017

overzicht sept '16 t/m april '17

UL-Alumni
10% korting

Juridisch Post Academisch Onderwijs

Alumni evenement

Leiden Revisited - een middag terug in de collegebanken

Vr 2 sep, 15.30-18.30u, slechts €50,- voor UL-alumni (vanaf 18.30u borrel/hapjes/muziek)
2 PO NOvA, 2 NEVOA, 2 KNB

Studiemiddag Pleidooi voor een sterke pleegzorg

Vr 23 sep, 13.30-17.30u
4 PO NOvA, 4 NEVOA

IE-Symposium

Vr 2 sep, 13.30-18.30u
3 PO NOvA, 3 NEVOA

Verdiepingscursus Enquêterecht

Di 4 en 11 okt, 14.00-21.30u
12 PO NOvA, 12 NEVOA

Specialisatiecursus Bijzondere curator in jeugdzaken

Do 6 en vr 7 okt, 09.00-19.00u
15 PO NOvA (8 jur/7 beroepsv.), 15 MFN (cat. 2), 15 NEVOA

Studiedag De nieuwe Erfgoedwet: op weg naar betere bescherming van kunst, monumenten en archeologie

Do 13 okt, 10.00-16.30u
5 PO NOvA, 5 NEVOA

Actualiteiten Goederen- en Insolventierecht

Do 13 okt, 16.00-20.00u
3 PO NOvA, 3 KNB, 3 NEVOA

Civiele Cassatie Blok 4

Ma 31 okt, 14.30-21.30u
6 PO NOvA, 6 PE Cassatie

Verdiepingscursus Bestuursrechtelijk Bewijsrecht

Medio nov, 13.00-17.00u
4 PO NOvA, 4 NEVOA

Actualiteiten Jeugdstrafrecht

Di 3 nov, 14.00-20.45u
5 PO NOvA

Bijeenkomst Landelijk Staatssteunnetwerk

Vr 4 nov

Actualiteiten Auteursrecht

Ma 7, 14 en 21 nov, 16.00-19.10u
8 PO NOvA, 8 NEVOA

Verdiepingscursus Causaliteit en Schade: een leerstuk voor iedere jurist

Di 8 nov, 15.00-20.15u
4 PO NOvA, 4 NEVOA

Actualiteiten Privacy & Geheimhouding in regelgeving en praktijk

Medio nov/dec, 16.00-21.30u
4 PO NOvA, 4 NEVOA

Actualiteiten 'De Flex-bv revisited'

Medio nov/dec, 16.00-21.30u
4 PO NOvA, 4 NEVOA

Actualiteiten 'Brexit?: de juridische gevolgen (o.v.)'

Medio nov/dec, 16.00-21.30u
4 PO NOvA, 4 NEVOA

Basiscursus Wet bescherming persoonsgegevens

Medio nov/dec, 10.00-16.30u
10 PO NOvA, 10 NEVOA

Verdiepingscursus Cassatie in strafzaken

Wo 2 nov, 09.15-21.15u
9 PO NOvA

Conferentie Cassatie in samenwerking met de Hoge Raad

Vr 11 nov (o.v.), 11.00-17.00
6 PO NOvA, 6 PE Cassatie

Actualiteiten Governance en Aansprakelijkheid

Di 15 nov, 13.00-17.45u
4 PO NOvA, 4 NEVOA

Vaardigheden-Effectief schrijven

Di 15 nov, 10.00-16.30u
5 PO NOvA, 5 NEVOA (Beroepsv.)

Verdiepingscursus: Van legal projectmanagement naar waardereactie - Het Efficiënte Advocatenkantoor

Do 17 en 24 nov, 10.00 - 16.30u
10 PO NOvA, 10 NEVOA

Actualiteiten Onteigeningsrecht

Vr 18 nov, 12.30-17.00u
4 PO NOvA, 4 NEVOA

Verdiepingscursus Legal English: Practicing & Drafting Contracts

Ma 21 en 28 nov, 14.30-21.00u
10 PO NOvA, 10 KNB, 10 NEVOA

Actualiteiten Mededingingsrecht

Ma 21 nov, 14.30-21.50u
6 PO NOvA, 6 NEVOA

Vaardigheden-Helder en foutloos formuleren

Do 24 nov, 10.00-16.30u
5 PO NOvA, 5 NEVOA (Beroepsv.)

Actualiteiten Formeel Belastingrecht

Vr 25 nov, 10.00-16.30u
5 PO NOvA, 5 NEVOA, 5 RB

Actualiteiten Verbintenissenrecht

Vr 25 nov, 12.30-16.45u
4 PO NOvA, 4 NEVOA, 4 PE Cassatie

Vaardigheden-Onderhandelen met succes

Do 1 dec, 10.00-16.30u
5 PO NOvA, 5 NEVOA (Beroepsv.)

Actualiteiten KEI in het bestuursrecht

Medio dec
4 PO NOvA, 8 NEVOA

Actualiteiten Staatssteun

Medio dec
4 PO NOvA, 4 NEVOA

Actualiteiten Mensenhandel

Do 1 dec, 09.30-17.15u
6 PO NOvA, 6 NEVOA

Basiscursus Immigratierecht

Di 6 dec, 10.00-16.30u
5 PO NOvA, 5 NEVOA

Universiteit
Leiden
Rechtsgeleerdheid

Juridisch PAO

Opleidingen | Cursussen
Symposia | Incompany

www.paoleiden.nl

Bij ons leer je de wereld kennen

Actualiteiten Bestuursrecht

Di 6 dec, 12.30-17.15u
4 PO NOvA, 4 NEVOA

Actualiteiten Straf(proces)recht

Wo 7 dec, 10.00-16.30u
5 PO NOvA, 5 NEVOA

Actualiteiten Arbeidsrecht

Do 8 dec, 09.30-17.15u
6 PO NOvA, 6 NEVOA

Actualiteiten Aanbestedingsrecht

Do 8 dec, 17.00-21.00u
3 PO NOvA, 3 NEVOA

Basiscursus Commerciële & Investeerder-Staat Arbitrage

Do 8 dec, 13.00-17.15u
4 PO NOvA, 4 NEVOA **Nieuw**

Verdiepingscursus Civiel Procesrecht: Doeltreffend procederen in civiel appel

Do 8 dec, 14.30-21.50u
6 PO NOvA, 6 NEVOA, 6 PE Cassatie

Basiscursus Business valuation voor curatoren

Do 8 dec, 16.00-21.30u
4 PO NOvA, 4 NEVOA **Nieuw**

Actualiteiten

Overheidsaansprakelijkheidsrecht

Vr 9 dec, 09.45-16.15u
5 PO NOvA, 5 NEVOA

Actualiteiten Jihadisme & Terrorisme

Vr 9 dec, 13.00-17.15u
4 PO NOvA, 4 NEVOA **Nieuw**

Actualiteiten Vreemdelingenrecht

Medio dec, 13.00-17.15u
4 PO NOvA

Verdiepingscursus Burgerlijk Procesrecht in de praktijk

Vr 9 en 16 dec, 10.00-16.30u
10 PO NOvA, 10 NEVOA, 10 PE Cassatie

Actualiteiten Ambtenarenrecht

Ma 12 dec, 09.30-17.00u
6 PO NOvA en 6 NEVOA

Vaardigheden - Overtuigen op papier

Ma 12 dec, 10.00-16.30u
5 PO NOvA, 5 NEVOA, 5 LRGD (Beroepsv.)

Actualiteiten Pensioenrecht

Di 13 dec, 16.00-21.30u
4 PO NOvA, 4 NEVOA **Nieuw**

Actualiteiten Wet Bescherming Persoonsgegevens

Di 13 dec, 10.00-16.45u
5 PO NOvA, 5 NEVOA

Actualiteitendag Ondernemingsrecht

Di 13 dec, 15.00-21.30u
5 PO NOvA, 5 NEVOA, 5 KNB

Vaardigheden-Argumentatieleer: Gelijk hebben én krijgen

Wo 14 dec, 09.30-17.15u
6 PO NOvA, 6 NEVOA, 6 LRGD (Beroepsv.)

Actualiteiten Omgevingsrecht

Do 15 dec, 13.00-17.15u
4 PO NOvA, 4 NEVOA **Nieuw**

Verdiepingscursus Bewijslastverdeling in civiele zaken

Do 15 dec, 16.00-21.30u
4 PO NOvA, 4 NEVOA, 4 PE Cassatie

Verdiepingscursus Oorzakenonderzoek bij faillissement

Do 15 dec, 16.00-21.30u
4 PO NOvA, 4 NEVOA **Nieuw**

Verdiepingscursus Recht & Literatuur

Vr 16 dec, 12.15-16.45u
4 PO NOvA, 4 NEVOA

Verdiepingscursus Recht & Cultuur

Di 20 dec, 12.30-17.00u
4 PO NOvA, 4 NEVOA **Nieuw**

Verdiepingscursus Beroepsethiek en Tucht recht

Di 20 dec, 09.30-17.15u
6 PO NOvA, 6 NEVOA **Nieuw**

Actualiteiten Huurrecht

Di 20 dec, 16.00-21.00u
4 PO NOvA, 4 NEVOA

Specialisatiecursus Bijzondere Curator in Jeugdzaken

Do 19 en vr 20 jan 17, 09.00-19.00u
15 PO NOvA (8 jur/7 beroepsv.), 15 MFN (cat. 2), 15 NEVOA

De tweede terugkomdag Bijzondere Curator

Do 26 jan 17, 15.00-20.30u
4 PO NOvA, 4 MFN (cat. 2), 4 NEVOA

Actualiteiten Spoorrecht

Medio feb 17
6 PO NOvA, 6 NEVOA

Actualiteiten Arbitrage

Do 6 apr 17
6 PO NOvA, 3 KBvG, 6 NEVOA

Praktijkserie Omgevingswet 2017

Start vj17 **Nieuw**

Specialisatieopleiding Gerechtelijk deskundige

Start wo 14 sep16, 14.30-21.30u

De deskundige moet na voltooiing van de opleiding in staat zijn bij het optreden in rechte binnen juridische kaders te kunnen denken en vanuit die invalshoek zijn deskundigenbericht te kunnen opstellen.

Voor meer informatie: paoleiden.nl/16sgd2

Specialisatie & Permanente educatie Civiele Cassatieadvocatuur - VERNIEUWD

Start maart 2017 - voorinschrijving gestart
42 PO NOvA

De opleiding beoogt een bijdrage te leveren aan kwaliteit van de cassatieadvocatuur door advocaten voor te bereiden op het examen als bedoeld in de Verordening op de advocatuur en hun vaardigheden te vergroten met het oog op de proeve als bedoeld in die verordening.

Voor meer informatie: paoleiden.nl/17scc1

Specialisatieopleiding Ondernemingsrecht

Start februari 2017 – voorinschrijving gestart
van 14.30-21.30u
50 PO NOvA, 50 NEVOA, 50 KNB

Belangrijke onderwerpen, zoals corporate governance, besluitvorming, aansprakelijkheid, concernverhoudingen, bedrijfsovernames en samenwerkingsvormen, het enquêterecht en de geschillenregeling komen aan bod en worden in een bredere context geplaatst. Actualiteiten worden besproken en u krijgt verdiepende inzichten.

Voor meer informatie: paoleiden.nl/17sor1

Specialisatieopleiding Contracteren

Start maart 2017 – voorinschrijving gestart
van 14.00-21.30u
42 PO NOvA, 42 NEVOA

Onder leiding van prof. mr. Willem van Boom behandelen gerenommeerde sprekers uit wetenschap en de rechtspraak onderwerpen zoals: algemene voorwaarden, remedies bij wanprestatie, internationale aspecten van toepasselijk recht en bevoegde rechter. Ook thema's als meerpartijenproblemen, garanties en zekerheden worden op interactieve wijze aan de orde gesteld.

Voor meer informatie: paoleiden.nl/17scr1

Specialisatieopleiding Arbeidsrecht

Start maart 2017 – voorinschrijving gestart
van 14.00-21.30u
58 PO NOvA (VAAN), 58 NEVOA

Onder leiding van prof. Barentsen behandelen gerenommeerde sprekers uit wetenschap en rechtspraak onderwerpen zoals: arbeidsovereenkomst en varianten, eenzijdige wijziging, grondrechten, medezeggenschap, CAO-recht, pensioenrecht, ontslagrecht onder de Wwz, onderneming in moeilijkheden en werkloosheid, ziekte en arbeidsongeschiktheid, ambtenarenrecht & gelijke behandeling, arbeidsprocesrecht.

Voor meer informatie: paoleiden.nl/17sar1

Voor een volledig overzicht kijkt u dan op onze website
www.paoleiden.nl

Talentbord

MR. NOËLLE BYNOE

A la carte advocaten
info@alacarteadvocaten.nl
www.alacarteadvocaten.nl
Rotterdam | 010 - 230 94 10

Van jongs af aan was Noëlle al geïntrigeerd door de wettenbundels van haar moeder. Dat, gecombineerd met haar creativiteit en passie voor ondernemerschap, heeft uiteindelijk geleid tot het starten van een eigen kantoor.

Samen met haar compagnon Sabine Bovy is zij gespecialiseerd in het arbeidsrecht en het ambtenarenrecht. Daarnaast is Noëlle bestuurslid van de Stichting Jonge Balie Nederland.

à la carte **advocaten**

MR. MARIUS VAN DER TORREN

Allen & Overy
marius.vandertorren@allenovery.com
www.werkenbijallenovery.nl
Amsterdam | 020 - 674 10 00

In de ogen van Marius is het essentieel in deze fase van je carrière dat een kantoor bereid is in je te investeren en je op hoog niveau op te leiden.

Voor hem kan de horizon zowel zakelijk als privé niet breed genoeg zijn. Zijn passies Latijns-Amerika en bergbeklimmen gaat hij in januari 2017 combineren met de beklimming van de 'Aconcagua' in Argentinië.

ALLEN & OVERY

MR. THOMAS FELIX

De Roos & Pen
felix@deroosenpen.nl
www.deroosenpen.nl
Amsterdam | 020 - 627 54 11

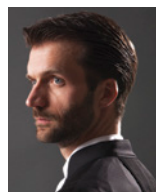
Thomas verdedigt onder meer notarissen, accountants en CEO's in complexe (fraude)zaken, waarin de belangen die op het spel staan vaak erg groot zijn. Het geeft hem veel voldoening dat de verdediging in dergelijke zaken hem wordt toevertrouwd.

Zijn kantoor geldt als een autoriteit op het gebied van financieel-economisch en fiscaal strafrecht. Naast zijn werk is Thomas voorzitter van de Vereniging van Jonge Strafrechtadvocaten (NVJSA).

DE ROOS & PEN

MR. SÉBAS DIEKSTRA

Diekstra Van der Laan Advocaten
info@diekstravanderlaan.nl
www.diekstravanderlaan.nl
Leiden | 071 - 542 61 52

Sébas wist op jonge leeftijd al dat hij het leger in wilde. Hij is opgeleid bij de Koninklijke Militaire Academie en heeft in de avonden de universitaire rechtenstudie gevolgd.

Sébas is gespecialiseerd in het strafrecht en heeft bijzondere deskundigheid en ervaring op het gebied van het militair strafrecht en cold case zaken.

DIEKSTRA VAN DER LAAN
ADVOCATEN

MR. MARK WEST

Ploum Lodder Princen
m.west@ploum.nl
www.ploum.nl
Rotterdam | 010 - 404 11 87

Mark doorliep de jeugdopleiding van RKC, maar koos uiteindelijk voor een carrière als advocaat. De advocatuur is net zo goed topsport, meent hij. Het vergt gedrevenheid, creativiteit en doortastendheid. Ploum Lodder Princen stimuleert juridisch talent.

Mark kreeg al in zijn stageperiode de mogelijkheid om dossiers zelfstandig te behandelen. Inmiddels adviseert en procedeert hij veelvuldig voor ondernemingen en overheden op bestuursrechtelijk gebied.

Ploum Lodder Princen

MR. SANDER VAN RIEL | MR. HENDARIN FEYLI

Van Riel & Feyli Advocaten
info@vrfadvocaten.nl | www.vrfadvocaten.nl
Oosterwijk | 013 - 820 09 52

Yellowstone International: "Hun kracht ligt in hun inlevingsvermogen, met als doel een collectief succes"

Arrows Group: "Going the extra mile to help us even when on holiday"

Oliver James Associates: "Persoonlijk betrokken, vooruitdenkend, adviserend op kansen, geïnformeerd en geduldig"

Anoniem: "Ze bieden hoogstaande vaktechniek en persoonlijk contact", "Altijd en overal voor ons klaarstaan"

De flexspecialisten in Nederland

Ook vrije advocaatkeuze bij bezwaarprocedures

DOOR / HALIME CELIK

Het was al duidelijk dat rechtzoekenden met een rechtsbijstandverzekering recht hebben op een vrije advocaatkeuze als advocaatbijstand verplicht is. Nu blijkt dat ook het geval als bijstand niet verplicht is zoals bij ontslag- of bestuursrechtelijke bezwaarprocedures.

Op de vraag of en wanneer op kosten van de rechtsbijstandverzekering een advocaat mag worden ingeschakeld, had het Hof van Justitie van de Europese Unie op 7 november 2013 al een eerste antwoord gegeven. Het betrof toen een verzekerde van DAS Rechtsbijstand die zijn voormalige werkgever wenste aan te spreken voor vergoeding wegens kennelijk onredelijk ontslag. Omdat de bijstand van een advocaat bij deze kantonzaak naar nationaal recht niet wettelijk vereist was, meende DAS – onder verwijzing naar haar polisvoorwaarden – dat haar verzekerde geen vrij gekozen advocaat kon inschakelen voor deze procedure. De Hoge Raad had prejudiciële vragen aan het Hof voorgelegd over de verenigbaarheid van deze voorwaarden met het Europese recht c.q. artikel 4 lid 1 van Richtlijn 87/344/EEG, die bepaalt dat in elke overeenkomst inzake rechtsbijstandverzekering uitdrukkelijk moet worden bepaald dat: a.) indien een advocaat of andere persoon die volgens het nationaal recht gekwalificeerd is, wordt gevraagd de belangen van de verzekerde in een gerechtelijke of administratieve procedure te verdedigen, te vertegenwoordigen of te behartigen, de verzekerde vrij is om deze advocaat of andere persoon te kiezen. Het Hof verklaarde de polisvoorwaarden strijdig met de Richtlijn waarop artikel 4:67 van de Wet op het financieel toezicht (Wft) is gebaseerd. Voor het ‘uitbesteden

van de zaak’ aan een advocaat van eigen keuze maakt het geen verschil of rechtsbijstand voor de gerechtelijke of administratieve procedure naar nationaal recht verplicht is. Als gevolg van deze uitspraak konden verzekerden vrij een advocaat kiezen, ook als naar nationaal recht voor die procedure geen advocaat verplicht is, zoals bij een kantonprocedure. Kennelijk was met deze uitspraak de kous nog niet af voor de vrije advocaatkeuze. Zo werden in de praktijk aangescherpte polisvoorwaarden vervaardigd en rezen er nieuwe vragen over de invulling van de definitie van een ‘gerechtelijke en administratieve procedure’ en de daaraan gekoppelde vrije advocaatkeuze. Zo werd aan de Rechtbank Amsterdam de vraag voorgelegd of een verzekerde van DAS Rechtsbijstand zich bij een door zijn werkgever bij het UWV aangevraagde ontslagvergunning kon laten bijstaan door een advocaat van eigen keuze (ECLI:NL:RBAMS:2014:1920). Volgens DAS viel deze fase namelijk niet onder een gerechtelijke of administratieve procedure in de zin van de Wft. De insteek van DAS was dat het UWV een overheidsorgaan is en de rechter (nog) niet behoort te worden ingeschakeld. De voorzieningenrechter van de Rechtbank Amsterdam legde de vragen die naar aanleiding van deze procedure rezen voor aan de Hoge Raad, die op zijn beurt aan het Hof onder andere de vraag voorlegde

of de procedure bij het UWV een ‘administratieve procedure’ is in de zin van Richtlijn 87/344 (ECLI:NL:2014:2901). Op 7 april 2016 heeft het Hof de twee arresten ‘Massar’ (C-460) en ‘Büyüktipi’ (C-5/15) gewezen, waarin zij overwoog dat een ‘administratieve procedure’ mede omvat de fase van bezwaar bij een bestuursorgaan (respectievelijk UWV en CIZ) waarin dat orgaan een voor beroep in rechte vatbaar besluit geeft. Door het begrip ‘administratieve procedure’ de betekenis te geven van enkel gerechtelijke procedures in bestuursaangelegenheden – zoals DAS dat in het hoofgeding heeft bepleit – zou dit begrip haar betekenis worden ontnomen, aldus het Hof. Nu het Hof duidelijk heeft gemaakt dat de vrije advocaatkeuze onverminderd ook bij bezwaarprocedures geldt, zal voor de rechtsbijstandverzekeraars en anders wel voor de Hoge Raad duidelijk zijn wat de invulling is van het begrip ‘gerechtelijke en administratieve procedures’. De praktijk zal leren of en welke nieuwe creatieve restricties zullen worden opgeworpen door de rechtsbijstandverzekeraars.

Halime Celik is advocaat bij Boumans & Partners Advocaten in Maastricht en advocaat-redactielid van het *Advocatenblad*.

«JOR» Actueel Studiedagen 2016

In één middag volledig
bijgesproken over de
jurisprudentie van het
afgelopen halfjaar

Prof. Mr. Steef M. Bartman

Data | Thema

12 en 13 oktober 2016

«JOR» Actueel Insolventie,
financiering en zekerheden

3 november 2016

«JOR» Actueel Ondernemingsrecht

13 december 2016

«JOR» Actueel Effectenrecht

«JOR» Actueel najaar 2016

Ook in 2016 organiseren het CPO en Sdu weer de populaire «JOR» Actueel dagen. Hiermee bent u in één middag volledig op de hoogte van de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van jurisprudentie ondernemingsrecht, insolventierecht en effectenrecht.

Met o.a:

prof. mr. S.M. Bartman, prof. mr. C.D.J. Bulten, prof. mr. N.E.D. Faber,
mr. G.T.J. Hoff, mr. C.W.M. Lieverse en mr. S.M.C. Nuyten.

- World Trade Center, Amsterdam
- 4 PO-punten NOvA en KNB

Kijk voor meer informatie en inschrijven op www.joractueel.nl

Sdu

oprecht
de beste
keuze

Juridische kwesties
die zijn weggezak

Vernietiging en verwijzing

DOOR / DINEKE DAL

Wat zijn de kaders als een geding is vernietigd en is terugverwezen door de Hoge Raad?

Slechts één wetsartikel is gewijd aan de procedure na vernietiging en verwijzing. Artikel 424 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering bepaalt dat de rechter naar wie het geding is verwezen de behandeling daarvan voortzet en beslist met inachtneming van de uitspraak van de Hoge Raad. Meer laat de wet niet los. Het antwoord op belangrijke vragen zoals: in hoeverre mogen partijen na cassatie en verwijzing nieuwe stellingen aanvoeren, wordt aan de rechtspraak en de literatuur overgelaten. Voortzetting van de behandeling betekent dat de verwijzingsrechter de overgebleven geschilpunten moet beslechten. Daarbij geldt de uitspraak van de Hoge Raad als leidraad. Dit betekent dat de verwijzingsrechter niet alleen is gebonden aan de beslissingen van de Hoge Raad over het recht, maar bijvoorbeeld ook over de vraag welke geschilpunten nog moeten worden behandeld (zie bijvoorbeeld ECLI:NL:HR:2015:3394). Dat een uitspraak wordt gecasseerd, betekent niet dat alle daarin opgenomen beslissingen opnieuw ter beoordeling voorliggen. Dat geldt slechts voor die beslissingen die met succes zijn bestreden en voor de daarop voortbouwende of daarmee onverbrekkelijk samenhangende beslissingen. Een voor de hand liggend voorbeeld daarvan is de proceskostenveroordeling. Soms laat de Hoge Raad bepaalde klachten buiten behandeling. In dat geval staat het de verwijzingsrechter vrij om de door die klachten bestreden beslissingen opnieuw te beoor-

delen. Daarentegen zijn beslissingen waartegen in cassatie niet of tevergeefs wordt opgekomen onaantastbaar. Het verwijzingshof te Amsterdam miskende deze regel door na de verwerping van het cassatieberoep tegen een beslissing over de verrekening van de (voormalige) echtelijke woning van partijen opnieuw over dit geschilpunt te beslissen (ECLI:NL:HR:2010:BO2882). De regel geldt overigens niet in geschillen zoals alimentatiegeschillen die vanwege hun aard naar de laatste stand van zaken moeten worden beoordeeld (ECLI:NL:HR:1998:ZC2801). Een belangrijke vraag is in hoeverre partijen na verwijzing het debat nog kunnen uitbreiden of bijsturen door hun eis te wijzigen, nieuwe gronden of feiten aan te voeren, bewijsaanbiedingen te doen of stukken in het geding te brengen. Volgens vaste rechtspraak is een eiswijziging niet mogelijk (ECLI:NL:HR:2010:BM9528). Een uitzondering hierop vormt ECLI:NL:HR:1998:ZC2721. In die zaak hadden partijen uitsluitend gestreden over de aansprakelijkheidsvraag – ook in cassatie – en had de eisvermeerdering betrekking op de vordering tot schadevergoeding. Blijkens HR 22 december 2006 (ECLI:NL:HR:2006:AZ3083, *NJ* 2007/161) geldt als hoofdregel dat partijen hun stellingen niet meer mogen aanpassen. Maar als het debat over een nog te beoordelen verweer onvoldoende is uitgekristalliseerd, kan het verwijzingshof partijen de mogelijkheid bieden na-

der in te gaan op dat verweer (HR 10 juni 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP9994, *NJ* 2012/405). En bij de voortzetting van het debat over een reeds aan de orde zijnd geschilpunt dat na verwijzing opnieuw van belang wordt, mogen onder omstandigheden ook nieuwe producties worden overgelegd, waarmee eerdere stellingen worden gepreciseerd en nader onderbouwd (HR 25 maart 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP8991, *NJ* 2013/5). Sowieso staat het partijen vrij zich te beroepen op na de vernietigde uitspraak gewijzigde feitelijke omstandigheden of feiten die zich nadien hebben voorgedaan, mits daardoor de grenzen van de rechtsstrijd na cassatie niet worden overschreden (HR 22 oktober 1999, *NJ* 1999/799). En partijen mogen een nadere toelichting geven op door hen reeds vóór de cassatieprocedure gestelde feiten (zie Asser Procesrecht/Korthals Altes & Groen 7 2015/335). In dit verband geldt dat partijen de kans moeten krijgen om hun zaak (opnieuw) te bepleiten. Het landelijk procesreglement gunt partijen een memorie na verwijzing. Het is voor procespartijen belangrijk om scherp te hebben wat de taak van een verwijzingsrechter is en hoeveel invloed zijzelf nog op de omvang van de rechtsstrijd na cassatie kunnen uitoefenen. Zoals voor een groot deel van het appelprocesrecht geldt, biedt de wet ook hier nauwelijks handvatten en is het aan de rechtspraak en de literatuur om de kaders aan te geven.

Dineke Dal is kennismanager bij Van Iersel Luchtman Advocaten in Den Bosch.

Vacature Prikbord

MR. M.J.E.C. CAMPS

Camps Advocatuur
info@letseladvocaat.nl
www.letseladvocaat.nl
Enschede | 053 - 431 37 72

Camps Advocatuur is een klein gespecialiseerd kantoor in het Groene Twente dat letselschadezaken behandelt en familie en erfrechtelijke vraagstukken oplost. Wij hebben een nieuwe kracht nodig binnen ons kantoor omdat het aanbod van zaken te groot is. Van u wordt verwacht dat u meebouwt aan de groei van de onderneming, op zoek gaat naar externe contacten. Daarnaast bent u een prettige collega met kennis van zaken, humor en betrokkenheid voor de zaak met een ondernemingsgeest, drive en niet te veel individualisme.

P.S. Zie ook vacature pagina 42

GIEBELS & TROMP ADVOCATEN

info@gtadvocaten.nl
www.gtadvocaten.nl
Nijmegen | 024 - 348 86 00

Giebels & Tromp Advocaten is gespecialiseerd in personen- en familierecht, jeugdrecht, strafrecht en de Wet BOPZ. Wij willen ons team van drie advocaten versterken met een collega die bij voorkeur ook op een ander rechtsgebied werkzaam is en enkele jaren ervaring heeft in de advocatuur.

Voor ons is ieder mens uniek, dus ook iedere zaak. Wij leveren kwalitatief goed werk en hechten aan een informele sfeer. Van onze nieuwe collega verwachten wij een persoonlijke en gemotiveerde aanpak.

P.S. Zie ook vacature pagina 49

KOLOKATSI MOLLEMAN ADVOCATEN

info@stadsringadvocaten.nl
www.stadsringadvocaten.nl
Amersfoort | 033 - 465 22 22

Kolokatsi Molleman Advocaten is een advocatenkantoor dat gespecialiseerd is in strafrecht.

Onze aanpak is persoonlijk en doortastend. De lijnen binnen kantoor zijn kort en het contact met de cliënt is direct. Wij leggen duidelijk uit in welke juridische situatie de cliënt zich bevindt en hoe daar zo goed mogelijk uit te komen. Daarbij hebben wij oog voor de impact die een strafzaak heeft op het persoonlijk functioneren dan wel de bedrijfsvoering van de cliënt en zijn omgeving.

P.S. Zie ook vacature pagina 29

TUZKAPAN VAN DER LEE ADVOCATEN

info@tladvocaten.nl
www.tladvocaten.nl
Amsterdam | 020 - 723 55 00

TUZKAPAN | VAN DER LEE
ADVOCATEN

Tuzkapan Van der Lee advocaten is een nieuw advocatenkantoor gevestigd op een prachtige locatie aan de Herengracht in Amsterdam. Wij zijn op zoek naar leuke, ambitieuze collega's die samen met ons het kantoor verder vorm willen geven. Heb je interesse? Neem dan contact met ons op.

P.S. Zie ook vacature pagina 86

MR. M. VAN OLFFEN

Van der Niet Advocaten
vander.niet.advocaten@hetnet.nl
www.vandernietadvocaten.com
Leiderdorp | 071 - 589 47 42

Ons kantoor is al jaren een begrip in de omgeving. Van der Niet advocaten is een laagdrempelig kantoor. U kunt zo maar langskomen, vaak kunt u direct met een advocaat spreken.

Ons kantoor richt zich op de concrete en praktische resultaten voor onze cliënten. Persoonlijke focus en resultaatgerichtheid zijn kernbegrippen in ons werk. Hoe sneller een klant tevreden is, des te beter.

P.S. Zie ook vacature pagina 29

ZUMPOLLE ADVOCATEN

info@zumpolleadvocaten.nl
www.zumpolleadvocaten.nl
Utrecht | 030 - 233 32 48

Kwalitatief hoogstaande (sociale) advocatuur in een kantoor met advocaten die maatschappelijk betrokken zijn. Dat zie je terug in de (neven)functies van de advocaten bij de plaatselijke en landelijke orde, bij stichtingen die verband houden met de sociale advocatuur en groepen in de samenleving die extra steun kunnen gebruiken. Je bent zelfstandige en je bent in staat een onderdeel te vormen van de maatschap. Daarvoor is vereist dat je een integere ondernemer bent en daarnaast een eigen praktijk hebt die past binnen de overige rechtsgebieden van het kantoor.

P.S. Zie ook vacature pagina 12

KRONIEKEN

ARBEIDSRECHT
PENSIOENRECHT
VENNOOTSCHAPSRECHT

INHOUD

Kroniek Arbeidsrecht

- 61 Ontslag op staande voet
- 62 Opzegtermijn
- 62 Collectief actierecht
- 63 Staat aansprakelijk voor misgelopen vakantiedagen
- 64 Oproepverplichting voor werkgever
- 64 Overgang onderneming
- 65 Medezeggenschap
- 65 Stageovereenkomst
- 65 Wet Werk en Zekerheid
  - 66 Bedenktermijn
  - 66 Voorwaardelijke ontbinding
  - 66 Ontslaggronden
  - 67 Transitievergoeding
  - 68 Billijke vergoeding

Kroniek Pensioenrecht

- 70 Wetgeving
- 71 Wijziging pensioenovereenkomst
  - 71 Gewezen deelnemers
  - 72 Deelnemers
  - 72 Pensioenontslagbeding
- 73 Gelijke behandeling
- 74 Uitvoeringsovereenkomst
- 74 Medezeggenschap
- 75 Verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfondsen
- 76 Pensioenadvisering
- 76 Pensioenkortingen
- 77 Pensioen en scheiding
- 78 Procesrecht

Kroniek Vennootschapsrecht

- 79 Wetgeving
- 80 Prospectusplicht bij executie effecten
- 81 403-verklaring
- 82 Faillissement vof
- 83 Aansprakelijkheid (beherend) vennoot
- 84 Aansprakelijkheid commanditaire vennoot
- 84 Bestuurdersaansprakelijkheid
- 85 In het vooruitzicht

COLOFON

96e jaargang

Het *Advocatenblad*, het blad voor de Nederlandse advocatuur, verschijnt 8 keer per jaar en wordt uitgegeven door Boom juridisch. De van de Nederlandse orde van advocaten onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen.

Hoofdredacteur a.i.

Daphne van Paassen

Samenstelling

Nathalie Gloudemans-Voogd

Advocaat-redactieleden

Leonard Böhmer, Halime Celik, Jack Linssen, Martijn Maathuis, Robert Malewicz, Christiaan Oberman, Marc Padberg, Theo van Schagen, Christiane Verfuurden

Beeldredactie

Charlotte Helmer

Illustraties

Floris Tilanus

Vormgeving

Textcetera, Den Haag

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Wilco, Amersfoort

Citeerwijze

Adv.bl. 2016-4 Kroniek Arbeidsrecht, p.
Adv.bl. 2016-4 Kroniek Pensioenrecht, p.
Adv.bl. 2016-4 Kroniek Vennootschapsrecht, p.

Aan dit nummer werken mee

Rik Analbers, Bastian Bodewes, Annemiek Cramer, Karol Hillebrandt, Jan Aart van de Hoef, Christiaan Oberman, Naime Tali, Wim Thijssen, Bas Visée

Redactionele bijdragen

Bijdragen kunnen naar redactie@advocatenorde.nl. Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op. De redactie heeft het recht bijdragen in te korten.

Boom juridisch

Selma Hoedt (uitgever)

Bureau van de orde

Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag, postbus 30851, 2500 GW Den Haag, info@advocatenorde.nl, 070-335 35 35, helpdesk: helpdesk@advocatenorde.nl, 070-335 35 54.

Abonnementen

De abonnementsprijs bedraagt € 240 per jaar (excl. btw, incl. verzendkosten). Een abonnement biedt u naast de gedrukte nummers tevens het online-archief vanaf 2001 én een e-mailattending. Kijk op www.advocatenblad.nl voor meer informatie en het afsluiten van een abonnement. Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan. Valt de aanvang van een abonnement niet samen met het kalenderjaar, dan wordt over het resterende gedeelte van dat jaar een evenredig deel van de abonnementsprijs in rekening gebracht. Het abonnement kan alleen schriftelijk

tot uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar worden opgezegd. Bij niet-tijdige opzegging wordt het abonnement automatisch voor een jaar verlengd. Voor vragen over uw abonnement kunt u contact opnemen met Boom distributiecentrum via tel. 0522-23 75 55 of tijdschriften@boomdistributiecentrum.nl.

Adreswijzigingen

Boom distributiecentrum via tel. 0522-23 75 55 of tijdschriften@boomdistributiecentrum.nl. Adreswijzigingen van advocaten: adres@advocatenorde.nl.

Media-advies

Maarten Schuttél

Advertentiedeelname

Capital Media Services B.V., Staringstraat 11, 6521 AE Nijmegen
Tel. 024 - 360 77 10, mail@capitalmediaservices.nl

Behoudens door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden vervaelvoudigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden. Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van artikelen aan het *Advocatenblad* impliceert toestemming voor openbaarmaking en vervaelvoudiging t.b.v. de (elektronische) ontsluiting van (delen van) het *Advocatenblad* in enige vorm.

KRONIEK ARBEIDSRECHT

DOOR / KAROL HILLEBRANDT & CHRISTIAAN OBERMAN

Het afgelopen jaar heeft vooral in het teken gestaan van de nieuwe Wet werk en zekerheid. Binnen andere onderdelen van het arbeidsrecht heeft de rechtsontwikkeling echter niet stilgestaan. Er zijn diverse belangwekkende arresten geweest, onder meer op het gebied van het collectief arbeidsrecht en medezeggenschapsrecht, aansprakelijkheid van de staat voor het onjuist implementeren van een Europese richtlijn, kwalificatie van de arbeidsovereenkomst, overgang van onderneming en opzegging van de arbeidsovereenkomst.

ONTSLAG OP STAANDE VOET

Weigeren deel te nemen aan een bloedtest; kan een werknemer daarvoor op staande voet ontslagen worden? Die vraag speelde in 2015. De zaak deed denken aan de Hyatt-zaak uit 2007 (ECLI:NL:HR:2007:BA5802), waarin een serveerster onderworpen werd aan een drugstest tijdens werktijd. In de zaak die nu speelde bij de Hoge Raad (ECLI:NL:HR:2015:3193) ging het om een werknemer die sinds 2006 bij de werkgever in dienst was als brandwacht. In 2009 werd de werknemer tewerkgesteld bij BP in Amsterdam op een terminal waar tanks stonden met loodhoudende benzine. In de voor BP geldende richtlijnen en voorschriften stond onder meer dat voordat de werkzaamheden konden worden uitgevoerd de werknemer een nulmeting diende te ondergaan met betrekking tot de loodblootstelling. Elke brandwacht moest aan de poort kunnen aantonen dat hij die loodkeuring had ondergaan. De werknemer weigerde die keuring, waarna hij op staande voet werd ontslagen. De weigering van

de werknemer om de loodkeuring te ondergaan, werd door de werkgever beschouwd als werkweigering. De werknemer spande vervolgens een procedure aan. In hoger beroep overwoog het hof dat de vraag of een door de werkgever gegeven bevel of opdracht redelijk is, leidt tot een afweging van het belang dat een werkgever bij de opdracht heeft tegenover de bezwaren van de werknemer tegen de opdracht. Het hof overwoog dat het belang van de werkgever bij het opleggen van de bloedtest was dat zij daarmee voldeed aan de door de opdrachtgever BP bij de uitvoering van de bewakingswerkzaamheden gestelde eis. Daarbij was het achterliggende belang dat een dergelijke bloedtest ertoe diende om bij het begin van de werkzaamheden vast te stellen wat de loodwaarde in het bloed was, zodat later kon worden vastgesteld of daar verandering in was gekomen. De bezwaren van de werknemer waren gelegen in de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en de onaantastbaarheid van het lichaam. Volgens het

hof had de werknemer echter niet toegelicht wat zijn bezwaren in dit geval precies waren en waarom die gegrond moesten worden geacht. De werknemer had voorts elke vorm van overleg gefrustreerd, waardoor het voor de werkgever volstrekt oncontroleerbaar was of de werknemer een steekhoudend bezwaar tegen de bloedtest had. Het hof verwierp dan ook het beroep van de werknemer. In cassatie ging de A-G in op de vraag wanneer een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van de werknemer gerechtvaardigd kan zijn. In het Hyatt-arrest had de Hoge Raad geoordeeld dat sprake moet zijn van een legitiem doel én een geschikt middel om dat doel te bereiken (het noodzakelijkheids criterium). Voorts moest worden onderzocht of de inbreuk op de persoonlijke levenssfeer evenredig is in verhouding tot het belang van de werkgever bij het bereiken van het doel (het proportionaliteits criterium) en of de werkgever dat doel redelijkerwijze op een minder ingrijpende wijze kon bereiken (het subsidiariteits criterium). De A-G concludeerde

---

Karol Hillebrandt en **Christiaan Oberman** zijn advocaat bij Palthe Oberman in Amsterdam. Oberman is tevens redactielid van het *Advocatenblad*. Met dank aan Bram van der Woude, student-stagiaire bij Palthe Oberman.

in de zaak van de brandwacht dat het hof deze criteria voldoende had getoetst. Daarbij benadrukte de A-G dat in het kader van de proportionaliteitstoets van de werknemer mocht worden verwacht dat hij zijn belangen concreter maakte dan een enkel beroep te doen op dat grondrecht. De Hoge Raad verwierp de cassatiebezwaren met toepassing van artikel 81 lid 1 Ro.

Het bereiden van een hamburger is een serieuze aangelegenheid. Voor de liefhebbers van fastfood is wellicht de uitspraak van het Gerecht in Eerste Aanleg van Aruba van 18 augustus 2015 (ECLI:OGEEA:2015:206) hoopgevend. Een klant had vanuit de *drive through* van Burger King een broodje hamburger besteld en daarbij om extra augurken verzocht. Toen het broodje werd geleverd, constateerde de klant dat er geen extra augurken op zaten, maar bacon. De klant verzocht alsnog om extra augurken. Toen het broodje andermaal werd geleverd, bleek dat er tientallen augurken in waren gestopt in plaats van de gebruikelijke vier. De klant plaatste een foto van het met augurken volgepropte broodje hamburger op Facebook. Naar aanleiding daarvan werd de werknemer door Burger King op staande voet ontslagen. Het Gerecht in Eerste Aanleg vond een en ander een dringende reden voor ontslag op staande voet. Het gerecht oordeelde dat het professioneel bereiden van voedselmaaltijden voor derden, waaronder begrepen een broodje hamburger met wat extra augurken, in meerdere opzichten een serieuze aangelegenheid is en een verantwoordelijkheid waarmee niet valt te spotten. Door op het door de klant met wat extra augurken bestelde broodje hamburger zo ongeveer een hele pot augurken te stoppen, had de werknemer niet alleen blijk gegeven volstrekt ongeschikt te zijn als professioneel bereider van voedsel of maaltijden, maar had zij ook haar werkgever op ontoelaatbare wijze in een kwaad en schadelijk daglicht gesteld.

OPZEGTERMIJN

Over de opzegtermijn die een werkgever of een werknemer in acht dient te nemen bij opzegging van de arbeidsovereenkomst is veel rechtspraak verschenen. De wettelijke opzegtermijn voor de werknemer bedraagt één maand. Voor de werkgever is deze afhankelijk van de duur van het dienstverband. De opzegtermijn voor de werknemer mag schriftelijk worden verlengd. Daarbij geldt als voorwaarde dat de opzegtermijn voor de werkgever in dat geval ten minste tweemaal zo lang moet zijn als de opzegtermijn voor de werknemer. Hiervan kan overigens bij cao worden afgeweken. In de rechtspraak is met name veel discussie geweest over de juridische gevolgen van het niet in acht nemen van deze ‘verdubbelingsregel’, dus bijvoorbeeld de situatie waarin voor werkgever én werknemer een opzegtermijn van drie maanden is overeengekomen, terwijl dat drie voor de werknemer en zes voor de werkgever had moeten zijn. De huidige lijn in de rechtspraak is dat de werknemer dan een beroep kan doen op de vernietigbaarheid van deze bepaling. Doet hij dat, dan gelden voor zowel werkgever als werknemer de wettelijke opzegtermijnen. Doet hij dat niet, dan blijven de ‘foute’ opzegtermijnen gelden.

Een andere situatie deed zich voor in het arrest van de Hoge Raad van 1 mei 2015 (ECLI:NL:HR:2015:1192). Flextronics had in de arbeidsovereenkomst opgenomen dat voor de werknemer een opzegtermijn gold van twee maanden. Er was geen bepaling opgenomen voor de opzegtermijn die Flextronics in acht moest nemen. Welke opzegtermijn geldt in een dergelijke situatie voor de werkgever? De Hoge Raad overwoog dat indien voor de werknemer een verlengde opzegtermijn was overeengekomen, voor de werkgever ten minste een dubbel zo lange opzegtermijn moest worden opgenomen. Is dat niet het geval, dan kan de werknemer de overeengekomen opzegtermijn vernietigen, waarna voor de werknemer slechts

de wettelijke opzegtermijn van één maand geldt. Ook in dit geval was dus geen sprake van een automatische verdubbeling van de opzegtermijn voor de werkgever.

COLLECTIEF ACTIERECHT

Vorig jaar wees de Hoge Raad voor het eerst sinds jaren weer een arrest in een stakingsgeschil. In het Enerco-arrest (ECLI:NL:HR:2014:3077) besliste de Hoge Raad dat collectieve acties in een ander bedrijf dan het bedrijf van de werkgever tegen wie de actie zich richt in beginsel ook vallen onder het sociale grondrecht van artikel 6 Europees Sociaal Handvest (ESH). Enige maanden later, in de zaak-Abvakabo FNV/Stichting Amsta (ECLI:NL:HR:2015:1687), stonden de fundamentele spelregels voor stakingen ter discussie. De spelregels hielden kort gezegd in dat een collectieve actie slechts is geoorloofd als die van tevoren is aangekondigd. Bovendien moet er sprake zijn van een *ultimum remedium*. De feiten in deze zaak lagen als volgt. Abvakabo verdedigt belangen van leden die werkzaam zijn in de sector verpleeg- en verzorgingstehuizen, thuiszorg en kraamzorg. Amsta is een zorgaanbieder met meerdere locaties in Amsterdam die instellingen exploiteert, waarin onder meer zorgvoorzieningen worden aangeboden aan ouderen. De werknemers vallen onder de cao Verpleeg- en Verzorgingstehuizen en Thuiszorg. Bij de medio 2012 tot stand gekomen cao was de FNV geen partij. Vervolgens heeft op initiatief van de FNV overleg plaatsgevonden tussen partijen over de arbeidsvoorwaarden van de bij Amsta werkzame personen. Toen dit overleg niet het door haar gewenste resultaat opleverde, heeft de FNV driemaal een collectieve actie in de vorm van een werkonderbreking van telkens twee uur georganiseerd binnen een locatie van Amsta. Vervolgens heeft Amsta in rechte gevorderd dat het de FNV wordt verboden (a) bezettingen te organiseren binnen haar locaties, (b) toegang tot die locaties

te belemmeren of (c) geluidsoverlast in de wijde omgeving van die locaties te veroorzaken. Zowel de voorzieningenrechter als het hof stelde Amsta in het gelijk. Volgens het hof was de actie van de FNV onrechtmatig jegens Amsta. Het hof overwoog daarbij dat de FNV geen beroep kon doen op artikel 6 lid 4 ESH, mede omdat de actie niet van tevoren was aangekondigd en bovendien niet als *ultimum remedium* was ingezet. De Hoge Raad vernietigde echter het arrest van het hof. De Hoge Raad overwoog dat de strekking van artikel 6 lid 4 ESH geen aanleiding geeft om het begrip collectief optreden beperkt uit te leggen. Dat brengt mee dat een werknemersorganisatie in beginsel vrij is in de keuze van middelen om haar doel te bereiken. Of sprake is van collectieve actie in de zin van deze bepaling wordt vooral bepaald door het antwoord op de vraag of de actie redelijkerwijs kan bijdragen aan een doeltreffende uitvoering van het recht op collectief onderhandelen. Indien die vraag bevestigend wordt beantwoord, valt de collectieve actie onder het bereik van artikel 6 aanhef en onder 4 ESH. De uitoefening van het recht op collectief optreden kan in dat geval slechts worden beperkt langs de weg van artikel G ESH, dat wil zeggen dat beperkingen slechts mogelijk zijn als deze maatschappelijk gezien dringend noodzakelijk zijn. De spelregels vormen dus niet langer een zelfstandige maatstaf om te beoordelen of een collectieve actie

rechtmatig is. De rechtmatigheid is in beginsel gegeven als de actie redelijkerwijs kan bijdragen aan een doeltreffende uitoefening van het recht op collectief onderhandelen. Dit neemt niet weg, volgens de Hoge Raad, dat de spelregels nog steeds van belang kunnen zijn bij de beantwoording van de vraag of de uitoefening van het recht op collectief optreden in een concreet geval dient te worden beperkt of verboden langs de weg van artikel G ESH.

STAAT AANSPRAKELIJK VOOR MISGELOPEN VAKANTIEDAGEN

In twee arresten van 18 september 2015 (ECLI:NL:HR:2015:2722 en ECLI:NL:HR:2015:2723) heeft de Hoge Raad bevestigd dat de staat aansprakelijk is voor het onjuist implementeren van de Arbeids-tijdenrichtlijn ten aanzien van de opbouw van vakantiedagen tijdens ziekte. Op grond van artikel 7:635 lid 4 Burgerlijk Wetboek (oud) bouwde een werknemer alleen over de laatste zes maanden van zijn arbeidsongeschiktheid vakantiedagen op. In het Schultz/Hoff-arrest oordeelde het Europese Hof van Justitie echter expliciet dat de richtlijn geen ruimte laat voor een beperking van de vakantie-opbouw tijdens ziekte. De Nederlandse wetgeving was daardoor in strijd met de Europese Richtlijn. Naar aanleiding van het Schultz/Hoff-arrest heeft de Nederlandse wetgever de wettelijke regeling aangepast. Met

ingang van 1 januari 2012 is artikel 7:635 lid 4 BW (oud) geschrapt, waardoor arbeidsongeschikte werknemers vanaf dat moment ook volledig vakantiedagen opbouwen. Per dezelfde datum is tevens artikel 7:640a Burgerlijk Wetboek (BW) ingevoerd. Op grond van dit artikel komen (wettelijke) vakantiedagen te vervallen als deze niet zijn opgenomen binnen zes maanden na het einde van het kalenderjaar waarin ze zijn opgebouwd, tenzij de werknemer redelijkerwijs niet in staat is geweest vakantie op te nemen. In voornoemde zaken bij de Hoge Raad vorderden twee personen een schadevergoeding van de staat voor door hen misgelopen vakantiedagen onder artikel 7:635 lid 4 BW (oud). De kantonrechter en het hof wezen de vorderingen toe (wat de wettelijke vakantiedagen betreft). De staat stelde cassatie in, maar de Hoge Raad verwierp het cassatieberoep van de staat in beide zaken. Daarbij overwoog de Hoge Raad – in lijn met zijn arrest in de zaak-Staat/Van Gelder (ECLI:NL:HR:1986:AC0867) – dat voor aansprakelijkheid van de staat in beginsel voldoende is dat wetgeving in strijd is met de verplichting tot implementatie van een Europese richtlijn. Volgens de Hoge Raad is de schuld van de staat daarmee in beginsel gegeven. De Hoge Raad paste derhalve niet de zwaardere toets uit het arrest van het Europese Hof van Justitie in de Francovich-zaak (HvJ EU 19 november 1991, C-6/90 C-9/90) toe, op grond waarvan een lidstaat van de Europese Unie slechts aansprakelijk is voor onjuiste implementatie van een richtlijn indien de lidstaat de grenzen van zijn discretionaire bevoegdheid bij het implementeren van de richtlijn kennelijk en ernstig heeft miskend. Het is de vraag in hoeverre de arresten van 18 september 2015 de deur openzetten voor meer claims tegen de staat wegens onjuiste implementatie van Europese richtlijnen. In elk geval is de staat gehouden vakantiedagen die (ex-)werknemers zijn misgelopen onder artikel 7:635 lid 4 BW (oud) te

vergoeden. Inmiddels zijn hiertoe volgens de overheid ongeveer 1300 vorderingen ingediend.

OPROEPVERPLICHTING VOOR WERKGEVER

In het arrest van 10 april 2015 van de Hoge Raad (ECLI:NL:HR:2015:923) ging het om de vraag in hoeverre een werkgever gehouden is een werknemer op te roepen als voldoende werk voor de werknemer voorhanden is. Het betrof een buschauffeur van Connexxion met een arbeids-overeenkomst voor acht uur per week. Daarnaast kon Connexxion de werknemer voor extra diensten oproepen. De werknemer was niet gehouden aan dergelijke oproepen gehoor te geven. Connexxion had de werknemer aangeboden de arbeidsomvang van acht uur uit te breiden, maar de werknemer had van deze mogelijkheid geen gebruikgemaakt, omdat hij tijd wilde vrijhouden voor zijn werkzaamheden als muzikant. Op enig moment ontstond een geschil tussen partijen over de reiskostenvergoeding van de werknemer. Connexxion wilde de (individuele) reiskostenregeling van de werknemer wijzigen, maar de werknemer was niet bereid hiermee in te stemmen. Vanaf dat moment werd de werknemer aanzienlijk minder vaak benaderd om extra diensten te draaien. Connexxion was uitsluitend bereid de werknemer op te roepen als de werknemer alsnog instemde met een voorgestelde wijziging van zijn reiskostenregeling. De werknemer achtte deze handelwijze in strijd met goed werkgeverschap en maakte aanspraak op achterstallig loon voor de uren waarvoor hij ten onrechte niet was opgeroepen. De kantonrechter wees de vordering (deels) toe. Het Hof Amsterdam vernietigde het vonnis van de kantonrechter en wees de vordering alsnog volledig af. Hierbij overwoog het hof onder meer dat de werknemer bewust had gekozen voor een laag aantal (vaste) contracturen en geen gebruik had gemaakt van de mogelijkheid om (op basis van de

cao) uitbreiding van zijn contracturen te vragen. Tevens overwoog het hof dat de werknemer onvoldoende had weersproken dat het geregeld was voorgekomen dat hij, als er extra werk voorhanden was, geen gevolg had gegeven aan oproepen voor het verrichten van extra diensten. Het hof wees wel de vordering van de werknemer inzake het geschil over de reiskostenvergoeding toe. In cassatie ging het uitsluitend over de vordering tot betaling van achterstallig loon. De Hoge Raad overwoog dat uit de gedingstukken bleek dat de normale gang van zaken binnen Connexxion was dat als sprake was van gaten in het rooster de betreffende diensten onder meer aan parttime buschauffeurs werden aangeboden. De grondslag van de vordering van de werknemer kwam erop neer dat hij was uitgesloten van de aanbidding van deze extra diensten om een reden die dat niet kon rechtvaardigen, en dat Connexxion hiermee handelde in strijd met goed werkgeverschap. De Hoge Raad overwoog dat deze grondslag, indien feitelijk gegrond, de vordering van de werknemer kon dragen. Gelet hierop was de Hoge Raad van oordeel dat het hof onvoldoende had gemotiveerd waarom de vordering van de werknemer niet toewijsbaar was. De Hoge Raad vernietigde het arrest van het Hof Amsterdam en verwees de zaak naar het Hof Den Haag voor verdere behandeling.

OVERGANG ONDERNEMING

Op 1 september 2015 heeft het Hof Arnhem-Leeuwarden een belangwekkend arrest gewezen op het gebied van overgang van onderneming (ECLI:NL:GHARL:2015:6384). Schoonmaakbedrijf GOM had de onderneming van branchegeenoot VBG overgenomen. Beide ondernemingen vielen onder de verplichte deelneming in het Bedrijfstakpensioenfonds voor het Glazenwassers- en Schoonmaakbedrijf. In het kader van de overname was een groot deel van de werknemers van VBG met toepassing van artikel

7:663 BW overgegaan naar GOM. Ten aanzien van deze werknemers had VBG op de overnamedatum een achterstand in de premiebetaling van bijna twee miljoen euro. Na de overname sprak het Bedrijfstakpensioenfonds GOM aan op betaling van deze achterstallige premies. GOM was van oordeel dat zij niet kon worden gehouden tot betaling aan het Bedrijfstakpensioenfonds van de achterstallige premies van vóór de overname. Zowel de kantonrechter als het hof stelde GOM echter in het ongelijk. Het hof oordeelde dat een op de Wet Bpf gebaseerd (verplicht bedrijfs)pensioen ook behoort tot de 'rechten en verplichtingen die voortvloeien uit de arbeidsovereenkomst' als bedoeld in artikel 7:663 BW. Tevens volgt uit artikel 7:664 lid 2 BW dat een verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds overgaat naar de verkrijger. Het hof overwoog vervolgens dat uit artikel 7:663 BW voortvloeit dat ook verplichtingen die zijn ontstaan vóór de overnamedatum overgaan op de verkrijger (uiteeraard voor zover ze op de overnamedatum nog bestaan) en dat uit de wetsgeschiedenis bij de Pensioenwet volgt dat dit ook geldt voor achterstallige pensioenpremies. Het hof concludeerde dan ook dat de verplichting om de achterstallige premies te betalen op grond van artikel 7:663 BW en artikel 7:664 lid 2 BW van VBG was overgegaan op GOM. Op zich niet een heel opmerkelijke conclusie. Het hof oordeelde vervolgens echter dat het Bedrijfstakpensioenfonds op grond van artikel 7:663 BW en artikel 7:664 lid 2 BW een zelfstandig vorderingsrecht toekwam jegens GOM ten aanzien van de achterstallige premies. Dat laatste is wel opmerkelijk, aangezien de artikelen 7:663 BW e.v. in beginsel zien op de rechtsverhouding tussen werkgever en werknemer. Het hof was echter van oordeel dat het vorderingsrecht van het Bedrijfstakpensioenfonds onlosmakelijk verbonden was met de verplichting van GOM om de achterstallige premies te voldoen.

MEDEZEGGENSCHAP

Bij beschikking van 12 mei 2015 heeft het Hof Den Haag zich uitgesproken over het begrip 'belanghebbende' in de zin van artikel 36 Wet op de ondernemingsraden (WOR), alsmede over de invulling van de verplichting tot het instellen van een ondernemingsraad (ECLI: NL:GHDHA:2015:1094). Het betrof de onderneming van Ista Nederland. Hoewel in de onderneming meer dan vijftig personen werkzaam waren, was er geen ondernemingsraad. Er was een ondernemingsraad geweest, maar de leden hiervan hadden zich teruggetrokken en Ista had geen personen bereid gevonden om de vrijgekomen plaatsen in te nemen. Ista had vervolgens op een andere wijze in de medezeggenschap van haar werknemers voorzien: op basis van vrijwilligheid werden werkgroepen van werknemers gevormd die de directie adviseerden over bepaalde onderwerpen zoals pensioen. Twee jaar later meldde de FNV zich en verzocht Ista de benodigde stappen te zetten voor het instellen van een nieuwe ondernemingsraad. Ista bracht hier tegenin dat er onder het personeel onvoldoende animo was om zitting te nemen in een ondernemingsraad. Uit enquêtes was gebleken dat slechts drie werknemers bereid zouden zijn zich kandidaat te stellen, terwijl de WOR een minimum van vijf kandidaten voorschreef. De FNV verzocht de bedrijfscommissie te bemiddelen. Deze adviseerde dat een goede werking van de WOR meebracht dat Ista een ondernemingsraad zou instellen, ook indien hiervoor maar drie kandidaten beschikbaar waren. Ista legde het advies van de bedrijfscommissie naast zich neer. De FNV wendde zich vervolgens tot de kantonrechter met het verzoek (onder meer) te bepalen dat Ista gehouden was een ondernemingsraad in te stellen en hiertoe verkiezingen diende uit te schrijven. De kantonrechter weigerde het verzoek, omdat de FNV naar het oordeel van de kantonrechter geen belanghebbende was in de zin van

artikel 36 WOR. In hoger beroep vernietigde het hof de beschikking van de kantonrechter. Het hof overwoog dat gelet op de wetsgeschiedenis het begrip 'belanghebbende' flexibel is en dat het aan de rechter is dit begrip in te vullen. Naar het oordeel van het hof was de FNV wel als belanghebbende aan te merken. Hierbij achtte het hof van belang dat de FNV zich blijkens haar statuten tot doel stelde werknemersmedezeggenschap te bevorderen en dat de FNV leden had binnen de onderneming van Ista. De FNV had onvoldoende gemotiveerd weersproken gesteld dat twintig procent van de werknemers van Ista lid was van de FNV en dat ten minste een aantal van hen prijs stelde op het instellen van een ondernemingsraad. Voorts oordeelde het hof dat Ista gehouden was een ondernemingsraad in te stellen en hiertoe verkiezingen uit te schrijven, aangezien in de onderneming meer dan vijftig personen werkzaam waren. Dat Ista de medezeggenschap thans op een andere wijze invulde, maakte dat niet anders. Ten aanzien van het feit dat zich in de enquête slechts drie werknemers bereid hadden getoond zitting te nemen in een ondernemingsraad, merkte het hof op dat niet viel uit te sluiten dat zich meer kandidaten zouden melden indien Ista verkiezingen zou uitschrijven. Het hof liet in het midden of een goede werking van de WOR meebracht dat Ista gehouden zou zijn een ondernemingsraad in te stellen indien zich uiteindelijk minder dan vijf kandidaten zouden melden. Het hof achtte een oordeel hierover prematuur en overwoog dat partijen deze vraag aan de rechter konden voorleggen indien de situatie zich daadwerkelijk zou voordoen.

STAGEOVEREENKOMST

In het arrest van 9 oktober 2015 van de Hoge Raad (ECLI: NL:HR:2015:3019) draaide het om de vraag wanneer een stageovereenkomst als arbeidsovereenkomst dient te worden aangemerkt. Logidex trad op als bemiddelaar voor leerwerk-

plekken voor mbo-leerlingen die de beroepsbegeleidende leerweg volgen, dat wil zeggen dat ze vier dagen per week werken en één dag per week naar school gaan. Logidex zorgde voor plaatsing van de leerling in een leerbedrijf. In dat kader sloot Logidex enerzijds een overeenkomst met de leerling en anderzijds een (separate) overeenkomst met het leerbedrijf. Gedurende de plaatsing betaalde Logidex de leerling een vergoeding gelijk aan het minimumloon. Op haar beurt ontving Logidex een vergoeding van het leerbedrijf. De Stichting Naleving CAO voor Uitzendkrachten was van oordeel dat Logidex als uitzendonderneming fungeerde en verzocht Logidex op grond van de toepasselijke cao's diverse gegevens te verstrekken. Logidex vorderde een verklaring voor recht dat zij niet als uitzendonderneming kon worden aangemerkt. Centraal in de procedure stond de vraag of de overeenkomst tussen Logidex en de leerlingen als arbeidsovereenkomst diende te worden gekwalificeerd. Volgens het Hof Den Haag was dat het geval. Het hof stelde vast dat aan alle vereisten voor een arbeidsovereenkomst was voldaan: a) de leerling verrichtte arbeid, b) ontving hiervoor een salaris en c) er was sprake van een gezagsverhouding. De Hoge Raad vernietigde echter het arrest van het hof. Het hof had te snel aangenomen dat met het verrichten van (productieve) werkzaamheden aan het criterium arbeid was voldaan. Met verwijzing naar het arrest-Hesseling/Ombudsman (ECLI:NL:HR:1982:AC0442) overwoog de Hoge Raad 'dat het erop aankomt of het verrichten van de werkzaamheden van de stagiair in overwegende mate van belang is voor de opleiding die hij volgt'. Het hof had onvoldoende duidelijk gemaakt waarom hiervan geen sprake was. De Hoge Raad verwees de zaak naar het Hof Amsterdam voor verdere behandeling.

WET WERK EN ZEKERHEID

Het afgelopen jaar heeft natuurlijk in belangrijke mate in het teken

gestaan van de nieuwe Wet werk en zekerheid (Wwz). De rechtspraak hierover is volop in ontwikkeling. Gelet op de omvang van deze Kroniek hebben wij niet de mogelijkheid alle wijzigingen en de hierop betrekking hebbende rechtspraak in detail te bespreken. Wij hebben daarom een aantal onderwerpen geselecteerd en zullen ons beperken tot de hoofdlijnen van de rechtspraak die hierover het afgelopen jaar is verschenen.

Bedenktermijn

In de praktijk lijken werknemers weinig gebruik te maken van de mogelijkheid om terug te komen op een beëindiging van de arbeidsovereenkomst met wederzijds goedvinden. De vooraf wel gehoorde vrees dat werknemers de bedenktijd van artikel 7:670b lid 2 BW massaal zouden inzetten als tactisch instrument in de onderhandelingen is vooralsnog dan ook ongegrond. De bedenktijd van veertien dagen (of 21 dagen als de termijn niet in de beëindigingsovereenkomst is opgenomen) gaat lopen op de dag na die waarop de beëindigingsovereenkomst tot stand is gekomen. De kantonrechter te Rotterdam oordeelde op 10 februari 2016 in een kortgedingprocedure dat de datum van totstandkoming wordt geacht te zijn de datum waarop de vaststellingsovereenkomst door de werknemer is ondertekend (ECLI:NL:RBROT:2016:996). De kantonrechter verwees hierbij naar de parlementaire geschiedenis en zocht tevens aansluiting bij het arrest van de Hoge Raad van 28 maart 2008 (ECLI:NL:HR:2008:BC0384) over het schriftelijkheidsvereiste zoals dat geldt voor het concurrentiebeding. De zienswijze van de kantonrechter biedt naar ons oordeel ruimte voor discussie, mede gelet op het feit dat het schriftelijkheidsvereiste voor het concurrentiebeding niet in alle gevallen een handtekening van de werknemer vereist.

Voorwaardelijke ontbinding

Ook de voorwaardelijke ontbindingsprocedure staat ter discussie onder

het nieuwe ontslagrecht. Onder het oude recht kon een werkgever na een ontslag op staande voet een voorwaardelijk ontbindingsverzoek indienen om het risico op loondoorbetaling te beperken voor het geval het ontslag op staande voet geen stand zou houden. Het is echter de vraag of deze wijze van ontbinden nog past binnen het systeem van het nieuwe ontslagrecht. De rechtspraak is hierover tot op heden verdeeld. De kantonrechters te Roermond (ECLI:NL:RBLIM:2015:10158) en Maastricht (ECLI:NL:RBLIM:2016:1790) waren bijvoorbeeld van oordeel dat voor een voorwaardelijke ontbinding onder het nieuwe recht geen plaats meer is. De kantonrechters te Den Haag (ECLI:NL:RBDHA:2015:10145), Rotterdam (ECLI:NL:RBROT:2015:6923) en Zutphen (ECLI:NL:RBGEL:2015:7645) zagen daarentegen nog wel ruimte voor een voorwaardelijke ontbinding. Laatstgenoemde kantonrechter ontbond, rekening houdend met het systeem van de Wwz, 'voor zover de arbeidsovereenkomst na hoger beroep wordt hersteld'. In een zaak waar het ging om een ontslag op staande voet naar oud recht, oordeelde het Hof Arnhem-Leeuwarden eveneens dat een voorwaardelijke ontbinding onder nieuw recht mogelijk was

(ECLI:NL:GHARL:2016:1116). Bij beschikking van 26 april 2016 heeft de kantonrechter te Enschede kenbaar gemaakt dat hij voornemens is prejudiciële vragen te stellen aan de Hoge Raad over de toelaatbaarheid van een voorwaardelijke ontbinding onder het nieuwe recht. Mogelijk zal de Hoge Raad binnenkort derhalve meer duidelijkheid verschaffen.

Ontslaggronden

De breedgedragen opvatting dat een werkgever onder de Wwz niet meer moet kunnen weggelaten met het 'optellen van gebrekkige ontslaggronden', maar dat voor een beëindiging van de arbeidsovereenkomst sprake moet zijn van (ten minste) één voldragen ontslaggrond, is ook diverse malen in de rechtspraak bevestigd (zie bijvoorbeeld: kantonrechter Den Haag 4 september 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:10521 en kantonrechter Enschede 16 oktober 2015, ECLI:NL:RBOVE:2015:4663). In lijn hiermee is het aantal afgewezen ontbindingsverzoeken substantieel toegenomen; in diverse onderzoeken staan percentages tussen twintig en veertig. Maar er zijn ook uitspraken waarin de rechter de arbeidsovereenkomst heeft ontbonden ondanks een ogenschijnlijk gebrekkige ontslag-

grond en de werknemer kennelijk ter compensatie hiervan een billijke vergoeding heeft toegekend (zie bijvoorbeeld ECLI:NL:RBMNE:2016:854). De praktijk blijft weerbarstig. Het lag in de lijn der verwachting dat een werkgever onder de Wvz nog steeds meerdere ontslaggronden kan aanvoeren, zowel naast elkaar als primair/subsidiar. Meer ruimte voor discussie bestaat ons inziens over de vraag in hoeverre een werkgever die meerdere ontslaggronden aanvoert, elke ontslaggrond afzonderlijk dient te onderbouwen in het verzoekschrift. Is de werkgever gehouden per aangevoerde ontslaggrond een uitvoerige onderbouwing op te nemen in het verzoekschrift, of kan een werkgever volstaan met een algemeen feitencomplex en op basis hiervan concluderen dat ten minste een van de aangevoerde ontslaggronden zich voordoet? En hoeveel ruimte heeft de werkgever om gebreken in de onderbouwing van een of meer ontslaggronden ter zitting te herstellen? In de rechtspraak is hierover tot op heden opvallend weinig te vinden, hetgeen zou kunnen betekenen dat rechters hiermee in de praktijk soepel om gaan. De kantonrechter te Amsterdam stelde zich in elk geval soepel op, door toe te laten dat de werkgever ter zitting meerdere nieuwe ontslaggronden aanvoerde (ECLI:NL:RBAMS:2015:7786). De kantonrechter overwoog dat de nieuwe ontslaggronden waren gebaseerd op hetzelfde feitencomplex als de oorspronkelijke ontslaggrond, dat werknemer geen zwaarwegende bezwaren tegen de wijziging had aangevoerd en dat de wijziging niet in strijd was met de eisen van een goede procesorde. De kantonrechter wees het ontbindingsverzoek van de werkgever overigens af. De kantonrechter te Tilburg (ECLI:NL:RBZWB:2016:2143) ging nog een stap verder. Ter zitting vulde de werkgever de gronden mondeling aan met de h-grond ('overige gronden'). De kantonrechter overwoog dat hij op grond van artikel 25 Wetboek van Burger-

lijke Rechtsvordering (Rv) gehouden was de rechtsgronden ambtshalve aan te vullen, hetgeen meebracht dat hij – los van het mondelinge verzoek van werkgever tot aanvulling van de gronden – diende te onderzoeken of een ontbinding op de h-grond kon worden uitgesproken. De arbeidsovereenkomst werd vervolgens op de h-grond ontbonden. In zijn beschikking van 29 januari 2016 vulde de kantonrechter te Amsterdam (ECLI:NL:RBAMS:2016:400) eveneens ambtshalve de ontslaggrond aan. De werkgever had ontbinding verzocht op de g-grond wegens een verstoorde arbeidsverhouding. De kantonrechter overwoog dat voor een ontbinding op de g-grond sprake moet zijn van een *wederzijds* ervaren verstoring van de arbeidsverhouding en dat hiervan geen sprake was omdat de verstoring slechts eenzijdig werd ervaren door werkgever. De kantonrechter evenwel van oordeel dat zich – mede gelet op de positie van de werknemer en de omvang van de onderneming – een situatie had voorgedaan waarin van de werkgever in redelijkheid niet kon worden gevergd de arbeidsovereenkomst te laten voortduren. De kantonrechter ontbond vervolgens ambtshalve op de h-grond. De regering heeft die h-grond gereserveerd voor uitzonderlijke gevallen, die niet passen binnen een van de overige ontslaggronden (a-g) van artikel 7:669 BW (*Kamerstukken II 2013/14*, 33 818, nr. 3, p. 84). De h-grond is dan ook uitdrukkelijk niet bedoeld als reparatiegrond voor het geval een werkgever een van de andere ontslaggronden niet rond krijgt. In eerste instantie noemde de regering als voorbeelden van de h-grond de gedetineerde en illegale werknemer en de werknemer zonder geldige tewerkstellingsvergunning. De minister breidde deze voorbeelden later uit met 'de voetbaltrainer die wegens achterblijvende resultaten wordt ontslagen' en 'de manager met wie verschillen van inzicht bestaan over het te voeren beleid'. In de praktijk is inmiddels een aantal maal

op de h-grond ontbonden. Hiervoor noemden we reeds de beschikkingen van de kantonrechters in Tilburg en Amsterdam. In een andere zaak ontbond de kantonrechter Amsterdam (ECLI:NL:RBAMS:2015:8600) de arbeidsovereenkomst van de directeur van een stichting op de h-grond wegens 'een verschil van inzicht over de wijze waarop de directeur aan zijn functie inhoud dient te geven'. Het bestuur van de stichting was van oordeel dat de directeur onvoldoende functioneerde. De kantonrechter oordeelde dat disfunctioneren niet was aangetoond, maar kwam vervolgens tot de conclusie dat partijen van mening verschilden over wat de essentie van de directeursfunctie was en of de kritiek van het bestuur dáárop betrekking had. Dat vormde voor de kantonrechter aanleiding de arbeidsovereenkomst op de h-grond te ontbinden. De kantonrechter te Utrecht (ECLI:NL:RBMNE:2015:9190) zag eveneens reden de arbeidsovereenkomst op de h-grond te ontbinden in een zaak waarin de werknemer al een jaar vermist was en pogingen van de werkgever om met de werknemer in contact te komen niet mochten baten.

Transitievergoeding

Op grond van het overgangsrecht geldt tot 1 juli 2016 dat bestaande collectieve afspraken in de plaats treden van de transitievergoeding. Voorwaarde is dat de afspraken vóór 1 juli 2015 met een werknemersvereniging zijn overeengekomen. In dat geval heeft de werknemer geen aanspraak op de transitievergoeding. Het overgangsrecht is diverse malen toegepast (kantonrechter Leeuwarden 22 juli 2015, ECLI:NL:RBNNE:2015:3611 en kantonrechter Den Haag 15 februari 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:1462). In een zaak waarin de cao-regeling tot een aanzienlijk lagere vergoeding leidde dan de transitievergoeding schoof de kantonrechter te Rotterdam (ECLI:NL:RBROT:2015:7335) het overgangsrecht echter terzijde. De kantonrech-

ter overwoog dat de wetgever deze situatie onvoldoende had onderkend. In de onderhavige zaak stonden de redelijkheid en billijkheid volgens de kantonrechter aan toepassing van het overgangsrecht in de weg. De kantonrechter kende daarom de transitievergoeding toe in plaats van de cao-regeling.

Indien de beëindiging van de arbeidsovereenkomst het gevolg is van ernstig verwijtbaar handelen of nalaten van de werknemer, bestaat in beginsel geen aanspraak op de transitievergoeding. Inmiddels zijn ook diverse uitspraken verschenen waarin ernstige verwijtbaarheid wel (kantonrechter Eindhoven 30 september 2015, ECLI:NL:RBOBR:2015:5821; kantonrechter Zaandam 26 november 2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:10552; kantonrechter Maastricht 12 december 2015, ECLI:NL:RBLIM:2015:9998; kantonrechter Alkmaar 28 september 2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:8197; kantonrechter Den Haag 19 oktober 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:12402; kantonrechter Alkmaar 9 oktober 2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:9114) of juist niet (kantonrechter Zaandam 21 september 2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:7994; kantonrechter Maastricht 4 december 2015, ECLI:NL:RBLIM:2015:10591; kantonrechter Den Haag 9 oktober 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:11658; kantonrechter Rotterdam 2 november 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:7744 en kantonrechter Alkmaar 17 december 2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:11458) is aangenomen. De rechtspraak is vanzelfsprekend zeer casuïstisch. De kantonrechter te Zaandam nam bijvoorbeeld ernstige verwijtbaarheid aan wegens het niet-hervatten van de werkzaamheden na een herstelmelding. In een andere zaak oordeelde het Hof Den Haag (ECLI:NL:GHDHA:2016:435) – anders dan de kantonrechter in eerste aanleg – dat een werknemster van een buitenschoolse opvang ernstig verwijtbaar had gehandeld door op een zomerse dag een van de kinderen

die aan haar was toevertrouwd in een auto te vergeten. De werknemster diende de reeds betaalde transitievergoeding aan de werkgever terug te betalen. De kantonrechter te Tilburg oordeelde dat een werknemer ernstig verwijtbaar had gehandeld, maar kende de werknemer desondanks de transitievergoeding toe (ECLI:NL:RBZWB:2015:7552). De kantonrechter heeft deze mogelijkheid op grond van artikel 7:673 lid 8 BW als het niet toekennen van de transitievergoeding naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is. Het betrof een docent die een leerling vooraf de goede antwoorden op toetsvragen had verstrekt. De kantonrechter oordeelde dat het handelen weliswaar als ernstig verwijtbaar moest worden aangemerkt, maar dat de docent te zwaar voor zijn eenmalige fout zou worden gestraft als hij zonder vergoeding zou worden ontslagen.

In de media is het afgelopen jaar aandacht besteed aan werkgevers die langdurig zieke werknemers in dienst houden om aan de transitievergoeding te ontkomen. In twee gevallen verzocht de werknemer zelf ontbinding. Daarbij vorderden de werknemers de transitievergoeding, op de grond dat het handelen van de werkgever ernstig verwijtbaar zou zijn. De kantonrechters oordeelden dat het handelen van de werkgevers weliswaar onfatsoenlijk is, maar niet kwalificeert als ernstig verwijtbaar handelen of nalaten van de werkgever (kantonrechter Almere 2 december 2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:8495 en kantonrechter Almelo 3 december 2015, ECLI:NL:RBOVE:2015:5826). Inmiddels heeft minister Asscher overigens in een Kamerbrief *Oplossingen voor knelpunten op de arbeidsmarkt* geopperd om werkgevers te compenseren voor de kosten van de transitievergoeding voor langdurig arbeidsongeschikten. De compensatie zou moeten worden betaald uit het Algemeen werkloosheidsfonds (Awf). Wordt vervolgd.

Billijke vergoeding

In diverse zaken heeft de rechter inmiddels een billijke vergoeding aan de werknemer toegekend. Tot op heden hebben wij echter geen duidelijke lijn kunnen ontdekken in de hoogte van de vergoedingen. De bedragen lopen fors uiteen. Een duidelijke en uniforme wijze om de hoogte van de vergoeding te bepalen, ontbreekt. In de parlementaire geschiedenis heeft de regering benadrukt dat (uitsluitend) de mate van verwijtbaarheid van de werkgever bepalend is voor de hoogte van de vergoeding (*Kamerstukken II 2013/14*, 33 818, nr. 3, p. 32-34; *Kamerstukken II 2013/14*, 33 818, nr. 7, p. 81 en *Kamerstukken II 2013/14*, 33 818, nr. 7, p. 91). In lijn hiermee verwees de kantonrechter te Amersfoort naar het punitieve karakter van de vergoeding (ECLI:NL:RBMNE:2015:7538) en sprak de kantonrechter te Amsterdam over een civielrechtelijk sanctie (ECLI:NL:RBAMS:2015:8752). Zij kwamen tot relatief hoge vergoedingen. De billijke vergoeding is volgens de minister uitdrukkelijk niet bedoeld om de gevolgen van het ontslag te compenseren. Deze gevolgen worden geacht te zijn verdisconteerd in de transitievergoeding. Het Hof Den Haag overwoog in zijn arrest van 22 maart 2016 (ECLI:NL:GHDHA:2016:715) evenwel dat toekenning van alleen de transitievergoeding als compensatie voor de gevolgen van het ontslag tot een onaanvaardbare uitkomst kan leiden. Volgens het hof dient de rechter in een dergelijk geval bij het bepalen van de hoogte van de billijke vergoeding rekening te houden met de aan de gedragingen van de werkgever toe te rekenen inkomens- en pensioenschade, voor zover deze het bedrag van de transitievergoeding evident overschrijdt. Ook de kantonrechter Eindhoven (ECLI:NL:RBOBR:2015:6107) hield bij het bepalen van de billijke vergoeding rekening met de gevolgen van het ontslag. De kantonrechter berekende de vergoeding aan de hand van een aanvulling op de WW-uitkering. Een andere

vraag is in hoeverre rekening moet worden gehouden met de lengte van het dienstverband. De gerechtshoven zijn verdeeld over het antwoord op deze vraag. Het Hof Den Bosch (ECLI:NL:GHSHE:2016:320) oordeelde dat alle omstandigheden van het geval dienen worden meegewogen, waaronder het gegeven dat de werknemer ruim negen jaar bij de praktijk in dienst is geweest en de samenwerking als loyaal werd aangemerkt door de werkgever. Het Hof Arnhem-Leeuwarden (ECLI:NL:GHARL:2016:2601) overwoog daarentegen: 'De duur van het dienstverband, die (mede) bepalend is voor de vraag welke gevolgen het ontslag voor de werknemer heeft en die in de transitievergoeding is verdisconteerd zal het Hof als factor voor de bepaling van de billijke vergoeding buiten beschouwing laten.' In de lagere rechtspraak gaan rechters eveneens verschillend om met de lengte van het dienstverband bij het bepalen van de billijke vergoeding (kantonrechter Almelo 14 maart 2016, ECLI:NL:RBOVE:2016:882; kantonrechter Enschede 26 februari 2016, ECLI:NL:RBOVE:2016:675; kantonrechter Leeuwarden 24 februari 2016, ECLI:NL:RBNNE:2016:714; kantonrechter Eindhoven 1 oktober 2015, ECLI:NL:RBOBR:2015:6107, JAR 2015/266; kantonrechter Amsterdam 6 oktober 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:7278 en kantonrechter Amersfoort 15 oktober 2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:7538). Andere relevante gezichtspunten waren volgens de kantonrechter te Utrecht (ECLI:NL:RBMNE:2016:854) de omstandigheid dat de werknemer (onvrijwillig) meer dan een jaar met behoud van salaris was vrijgesteld van werkzaamheden, en volgens de kantonrechter te Roermond (ECLI:NL:RBLIM:2016:661) dat de werknemer vanwege zijn (te) korte dienstverband geen aanspraak had op de transitievergoeding. Vermeldenswaardig zijn ook drie ontbindingsbeschikkingen van 24 februari 2016 van de kantonrechter te Leeuwarden (ECLI:NL:RBNNE:

2016:713-715). Het ging om drie werknemers van de Gebr. Ferwerda B.V. De werknemers hadden vragen gesteld over het cameratoezicht op de werkplek. Ferwerda was hiervan niet gediend en zette de werknemers op intimiderende wijze onder druk en vervolgens op non-actief. De kantonrechter oordeelde dat de arbeidsverhouding ernstig verstoord was geraakt en ontbond op de g-grond. Daarbij overwoog de kantonrechter dat de werknemers een billijke vergoeding toekwam wegens het ernstig verwijtbaar handelen van Ferwerda. De werknemer met het langste dienstverband ontving conform zijn verzoek een billijke vergoeding van 48.000 euro bruto. De tweede werknemer, met een aanzienlijk korter dienstverband, kreeg op zijn verzoek 15.000 euro bruto toegekend. De derde werknemer had een billijke vergoeding van 10.000 euro bruto verzocht. De

kantonrechter kende deze werknemer echter ook 15.000 euro bruto toe. De kantonrechter overwoog dat de omstandigheden in de zaak van deze derde werknemer, alsook zijn leeftijd en lengte dienstverband, nagenoeg gelijk waren aan die van werknemer twee. De kantonrechter zag hierin aanleiding in dit specifieke geval af te wijken van de hoofdregel dat de kantonrechter niet meer toewijst dan door de werknemer is verzocht. Tot slot een opmerkelijke beschikking van 29 januari 2016 van de kantonrechter te Amsterdam (ECLI:NL:RBAMS:2016:400) die overwoog dat de in de parlementaire geschiedenis ontwikkelde maatstaf, de ernst van het verwijtbaar handelen, onbruikbaar is en vervolgens voor de berekening van de vergoeding teruggreep naar de methodiek van artikel 7:685 BW (oud). Wij gaan ervan uit dat deze beschikking een uitzondering zal blijven.

KRONIEK PENSIOENRECHT

DOOR / BASTIAN BODEWES, ANNEMIEK CRAMER, JAN AART VAN DE HOEF, NAIME TALI EN WIM THIJSSSEN

'*Pensioenrecht in beweging*', zo luidde de titel van de jubileumbundel ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Vereniging voor Pensioenrecht (Sdu, 2015). Uit deze Kroniek Pensioenrecht, die de periode 2014-2016 beslaat, zal blijken dat het pensioenrecht ook recent in beweging is gebleven.

WETGEVING

De belangrijkste ontwikkeling op wetgevingsgebied de afgelopen periode was de inwerkingtreding van de Wet algemeen pensioenfonds (*Kamerstukken* 34 117, *Stb.* 2015, 549) per 1 januari 2016. Tegelijkertijd trad de Wet van 23 december 2015 tot wijziging van de Wet algemeen pensioenfonds (*Kamerstukken* 34 320; *Stb.* 2015, 550) in werking. Wat houdt de nieuwe wetgeving in? Vóór 2016 konden bedrijfstakpensioenfonds slechts de pensioenregeling voor een (deel van een) bedrijfstak uitvoeren, beroepspensioenfonds de pensioenregeling voor een beroepsgroep en ondernemingspensioenfonds de pensioenregeling voor een onderneming (waaronder begrepen een groep van ondernemingen die een economisch en organisatorisch geheel vormen). Andersoortige pensioenregelingen dienden door verzekeraars of een premiepensioeninstelling te worden uitgevoerd. De domeinafbakening tussen pensioenfonds is vooral ingegeven door verschillen ten aanzien van de *governance*. De taakafbakening tussen pensioenfonds

en verzekeraars voorkomt oneerlijke concurrentie als gevolg van het feit dat voor verzekeraars zwaardere solvabiliteitseisen gelden dan voor pensioenfonds (voor verzekeraars geldt een zekerheidsmaatstaf van 99,5 procent, voor pensioenfonds is dat 97,5 procent). De Wet algemeen pensioenfonds maakt het mogelijk om een pensioenfonds op te richten voor diverse ondernemingen die geen economische of organisatorische eenheid vormen en/of diverse beroepsgroepen. Met de invoering van het algemeen pensioenfonds is de domeinafbakening tussen pensioenfonds daarom voor een groot deel komen te vervallen. Daarmee is de gewenste mogelijkheid voor schaalvergroting door het samengaan van pensioenfonds bereikt. Aanvankelijk was het ook de bedoeling dat verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfonds zich zouden kunnen omvormen tot algemeen pensioenfonds of zouden kunnen fuseren (amendement Ladders/Vermeij; *Kamerstukken* TK 34 117, nr. 17). Deze mogelijkheid is op het laatste moment door de Wijzigingswet geschrapt op grond van een advies van

de Raad van State (*Kamerstukken* TK 34 117, nr. 38) waarin de vrees werd geuit dat dergelijke concentratie van verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfonds strijdig zou kunnen zijn met het Europese mededingingsrecht. Ook de voor pensioenfonds kenmerkende solidariteit is door het scheppen van de mogelijkheid om een algemeen pensioenfonds op te richten doorbroken omdat een algemeen pensioenfonds afgescheiden vermogens ('collectiviteitskringen') dient aan te houden per aangesloten onderneming. Vóór 2016 was dergelijke *ringfencing*, behoudens sinds 11 juni 2010 de uitzondering voor het multi-ondernemingspensioenfonds, verboden. Dat verbod was ingegeven door de gedachte dat de bij een pensioenfonds aangesloten ondernemingen deelden in elkaars insolventierisico. Gezien deze gang van zaken rond het algemeen pensioenfonds had 2015 pensioenrechtelijk gezien een heel spannend einde. In 2015 werd ook de Wet pensioencommunicatie (*Kamerstukken* 34 008; *Stb.* 2015, 193) ingevoerd, met gedeeltelijke inwerkingtreding per 1 januari 2015, per 1 juli 2015,

---

Bastian Bodewes is advocaat bij Bodewes Pensioenrechtadvocatuur te Vries, **Annemiek Cramer** CPL bij Cramer Pensioen Advocatuur te Amsterdam, **Jan Aart van de Hoef** CPL bij Van de Hoef Pensioen Advocatuur te Woerden, **Naime Tali** bij Talegal te Amsterdam en **Wim Thijssen** bij Thijssen Pensioen Advocatuur te Heemstede. **Cramer, Van de Hoef** en **Thijssen** zijn werkzaam in een kantoorcombinatie. Thijssen is tevens verbonden aan het VU Expertisecentrum Pensioenrecht.

per 1 januari 2016 en 1 januari 2017. Een belangrijke wijziging: de hoofdregel is geworden dat elektronische informatieverstrekking mogelijk is tenzij degene tot wie de informatie is gericht, bezwaar maakt tegen elektronische informatieverstrekking. Voorheen gold dat elektronische informatieverstrekking mogelijk was met instemming van degene aan wie de informatie was gericht. Een andere belangrijke wijziging houdt in dat als toetsnorm voor informatie geldt dat deze correct, duidelijk en evenwichtig moet zijn. Van groot belang is de wijziging dat de pensioen-uitvoerders verplicht worden om een pensioenregister op te zetten waarin pensioendeelnemers in verband met de verwerving van ouderdomspensioen een pessimistisch, een verwacht en een optimistisch scenario krijgen gepresenteerd.

Per 1 juli 2015 trad de Wet werk en zekerheid (Wwz) in werking, de lang verwachte en bevochten wijziging van het ontslagrecht (*Kamerstukken* 33 818; *Stb.* 2014, 216). Verder in deze kroniek wordt ingegaan op de gevolgen van de Wwz voor het pensioenontslagbeding en voortzetting van de arbeidsovereenkomst na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.

Belangrijke wetsvoorstellen die momenteel aanhangig zijn, betreffen de mogelijkheid tot doorbeleggen van pensioenvermogen vanaf pensioeningang om te voorkomen dat een pensioengerechtigde vóór zijn pensioendatum beleggingen in zakelijke waarden moet omzetten in beleggingen in vastrentende waarden en op zijn pensioendatum het voor hem gevormde pensioenvermogen moet omzetten in gegarandeerd pensioen (voorstel van Wet variabele pensioen-uitkering; *Kamerstukken* 34 344 en voorstel van Wet uitbetalen pensioen in beleggingseenheden; *Kamerstukken* 34 255). Vastrentende waarden renderen immers structureel minder dan zakelijke waarden en in te kopen pensioenen vallen als gevolg van de lage rentestand laag uit. Kan worden

doorbelegd, dan kunnen deze nadelen worden verzacht of mogelijk zelfs worden opgevangen als de rente weer zou stijgen.

Een belangrijk aanhangig wetsvoorstel van geheel andere orde is het voorstel van wet tot Wijziging van de Wet op de ondernemingsraden (WOR) en de Pensioenwet (Pw) in verband met de bevoegdheden van de ondernemingsraad rond de arbeidsvoorwaarde pensioen (*Kamerstukken* 34 378). Met het wetsvoorstel wordt beoogd de ondernemingsraad instemmingsrecht toe te kennen ter zake vaststelling en wijziging van de pensioenovereenkomst, van de uitvoeringsovereenkomst, voor zover de werkgever de inhoud daarvan bij ondernemersbesluit kan beïnvloeden en de uitvoeringsovereenkomst bepalend is voor de inhoud van de pensioenovereenkomst en ter zake de keuze voor een buitenlandse pensioenuitvoerder. In de nota naar aanleiding van het verslag van 20 april 2016 (*Kamerstuk* nummer 6) is een nota van wijziging op het ingediende wetsontwerp aangekondigd. Die aangekondigde wijziging houdt in dat de ondernemingsraad instemmingsrecht krijgt ter zake van alle elementen uit de uitvoeringsovereenkomst die het pensioenresultaat kunnen beïnvloeden en de keuze voor een bepaalde soort pensioenuitvoerder. Achtergrond van de verruiming is dat een instemmingsrecht ter zake van bepalingen in de uitvoeringsovereenkomst die de pensioenovereenkomst beïnvloeden te beperkt werd geacht, de zekerheidsmaatstaf van pensioenen kan afhangen van de soort pensioenuitvoerder waar de pensioenregeling wordt ondergebracht en een instemmingsrecht uitsluitend bij de keuze voor een buitenlandse pensioenuitvoerder mogelijk strijdig is met de vrijheid van dienstverrichting die het EU-recht voorschrijft.

WIJZIGING PENSIOEN- OVEREENKOMST

In het kader van wijziging van de pensioenovereenkomst blijft het

onderscheid tussen wijziging voor werknemers die deelnemen aan een pensioenregeling en werknemers die uit dienst zijn (gewezen deelnemers aan de pensioenregeling) relevant. Daarom wordt dat onderscheid ook in deze Kroniek weer gemaakt. Verder wordt in dit kader ingegaan op het pensioenontslagbeding.

Gewezen deelnemers

In de Kroniek van 2015 stelden wij vast dat de vraag of, en zo ja, op welke grondslag (artikel 3:13 Burgerlijk Wetboek, 'BW', artikel 6:2 BW, artikel 6:248, lid 2 BW, artikel 7:611 BW, artikel 7:613 BW of artikel 19 Pw?) een met een werknemer overeengekomen arbeidsvoorwaarde die na pensionering doorloopt door de ex-werkgever gewijzigd kan worden. Uit het arrest-ECN/OMEN (Hoge Raad 6 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:CA0566, *PJ* 2013/161) volgt dat ten aanzien van gewezen deelnemers van de 'niet-uitgewerkte rechtsverhouding' met de voormalige werkgever wordt uitgegaan, waardoor wijziging ten opzichte van gewezen deelnemers niet per se onmogelijk is. Uit jurisprudentie volgt dat de toetsing van de wijzigingsbevoegdheid ten opzichte van gewezen deelnemers (overigens net zoals ten opzichte van werknemers) plaatsvindt aan de hand van verschillende wetsbepalingen, te weten: de hiervoor opgesomde, en dat hierbij wetsbepalingen die betrekking hebben op de arbeidsovereenkomst of de werknemer-/werkgeververhouding als onderwerp hebben extensief worden geïnterpreteerd.

In cassatie op Gerechtshof Amsterdam, 13 augustus 2013, (ECLI:NL:GHAMS:2013:2513, *PJ* 2014/6), oordeelde de Hoge Raad op 30 januari 2015 (ECLI:NL:HR:2015:163, *PJ* 2015/79) dat het oordeel van het hof dat de oud-werkgever (ABN AMRO), gerechtigd was de werkgeversbijdrage premie ziektekostenverzekering aan gewezen werknemers te beëindigen niet onbegrijpelijk is. Het gerechtshof had geoordeeld dat

het verstrekken van die bijdrage aan gewezen werknemers gekoppeld was aan de aanspraak op een bijdrage van actieve werknemers overeenkomstig de toepasselijke cao en dat dit voor de gewezen werknemers voldoende duidelijk was. De gewezen werknemers mochten er volgens het hof om die reden niet op vertrouwen dat de bank haar bijdrage aan de kosten van een ziektekostenverzekering zou voortzetten in het nieuwe stelsel. De cao bepaalde per 2006 dat actieve werknemers geen aanspraak meer hadden op een werkgeversbijdrage in de kosten van een collectieve ziektekostenverzekering. De gewezen werknemers hadden door de cao-koppeling ook geen recht meer op die bijdragen.

Deelnemers

Het Gerechtshof Amsterdam, 28 juli 2015 (ECLI:NL:GHAMS:2015:3058) oordeelde in hoger beroep op Rechtbank Amsterdam, 22 oktober 2012 (ECLI:NL:RBAMS:2012:BY0769, *PJ* 2012/212) in de zaak van de belangenvereniging van oud-directeuren van de ING dat de toeslagregeling voor ING-directeuren een voorwaardelijk karakter had. De tekst van de regeling luidde: 'De ingegane pensioenen zullen worden aangepast met de prijsindex (afgeleide Consumentenprijsindex-werknemers Laag van het CBS), maar maximaal met 3 procent per jaar, tenzij door de Raad van Bestuur ING Groep anderszins wordt besloten'. Het hof verwierp de stelling dat het zinsdeel vanaf 'tenzij' alleen op de maximering van 3 procent betrekking zou hebben en niet zou zien op de mogelijkheid tot aanpassing als zodanig. Volgens het hof slaat het laatste onderdeel van de zin 'tenzij anders wordt besloten' grammaticaal in elk geval ook terug op het eerste deel van de zin, omdat de zinsnede 'doch ten hoogste 3% per jaar' tussen twee komma's is geplaatst. Volgens het hof hadden de oud-directeuren in het geheel niet duidelijk kunnen maken waarom dat (op grammaticale gronden)

anders zou zijn. Ook de logica leidde niet in de richting van de door de oud-directeuren voor juist gehouden interpretatie van de indexeringsclausule. Eerder het tegendeel was het geval, aangezien als de toevoeging 'tenzij anders wordt besloten' alleen bedoeld zou zijn om de maximale hoogte van de indexering te doorbreken, die toevoeging ook achterwege zou hebben kunnen worden gelaten, omdat het een werkgever uiteraard altijd vrijstaat meer toe te kennen dan waartoe hij verplicht is.

Pensioenontslagbeding

De juridische grondslag van het pensioenontslagbeding is artikel 7:667, lid 1 BW. De rechtsgeldigheid van het eindigen van de arbeidsovereenkomst op grond van een pensioenontslagbeding is door de Hoge Raad aanvaard in zijn arrest van 13 juli 2012, (ECLI:NL:HR:2012:BW3367, *PJ* 2012/163, KLM/VNV). Werkgever en werknemer of cao-partijen zijn vrij om te bepalen welke pensioenleeftijd wordt gehanteerd voor het van rechtswege eindigen van de arbeidsovereenkomst. In de praktijk wordt vaak aangesloten bij de AOW-leeftijd, maar ook een andere leeftijd is mogelijk, mits die andere leeftijd niet strijdig is met Wet gelijke behandeling op grond van leeftijd bij de arbeid (Wgbla).

Sinds de inwerkingtreding van de Wwz kan de werkgever op grond van artikel 7:669, lid 4 BW de arbeidsovereenkomst ook, zonder preventieve toets of instemming van de werknemer, opzeggen in verband met of na het bereiken van de tussen partijen overeengekomen leeftijd waarop de arbeidsovereenkomst eindigt, of, indien geen andere leeftijd is overeengekomen, de in artikel 7, onderdeel a, van de Algemene Ouderdomswet bedoelde leeftijd. Voorwaarde voor die opzegging is dat de arbeidsovereenkomst moet zijn ingegaan voor het bereiken van de bij de werkgever gebruikelijke pensioenleeftijd, of, indien bij de werkgever geen pensioenleeftijd geldt, de in artikel 7,

onderdeel a, van de Algemene Ouderdomswet bedoelde leeftijd.

Rechtbank Oost-Brabant, 4 september 2015 (ECLI:NL:RBOBR:2015:5550, *PJ* 2015/168) oordeelde over de vraag welke pensioenleeftijd was overeengekomen in het pensioenontslagbeding dat in de arbeidsovereenkomst was opgenomen. Het pensioenontslagbeding verwees naar 'de op dat moment geldende pensioengerechtigde leeftijd'. Volgens de werkgever werd met 'de pensioengerechtigde leeftijd' de voor werknemster geldende AOW-leeftijd bedoeld, die 65 jaar en drie maanden bedroeg. De werkgever stelde dat de arbeidsovereenkomst van rechtswege was geëindigd omdat de werknemster haar AOW-leeftijd had bereikt. Volgens de werknemster werd met 'de pensioengerechtigde leeftijd' daarentegen de pensioenrichtleeftijd in het pensioenreglement bedoeld. Vanwege de gewijzigde fiscale pensioenwetgeving was die reglementaire pensioenrichtleeftijd recent verhoogd van 65 jaar naar 67 jaar. Een andere uitleg zou volgens werknemster aan de voorgeschreven cao-uitleg ervan afbreuk doen. De rechtbank overwoog dat het begrip 'pensioengerechtigde leeftijd' in de AOW is omschreven als de leeftijd waarop het recht op AOW-pensioen ontstaat, terwijl de term niet voorkwam in het toepasselijke pensioenreglement van de werkgever. Bovendien stond in het tot 1 januari 2014 geldende arbeidsovereenkomst van de werkgever dat de pensioengerechtigde leeftijd 65 jaar was, wat een bevestiging was van de uitleg dat de ontslagleeftijd in het pensioenontslagbeding was gekoppeld aan de AOW-leeftijd die voor de werknemster gold.

Overigens had de werkgever de arbeidsovereenkomst ook voorwaardelijk opgezegd tegen de AOW-leeftijd van 65 jaar en drie maanden, omdat op basis van de op dat moment geldende tekst van artikel 7:669, lid 4 BW het niet onwaarschijnlijk leek dat de arbeidsovereenkomst door die opzegging dan alsnog op de AOW-leef-

tijd van 65 jaar en drie maanden zou zijn geëindigd. Op grond van de huidige tekst van dat artikellid kan niet worden opgezegd in verband met of na het bereiken van de AOW-leeftijd, indien er op grond van een pensioenontslagbeding een hogere ontslagleeftijd dan de AOW-leeftijd geldt.

GELIJKE BEHANDELING

Na jarenlange wisselende jurisprudentie rond gelijke behandeling heeft cassatie in belang der wet plaatsgevonden inzake de korting van partnerpensioen wegens groot leeftijdsverschil tussen de deelnemer en zijn of haar partner. De Hoge Raad heeft eind 2015 een arrest gewezen (Hoge Raad 18 december 2015, ECLI:NL:HR:2015:3628, *PJ* 2016/22) en tegen een arrest van het Gerechtshof Amsterdam van 31 augustus 2006

(ECLI:NL:GHAMS:2006:AZ0535, *PJ* 2006/119).

Indirect onderscheid is verboden tenzij een objectieve rechtvaardiging aanwezig is, waarvoor een drietal criteria gelden: een legitiem doel, een passend middel en een noodzakelijk (proportioneel) middel. De lijn in de oordelen van het College voor de Rechten van de Mens is dat sprake is van indirect onderscheid tussen mannen en vrouwen (ten nadele van vrouwen) bij een korting van partnerpensioen wegens groot leeftijdsverschil, omdat structureel meer mannen dan vrouwen een (veel) jongere vrouwelijke partner hebben. Een objectieve rechtvaardiging werd niet of niet snel aanwezig geacht. Als meest gebruikte argumenten voor rechtvaardiging van een korting van partnerpensioen wegens groot leeftijdsverschil werden in de diverse

zaken aangevoerd: het voorkomen van sterfbeduwelijken en begrenzing van de solidariteit.

In de vorige Kroniek was reeds aangegeven dat de civiele rechtspraak geen eenduidig beeld liet zien op de vraag of bij korting van partnerpensioen wegens groot leeftijdsverschil sprake is van verboden indirect onderscheid naar geslacht. In bijvoorbeeld Gerechtshof Den Bosch 8 november 2005, ECLI:NL:GHSHE:2005:AU6564, *PJ* 2005/135, was het hof van oordeel dat wel sprake was van verboden onderscheid bij een korting van het partnerpensioen wegens groot leeftijdsverschil bij het ABP. Gerechtshof Den Haag 9 juni 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:1285, *PJ* 2015/119 oordeelde daarentegen dat de korting geen verboden onderscheid inhield. Ook het Gerechtshof Amsterdam 31 augustus 2006,

ECLI:NL:GHAMS:2006:AZ0535, *PJ* 2006/119, oordeelde dat bij een korting bij het pensioenfonds ING geen sprake was van verboden onderscheid in het kader van korting van partnerpensioen wegens groot leeftijdsverschil. Het Gerechtshof Amsterdam oordeelde dat beperking van de solidariteit objectief gerechtvaardigd was. De Hoge Raad heeft het arrest van het Gerechtshof Amsterdam vernietigd. Overigens niet omdat de korting van het partnerpensioen wegens groot leeftijdsverschil per definitie discriminerend voor vrouwen zou zijn, maar omdat het hof de toets van de objectieve rechtvaardiging onjuist had doorlopen. Uit het arrest van de Hoge Raad kan worden opgemaakt dat een rechter goed alle stappen van een objectieve rechtvaardiging moet toetsen, te weten: is met het onderscheid een legitiem doel gediend dat passend en noodzakelijk is? Een rechter zal in toekomstige rechtspraak, zoals bij het College voor de Rechten van de Mens al min of meer standaard was, gezien dit arrest van de Hoge Raad waarschijnlijk meer cijfermatig bewijs verlangen ter onderbouwing van een gestelde objectieve rechtvaardiging.

UITVOERINGS- OVEREENKOMST

Rechtbank Amsterdam oordeelde op 14 december 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:9415, *PJ* 2016/35, over een geschil inzake de vraag welke verbintenissen nog tussen een werkgever en een ondernemingspensioenfonds bestaan nadat de uitvoeringsovereenkomst is geëindigd. Kort gezegd vorderde het pensioenfonds van de werkgever nog een storting van een additionele koopsom en vorderde de werkgever van het pensioenfonds dat het uitlooprisico gedekt zou zijn. De kantonrechter oordeelde dat de destijds gesloten uitvoeringsovereenkomst conform het Haviltex-criterium uitgelegd diende te worden en het pensioenreglement van het pensioenfonds conform de geobjectiverde cao uitlegmethodede.

De werkgever hoefde volgens de kantonrechter geen additionele koopsom te betalen en het pensioenfonds diende het uitlooprisico te dragen.

MEDEZEGGENSCHAP

Op 23 december 2015 deed Rechtbank Rotterdam (ECLI:NL:RBROT:2015:9803) uitspraak in een procedure waarin een werkgever met instemming van de ondernemingsraad de pensioenovereenkomst met zijn werknemers wijzigde van een uitkeringsovereenkomst naar een premieovereenkomst. Toekomstige pensioenverwerving op grond van de premieovereenkomst werd op basis van een nieuwe uitvoeringsovereenkomst ondergebracht bij een verzekeraar. De ondernemingsraad had ook met de nieuwe uitvoeringsovereenkomst ingestemd.

De premievrije pensioenaanspraken, opgebouwd krachtens de beëindigde uitvoeringsovereenkomst met een ondernemingspensioenfonds, reesterden bij het ondernemingspensioenfonds. De uitvoeringsovereenkomst tussen werkgever en ondernemingspensioenfonds kende een bijstortverplichting voor de werkgever op grond waarvan de werkgever

bij een dekkingstekort gehouden was tot aanvullende financiering. De werkgever kwam vervolgens met het ondernemingspensioenfonds een gewijzigde uitvoeringsovereenkomst overeen waarin de bijstortverplichting verviel. Voor deze wijziging van de uitvoeringsovereenkomst vroeg de werkgever geen instemming van de ondernemingsraad. De ondernemingsraad riep op zijn beurt de nietigheid in van het ondernemersbesluit strekkend tot de wijziging van de uitvoeringsovereenkomst die het vervallen van de bijstortverplichting in de nieuwe uitvoeringsovereenkomst inhield.

In de procedure vorderde de werkgever kort gezegd een verklaring voor recht dat de ondernemingsraad ten onrechte een beroep deed op de nietigheid omdat het besluit tot wijziging van de uitvoeringsovereenkomst niet instemmingsplichtig zou zijn in de zin van artikel 27 van de WOR en/of artikel 23, lid 4 Pw. De ondernemingsraad stelde hiertegenover dat het instemmingsrecht volgde uit artikel 27, lid 7 WOR inhoudende dat vaststelling van een pensioenovereenkomst, uitgevoerd door een ondernemingspensioenfonds, instem-

mingsplichtig is. De wijziging van de uitvoeringsovereenkomst zou wijziging van de pensioenovereenkomst (het risico op rechtenkorting als gevolg van dekkingstekort) impliceren omdat, aldus de ondernemingsraad, de uitvoeringsovereenkomst en pensioenovereenkomst in deze kwestie onlosmakelijk met elkaar verbonden zouden zijn. Daarom zou wijziging van de uitvoeringsovereenkomst onder het instemmingsrecht vallen en zou de nietigheid terecht zijn ingeroepen.

De rechtbank oordeelde dat artikel 27, lid 7 WOR geen instemmingsrecht bood ter zake van de uitvoeringsovereenkomst maar slechts over de pensioenovereenkomst. Dit zijn juridisch gezien twee verschillende documenten en de rechtbank stelde vast dat de pensioenovereenkomst ongewijzigd bleef. De vordering van de werkgever werd toegewezen. Onder de nu voorliggende wijziging van de WOR (zie ook de inleiding van deze Kroniek) zou de beoordeling waarschijnlijk anders uitvallen omdat het nieuwe lid 7 van artikel 27 WOR zal inhouden dat onder een regeling met betrekking tot een pensioenovereenkomst mede zal worden verstaan: 'regelingen opgenomen in een uitvoeringsovereenkomst [...] die van invloed zijn op de pensioenovereenkomst waaronder in ieder geval begrepen: regelingen over de wijze waarop de premie wordt vastgesteld [...]'. Het is goed verdedigbaar dat de bijstortverplichting of het vervallen daarvan onder deze bepaling valt zodat het instemmingsrecht na invoering van de wetwijziging wel zou gelden.

VERPLICHT GESTELDE BEDRIJFS- TAKPENSIOENFONDSEN

In een interessant arrest rond de overgang van onderneming oordeelde de Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden op 1 september 2015 (ECLI:NL:GHARL:2015:6384) over de vraag of de premieachterstand van een vervreemder bij een bedrijfstakpen-

sioenfonds in geval van overgang van onderneming meeverhuist naar de verkrijger en of het bedrijfstakpensioenfonds een zelfstandig vorderingsrecht heeft ter zake die premieachterstand jegens de verkrijgende partij. Het hof stelde onder meer vast dat de achterstallige (vóór de overgang onbetaalde) pensioenpremies behoren tot de rechten en verplichtingen die voortvloeien uit de arbeidsovereenkomst als bedoeld in artikel 7:663 BW zodat deze van rechtswege overgaan op de verkrijger. Tevens oordeelde het hof dat doordat de verplichting tot premiebetaling van de vervreemder op grond van artikel 4 Wet Bpf 2000 krachtens artikel 7:663 BW is overgegaan naar de verkrijger, het daaraan gekoppelde vorderingsrecht van het bedrijfstakpensioenfonds om betaling af te dwingen tegen de verkrijger kon worden uitgeoefend. Het hof maakte er nauwelijks woorden aan vuil, maar vanuit theoretisch perspectief valt af te dingen op de constructie dat door de overgang van het recht van de werknemers op premiebetaling, jegens de werkgever dat voortvloeit uit hun arbeidsovereenkomst, het wettelijk vorderingsrecht van het bedrijfstakpensioenfonds op de vervreemder overgaat op de verkrijger.

In een tweetal arresten (ECLI:NL:GHAMS:2014:4547 en 4616) van 9 september 2015, respectievelijk 28 oktober 2015 oordeelde de Gerechtshof Amsterdam over de vraag of een detachingsbureau onder de werkingssfeer van het bedrijfstakpensioenfonds voor uitzendkrachten (StiPP) viel. Voor de beantwoording kwam het er op aan of leiding en toezicht berusten bij de inlener en of de allocatiefunctie (het bij elkaar brengen van tijdelijke vraag en aanbod van arbeid) geldt als vereiste voor uitzending als bedoeld in de artikelen 7:690 e.v. BW. In beide zaken voerde het detachingsbureau aan dat de inlener als leek, gezien het specialistische werk van de gedetacheerden, geen leiding en toezicht kon houden op de gedetacheerden

en dat niet zou zijn voldaan aan de allocatiefunctie. Het hof oordeelde in beide zaken dat de opdrachtgever/inlener leiding en toezicht hield op de gedetacheerden ondanks het feit dat hij geen specifieke kennis had van de verrichte werkzaamheden. Het hof kwam tot dit oordeel (mede) omdat leiding en toezicht contractueel waren overgedragen aan de inlener. Tevens oordeelde het hof dat de allocatiefunctie geen onderdeel uitmaakte van de uitzendovereenkomst en ook geen voorwaarde in de werkingssfeeromschrijving van StiPP vormt. De conclusie in beide zaken was dat de detachering onder de werkingssfeer viel. Een van de detachingsbureaus (C4C) heeft cassatie ingesteld tegen hiervoor vermeld arrest (ECLI:NL:GHAMS:2014:4547) van 28 oktober 2014 en inmiddels concludeerde de A-G dat de allocatiefunctie geen onderdeel vormt van de uitzendovereenkomst. Het eindoordeel is aan de Hoge Raad.

In een andere procedure over de premieschuld van een commanditaire vennootschap aan een bedrijfstakpensioenfonds oordeelde de Hoge Raad op 13 maart 2015 (ECLI:NL:HR:2015:588) dat een toegetreden vennoot hoofdelijk verbonden was voor deze schuld ook al was die ontstaan vóór zijn toetreding. Tevens oordeelde de Hoge Raad dat de premieschuld van rechtswege ontstaat op het moment waarop de onderneming onder de werkingssfeer van het verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfonds ging vallen.

In lijn met eerdere rechtspraak oordeelde de Rechtbank Rotterdam op 19 maart 2015 (ECLI:NL:RBROT:2015:1814) dat een verzoek om vrijstelling op grond van artikel 2 van het Vrijstellings- en boetebesluit Wet Bpf 2000 niet tijdig werd gedaan omdat dit plaatsvond vier jaar nadat duidelijk was geworden dat de werkgever onder de verplichtstelling viel en hij ambtshalve werd aangesloten. Het feit dat de kantonrechter pas vier jaar later de aansluitingsverplichting bevestigde maakte dit niet anders.

Een andere interessante zaak betrof de vraag of in Nederland werkzame buitenlandse werknemers vielen onder de algemeen verbindend verklaarde cao Bouwnijverheid. In een voorlopig oordeel beantwoordde Rechtbank Midden-Nederland op 18 maart 2015 (ECLI:NL:RBMNE:2015:1752) deze vraag positief. Geoordeeld werd aan de hand van artikel 8 Verordening 593/2008 dat de rechtskeuze voor Portugees of Engels recht niet kon leiden tot verlies van werknemersbescherming die geldt krachtens Nederlands recht. Dit betekent dat de werkgever gehouden was om de betreffende cao toe te passen. Op 6 november 2015 wees de Hoge Raad (ECLI:NL:HR:2015:3242) een eveneens bijzonder interessant arrest over het verzekeringstechnisch nadeel (VTN) dat KPN verschuldigd was aan het vrijwillig bedrijfstakpensioenfonds PNO. Het draaide daarbij kort gezegd om de vraag of te missen herstelpremie bij onderdekking na uittreden van een onderdeel van KPN mede ziet op het reservetekort van PNO zodat deze in het kader van VTN zou dienen te worden vergoed en of het VTN een vergoeding kan inhouden voor het risico op toekomstige kosten voor toeslagverlening. De Hoge Raad volgde het hof dat aansluiting zocht bij de Rekenregels voor VTN die als bijlage 2 zijn opgenomen bij het Vrijstellings- en boetebesluit Wet Bpf 2000. Omdat het begrip 'onderdekking' niet in de Rekenregels wordt gedefinieerd, legde de Hoge Raad in de overwegingen 3.5.3 tot en met 3.5.6 dit begrip uit aan de hand van aanverwante regelgeving en beleidsdocumenten en oordeelde dat sprake is van onderdekking indien niet voldaan is aan de minimaal vereiste dekkingsgraad van 105 procent.

PENSIOENADVISING

In de afgelopen kroniekperiode werden enkele interessante uitspraken gedaan over pensioenadvising. Zo oordeelde het CBB op 16 april 2015 (ECLI:NL:CBB:2015:122) in hoger beroep van een tuchtrechtelijk oor-

deel van de Accountantskamer over de reikwijdte van een opdracht aan de accountant. Het CBB oordeelde dat de opdracht tot het opstellen van jaarrekeningen en in het kader daarvan het maken van pensioenberekeningen niet de verplichting inhield om (ongevraagd) advies te verstrekken over de pensioenverplichtingen en de risico's zoals die blijken uit de pensioenberekeningen, ook al omdat advisering over de pensioenvoorzieningen (in eigen beheer) geen deel uitmaakte van de opdracht.

Een andere zaak betrof een dispuut tussen een deelnemer in een pensioenregeling, de verzekeraar en de tussenpersoon. De werkgever van de betreffende deelnemer schortte zijn premiebetalingen op met een beroep op de achterstand in verwerking van mutaties. Na het faillissement van de werkgever bleek een negatief rekening-courantsaldo te resteren zodat de pensioenaanspraken van de werknemer premievrij werden gemaakt met korting in verband met de premieachterstand. De deelnemer verweet de tussenpersoon dat zijn vrijwillige excedentpensioenregeling onderdeel bleek te zijn van de collectieve regeling met gevolg dat een premiebetaling niet ten gunste van zijn polis kwam maar aan de collectiviteit van deelnemers. Tevens zou de tussenpersoon zich onvoldoende hebben ingespannen jegens de verzekeraar om tijdig mutaties te verwerken. Het Klachteninstituut Financiële Dienstverlening oordeelde op 1 oktober 2014 (*Pf* 2015/27) dat er geen grond was om premiebetaling door de werkgever toe te wijzen aan een individuele verzekerde en dat de tussenpersoon zich voldoende had ingespannen door de verzekeraar meerdere keren te wijzen op de administratieve achterstand. De verzekeraar had echter niet gehandeld zoals van een redelijk bekwaam en handelend verzekeraar mag worden verwacht en was schadeplichtig jegens de deelnemer.

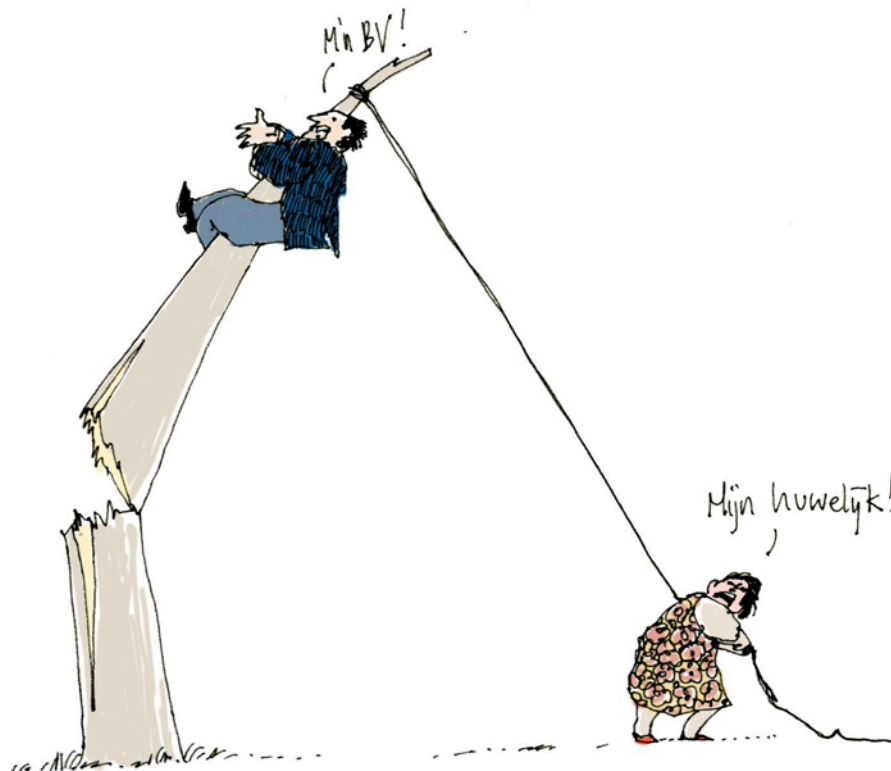
Bij de omzetting van een pensioenregeling werd tussen werkgever en zijn

adviseur afgesproken dat dit budgetneutraal zou plaatsvinden. Het budget was in de adviesopdracht echter niet vastgelegd. Rechtbank Midden-Nederland oordeelde op 4 juni 2014 (ECLI:NL:RBMNE:2014:7402) dat het moest gaan om het 'oude' budget, verhoogd met de premie voor nieuwe werknemers en de premie die zou moeten worden voldaan voor werknemers die een afstandsverklaring tekenden. De advieskosten voor de omzetting vielen volgens de rechtbank niet onder het budget.

In de staart van deze kroniekperiode oordeelde Gerechtshof Den Haag over een omzetting van een uitkeringsovereenkomst naar een premieovereenkomst. Daarbij was sprake van collectieve waardeoverdracht van de premievrijgemaakte uitkeringsovereenkomst naar de premieovereenkomst. Werknemers spraken later de werkgever aan op de tegenvallende pensioenresultaten, zowel wat betreft de verwerving vanaf de omzetting als van het pensioenresultaat uit de waardeoverdracht. De werkgever riep zijn adviseur op in vrijwaring. Het hof oordeelde op 16 februari 2016 (ECLI:NL:GHDHA:2016:231) dat ten aanzien van de wijziging naar een premieovereenkomst, mede gezien het opleidingsniveau van de werknemers, voldoende informatie was verstrekt door de werkgever. Ten aanzien van de waardeoverdracht van de opgebouwde (gegarandeerde) pensioenaanspraken uit de uitkeringsovereenkomst naar de premieovereenkomst (waardoor het beleggingsrisico naar de werknemers verschoof) oordeelde het hof dat goed werkgeverschap vergde dat werd gewaarschuwd voor een (te) groot risico. De tussenpersoon die niet op dit risico wees, werd in vrijwaring aansprakelijk gehouden voor de schade van de werkgever.

PENSIOENKORTINGEN

Kantonrechter Amsterdam oordeelde dat een ondernemingspensioenfonds bij korten onderscheid mag maken tussen werkgevers die bijstorten en

werkgevers die niet bijstorten. Het pensioenfonds handelt daarmee niet in strijd met het verbod op *ringfencing* (art. 123 Pw) en ook niet met de norm van evenwichtige belangenbehartiging (art. 105, lid 2 Pw). Zie het tussen- en eindvonnis van 17 november 2014, ECLI:NL:RBAMS:2014:9710, respectievelijk 10 augustus 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:5389.

Met het oog op pensioenkortingen is nog aardig te wijzen op een uitspraak van Rechtbank Rotterdam van 26 november 2015 (ECLI:NL:RBROT:2015:8665). Daarin werd onder meer geoordeeld dat van schending van de norm van evenwichtige belangenbehartiging (art. 105, lid 2 Pw) pas sprake kan zijn indien de belangenafweging evident onredelijk is.

PENSIOEN EN SCHEIDING

In de afgelopen periode kwam belangrijke rechtspraak beschikbaar over de berekening van door een dga te betalen alimentatie. Bij het vaststellen van alimentatie heeft de rechter gezien de wettelijke regeling

van artikel 1:157 BW grote vrijheid, zowel wat betreft het vaststellen van de duur als de hoogte van alimentatie. Voor het bevorderen van de rechtseenheid pleegt alimentatie te worden vastgesteld aan de hand van het Rapport alimentatienormen, vastgesteld door een expertgroep gevormd binnen de rechterlijke macht (versie 2016; te vinden via www.rechtspraak.nl). Het rapport behelst dat bij een dga voor het vaststellen van zijn draagkracht voor betaling van alimentatie niet uitsluitend het dga-salaris in aanmerking wordt genomen, maar wat in totaal aan de vennootschap kan worden onttrokken in de vorm van salaris of dividend. De dga raakt daardoor de macht over zijn vennootschap kwijt. Dat kan desastreus zijn als de dga voor betaling van alimentatie wordt gedwongen tot dividendopnames die in het licht van de solvabiliteitstoets en de liquiditeitstoets van artikel 2:216 BW niet zijn toegestaan. De solvabiliteitstoets van artikel 2:216 BW houdt in dat dividendopnames

zijn toegestaan voor zover het eigen vermogen van de vennootschap de wettelijke reserves overtreft (artikel 2:216, lid 1 BW). De liquiditeitstoets houdt in dat dividendopnames slechts mogelijk zijn indien de vennootschap na de dividenduitkering opeisbare schulden kan blijven voldoen. Als de dga aan een pensioenovereenkomst pensioen in eigen beheer ontleent, dient dat pensioen in eigen beheer op marktwaarde te worden gewaardeerd. Omdat pensioen in eigen beheer op de fiscale balans niet op een lagere rente dan 4 procent mag worden gewaardeerd (art. 3:29 Wet op de inkomstenbelasting 2001), valt de wettelijke reserve met het oog op pensioen in eigen beheer gezien de huidige lage marktrente zeer veel hoger uit dan de fiscale reserve op de fiscale balans. Daar waar voor de draagkrachtberekening van de fiscale jaarrekening wordt uitgegaan, dient in elk geval van de fiscale pensioenvoorziening te worden geabstraheerd door deze te vervangen door de pensioenreserve

op marktwaarde. In de praktijk blijkt dan dat dividendopnames veelal niet zijn toegestaan. Als de alimentatierechter voor de draagkrachtberekening uitgaat van de fiscale balans zonder omrekening van de pensioenvoorziening kan de dga op door rechterlijke toepassing van artikel 1:157 BW worden gedwongen tot dividendopnames die met toepassing van artikel 2:216 BW niet zijn toegestaan. Hoe wordt met dit dilemma omgegaan in de recente rechtspraak? Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 16 december 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:9811, ging uit van waardering van de pensioenverplichting in eigen beheer op marktwaarde (overweging 4.4). Desondanks oordeelde het hof dat de dga tot aanzienlijke dividendopnames in staat zou moeten zijn omdat de vennootschap een verdeling op de dga zou kunnen innen als de dga privévermogen liquide zou maken en zou aanwenden voor aflossing van de schuld (overweging 4.5). Tegenover de pensioenvoorziening gewaardeerd op marktwaarde zou dan nog voldoende liquiditeit staan. Rechtbank Den Haag 6 maart 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:2486, stelde voorop dat de pensioenvoorziening in eigen beheer niet op fiscale waarde kon worden gewaardeerd omdat het pensioen op basis van die waarde niet zou kunnen worden gerea-

liseerd. Daarnaast diende al een onttrekking aan de vennootschap te worden gedaan voor externe uitvoering van de rechten van de ex-partner op het eigen beheer pensioen van de dga. Mede daarom oordeelde de rechtbank dat dividendopnames voor betaling van alimentatie niet mogelijk waren.

De twee uitspraken laten zien dat bij het vaststellen van de draagkracht voor berekening van alimentatie met de beperkingen van artikel 2:216 BW rekening wordt gehouden.

PROCESRECHT

Een pensioenfonds dat op verzoek van een werkgever weigert vrijstelling te verlenen van verplichte deelneming in dat fonds neemt een besluit in de zin van de Algemene wet bestuursrecht (Awb), waartegen bezwaar en vervolgens beroep bij de bestuursrechter openstaan, in eerste instantie bij de Rechtbank Rotterdam (art. 7 lid 3 Awb jo. art. 7 Bevoegdheidsregeling bestuursrechtspraak) en in hoger beroep bij het CBB (art. 8:105 Awb jo. art. 11 Bevoegdheidsregeling bestuursrechtspraak). De aanvraag of een verplichting tot deelneming bestaat, is een kwestie die volgens de wet tot de bevoegdheid van de civiele rechter behoort, in eerste instantie tot die van de kantonrechter (art. 25 Wet Bpf 2000). In het verleden heeft

de bestuursrechter zich desondanks wel uitgelaten over de aanvraag of sprake is van verplichte deelneming. In een uitspraak van 31 maart 2015, ECLI:NL:CBB:2015:106, heeft het CBB aangegeven thans, in het voetspoor van zijn uitspraak van 13 maart 2014 (ECLI:NL:CBB:2014:113) en in afwijking van eerdere uitspraken, van oordeel te zijn dat de civiele rechter de meest gereede partij is om te oordelen over de vraag of een verplichting tot deelneming bestaat. Indien er in een civiele procedure nog geen onherroepelijke uitspraak van de civiele rechter over de deelnemingsverplichting is, zal het CBB het verzoek om vrijstelling in beginsel voorwaardelijk kunnen beoordelen, namelijk onder de voorwaarde dat er een deelnemingsverplichting is. Uit de uitspraak van het CBB blijkt dat het CBB daarmee op dezelfde lijn zou zitten als de Rechtbank Rotterdam in die zaak.

De Rechtbank Rotterdam keerde zich in een tweetal uitspraken van latere datum echter uitdrukkelijk tegen de lijn van voorwaardelijke beoordeling (Rechtbank Rotterdam 15 oktober 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:7274 en ECLI:NL:RBROT:2015:7275). In de door de rechtbank als bestuursrechter te beoordelen vrijstellingskwesties, had de kantonrechter reeds geoordeeld dat geen deelnemingsverplichting bestond. Op basis daarvan oordeelde de Rechtbank Rotterdam dat de werkgever geen belang had bij vrijstelling en dat het pensioenfonds niet bevoegd was vrijstelling te verlenen. De rechtbank overwoog dat zij diende uit te gaan van het oordeel van de kantonrechter, ook als tegen dat oordeel nog hoger beroep openstaat. Voorts overwoog de rechtbank dat indien uiteindelijk mocht blijken dat toch een deelnemingsverplichting bestaat, de werkgever een nieuw verzoek om vrijstelling kan indienen en dat het algemene rechtsbeginsel dat eenzelfde geschil niet twee keer aan de rechter kan worden voorgelegd, niet aan toetsing van het daarop te nemen besluit in de weg staat.

.....
advertentie

ADVOCaat CENTRAAL

SOFTWARE VOOR DE ADVOCATUUR

“ Het systeem kan met enkele klikken allerlei standaard brieven en processtukken genereren, ik gebruik mijn dicteerapparaat niet meer ”

mr. Arthur Scholtmeijer

Verdonk Advocaten

Tel. (035) 543 55 66
www.advocaatcentraal.nl

KRONIEK VENNOOTSCHAPSRECHT

DOOR / BAS VISÉE & RIK ANALBERS

Deze Kroniek viert haar eerste lustrum. Net als in de vier eerdere edities wordt aandacht besteed aan de meest opvallende jurisprudentie van de Hoge Raad van het afgelopen jaar en nieuwe wetgeving op het terrein van het vennootschapsrecht. In 2015 besliste de Hoge Raad onder meer dat er geen prospectusplicht bestaat bij een executoriale verkoop van aandelen. Verder sprak ons hoogste rechtcollege zich uit over de 403-verklaring. Daarnaast wees de Hoge Raad een drietal principiële arresten over personenvennootschappen. Ten slotte wordt een uitspraak van de Hoge Raad over bestuurdersaansprakelijkheid besproken. Deze Kroniek begint als vanouds met een kort overzicht van nieuwe en komende wetgeving.

WETGEVING

Jaarstukken deponeren moet voortaan uiterlijk binnen twaalf in plaats van dertien maanden na afloop van het boekjaar. Dat is een van de wijzigingen uit de Uitvoeringswet richtlijn jaarrekening (*Staatsblad* 2015, 349), die op 1 november 2015 in werking trad. De nieuwe voorschriften zijn van toepassing op jaarrekeningen die worden opgesteld over boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2016. De uiterste termijn van deponeren is dus aangepast (art. 2:394 lid 3 Burgerlijk Wetboek, BW); de termijn voor het opmaken van de jaarstukken van vijf maanden na afloop van het boekjaar bij gewone nv's en bv's wijzigt niet. Wel is de periode waarmee de algemene vergadering deze opmaaktermijn kan verlengen met een maand verkort van zes naar vijf maanden (zie het eerste lid van de artt. 2:101 en 2:210 BW. Voor beursvennootschappen is de termijn voor het opmaken van de jaarstukken vier maanden; deze termijn kan niet worden verlengd). Een tweede belangrijke wijziging is

dat het begrip 'jaarverslag' is vervangen door de term 'bestuursverslag'. Deze terminologie sluit aan bij die van de Europese richtlijn. De wet zwijgt (nog steeds) over het verslag van de raad van commissarissen dat bij meer en meer rechtspersonen gebruikelijk is. Volgens de Nederlandse Corporate Governance Code (de 'Code') is een verslag van de raad van commissarissen als onderdeel van de jaarstukken van een beursvennootschap verplicht. Ten derde zijn de grensbedragen waarmee de verschillende categorieën van kleine, middelgrote en grote rechtspersonen worden onderscheiden, gewijzigd. Kleine en middelgrote rechtspersonen kunnen gebruikmaken van bepaalde vrijstellingen voor de inrichting van de jaarstukken en de accountantscontrole. Ook hoeven zij minder informatie bij het Handelsregister te deponeren. Door de verhoging van de grensbedragen komen meer rechtspersonen voor de vrijstellingen in aanmerking. Indirect leidt deze verhoging ook tot een versoepeling van de zogenaam-

de limiteringsregeling waarbij het aantal bestuursfuncties en commissariaten bij grote rechtspersonen is gelimiteerd; zie de artikelen 2:132a, 2:142a, 2:242a en 2:252a BW, waarin steeds naar artikel 2:397 BW wordt verwezen.

Van 1 januari 2013 tot 1 januari 2016 was in Boek 2 BW een regeling voor een evenwichtige verdeling van zetels van het bestuur en de raad van commissarissen van grote nv's en grote bv's opgenomen. Volgens die regeling zijn de zetels in het bestuur en de raad van commissarissen evenwichtig verdeeld indien ten minste dertig procent van de zetels door vrouwen en ten minste dertig procent van de zetels door mannen wordt bezet. Onlangs heeft het kabinet een wetsvoorstel bij de Tweede Kamer ingediend om het streefcijfer van dertig procent opnieuw in te voeren voor de periode tot 1 januari 2020 (*Kamerstukken II*, 2015/16, 34 435, 2). De Minister van Veiligheid en Justitie verwacht dat ondernemingen in de tussentijd zullen handelen in overeenstemming met het al eerder uitgesproken voorne-

Bas Visée en **Rik Analbers** zijn advocaat bij Rutgers & Posch in Amsterdam.

men om het wettelijk streefcijfer te verlengen (*Kamerstukken II*, 2015/16, 34 435, 3, p. 3). De voorgestelde artikelen 2:166, 2:276 en 2:391 lid 7 BW zijn inhoudelijk niet anders dan de per 1 januari jl. vervallen bepalingen. Dit betekent dat wanneer de zetels niet evenwichtig zijn verdeeld, de onderneming dit toelicht in het bestuursverslag en aangeeft op welke wijze zij heeft getracht tot een evenwichtige verdeling van de zetels te komen en op welke wijze zij beoogt in de toekomst een evenwichtige verdeling van de zetels te realiseren. Het is de bedoeling dat de eerdergenoemde artikelen zo spoedig mogelijk na de totstandkoming van de wet bij koninklijk besluit weer in werking treden. De Tweede Kamer heeft het wetsvoorstel met grote voortva-

rendheid in behandeling genomen. De vaste commissie voor Veiligheid en Justitie bracht op 29 april 2016 het voorlopig verslag uit: *Kamerstukken II*, 2015/16, 34 435, 4. Het centraal aandeelhoudersregister, waarover in de laatste drie Kronieken werd geschreven, is voorlopig 'in de ijskast gezet'. De Minister van Veiligheid en Justitie wil voorrang geven aan de ontwikkeling van een zogeheten UBO-register (*Kamerstukken II*, 2015/16, 31 477, 10). In de vierde Europese Anti-witwasrichtlijn is afgesproken dat alle EU-lidstaten uiterlijk op 26 juni 2017 een centraal UBO-register instellen. In dit register worden de uiteindelijk belanghebbenden, de *ultimate beneficial owners*, van vennootschappen en andere juridische entiteiten gere-

gistreed. Een UBO is degene die formele of feitelijke zeggenschap, *control*, heeft over de entiteiten. Het UBO-register wordt openbaar. Eenieder kan de naam, geboortemaand, geboortjaar, nationaliteit, woonstaat en aard en omvang van het door de uiteindelijk belanghebbende gehouden economische belang inzien. Specifiek aangewezen autoriteiten krijgen toegang tot meer gegevens. Volgens de huidige plannen wordt de Kamer van Koophandel beheerder van het UBO-register naast haar rol als houder van het Handelsregister. Ondanks een zeer kritisch onthaal in de literatuur (zie onder meer: F.E. Keijzer, 'Het Wetsvoorstel civielrechtelijk bestuursverbod: een placebo met bijwerkingen', *Ondernemingsrecht* 2015/30) heeft het Wetsvoorstel civielrechtelijk bestuursverbod, dat wij in de vorige Kroniek kort bespraken, ongeschonden het *Staatsblad* (2016, 153) gehaald. De wet zal naar alle waarschijnlijkheid op 1 juli 2016 in werking treden.

PROSPECTUSPLICHT BIJ EXECUTIE EFFECTEN

Bij de executoriale verkoop van effecten is er géén prospectusplicht, blijkt uit een uitspraak van de Hoge Raad van 24 april 2015 (ECLI: NL:CBB:2015:340, *JOR* 2015/171). In die zaak had (onder meer) Van den Dungen Vastgoed B.V. ('Van den Dungen') executoriaal beslag gelegd op certificaten van aandelen die door Stichting Administratiekantoor Global Hail Group zijn uitgegeven (de 'certificaten'). Van den Dungen vroeg bij de rechtbank op basis van artikel 474g Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) te bepalen dat – en binnen welke termijn – tot verkoop van de in beslag genomen certificaten kon worden overgegaan. De rechtbank beslist vervolgens dat de verkoop van de certificaten door de deurwaarder dient plaats te vinden door middel van een openbare verkoop binnen zes maanden na de beschikking. Deze openbare verkoop moet worden aangekondigd via een

advertentie in twee landelijke dagbladen, met vermelding dat belangstellenden binnen vier weken na datum van de advertentie een schriftelijk bod dienen uit te brengen aan de deurwaarder.

Bij de rechtbank komt reeds de vraag aan de orde of de hiervoor genoemde aankondiging van de verkoop gezien moet worden als een aanbieding van effecten aan het publiek in de zin van artikel 5:2 van de Wet op het financieel toezicht (Wft), waarvoor een door de AFM goedgekeurd prospectus vereist is. De rechtbank beantwoordt deze vraag zonder veel moeite ontkennend. Volgens de rechtbank is de in de Wft opgenomen prospectusplicht niet op een executoriale verkoop van certificaten van aandelen van toepassing omdat de doelstelling van deze wet onder meer is om beleggers en spaarders te beschermen tegen malafide aanbiedingen, onvoldoende informatie en ondeskundig optreden en deze wet niet strekt tot bescherming van executiekopers die bij een executoriale verkoop bewust een risico nemen met het oogmerk op winst.

Bij het hof komt deze vraag vervolgens wederom aan de orde, maar het hof gaat er niet inhoudelijk op in. Dit omdat de vordering waarvoor de executie plaats moet vinden, met 500.000 euro ruim binnen de vrijstellingsgrens van 2,5 miljoen euro van artikel 53 van de Vrijstellingsregeling Wft valt.

Uiteindelijk komt deze specifieke kwestie bij de Hoge Raad. Deze oordeelt dat niet duidelijk is of artikel 3 lid 1 van Richtlijn 2003/71/EG van het Europees Parlement en de Raad van 4 november 2003 (de Prospectusrichtlijn), welk artikel met artikel 5:2 van de Wft is geïmplementeerd, van toepassing is op een executoriale verkoop van effecten. Het voorgaande is reden voor de Hoge Raad om bij tussenbeschikking (ECLI:NL:HR:2012:BW7006, *JOR* 2012/327) twee prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie te stellen over de uitleg van artikel 3 lid 1

van de Prospectusrichtlijn, waarvan de eerste vraag als volgt luidt: 'Dient artikel 3 lid 1 van de Prospectusrichtlijn aldus te worden uitgelegd dat de daarin opgenomen prospectusplicht in beginsel (dat wil zeggen afgezien van de in de richtlijn opgenomen vrijstellingen en uitzonderingen voor bepaalde gevallen) ook van toepassing is op een executoriale verkoop van effecten?'

Het Hof van Justitie van de Europese Unie heeft bij arrest van 17 september 2014 (ECLI:EU:C:2014:2226, *JOR* 2014/303) deze vraag ontkennend beantwoord. Aan de hand hiervan heeft de Hoge Raad in diens arrest van 24 april 2015 (ECLI:NL:HR:2015:1114, *JOR* 2015/171) geoordeeld dat artikel 5:2 Wft evenmin van toepassing is op een executoriale verkoop van effecten. Bij zo'n verkoop hoeft derhalve geen prospectus te worden gepubliceerd.

403-VERKLARING

De Hoge Raad deed in 2015 een opvallende uitspraak over de 403-verklaring. Bia Beheer B.V. had zich overeenkomstig artikel 2:403 BW hoofdelijk aansprakelijk gesteld voor schulden uit rechtshandelingen die haar dochtermaatschappij Mastertools B.V. verrichtte. Mastertools leverde een trekstempel aan Lentink Metaalwarenfabriek B.V. ('Lentink'), maar die was volgens Lentink gebrekkig. Tussen Lentink en Mastertools ontstond vervolgens een geschil, waarbij Lentink terugbetaling van het reeds door haar betaalde gedeelte van de koopprijs voor de trekstempel vordert. Mastertools vorderde op haar beurt betaling door Lentink van het nog onbetaald gebleven gedeelte van die koopprijs. Lentink heeft tevens Bia Beheer aangesproken uit hoofde van de door haar afgegeven 403-verklaring. Mastertools en Bia Beheer zijn gedurende de procedure in eerste aanleg beide failliet verklaard, met benoeming van verschillende curatoren. Beide curatoren hebben de procedures voortgezet. De rechtbank

stelt Mastertools in het gelijk en veroordeelt Lentink tot betaling van de onbetaald gebleven facturen (groot: 31.560 euro). Lentink stelt vervolgens hoger beroep in. Nadat Lentink dit heeft gedaan, treffen Lentink en de curator van Mastertools een schikking, waarbij aan Lentink een bedrag van 25.000 euro wordt betaald. De curator van Bia Beheer wordt hierover niet geïnformeerd en Lentink zet in het hoger beroep haar vordering tegen Bia Beheer op basis van de 403-verklaring door.

In zijn eindarrest heeft het hof de vorderingen van Lentink toegewezen. Het hof heeft daarbij overwogen dat de hoofdelijkheid die voortvloeit uit de 403-verklaring met zich brengt dat Lentink naar vrije keuze zowel de dochtervennootschap Mastertools als de moedervennootschap Bia Beheer tot nakoming voor het geheel kan aanspreken, met dien verstande dat nakoming door een van hen ook de andere medeschuldenaar bevrijdt (art. 6:7 BW). Volgens het hof betekent de omstandigheid dat de schuldeiser met één van de hoofdelijk verbonden schuldenaren tegen finale kwijting een schikking treft (en dat de schuldeiser daarmee afstand heeft gedaan van het vorderingsrecht jegens die schuldenaar), niet dat door de schuldeiser mede afstand is gedaan van het vorderingsrecht jegens de andere hoofdelijk verbonden schuldenaar en laatstgenoemde als gevolg van de schikking uit zijn eigen verbintenis jegens de schuldeiser zou zijn bevrijd.

De curator van Bia Beheer stelt cassatie in. Volgens hem gaat de hoofdelijke aansprakelijkheid van een moedermaatschappij op grond van een 403-verklaring niet verder dan een aansprakelijkheid voor verplichtingen van de vrijgestelde groepsvennootschap voor zover en voor zolang die verplichtingen nog daadwerkelijk bestaan. Dit vloeit volgens de curator van Bia Beheer voort uit de aard en strekking van een 403-verklaring in de context van de wet. Ook wijst hij er op dat de Europese richtlijnen

die aan artikel 2:403 BW ten grondslag liggen slechts spreken van een garantstelling door de moedermaatschappij. In het onderhavige geval zou dit betekenen dat de hoofdelijke aansprakelijkheid zich slechts uitstrekt tot de schuld van Mastertools uit hoofde van de getroffen schikkingsovereenkomst. Daarmee zou aan de hoofdelijke aansprakelijkheid een werking toekomen die meer gelijkenissen vertoont met de borgtocht. De Hoge Raad casseert niet (ECLI: NL:HR:2015:837, *JOR* 2015/191, m.nt. Faber en Vermunt) en verwijst naar zijn arrest van 28 juni 2002 (ECLI: NL:HR:2002:AE4663, *JOR* 2002/136, m.nt. Bartman, AkzoNobel/ING) waarin is beslist dat hoofdelijke aansprakelijkheid, ook die in het kader van artikel 2:403 BW, niet op één lijn kan worden gesteld met borgtocht. Volgens de Hoge Raad zijn in verband met de hoofdelijke aansprakelijkheid van Bia Beheer de artikelen 6:7 e.v. BW van toepassing. Dit brengt met zich dat de aansprakelijkheid van Bia Beheer ten opzichte van Lentink berust op een zelfstandige verbintenis, waarvan zelfstandig nakoming kan worden gevorderd. De schikking tussen Lentink en Mastertools heeft geleid tot artikel 6:7 lid 2 BW enkel het gevolg dat de schuld van Bia Beheer is verminderd met het door Mastertools betaalde bedrag van 25.000 euro.

De Hoge Raad besteedt ook nog aandacht aan de stelling van de curator van Bia Beheer dat de Europese richtlijnen die aan artikel 2:403 BW ten grondslag liggen niet spreken van hoofdelijke aansprakelijkheid, maar van het stellen van een garantie. De Hoge Raad wijst er op dat niet duidelijk is of met de term 'garantie' een borgtocht is bedoeld. In elk geval is het zo dat de relevante Europese richtlijnen slechts minimumvoorschriften geven en daarom aan de nationale wetgever ruimte laten voor een verder strekkende aansprakelijkheid. Gelet op de inhoud van artikel 2:403 lid 1, aanhef en onder f, BW heeft de Nederlandse wetgever

ervoor gekozen om de in de Europese richtlijnen bedoelde garantie uit te werken in een vereiste van hoofdelijke aansprakelijkheid en niet gekozen voor een borgtocht.

De uitspraak van de Hoge Raad is begrijpelijk gelet op de letterlijke tekst van artikel 2:403 lid 1, aanhef en onder f, BW. Toch wringt er iets. In de onderlinge verhouding tussen Bia Beheer en Mastertools staat vast dat de schuld louter Mastertools aangaat. Derhalve kan Bia Beheer op grond van artikel 6:10 BW regres nemen op Mastertools en haar rechtsvordering in het faillissement van Mastertools ter verificatie indienen (art. 136 Faillissementswet, Fw). In dit licht zou een keuze voor borgtocht waarbij sprake is van subsidiariteit (art. 7:855 lid 1 BW) meer voor de hand liggen. Met een subsidiair verhaalsrecht van de schuldeiser jegens de moedermaatschappij zou voldoende worden gecompenseerd dat schuldeisers die contracteren met de dochtermaatschappij wegens het ontbreken van een eigen jaarrekening geen inzicht hebben in de financiële situatie van de dochtermaatschappij. Aldus Faber en Vermunt in onderdeel 2 van hun noot onder dit arrest in de *JOR*, met wie wij het graag eens zijn.

FAILLISSEMENT VOF

Het was sinds 1927 vaste rechtspraak van de Hoge Raad dat het faillissement van een vennootschap onder firma (vof) ook noodzakelijkerwijs het faillissement van de vennoten met zich brengt (*NJ* 1927/725). Dit oordeel werd destijds ontleend aan artikel 18 Wetboek van Koophandel (WvK), dat bepaalt dat alle vennoten hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de schulden van de vof. In het arrest van 6 februari 2015 (ECLI: NL:HR:2015:251, *JOR* 2015/181, m.nt. Kortmann en Faber) komt de Hoge Raad (terecht) terug op dit standpunt. In zijn uitspraak begint de Hoge Raad uit te leggen waarom een vof als zodanig failliet kan worden verklaard. Zij is een bij overeenkomst aangegane rechtsverhouding strek-

kende tot de uitoefening van een bedrijf onder gemeenschappelijke naam in een duurzaam samenwerkingsverband. De vof heeft wel een (van de vermogens van de vennoten) afgescheiden vermogen. Ondanks het ontbreken van rechtspersoonlijkheid wordt de vof in het maatschappelijk verkeer gezien en op diverse plaatsen in de wet (art. 51 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv), art. 4 lid 3 Fw) behandeld als een afzonderlijk rechtssubject dat zelfstandig aan het rechtsverkeer kan deelnemen, wat strookt met het feit dat de vof een afgescheiden vermogen heeft.

Vervolgens onderbouwt de Hoge Raad met een vijftal argumenten waarom hij 'omgaat'. Ten eerste kan uit artikel 4 lid 3 Fw – dat bepaalt dat de faillissementsaanvraag van de vof ook de gegevens van de vennoten van die vof dient te bevatten – niet worden afgeleid dat de aanvraag zich ook steeds en zonder meer tot die vennoten uitstrekt.

In de tweede plaats stelt de Hoge Raad dat het niet uitgesloten is dat een of meerdere van de vennoten van de vof (in tegenstelling tot de vof zelf) in staat zijn om zowel de schulden van de vof als hun eigen schulden volledig te voldoen. Daarbij geldt evenzeer dat het feit dat een van de vennoten een bepaalde vordering niet voldoet, nog niet per se met zich meebrengt dat deze vennoot heeft opgehouden te betalen. De hoofdelijke aansprakelijkheid van de vennoten maakt verder dat de schuldeiser van de vof een separate vorderingen op de vennoten heeft, waarbij elk van die vennoten mogelijk afzonderlijke verweermiddelen in kan roepen. De Hoge Raad wijst er in de derde plaats op dat voor natuurlijke personen sinds 1 december 1998 de schuldsaneringsregeling is ingevoerd, waar ook natuurlijke personen met zakelijke schulden gebruik van kunnen maken. Hieruit volgt dat natuurlijke personen die vennoot in een vof zijn, niet automatisch failliet moeten worden verklaard indien dit

gebeurt ten aanzien van de vof. Een dergelijk automatisme zou deze natuurlijke personen de mogelijkheid ontnemen om gebruik te maken van de schuldsaneringsregeling, terwijl deze juist tot doel heeft om natuurlijke personen uiteindelijk weer met een schone lei te kunnen laten beginnen.

In de vierde plaats stelt de Hoge Raad dat uit rechtspraak van het Europese Hof van Justitie volgt dat de rechter ten aanzien van elke schuldenaar afzonderlijk dient te bepalen of hem op grond van de Insolventieverordening de internationale bevoegdheid toekomt om een insolventieprocedure te openen. De oude rechtspraak is hiermee mogelijk in strijd wanneer de vof vennoten heeft die niet in Nederland zijn gevestigd.

Als laatste argument voor een wijziging van zijn standpunt voert de Hoge Raad aan dat de oude rechtspraak op gespannen voet staat met artikel 6 EVRM, omdat een vennoot niet in privé failliet verklaard zou mogen worden zonder dat dit ten aanzien van hem afzonderlijk is verzocht en (door een rechter) is onderzocht of hij in privé ook verkeert in de toestand dat hij heeft opgehouden te betalen.

Een faillissementsaanvraag ten aanzien van de vof zal derhalve voortaan

enkel het faillissement van de vof tot gevolg hebben. Wil de schuldeiser die om het faillissement van de vof verzoekt ook het faillissement van de vennoten bewerkstelligen, dan zal hij dat ten aanzien van ieder van hen afzonderlijk moeten verzoeken. Dat kan in beginsel in hetzelfde verzoekschrift. Voor zover het niet in één verzoek geschiedt, is het in elk geval gewenst dat de verzoeken zo veel mogelijk tezamen worden gedaan en behandeld en dat de faillissementen van de vof en van de vennoten zo veel mogelijk tegelijk worden uitgesproken en afgewikkeld.

De nieuwe door de Hoge Raad geformuleerde regel geldt ook voor de commanditaire vennootschap (cv) en de maatschap.

AANSPRAKELIJKHEID (BEHEREND) VENNOOT

In 2015 moest de Hoge Raad ook oordelen over de vraag of een (beherend) vennoot van een (commanditaire) vennootschap persoonlijk aansprakelijk is voor schulden van de vennootschap die vóór zijn toetreden zijn ontstaan. Dat leverde wederom een principiële uitspraak op (ECLI: NL:HR:2015:588, JOR 2015/134 m.nt. Stokkermans). Volgens artikel 19 lid 1 WvK zijn de beherende vennoten van een cv hoofdelijk verbonden.

Artikel 18 WvK, dat ingevolge artikel 19 lid 2 WvK eveneens van toepassing is op de beherend vennoten van een cv, bepaalt voor de vof dat elk der vennoten hoofdelijk verbonden is 'wegens de verbintenissen der vennootschap'. Daarin valt volgens de Hoge Raad geen beperking te lezen tot verbintenissen van de vennootschap die zijn ontstaan nadat een vennoot is toegetreden. Voorts brengt de strekking van de artikelen 18 en 19 lid 1 WvK mee dat de hoofdelijke verbondenheid van de vennoten alle schulden betreft die ten tijde van hun toetreding tot de vennootschap bestaan, of nadien ontstaan. De omstandigheid dat bij deze wetsuitleg de bestaande schuldeisers van de vennootschap er met de toetreding van een nieuwe vennoot een verhaalsmogelijkheid bij krijgen, leidt niet tot een ander oordeel. Daarvoor bestaat volgens ons hoogste rechtscollege een deugdelijke grond, namelijk dat deze schuldeisers een rechtsbetrekking zijn aangegaan met een vennootschap voor de verbintenissen waarvan de (beherend) vennoten krachtens de wet persoonlijk instaan. Het aanvaarden van de hoofdelijke aansprakelijkheid van (beherend) vennoten van een vof of cv voor bij hun toetreden reeds bestaande verbintenissen van de

vennootschap dient bovendien de rechtszekerheid.

Als laatste argument wijst de Hoge Raad erop dat een toetredende vennoot zijn belangen kan beschermen door inzage te vragen in de schuldenpositie van de vennootschap of kan vragen de gelegenheid te krijgen daarnaar zelf onderzoek te doen, dan wel door garanties te eisen van de overige vennoten of afspraken met hen te maken over de draagplicht ten aanzien van bestaande schulden.

AANSPRAKELIJKHEID COMMANDITAIRE VENNOOT

Een commanditaire vennoot bij een cv die het beheersverbod van artikel 20 lid 2 WvK overtreedt, is op basis van artikel 21 WvK hoofdelijk aansprakelijk voor de schulden van de cv. De Hoge Raad heeft decennialang een strenge benadering van dit verbod gehanteerd. Zo was het volgens de Hoge Raad niet van belang of de derde waarmee gehandeld werd wist in welke hoedanigheid de commanditaire vennoot handelde, en werd aangenomen dat iedere beheershandeling van de commanditaire vennoot direct tot volledige hoofdelijke aansprakelijkheid van die commanditaire vennoot zou leiden.

Nadat door A-G Timmerman cassatie in het belang der wet is ingesteld tegen het arrest van het Hof Den Bosch van 6 mei 2014 (ECLI:NL:GHSHE:2014:1276, De Voer c.s./Van Ham), brengt de Hoge Raad in zijn arrest van 29 mei 2015 (ECLI:NL:HR:2015:1413, JOR 2015/192 m.nt. Stokkermans) een belangrijke nuancering aan op de gevolgen van de overtreding van het beheersverbod door een commanditaire vennoot. De vergaande sanctie op overtreding van het beheersverbod is volgens de Hoge Raad uitsluitend gerechtvaardigd indien en voor zover zij in overeenstemming is met de strekking ervan. De sanctie van artikel 21 WvK strekt ertoe te voorkomen dat commanditaire vennoten die door overtreding van het naamvoeringsverbod (de naam van de commandi-

taire vennoot mag niet in die van de cv voorkomen) of de overtreding van het beheersverbod onduidelijkheid laten ontstaan over hun rechtspositie in de vennootschap, zich kunnen onttrekken aan de aansprakelijkheid voor gewone (beherende) vennoten. Het gaat er hierbij om te voorkomen, enerzijds dat een commanditaire vennoot ten name van de vennootschap aan het handelsverkeer deelneemt als ware hij beherend vennoot en aldus misbruik maakt van het rechtsgevolg dat is verbonden aan de hoedanigheid van commanditaire vennoot, en anderzijds dat derden door het optreden van een commanditaire vennoot in de veronderstelling kunnen worden gebracht dat zij van doen hebben met een beherend vennoot die met zijn gehele vermogen instaat voor de nakoming van de verbintenissen van de vennootschap. Gelet op de hiervoor omschreven strekking kan volgens de Hoge Raad de onverkorte toepassing van de vergaande sanctie van artikel 21 WvK achterwege blijven indien en voor zover dit in de omstandigheden van het geval tot een onbillijke uitkomst zou leiden. Een relevante omstandigheid is of bij de derde redelijkerwijs een onjuiste indruk heeft kunnen ontstaan over de hoedanigheid waarin de commanditaire vennoot optrad. Hiermee komt de Hoge Raad terug op zijn oordeel van 15 januari 1943, NJ 1943/201 (Walvius). Steeds is vereist dat aan de commanditaire vennoot enig verwijt kan worden gemaakt van zijn handelwijze, waarbij in aanmerking moet worden genomen dat hij van het beheersverbod op de hoogte behoort te zijn. Afhankelijk van de (door de commanditaire vennoot te stellen en te bewijzen) omstandigheden van het geval kan een rechter derhalve oordelen dat de sanctie van artikel 21 WvK geheel of gedeeltelijk buiten toepassing moet blijven of dat deze zich slechts dient uit te strekken tot bepaalde verbintenissen van de cv.

Uit het arrest van de Hoge Raad valt af te leiden dat de sanctie van artikel

21 WvK is beperkt tot daden van extern beheer. Dit betekent dat wanneer commanditaire vennoten intern beslissende invloed uitoefenen, bijvoorbeeld op grond van het recht besluiten van de beherend vennoot te mogen goedkeuren of het recht om aan de beherend vennoot instructies te mogen geven, niet meteen het gevaar van artikel 21 WvK dreigt, aldus Stokkermans in onderdeel 4 van zijn noot onder het arrest in de JOR.

BESTUURDERS- AANSPRAKELIJKHEID

De Hoge Raad deed op 27 februari 2015 ook nog een interessante uitspraak over bestuurdersaansprakelijkheid (ECLI:NL:HR:2015:499, JOR 2015/248 m.nt. Van der Weijden). Het gaat om het volgende. Mevrouw Deuzeman is indirect bestuurder van Balkbrugse Transport Onderneming B.V. ('BTO'). BTO raakt in financiële problemen en Deuzeman verzoekt een advocaat om het faillissement van BTO aan te vragen. In de faillissementsaanvraag wordt de rechtbank verzocht om de aanvraag 'met de hoogste spoed' te behandelen, dit omdat er anders aanzienlijke schade voor crediteuren zou zijn. Op de dag van de faillissementsaanvraag verzoekt Deuzeman ING een aantal betalingen uit te voeren van de bankrekeningen van BTO. Hierbij maakt Deuzeman geen melding van de faillissementsaanvraag. ING voert de betalingsopdrachten nog dezelfde dag uit, waardoor het banksaldo van BTO van een creditsaldo naar een debetsaldo gaat. De rechtbank spreekt eveneens diezelfde dag het faillissement van BTO uit.

De curator van BTO verzoekt ING om afdracht aan de boedel van de creditsaldo op de dag van de faillissementsaanvraag en voorafgaand aan de betalingsopdrachten door Deuzeman (ECLI:NL:HR:2012:BV0614, JOR 2012/236, m.nt. Faber (ING/Manning q.q.)). ING roept Deuzeman vervolgens in vrijwaring op. ING stelt zich daarbij op het standpunt dat Deuzeman, als indirect bestuurder van BTO,

aansprakelijk is op basis van onrechtmatige daad voor de schade die ING geleden heeft als gevolg van het geven van betalingsopdrachten terwijl het faillissement van BTO reeds was aangevraagd. Deuzeman had volgens ING – in het bijzonder nu om een spoedbehandeling van de faillissementsaanvraag was verzocht – rekening moeten houden met het feit dat het faillissement nog dezelfde dag uitgesproken zou worden, hetgeen tot gevolg zou hebben dat ING het creditsaldo (van voor de verzochte betalingen) aan de boedel zou moeten afdragen, dit terwijl dat saldo reeds aan andere begunstigen was betaald.

De Rechtbank Groningen wijst de vordering van ING toe, maar het Hof Arnhem-Leeuwarden vernietigt het vonnis van de rechtbank en wijst de vordering van ING alsnog af. Volgens het hof is – kort gezegd – gesteld noch gebleken dat aan Deuzeman persoonlijk een voldoende ernstig verwijt kan worden gemaakt. ING heeft volgens het hof (met name) niet gesteld hoe groot het risico was dat het faillissement van BTO nog dezelfde dag dat de faillissementsaanvraag was ingediend, zou worden uitgesproken, en waarom Deuzeman zich dat had moeten realiseren. Daarnaast was door ING niet gesteld dat Deuzeman op de hoogte was dat (conform art. 23 Fw) het uitspreken van het faillissement terugwerkt tot 00.00 uur.

De Hoge Raad casseert. In de eerste plaats geeft volgens de Hoge Raad het oordeel van het hof, dat gesteld noch gebleken is dat Deuzeman persoonlijke een ernstig verwijt kan worden gemaakt, blijk van een onjuiste rechtsopvatting dan wel een ontoereikende motivering. ING heeft immers (onder meer) gesteld dat:

- uit de faillissementsaanvraag blijkt dat Deuzeman wilde dat het faillissement per direct zou worden uitgesproken;
- daar op geen enkel moment een nuance op is aangebracht;
- Deuzeman op de dag van de faillissementsaanvraag deze met

haar advocaat heeft besproken, waardoor zij op de hoogte was van de inhoud daarvan, waaronder het feit dat het een spoedaanvraag betrof; en

- de wetenschap van Deuzeman met zich bracht dat zij er rekening mee diende te houden dat het faillissement nog dezelfde dag zou worden aangevraagd, en dat het daarmee niet langer geoorloofd was om nog betalingen te verrichten ten laste van de bankrekeningen van BTO.

De Hoge Raad volgt ING gedeeltelijk in de klacht tegen het oordeel van het hof dat ING niet gesteld zou hebben dat Deuzeman op de hoogte was van de terugwerkende kracht tot 00.00 uur van een uit te spreken faillissement. Deze stelling heeft ING waarschijnlijk gebaseerd op de presumpctie dat iedereen wordt geacht de wet te kennen. Volgens ING zou zonder een nadere toelichting niet duidelijk worden dat gebrek aan kennis bij een bestuurder ten aanzien van een bepaalde wettelijke regeling (in dit geval de Faillissementswet) af zou doen aan het persoonlijk ernstige verwijt dat aan die bestuurder kan worden gemaakt. Dit is volgens de Hoge Raad niet het geval. Onbekendheid met een wettelijke regeling kan wel degelijk van belang zijn bij het bepalen of de bestuurder een persoonlijk voldoende ernstig verwijt kan worden gemaakt.

ING heeft wel terecht geklaagd over het feit dat op haar niet de stelplicht rustte ten aanzien van de bekendheid van Deuzeman met de terugwerkende kracht van de faillissementsuitspraak. Het was volgens de Hoge Raad aan Deuzeman om bij haar verweer aan te voeren dat zij daarvan niet op de hoogte was.

IN HET VOORUITZICHT

De wetgever is de laatste jaren weinig actief op het gebied van het vennootschapsrecht. Aan het einde van de vorige Kroniek spraken wij de hoop uit dat een tweetal ambtelijke voorontwerpen van wet waarover in 2013

en 2014 internetconsultaties waren gehouden spoedig zouden leiden tot een gecombineerd wetsvoorstel. Daarin zouden allerlei bepalingen uit de regeling van de bv en de nv worden overgebracht naar titel 1 van Boek 2 BW zodat ze voor alle rechtspersonen zouden gaan gelden. Deze hoop is ijdel gebleken. Er is nog geen wetsvoorstel bestuur en toezicht rechtspersonen bij de Tweede Kamer ingediend.

In december 2011 heeft de Minister van Veiligheid en Justitie het wetsvoorstel waarin de regeling van personenvennootschappen werd ondergebracht in een nieuwe titel 7.13 BW ingetrokken. Sindsdien is het oorverdovend stil gebleven rondom nieuwe regelgeving voor personenvennootschappen, hoewel de praktijk grote behoefte heeft aan een vernieuwde en verbeterde regeling. De lacune die de wetgever laat, is gedeeltelijk opgevuld door de hiervoor beschreven principiële uitspraken van de Hoge Raad. Daarnaast heeft een breed samengestelde werkgroep uit de praktijk een proeve voor een nieuwe wettelijke regeling voor de personenvennootschap gemaakt. Het conceptwetsvoorstel en de bijbehorende toelichting zullen op 15 juni 2016 worden gepresenteerd. Daarover meer in de Kroniek van volgend jaar. In die Kroniek zal eveneens aandacht worden besteed aan de nieuwe Corporate Governance Code, een andere, belangrijke bron van vennootschapsrecht. Hoewel de Code formeel alleen geldt voor beursvennootschappen, is de reflexwerking ervan aanzienlijk. Op 11 februari 2016 presenteerde de Monitoring Commissie Corporate Governance Code een voorstel voor herziening van de Code. Onlangs is de consultatieperiode afgerond en inmiddels is de Commissie bezig met de verwerking van de ontvangen reacties. De verwachting is dat de herziene Code na de zomer wordt gepubliceerd. Na de te verwachten wettelijke verankering kan de nieuwe Code in werking treden.

Klein ambitieus advocatenkantoor in 't Gooi, werkzaam in de civiele praktijk, zoekt samenwerking met dynamische advocaten op basis van kostendeling.

Reacties naar:
"Samenwerking"
Postbus 1414
1200 BK Hilversum

ADVOCAAT CENTRAAL

SOFTWARE VOOR DE ADVOCATUUR

“ Het is een betrouwbaar, overzichtelijk en gebruiksvriendelijk product ”

mr. H. van der Wege
Hest van de Wege &
van Asten Advocaten

Tel. (035) 543 55 66

www.advocaatcentraal.nl

TUZKAPAN | VAN DER LEE

ADVOCATEN

WORD JIJ ONZE NIEUWE COLLEGA?

Wij zijn op zoek naar nieuwe collega's met eigen praktijk. Ons kantoor is gevestigd in een sfeervol en monumentaal pand aan de Herengracht in Amsterdam en kenmerkt zich door een informele en collegiale sfeer.

Heb je interesse? Neem dan contact op met Erdoğan Tuzkapan of Anke van der Lee op telefoonnummer 020 723 55 00. Je kunt ook een mail sturen naar tuzkapan@tladvocaten.nl

Voor meer informatie over ons kantoor:
www.tladvocaten.nl

DE KRACHT VAN BEGRIJPelijke TAAL

Kansen in het recht en de accountancy

Wat zijn de mogelijkheden om over ingewikkelde onderwerpen begrijpelijk te communiceren? En wat zijn daarvan de voordelen?

Sprekers

BRYAN GARNER president LawProse, Dallas, Texas

LEENDERT VERHEIJ president Gerechtshof Den Haag

LIESBETH VAN DEN BRINK notaris in Ede

IONICA SMEETS hoogleraar science communication

JAN HOMMEN voormalig CEO KPMG

PAUL KOSTER directeur VEB

FIK MEIJER emeritus hoogleraar oude geschiedenis

RIEUWERD BUITENWERF directeur Nederlands Bijbelgenootschap

BUREAU

[TAAL]

Meld je aan op symposium.bureautaal.nl

SYMPOSIUM 21 JUNI 2016

UIT HET DEKENBERAAD

DEELNAME AAN KOPPELWEBSITES NIET
ALTIJD STRIJDIG MET PROVISIEVERBOD

Voor advocaten is het goed mogelijk deel te nemen aan een koppelwebsite en niet in strijd te handelen met het provisieverbod uit gedragsregel 2 lid 2. Dat blijkt uit de rubricering die de deken hebben vastgesteld.

Gedragsregel 2 lid 2 bepaalt dat een advocaat geen beloning of provisie mag toekennen of ontvangen voor het aanbrengen van opdrachten. De deken hebben alle advocaten verzocht hen uiterlijk 4 april jl. te informeren over de afspraken die zij hebben gemaakt met zogeheten koppelwebsites of vergelijkbare werwings- en doorverwijsinstanties. De deken beoordelen elke binnengekomen melding per individueel geval. In het dekenberaad zijn hiervoor nadere kaders bepaald. Dit heeft vooralsnog geleid tot de volgende rubricering:

1. geen vergoeding;
2. vaste periodieke vergoeding (redelijk advertentietarief);
3. prijs-per-klik (geen lead);
4. vergoeding per doorgezonden offerteaanvraag (non-exclusief);
5. vergoeding per doorgezonden offerteaanvraag (exclusief);
6. vergoeding per aangenomen zaak;

7. vergoeding is percentage van het honorarium.

De deken hebben vastgesteld dat de categorieën 1 tot en met 3 in beginsel niet in strijd zijn met het provisieverbod. Voor advocaten is het dus mogelijk deel te nemen aan een koppelwebsite en niet in strijd te handelen met gedragsregel 2 lid 2. De categorieën 4 tot en met 7 verdragen zich niet met gedragsregel 2 lid 2. Advocaten die blijken te handelen in strijd met het provisieverbod worden in de gelegenheid gesteld de samenwerking conform de regelgeving aan te passen, of deze op te zeggen. Naar aanleiding van de berichtgeving van de deken eerder dit jaar hebben verschillende aanbieders hun arrangementen inmiddels aangepast. Omdat van sommige aanbieders inhoudelijk verschillende overeenkomsten in omloop zijn, beoordeelt de deken uitsluitend individuele overeenkomsten.

Een advocaat mag er dan ook niet van uitgaan dat de accordering van een overeenkomst van een andere advocaat ook voor hem of haar geldt. Voor zover aanbieders berichten dat hun werkwijze zou zijn goedgekeurd door de deken, het dekenberaad of de orde, is dat onjuist. De deken beoordeelt uitsluitend in hoeverre een individuele advocaat in strijd handelt met het provisieverbod op basis van de betreffende overeenkomst. Het behoort niet tot de taak van de deken of de orde om commerciële initiatieven te beoordelen.

BENOEMINGEN

Mr. J. van Duijvendijk-Brand

Lid adviescommissie
familie- en jeugdrecht
Met ingang van: 9 mei 2016

Mr. R. de Vries

Lid adviescommissie
familie- en jeugdrecht
Met ingang van: 9 mei 2016

NOVAGENDA

- Evenement:** Hoe heurt het eigenlijk?
- Thema:** Herziening gedragsregels
- Datum:** 23 juni 2016
van 15.30 tot 20.00 uur
- Locatie:** Spoorwegmuseum,
Utrecht
- Evenement:** Innovatieplatform 4
- Thema:** Herziening gedragsregels (o.a.)
- Datum:** 13 oktober 2016
- Locatie:** Kunsthall, Rotterdam

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

Nederlandse orde van advocaten

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse orde van advocaten. De NOvA verzorgt de rubrieken Van de NOvA, Geschillencommissie, Tuchtrect, Transfers en de column Ten slotte van de landelijk deken.

Samenstelling algemene raad

- Nederlandse orde van advocaten**
- Bart van Tongeren (algemeen deken)
  - Bert Fibbe (waarnemend deken)
  - Bernard de Leest
  - Ruben Alderse Baas
  - Leonard Böhmer
  - Aai Schaberg

Bureau van de NOvA

Raffi van den Berg
(algemeen secretaris)

Bezoekadres

Neuhuyskade 94
2596 XM Den Haag
Tel. 070 – 335 35 35
Fax 070 – 335 35 31
E-mail info@advocatenorde.nl
Kvk-nummer: 27339260
BTW-nummer: NL002872833B01

Postadres

Postbus 30851
2500 GW Den Haag

Helpdesk

helpdesk@advocatenorde.nl
Tel. 070-335 35 54

Twitter

@Advocatenorde

LinkedIn

Nederlandse orde van advocaten

Facebook

Nederlandse orde van advocaten

UIT HET DEKENBERAAD

BELEIDSREGEL HANDHAVING WWFT VASTGESTELD

Op 1 juni is de Beleidsregel handhaving Wwft 2016 in werking getreden. Hierin geeft de deken invulling aan zijn bestuursrechtelijke handhavingsbevoegdheden inzake de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft). Om een uniforme uitoefening van deze bevoegdheden te waarborgen, hebben de deken gezamenlijk de inhoud van de beleidsregel bepaald.

Met ingang van 1 januari 2015 is de deken aangewezen als toezichthouder op de naleving van de Wwft. De deken kan overtredingen van de Wwft niet alleen tuchtrechtelijk maar ook bestuursrechtelijk handhaven. Dit laatste kan door een last onder dwangsom of een bestuurlijke boete op te leggen (art. 26, tweede lid, en art. 27, tweede lid, Wwft), of door een aanwijzing te geven (art. 32 Wwft).

TOEPASSING BESTUURSRECHTELIJKE BEVOEGDHEDEN

Afhankelijk van de ernst van de overtreding en de omstandigheden van het geval kan de deken een passende

bestuurlijke sanctie opleggen. Zo zal de deken zo veel mogelijk een aanwijzing geven, tenzij vanwege de aard van de overtreding een last onder dwangsom meer voor de hand ligt. Verder legt hij zo veel mogelijk een bestuurlijke sanctie op in de vorm van een last onder dwangsom, tenzij het opleggen van een bestuurlijke boete vanwege het punitieve karakter ervan meer aangewezen is.

De deken stelt een last onder dwangsom op een zodanig niveau vast dat deze hoger is dan het financiële voordeel bij voortzetting van de overtreding. Als de deken een bestuurlijke boete oplegt, past hij de bepalingen uit het Besluit bestuurlijke boetes

financiële sector, voor zover niet reeds van rechtswege van toepassing, dienovereenkomstig toe.

Voordat de deken een bestuurlijke sanctie oplegt, krijgt de overtreder, tenzij sprake is van spoedeisende omstandigheden, eerst een waarschuwing en de gelegenheid om de fout te herstellen. De deken kan daarnaast afzien van het opleggen van een bestuurlijke sanctie. Afhankelijk van de ernst van de gedraging en de mate van verwijtbaarheid kan een normoverdragen gesprek volstaan.

 De Beleidsregel handhaving Wwft 2016 is gepubliceerd op de website van uw lokale orde.

VACATURE

DE NOVA ZOEKT EEN ADVOCaat VOOR DE ADVIESCOMMISSIE BURGERLIJK PROCESRECHT

De NOVA telt meerdere adviescommissies wetgeving. De primaire taak van de commissies is de algemene raad te adviseren over wetsvoorstellen die ter consultatie aan de NOVA worden voorgelegd. De werkwijze van de commissies wordt vastgesteld in overleg met de algemene raad. Ondersteuning vindt zo veel mogelijk plaats door het bureau van de NOVA.

De algemene raad zoekt momenteel een advocaat voor de adviescommissie burgerlijk procesrecht. Vindt u het leuk

om naast uw werkzaamheden als advocaat een bijdrage te leveren aan de versterking van wetgevingskwaliteit en om beleidsmatige en politieke ontwikkelingen van dichtbij te volgen, dan wordt u van harte uitgenodigd uw interesse kenbaar te maken.

De commissie vergadert gemiddeld eenmaal per kwartaal. Verder onderling contact vindt zo veel mogelijk via e-mail plaats. Er staat geen vergoeding tegenover behalve vergoeding van de reiskosten. Eén keer per jaar wordt de

vergadering afgesloten met een informeel diner.

MEER INFORMATIE

Voor verdere informatie kunt u contact opnemen met Jaap-Jelle Vollaard via j.vollaard@advocatenorde.nl of (070) 335 35 35. Uw interesse kunt u uiterlijk 22 juni 2016 kenbaar maken bij het secretariaat van de NOVA via secretariaat@advocatenorde.nl onder vermelding van sollicitatie adviescommissie.

VACATURE

DE NOVA ZOEKT EEN COMMISSIELID VOOR DE GESCHILLENCOMMISSIE ADVOCATUUR

De geschillencommissie advocatuur is gevestigd in Den Haag en ressorteert onder de stichting geschillencommissies voor consumentenzaken en de stichting geschillencommissies voor beroep en bedrijf. De commissie heeft tot taak geschillen tussen de cliënt en de advocaat te beslechten, voor zover deze betrekking hebben op de totstandkoming of de uitvoering van een door de cliënt aan de advocaat gegeven opdracht. De commissie is paritair samengesteld uit een voorzitter, een lid voorgedragen door de Consumentenbond en een lid voorgedragen door de Nederlandse orde van advocaten. Alle leden zijn onafhankelijk en onpartijdig.

PROFIEL

Het commissielid heeft ervaring met procedures op basis van arbitrage of

bindend advies. Voorts heeft hij of zij belangstelling voor het beslechten van geschillen tussen cliënt en advocaat en is hij of zij in staat om de voorgelegde geschillen op volstrekt onafhankelijke en onpartijdige wijze te beoordelen.

OVER DE FUNCTIE

Het commissielid is in beginsel beschikbaar voor één zitting per maand gedurende een dagdeel waarop als regel vijf tot zeven zaken zijn geagendeerd. Naast vergoeding van reiskosten is voor deelname aan de zittingen van de geschillencommissie advocatuur een vacatiegeld beschikbaar. Het vereiste van onafhankelijkheid en onpartijdigheid brengt met zich mee dat het commissielid geen

nevenfuncties vervult die daarmee zouden kunnen conflicteren. Om die reden kan het lidmaatschap van de geschillencommissie advocatuur niet worden gecombineerd met onder meer het lidmaatschap van de algemene raad, raad van de orde, raad van discipline of hof van discipline of een dienstverband met het landelijk of een plaatselijk orde bureau.

MEER INFORMATIE

Voor verdere informatie kunt u contact opnemen met Wouter van Tellingen via w.vantellingen@advocatenorde.nl of (070) 335 35 35. Uw interesse kunt u uiterlijk 22 juni 2016 kenbaar maken bij het secretariaat van de NOVA via secretariaat@advocatenorde.nl onder vermelding van sollicitatie geschillencommissie.

advertentie

Ervaren advocaat Ondernemingsrecht / M&A

Voor haar transactie- & adviespraktijk is LXA The Law Firm op zoek naar een ervaren advocaat ondernemingsrecht / M&A. De werkzaamheden bestaan hoofdzakelijk uit het adviseren van onze (veelal vaste) cliënten, het begeleiden van transacties en het redigeren van contracten. Naast de juridisch inhoudelijke werkzaamheden manage en coördineer je (transactie)processen.

Profiel

- Tenminste 5 jaar relevante ervaring in de transactie- en adviespraktijk
- Affiniteit met commercieel vastgoed en/of zakelijk huurrecht strekt tot aanbeveling
- Goede beheersing van de Engelse taal in woord en geschrift
- Vakinhoudelijke kennis en interesse
- Sterk analytisch vermogen, teamspeler, ambitieus, loyaal en service gericht

Meer weten?

Bekijk de vacature op www.lxa.nl/nl/over-ons/vacatures/
Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Anouk Mels via anoukmels@lxa.nl

Aantjes Zevenberg
ADVOCATEN

CASSATIE
IN CIVIELE ZAKEN

Mr. K. Aantjes
aantjes@aanjeszevenberg.nl

Mr. F.I. van Dorsser
vandorsser@aanjeszevenberg.nl

070-3906260 | www.azcassatie.nl

Prikbord voor professionals

CLAIMSAGENT.NL

ClaimsAgent.nl
info@claimsagent.nl
www.claimsagent.nl
Rotterdam | 010 - 260 20 89

Wij zorgen ervoor dat crediteuren van failliete bedrijven hun vorderingen online indienen bij de curator. Met name in grote faillissementen zoals V&D en Imtech scheelt dit bergen papier en blijft de curator constant up-to-date.

MR. DR. CONSTANCE VAN ROOIJEN

De Brink Opleidingen
Info@de-brink.com
www.de-brink.com
Muiderberg | 06 - 23 11 62 54

Periode: 29 oktober tot 5 november
'Studieweek Strafrecht Curaçao'.
Docenten: mw. prof.mr. P. van Kampen
prof.mr. H. de Doelder.

Wij staan in voor de kwaliteit van onze cursussen, die gegeven worden door gerenommeerde docenten op fraaie locaties (in binnen- en buitenland!) in een aangename sfeer, met veel ruimte voor persoonlijk contact.

MR. DR. EDWIN VAN WECHEM

Law at work
Info@lawatwork.nl
www.lawatwork.nl
Amsterdam | 020 - 626 91 84

LAW AT WORK

LawAtWork verzorgt sinds het jaar 2000 juridische in house cursussen voor advocatenkantoren en voor bedrijven. Haar doelstelling is - en is altijd geweest - om topdocenten ook "naar" minder grote kantoren te brengen, in welke doelstelling zij door de jaren heen is geslaagd. In 2016 gaat zij onder "de brand" Doorpakken, de cursussen Doorpakken vermogensrecht, Doorpakken procesrecht en doorpakken Ondernemingsrecht voor externe inschrijvingen aanbieden: een nieuw avontuur.

MAKELAARDIJ HOEKSTRA

leeuwarden@makelaardijhoekstra.nl
www.makelaardijhoekstra.nl
Leeuwarden | 058 - 233 7 3 n33

In Grou kunt u nu recreëren op de mooiste plek aan het Pikmeer. Op een schitterende locatie gelegen recreatiewoning met 2.230 m² eigen grond en water direct aan het Pikmeer. Royaal dakterras met rondom prachtig uitzicht over zowel water als landerijen. Vraagprijs € 690.000,- k.k.

VERWEIJ ADVOCATEN

info@verweijadvocaten.nl
www.verweijadvocaten.nl
Nijmegen | 024 - 324 37 09

VA VERWEIJ ADVOCATEN

JEANET VAN DEN ENGH

Vitaliteitscentrum Zuid
Info@vczuid.nl
vczuid.nl
010 - 501 11 06

Werk je (te) hard en wil je je lichamelijke- en geestelijke vitaliteit verhogen? Kies dan voor VP3: een stofwisselingstherapie uit Zwitserland om je stofwisseling te resetten en succesvol af te vallen.

Bovendien heeft deze therapie een positieve werking op medische klachten, zoals hoge bloeddruk, hoog cholesterol, vermoeidheid en maag/darmklachten.

vitaliteitscentrum zuid

Snel en simpel tijdschrijven en declareren voor slechts € 21,- per maand

Vraag de gratis demo aan op www.urios.nl

Urios Standaard | Dossiers | Partijen | Toevoegingen | Insolventies | Tijdschrijven | Meertalig declareren en herinneren
Urios Plus | Agenda | Elektronisch factureren | Export naar boekhouding | Managementrapporten | Documenten | Outlook-koppeling

urios
eenvoud bespaart tijd

GEDRAGSREGELS

HOE HEURT HET EIGENLIJK?

Zijn de gedragsregels nog wel van deze tijd? Wat kan en wat móét anders? Welke regels moeten juist niet veranderen? Kortom: hoe heurt het eigenlijk?

De NOvA biedt alle advocaten de mogelijkheid actief mee te denken over de gedragsregels 1992 en aan te geven welke regels aan herziening toe zijn. Via gedragsregels2017@advocatenorde.nl kunt u uw ideeën met de NOvA delen. Daarnaast organiseert de NOvA bijeenkomsten waarin de gedragsregels centraal staan.

Op 23 juni heeft het evenement 'Hoe heurt het eigenlijk?' plaats. Onder leiding van Jort Kelder gaan ruim 250 advocaten in discussie met panelleden Philip de Roos (De Roos Advocatuur en Legalloyd), Bas Martens (Delissen Martens, Advius en oud-deken orde van advocaten Den Haag), Digna de Bruin (Digna de Bruin Advocatuur en Integrative law-Recht in Balans) en Leonard Böhmer (CMS, lid algemene raad NOvA en oud-deken orde van advocaten Midden-Nederland/Utrecht). Aansluitend zijn er verdiepende break-out sessies onder leiding van onder anderen Walter Hendriksen (Van Doorne, voormalig algemeen deken NOvA) en Hein Karskens (raad van discipline Amsterdam en hoofddocent Beroepsattitude en Beroepsethiek Beroepsopleiding Advocaten). Vanwege grote belangstelling is inschrijven voor deze bijeenkomst niet meer mogelijk. Wel kunt u de discussie live volgen via Periscope. Download de app en volg [@advocatenorde](https://twitter.com/advocatenorde) of kijk op periscope.tv/advocatenorde. Ook deelt [@advocatenorde](https://twitter.com/advocatenorde) via Twitter een link naar de uitzending. De volgende bijeenkomst over de gedragsregels is tijdens het Innovatieplatform op 13 oktober in de Kunsthal Rotterdam. Noteer de datum alvast in uw agenda!

Alle verzamelde ideeën, meningen en voorgestelde aanpassingen overhandigt de NOvA aan de Commissie Gedragsregels 2017.

👉 *Meer informatie vindt u op advocatenorde.nl/gedragsregels.*

advertentie

Wat is er nodig om mijn wederpartij te overtuigen?

Goeie vraag.®

Meer weten over het antwoord op deze goeie vraag? Bel met onze forensische experts Mark Hoekstra op 088 676 94 33 of Peter Schimmel op 088 676 94 17.

(c) 2016 Grant Thornton Forensic & Investigation Services B.V. Alle rechten voorbehouden.

 Grant Thornton
An instinct for growth

WETGEVINGSADVISING

De NOVA telt achttien adviescommissies, verdeeld over bijna alle disciplines van het recht. Deze brengen gevraagd en ongevraagd advies uit over wetsvoorstellen. Een greep uit recente adviezen:

CONSULTATIEDOCUMENT HERZIENING CORPORATE GOVERNANCE CODE

Adviescommissie: Gecombineerde Commissie Vennootschapsrecht
Datum: 15 april 2016

Aangeboden aan: Monitoring Commissie Corporate Governance
Strekking: De GCV kan zich in grote lijnen vinden in de voorgestelde aanpassingen van de Code, maar maakt ook enkele kanttekeningen. Zo heeft de GCV bijvoorbeeld zorgen over de voorgestelde uitbreiding van de in control statement. Verder benadrukt de GCV dat de Code niet bedoeld is een juridisch document te zijn, maar een basis moet bieden voor dialoog om tot de meest passende toepassing van de Code te komen.

BESLUIT DIGITALE PROCESSTUKKEN STRAFVORDERING

Adviescommissie: Strafrecht
Datum: 29 april 2016

Aangeboden aan: Minister van Veiligheid en Justitie
Strekking: De adviescommissie Strafrecht juicht de digitalisering van het strafproces in beginsel toe, maar plaatst enkele opmerkingen bij het conceptbesluit. Onder andere

is de voorgestelde verschoonbare termijnoverschrijding van één dag wegens storing onvoldoende. Ook wijst de ACS op mogelijke drempels die de digitale toegang tot strafdossiers kunnen bemoeilijken voor zowel verdachten als advocaten.

INITIATIEFNOTA BREDERE TOEGANG CENTRAAL AANDEELHOUDERSREGISTER (CAHR)

Adviescommissie: Gecombineerde Commissie Vennootschapsrecht
Datum: 3 mei 2016

Aangeboden aan: Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Strekking: Hoewel de NOVA het belang van de bestrijding van witwassen onderschrijft, is het verbreden van de toegankelijkheid van het CAHR niet wenselijk. Vertrouwelijke informatie over aandeelhouders van Nederlandse bv's en niet-beursgenoteerde nv's is privacygevoelig en zou beperkt openbaar moeten zijn. De NOVA adviseert de inzagebevoegdheid minder ver op te rekken en dit te beperken tot een gereguleerde groep beroepsbeoefenaars.

WETSVOORSTEL MEDEZEGGENSCHAP VAN ONDERNEMINGSRADEN BIJ PENSIOEN- OVEREENKOMSTEN

Adviescommissie: Pensioenrecht
Datum: 4 mei 2016

Aangeboden aan: Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Strekking: De commissie adviseert het wetsvoorstel op een aantal punten aan te passen: reikwijdte instemmingsrecht, pensioenfondsenroute, instemmingsrecht voor keuze (buitenlandse) pensioenuitvoerder, uitvoering door buitenlandse pensioenuitvoerder en hoorrecht voor vereniging pensioengechtigden. Verder is het wenselijk dat de Wet op de ondernemingsraden volledig aansluit op de Pensioenwet en dat dezelfde terminologie wordt gebruikt.

WET MODERNISERING ELEKTRONISCH BESTUURLIJK VERKEER

Advies: Algemene raad
Datum: 12 mei 2016

Aangeboden aan: Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Strekking: De algemene raad van de NOVA kan zich vinden in de doelstelling van de wet en de voorgestelde wijzigingen, maar vraagt de minister op twee punten een nadere toelichting:

1. de wijze van bekendmaking ten aanzien van beleidsregels en
2. de verhouding tussen elektronisch zakendoen en de term 'schriftelijk' in specifieke wetgeving.

JURIDISCHE DATABANK

Alle wetgevingsadviezen vindt u in de Juridische databank op advocatenorde.nl/wetgevingsadviezen. Een overzicht van alle adviescommissies staat op advocatenorde.nl onder Advocaten > Persoonsgegevens > Adressen- en ledenlijst > Adviescommissies wetgeving.

advertentie

Civiele cassatie, procesbegeleiding of prejudiciële vraag bij de Hoge Raad?

Alt Kam Boer advocaten

Zie onze website www.altkamboer.com voor een track record over de afgelopen 15 jaar. Vaste prijsafspraken mogelijk. Ook op basis van een toevoeging.

Info: mr H.J.W. Alt
PB 82228, 2508 EE Den Haag | T: 070 - 358 94 79 | F: 070 358 51 97 | E: alt@altkamboer.com

Grou

Recreëren op de mooiste plek aan het Pikmeer

Op een schitterende locatie gelegen recreatie-woning met 2.230 m² eigen grond en water direct aan het Pikmeer. Vraagprijs € 690.000,- k.k.

www.makelaardijhoekstra.nl
t. 058 233 7 333

KORTMAN ADVOCATEN

Kortman Advocaten is een gerenommeerd middelgroot advocatenkantoor in Den Haag. Het kantoor voert een algemene rechtspraktijk, bedient cliënten in het groot-, midden- en kleinbedrijf, in de publieke sector en heeft tevens een forse particuliere praktijk. In verband met verdere strategische groei en gewenste uitbreiding zoeken we ondernemende kandidaten voor de positie van

Advocaat/Partner(s)

Met eigen praktijk en/of zakelijk relevant netwerk Den Haag

Het kantoor biedt haar Advocaten veel ruimte en vrijheid van handelen en functioneren, een prettige, professionele en collegiale sfeer in een 'full equipped' kantoor met een rijke traditie, waar men ook open staat voor verfrissend nieuw elan. Voor toetreding tot de kostenmaatschap biedt men een aantrekkelijk model. Het is ook mogelijk je met een of enkele collega's cq een compact team of middels kleine fusie aan te sluiten bij Kortman Advocaten.

De verdere propositie:

- toetreding tot een middelgroot advocatenkantoor in een prachtig gelegen Haags pand met uitstekende faciliteiten en mooie gevarieerde cliënten- en rechtspraktijk
- het kantoor is zowel per openbaar vervoer als auto uitstekend bereikbaar

 Legal-Partner

Search, selectie & interim management

Geïnteresseerd?

We ontvangen graag uw motivatie met c.v. Voor meer informatie bent u uitgenodigd contact op te nemen met Mr. H.B.H. Bosma (Herman).
E: hbosma@legal-partner.nl T: 070 - 360 69 90.

ADR
INSTITUUT

BEROEPSOPLEIDING TOT ADR SPECIALIST/LEGAL MEDIATOR

Start 10 oktober 2016 te Amsterdam

Bij het ADR Instituut bent u aan het juiste adres voor hoogwaardige opleidingen en vaardigheidstrainingen voor juristen. Wij leiden u breed op in onderhandelen, mediation en partijbegeleiding. Door de inzet van ADR maken we de weg vrij voor blijvende win-win oplossingen.

Informatie avond 20 juni 2016

Kijk voor meer informatie en ons volledige aanbod op www.adrinstituut.nl

BEYOND LAW

toe aan verandering?

Wij wel! Enkelen van ons zijn geleidelijk aan het afbouwen, waardoor er ruimte ontstaat voor aansluiting van een of twee gelijkgestemde partners.

Wij vormen een kostenmaatschap van alleen partners, met onder meer een zeer interessante internationale zakelijke praktijk en twee actieve internationale netwerken. Het samen werken in het verband van dit kantoor geeft een grote mate van vrijheid en voldoening, naar ieders voorkeur, in een ontspannen sfeer. Wij zitten in een plezierig kantoor in Amsterdam Oud-Zuid, met tuin op het zuiden.

Als dit iemand op een gedachte brengt die hij/zij (vertrouwelijk) nader wil onderzoeken, aarzel dan niet om de telefoon te pakken.

Wij zijn: Rutger Jonker, Rob Edens, Janhein Berkvens, Enno van der Schans, George Offerhaus (06-5237 0092) en Rutger Abeln (of counsel).

JONKER ABELN ADVOCATEN

De Lairessestraat 73, 1071 NV Amsterdam
telefoon 020 676 5195 www.jonkerabeln.nl

VU LAW
ACADEMY

www.vula.nl

**Is uw kennis voor uw juridische praktijk
up-to-date?**

Deze zomer PAO cursussen op vele rechtsgebieden:
voor meer overzicht en praktische ontwikkeling.

VU VRJE
UNIVERSITEIT
AMSTERDAM

IS VERDER KIJKEN

DIGITALISERING RECHTSPRAAK

DE NOVA WIJST EERSTE KAMER OP HAKEN EN OGEN DIGITAAL PROCEDEREN

Het systeem voor de digitalisering van de rechtspraak voldoet nog niet op alle fronten. Dat schrijft de Nederlandse orde van advocaten in een brief van 13 mei aan de Eerste Kamer. De NOvA reageert hierin op de nadere memorie van antwoord van 26 april over de digitalisering van de rechtspraak.

In de brief aan de senatoren van de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie somt de NOvA een aantal bezwaren op tegen de manier waarop het digitaal procederen op dit moment is geregeld. Zo is het nog niet mogelijk om vertrouwelijke stukken die alleen voor de rechter bedoeld zijn digitaal in te dienen. Afwijkend bewijsmateriaal, zoals video-opnamen, kunnen advocaten niet aanbieden via het webportaal. Verder kunnen advocaten foto's niet los uploaden, maar alleen plakken in een tekstdocument. De uploadlimiet is 10 MB, waardoor foto's al snel in

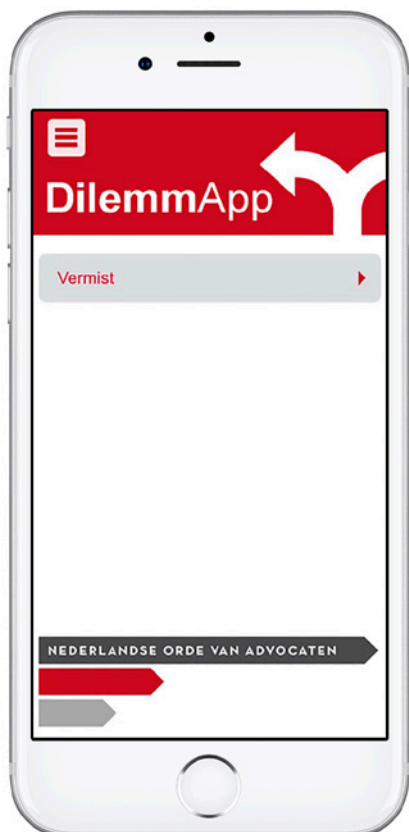
meerdere documenten in het dossier terecht komen. Verder kunnen geen bijlagen met hyperlinks en kruisverwijzingen tussen verschillende documenten worden aangeleverd. Een ander bezwaar is dat de officier van justitie en rechter beschikken over een of meer grote schermen en een vaste verbinding met de server van de Rechtspraak, terwijl een advocaat alleen zijn eigen laptop of tablet kan gebruiken.

KEI

Asiel- en bewaringsadvocaten kunnen al digitaal procederen bij

alle gerechten. Uiterlijk in 2019 is dit verplicht voor alle advocaten binnen alle rechtsgebieden. Dat is het doel van het project Kwaliteit en Innovatie rechtspraak (KEI) van de Raad voor de rechtspraak en het ministerie van Veiligheid en Justitie. De NOvA is actief betrokken bij het programma KEI.

👉 *Kijk voor meer informatie op advocatenorde.nl/digitaalprocederen.*

BEROEPSETHIEK

VEEL ANIMO VOOR NOVA DILEMMAPP

De DilemmApp, die de NOvA medio mei heeft gelanceerd, blijkt binnen de advocatuur in een behoefte te voorzien om op een laagdrempelige manier na te denken over ethische dilemma's die zich in de praktijk kunnen voordoen. Honderden advocaten hebben de DilemmApp inmiddels gedownload.

De deelnemers ontvangen elke twee weken een nieuw dilemma. Het eerste dilemma liet zien dat de meeste advocaten niet klakkeloos een factuur voor een vriendendienst van een confrère voldoen op een derdengeldrekening. Het tweede dilemma richtte zich op discutabel tijdschrijven.

Benieuwd wat u zou doen? Of welke keuzes andere advocaten maken? Test het zelf en download de gratis NOvA DilemmApp. Deelname is geheel anoniem. Als u de app de eerste keer opent, vul dan eenmalig het wachtwoord in: Advocaat!

👉 *Kijk voor meer informatie op advocatenorde.nl/dilemmapp.*

beeradvocaten

Wij zoeken ter versterking van ons team twee enthousiaste advocaten met enkele jaren ervaring op het gebied van aansprakelijkheidsrecht en personenschade, met een afgeronde beroepsopleiding en bij voorkeur een afgeronde Grotiusopleiding Personenschade. Met het oog op medische aansprakelijkheidszaken is biologie in het eindexamenpakket een pre.

Ons kantoor heeft een sociale signatuur en treedt uitsluitend op voor slachtoffers (of hun nabestaanden).

Eigenschappen die wij waarderen in collega's zijn betrokkenheid, integriteit, een energieke, proactieve werkhouding en humor. Weet jij van aanpakken, strijd je graag voor rechtvaardigheid en staat kwaliteit bij jou uiterst hoog in het vaandel? Dan gaan we graag met je in gesprek.

Voor meer informatie over deze vacature kun je contact opnemen met Veeru Mewa via 020-6732199. Je kunt ook een e-mail sturen naar mewa@beeradvocaten.nl. Meer over ons kantoor: www.beeradvocaten.nl

**UW KIND
LEREN ZEILEN?
DAT BEGINT BIJ VINEA!**

VINEA
SERIOUS FUN

LEZERSAANBIEDING
€25,- KORTING*
CODE: AVB16

OP ZEILKAMP MET VINEA

- Al 65 jaar een begrip in de zeilwereld
- 7 t/m 18 jaar, in compacte leeftijdsgroepen
- CWO-gecertificeerde instructeurs
- Diverse bootsoorten en goede materialen
- Zeilscholen in binnen- en buitenland

Surf nu naar vinea.nl/zeilen en bekijk ons aanbod!
*Geldig op alle vakanties in de zomer van 2016. Niet in combinatie met andere acties.

TRANSFERS

WIE, WAT, WAAR?

Wie vertrok, wie stopte en wie begon voor zichzelf? Bent u zelf onlangs van kantoor gewisseld of eigen baas geworden? Mail uw verhaal of meld u aan via redactie@advocatenorde.nl.

NAAR ANDER KANTOOR

- Aardenne**, mr. H. van: Jebbink Soeteman advocaten te Amsterdam
- Abeln**, mr. C.H.J.M.: De Vos & Partners Advocaten te Amsterdam
- Akgül**, mw. mr. N.: KienhuisHoving advocaten en notarissen te Enschede
- Alberts**, mw. mr. W.C.: Knoester en van der Hut Advocaten te 's-Gravenhage
- Allick**, mr. D.N.: Versteeg Wigman Sprey Advocaten te Amsterdam
- Appelman**, mr. M.P.J.: Appelman advocaten te Hoorn NH
- Arnold**, mr. M.: Van Lelyveld Advocaten te Leek
- Arslan**, mr. O.: Arslan & Arslan Advocaten te 's-Gravenhage
- Azghay**, mw. mr. K.: van Ardenne & Crincele Roy Advocaten NV te Rotterdam
- Bagheri Ziabari**, mw. mr. E.: AKD te Amsterdam
- Bakker**, mw. mr. M.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam
- Baljjic**, mw. mr. E.: Van der Feltz advocaten te 's-Gravenhage
- Bassyouni**, mw. mr. B.: CGI Nederland B.V. te Rotterdam
- Berg**, mr. D. van den: Blankestijn advocaten, mediators & Rechtsanwalt LLP te Hengelo OV
- Berge**, mw. mr. T.V.M. ten: VMBS Advocaten te Eindhoven
- Besems**, mw. mr. P.Q.: Van As Advocaten te Uden
- Biegman**, mr. N.K.: De Brauw Blackstone Westbroek N.V. te Londen
- Biesheuvel**, mr. A.B.W.: Philips International B.V. te Amsterdam
- Bitter**, mr. D.C.: RPH-advocaten te Roermond
- Bitter**, mr. J.W.: C-Legal B.V. te Amsterdam
- Blok**, mr. J.J.: Vogelaar Bosch Spijjer Advocaten te Honselersdijk
- Blom**, mr. J.: Kennedy Van der Laan te Amsterdam
- Boer**, mr. M.R.W.: Simmons & Simmons LLP te Amsterdam
- Boeve**, mr. G.G.: FALCQ Advocaten te Valkenswaard
- Boiten**, mw. mr. P.L.: Stek te Amsterdam
- Boom**, mw. mr. N. van den: De Bont Advocaten te Amsterdam
- Boon**, mw. mr. E.C.: Witlox Snijders Advocaten te Amsterdam
- Bosmans**, mw. mr. S.: Koevoets Advocaten B.V. te Rotterdam
- Bottenheft**, mw. mr. R.: Tanger Advocaten te Velsen-Noord
- Bouyaghjdane**, mw. mr. F.: Lexpert Advocatuur te Rotterdam
- Brouwers**, mw. mr. M.P.J.: Van Rooij & Pijnacker Advocaten te Tilburg
- Brouwers-Wozniak**, mw. mr. A.D.: Van Diepen Van der Kroef Advocaten te Amsterdam
- Buchem**, mw. mr. F. van: Kennedy Van der Laan te Amsterdam
- Budding**, mw. mr. C.J.: HDK Advocaten en Fiscalisten te Amsterdam
- Campen**, mw. mr. M.J.M. van: Sliepenbeek-VanCoolwijkVanGaal te Eindhoven
- Caspers**, mr. E.R.: Philips International B.V. te Eindhoven
- Cinar**, mr. A.: Boumans & Partners Advocaten te Maastricht
- Claassen**, mr. M.H.P.: FIZ advocaten B.V. te Rotterdam
- Clement**, mw. mr. J.P.M.: NautaDutilh te New York
- Clercq**, mr. J.A. le: Boekel De Nerée N.V. te Amsterdam
- Cordemeyer**, mr. B.A.M.: Cordemeyer & Slager Advocaten B.V. te Haarlem
- Cortenraad**, mw. mr. L.W.: Hogan Lovells International LLP te Amsterdam
- Das**, mw. mr. E.M.: Stibbe te New York
- Delhaye**, mr. B.: Kooi Advocaten te Dokkum
- Derksen-Mehadi**, mw. mr. S.: Ballast Nedam N.V. te Nieuwegein
- Dijkstra**, mr. P.A.: Spectrum Advocaten te Haarlem
- Dito**, mw. mr. M.J.: Advocatenkantoor Dito te Hilversum
- Doijer**, mr. W.T.: Heukels & Visser te Haarlem
- Don**, mw. mr. N.M.: De Vos & Partners Advocaten te Amsterdam
- Duijvelshoff**, mr. D.: Van der Meij Advocaten te Amsterdam
- Duinkerke**, mr. E.P.C.: AVIO advocaten te Apeldoorn
- Dungen**, mw. mr. D.C.A. van den: Kennedy Van der Laan te Amsterdam
- Eeckhout**, mw. mr. M. van den: Palthe Oberman Advocaten te Amsterdam
- Eradus**, mr. F.A.: Van Diepen Van der Kroef Advocaten te Amsterdam
- Ettema**, mw. mr. L.E.: PlasBossinade Advocaten N.V. te Groningen
- Faber**, mw. mr. M.J.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam
- Fehres**, mr. F.I.: Kneppelhout & Korthals N.V. te Rotterdam
- Feitsma-Dordregter**, mw. mr. G.A.L.: Holland Van Gijzen Advocaten en Notarissen LLP te 's-Gravenhage
- Fernhout**, mw. mr. W.L.J.: Benthem Gratama Advocaten te Zwolle
- Fleur**, mr. T.M.: Stage Entertainment B.V. te Amsterdam
- Fluit**, mw. mr. B.: Wij advocaten te Amsterdam
- Franssen**, mr. F.G.G.: Berntsen Mulder Advocaten te Alphen aan den Rijn
- Frederiks**, mw. mr. M.P.J.: Advocatenkantoor Bezuidenhout te 's-Gravenhage
- Gelderen**, mr. E.J.C. van: BANNING N.V. te 's-Hertogenbosch
- Gijsbertsen**, mr. P.J.: Tomlow Advocaten te Utrecht
- Gispen**, mr. G.H.: Houthoff Buruma te Amsterdam
- Gommeren**, mw. mr. N.C.D.: Holland Van Gijzen Advocaten en Notarissen LLP te Rotterdam
- Grand**, mr. R. Le: Windt Le Grand Leeuwenburgh te Rotterdam
- Grift**, mw. mr. S. van de: Sliepenbeek-VanCoolwijkVanGaal te Amsterdam
- Groenendaal**, mr. J.G.J. van: Van Kaam Advocaten te Amsterdam
- Groot**, mr. J.: Value8 N.V. te Bussum
- Groot**, mr. M.K.Z.: KG Finance Lawyers te Amsterdam
- Guo**, mr. J.: Houthoff Buruma te Rotterdam
- Hadouchi**, mr. S. El: Broeseliske Van Vlijmen Advocaten te 's-Gravenhage
- Hafkamp-van der Zwaard**, mw. mr. W.: Houthoff Buruma te Amsterdam
- Hamer**, mr. J.C.P. van den: Boot Advocaten te Amsterdam
- Hartog**, mw. mr. A.C. den: Heineken International B.V. te Amsterdam
- Hees**, mw. mr. S.A.A.P. van: Drenth Advocaten te Breda
- Hemmink**, mw. mr. D.: Philips International B.V. te Amsterdam
- Hendrickx**, mr. J.J.M.: Banning N.V. te Amsterdam
- Hendrix**, mw. mr. J.E.A.: RPH-advocaten te Simpelveld
- Hess**, mw. mr. H.V.: Arbor Advocaten te Amsterdam
- Hoef**, mw. mr. F. van de: Loyens & Loeff (USA) B.V. te New York
- Hollenberg**, mw. mr. K.: Rensen advocaten te Alkmaar
- Hoogen**, mw. mr. E.J.A. van den: Van Uiter Advocaten te Kaatsheuvel
- Houweninge Graftdijk**, mw. mr. E. van: Berculo Advocaten te Utrecht
- Hovinga**, mr. J.O.: Cura Advocaten te Leeuwarden
- Hoing**, mr. B.: Houthoff Buruma te Amsterdam
- Huijben**, mw. mr. N.R.M.: DVAN advocatuur & notariaat te Rotterdam
- Hulle**, mr. R. van der: Wladimiroff Advocaten N.V. te 's-Gravenhage
- Hylkema**, mw. mr. E.E.: Freshfields Bruckhaus

ONMISBAAR NASLAGWERK

UWV ONTSLAGPROCEDURE 2016

- ✓ Uitvoeringsregels bedrijfseconomische redenen en langdurige arbeidsongeschiktheid
- ✓ Compleet en actueel overzicht van wet- en regelgeving
- ✓ Regelgeving UWV ontslagprocedure
- ✓ Overzicht historie ministeriële regelingen inclusief wijzigingen en toelichtingen

49 EURO

Deringer LLP te Amsterdam
Jacobs, mr. N.J.: Kennedy Van der Laan te Amsterdam
Jacobs-Jens, mw. mr. L.E.: Absolute Advocaten te Huissen
Jansma, mw. mr. C.R.: Jansen & Van Gaal advocaten te Wijchen
Janssen, mr. H.C.E.P.J.: Knepelhout & Korthals N.V. te Rotterdam
Janssen, mw. mr. T.: SmeetsGijbels BV te Rotterdam
Jeurissen, mw. mr. C.J.H.E.: HabetsKremers Advocaten B.V. te Breda
Jong, mw. mr. E.N. de: Loyens & Loeff N.V. te Parijs
Jong, mw. mr. T.L.V.

Noorduyn Vermeij Van Straalen Advocaten te 's-Gravenhage
Koppert, mr. J.M.: Advocatuur E.R. Van Schaik te Lelystad
Kroese, mr. T.: Valegis Advocaten te Amsterdam
Krüger, mw. mr. C.A.G.: Van Iersel Luchtman N.V. te Breda
Kruijt, mr. J.S.: Kruijt Legal te Amsterdam
Laar, mw. mr. D.H.C. van de: LXA N.V. te 's-Hertogenbosch
Lakens, mr. H.J.: Wijn & Stael Advocaten N.V. te Utrecht
Lammers, mw. mr. M.J.: H.J. Heinz European Holding B.V. te Zeist
Langen-Loeffen, mw. mr. P.E.M.: Fender Advocaten B.V. te

De Haan Advocaten & Notarissen te Groningen
Menkhorst, mw. mr. E.C.: BANNING N.V. te 's-Hertogenbosch
Minnen, mr. R. van: DLA Piper Nederland N.V. te Amsterdam
Mosk, mr. T.J.: Advocatenkantoor Blenheim te Amsterdam
Nolten, mr. R.P.R.: Broeselske Van Vlijmen Advocaten te 's-Gravenhage
Nooijen, mr. L.A.: Van Rooij & Van Donk Advocaten te 's-Gravenhage
Olthoff-Worst, mw. mr. M.M.: SmeetsGijbels B.V. te Amsterdam
Onna, mw. mr. A. van: Eversheds B.V. te

Putten, mr. P.A.J. van: Cleerdin & Hamer te Alkmaar
Radder, mw. mr. D.: Leijnse Artz te Rotterdam
Ridder van Rappard, mr. R.A.A.: LXA N.V. te 's-Hertogenbosch
Roessel, mw. mr. S.T.J. van: DLA Piper Nederland N.V. te Amsterdam
Rosina, mw. mr. Y.N.: PHAROS Advocaten te Bussum
Rötscheid, mw. mr. S.: De Haan Advocaten en Notarissen B.V. te Almere
Savornin Lohman, mr. H.A. de: De Breij Evers Boon N.V. te Amsterdam
Schaake, mw. mr. E.E.: Pels Rijcken &

te Honselersdijk
Steenbruggen, mr. W.A.M.: Leijnse Artz te Rotterdam
Stekelenburg, mr. M.H.: DingemansVanderKind te Amsterdam
Stel, mr. J. van der: Bint Advocaten te Schiedam
Swaay, mr. H.C.P. van: De Brauw Blackstone Westbroek N.V. te Amsterdam
Swiers, mw. mr. E.J.: De Familiekamer te Leiden
Sytema, mr. H.: Delissen Martens advocaten belastingadviseurs mediation te 's-Gravenhage
Tason Avila, mw. mr. J.M.: Diekstra Van der Laan Advocaten te Leiden

STARTEN MET VEERTIG JAAR ERVARING

Marten Arnold (29) heeft onlangs samen met Erik Luursema Van Lelyveld Advocaten in Leek overgenomen. Met name de onafhankelijkheid van het zelfstandig ondernemen en de vrijheid van 'het zelf bepalen' maakten dat hij deze stap nam. 'Mijn collega en ik vullen elkaar goed aan. Daarnaast is oprichter Ferdinand van Lelyveld nog steeds actief op kantoor. Wij als startende ondernemers beschikken dus over een adviseur met ruim veertig jaar ervaring. Ik werk in het personen- en familierecht en het strafrecht. Het voortdurende contact met mensen is hierbij mijn grootste drijfveer.'

de: Schol en Gorter Advocaten te Enschede
Jongen, mw. mr. S.: van der Toorn advocaten te Roermond
Jonker, mr. E.R.: Ariëns Schoonderbeek advocaten te Amersfoort
Kan, mr. A.B.E. van: Boumans & Partners Advocaten te Maastricht
Keunen, mw. mr. R.M.L.: ASML te Veldhoven
Kieffer, mr. S.R.: Flincq Advocaten te Amsterdam
Kivik of Beernink, mr. T.H.G.: Stekelenburg Advocaten te Holten
Kolmeijer, mw. mr. E.J.: Advocatenkantoor mr. H.M. Hueting te Rhooen
Koole, mr. M.W.: HDK Advocaten en Fiscalisten te Amsterdam
Koops, mr. W.J.:

Eindhoven
Leeuwe, mr. T.L. de: Rozemond Advocaten te Amsterdam
Leeuwen, mr. M.P. van: Severijn Hulshof Advocaten te 's-Gravenhage
Leferink, mr. N.J.H.: Brouwer Legal te Enschede
Leferink, mw. mr. B.M.: Nysingh advocaten-notarissen N.V. te Zwolle
Linnewiel, mr. L.E.: Baker & McKenzie Amsterdam N.V. te Amsterdam
Luursema, mr. E.J.: van Lelyveld Advocaten te Leek
Mars, mw. mr. P.R.: Van Ewijk Advocaten Mediators te 's-Hertogenbosch
Meekes, mw. mr. K.C.S.: De Advocaten van Van Riet B.V. te Utrecht
Meer, mr. J. van der:

Amsterdam
Orval, mr. M.J.H.: NautaDutilh N.V. te Londen
Paardekooper, mr. M.R.: Jahae Raymakers te Amsterdam
Passel, mr. P.J.L.R. van: Alkemade & Van Passel Advocaten te Nijmegen
Pimentel, mr. E.: LFJ Advocatuur te Hoofddorp
Poelman, mr. M.A.: Wintertaling Advocaten & Notarissen te Amsterdam
Poort, mr. R.T.: Dudink & Starink Advocaten te Beverwijk
Posthuma, mw. mr. C.P.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam
Posthumus Meyjes, mw. mr. A.A.: Lemstra Van der Korst N.V. te Amsterdam
Prevo, mw. mr. S.M.: Houthoff Buruma te Amsterdam

Droogleever Fortuijn N.V. te 's-Gravenhage
Schadd, mw. mr. A.M.: Morrison & Foerster LLP te Brussel
Schaick, mr. M.E. van: NS Groep N.V./NS Legal te Utrecht
Scharff, mw. mr. A.M.: Lexence N.V. te Amsterdam
Schoor, mr. M.: Schoor Advocatuur en Mediation te Eindhoven
Snelders, mw. mr. M.Th.E.: Voorink Van den Tooren Van Aanhold Van de Venne Advocaten te Zutphen
Snippe, mw. mr. M.: Van Diepen Van der Kroef Advocaten te Amsterdam
Sol, mw. mr. E.M.: De Vos & Partners Advocaten te Amsterdam
Spijer, mr. E.: Vogelaar Bosch Spijer Advocaten

Telg, mw. mr. T.N.: TeekensKarstens advocaten notarissen te Leiden
Temeltasch, mr. B.: Houweling & Kars te Bleiswijk
Tros, mw. mr. E.: Landaal GreenParks B.V. te Leidschendam
Uiterwijk, mr. S.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam
Usanmaz, mw. mr. S.: Ozkara advocaten te Arnhem
van Norden, mw. mr. S.: Baker & McKenzie LLP te Londen
Veer, mw. mr. P.L. van 't: Vogelaar Bosch Spijer Advocaten te 's-Gravenzande
Velthuis-Muller, mw. mr. A.: Braak Advocaten B.V. te Groningen
Verbraak, mw. mr. S.: Oostlander/Verhoeven Advocaten & Mediators te Haarlem

GEEN DAG IS HETZELFDE

Janinka Grabowsky (46) en Linda Windhorst (43) zijn in mei Advocatenkantoor Grabowsky & Windhorst in Den Haag begonnen. Hiervoor waren ze allebei werkzaam als zelfstandig advocaat in het strafrecht en jeugdrecht binnen het samenwerkingsverband Nassau Advocaten. 'We werken al jaren fijn samen, dus dit was een logische vervolgstap. Wij werken binnen dezelfde rechtsgebieden, dus we kunnen makkelijk voor elkaar waarnemen tijdens ziekte en vakantie. Het strafrecht is altijd afwisselend, geen dag is hetzelfde.' En het geeft ons grote voldoening mensen bij te staan in een benarde positie.'

Vermeeren-Keijzers, mw. mr. I.H.: Jones Day te Amsterdam
Verweij, mw. mr. K.: Van Rooij & Van Donk Advocaten te 's-Gravenhage
Vieira, mw. mr. M.A.: Houthoff Buruma te Amsterdam
Vissers, mw. mr. C.: Blumstone te Amsterdam
Vleer, mw. mr. B.: LXA N.V. te 's-Hertogenbosch
Vlieger, mw. mr. A.C.M. De: Vallenduuk Advocaten te Haarlem
Vogelaar, mr. N.T.: Vogelaar Bosch Spijjer Advocaten te 's-Gravenzande
Vries, mr. K. de: CLA Advocatuur te Amsterdam
Wagner, mr. T.Chr.: Klépierre Management Nederland B.V. te Utrecht
Watson, mr. R.J.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam
Welschen, mr. T.: Fort Advocaten N.V. te Amsterdam
Weststeijn, mr. J.M.G.: Van Gelderen Arbeidsrechtadvocaten te Utrecht
Wiersema, mr. H.P.: NautaDutilh N.V. te Rotterdam
Wijzman, mr. L.C.A.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam
Woudenberg, mw. mr. A.S. van: Poelmann van den Broek Advocaten te Nijmegen
Wrede, mr. J. de: De Kempnaer Advocaten N.V. te Arnhem
Yahaoui, mw. mr. L.: mr. J.J.C. Engels Advocatenkantoor te Heerhugowaard
Yeh, mw. mr. N.: SmeetsGijbels BV

te Rotterdam
Zaal, mr. M.C.: De Vos & Partners Advocaten te Amsterdam
Zijderveld, mr. C.R.: Houthoff Buruma te Amsterdam
Zweden, mr. H.A.P. van: Van Doorne N.V. te Amsterdam
NAAR NIEUW(E) KANTOOR OF ASSOCIATIE
#Recht advocatuur (mr. B.A.J. van Lammeren te Alphen aan den Rijn)
020 Advocatuur (mw. mr. S. Aytémür te Amsterdam)
Advocatenkantoor Bolton (mr. P.J.C. Bolton te Heerlen)
Advocatenkantoor de Boon (mr. A.G.P. de Boon te Zoetermeer)
Advocatenkantoor Erkens (mr. M. Erkens te 's-Gravenhage)
Advocatenkantoor Grabowsky & Windhorst (mw. mr. J. Grabowsky en mw. mr. L. Windhorst te 's-Gravenhage)
Advocatenkantoor Jagtenberg (mw. mr. L.F. Jagtenberg te Hoofddorp)
Advocatenkantoor Jethoe (mr. R. Jethoe te 's-Gravenhage)
Advocatenkantoor Lexheim (mw. mr. E. Cekic te Zaandam)
Advocatenkantoor Luckens-van der Laan (mw. mr. G.P. Luckens-van der Laan te Harderwijk)
Advocatenkantoor mr. H.J.J. van der Salm (mr. H.J.J. van der Salm te Maastricht)
Advocatenkantoor mr. R.A. Dayala (mr. R.A. Dayala te Amsterdam-Zuidoost)
Advocatenkantoor

mr. Slighers (mr. J.H. Slighers te Maastricht)
Advocatenkantoor Oud-Zuid (mr. L. Nix en mw. mr. W. Vermeer te Amsterdam)
Advocatenkantoor Van den Akker (mr. H.C. van den Akker te Gouda)
Advocatenkantoor Van Ham (mr. J.A. van Ham te Veenendaal)
Advocatenkantoor VDG.Legal (mr. E.J.L. van de Glind te Maastricht)
AKVR (mr. O. van Rijswijk te Gouda)
Alkemade & Van Passel Advocaten (mr. W.J.B.M. Alkemade en mr. P.J.L.R. van Passel te Nijmegen)
AMS Advocaten (mr. M.J. Guit te Naarden)
Andeweg Advocatuur (mw. mr. V.C. Andeweg te Breda)
Arnoldus Advocatuur (mr. R.M.A. Arnoldus te Groningen)
Arslan & Arslan Advocaten (mr. O. Arslan te 's-Gravenhage)
Arslaner Advocatuur (mw. mr. C. Arslaner te 's-Gravenhage)
Baker & McKenzie LLP (mr. R.D.J. Bavinck te Palo Alto)
Banning N.V. (mw. mr. M.J. Dezentjé, mr. J.J.M. Hendrickx, mw. mr. R.D. Hofman, mr. Q. Keukens en mr. M.J.V. van Logten te Amsterdam)
Breeveld Advocatuur (mw. mr. J. Breeveld te Amsterdam)
Burema advocaat & mediator (mr. J. Burema te Wenum Wiesel)
Çakar Advocatuur (mw. mr. M. Çakar te Amsterdam)
Claudia Hocks Advocatuur (mw. mr.

C.H.C. Hocks te Maastricht)
Coben advocaten mediators (mr. J. de Graaf en mr. H.G.B. van der Wal te Winschoten)
DataroomServices B.V. (mw. mr. M.J. de Best te Amsterdam)
De Heer Advocatuur (mr. T. de Heer te Amsterdam)
De Jong Van Mook Advocaten (mr. M. de Jong en mw. mr. N. van Mook te Kerckdriel)
De Rechter Advocaten Middelburg (mw. mr. F.A. van den Berg en mw. mr. V.M.C. Verhaegen te Middelburg)
De Vos Advocatuur B.V. (mw. mr. W.D. de Vos te Amsterdam)
Du Plessis Letselschade Advocatuur (mw. mr. S.B.W. du Plessis te 's-Heerenberg)
Evident Advocatuur (mw. mr. N. Bakker te Amsterdam)
Faaz Advocaten (mw. mr. S.E.W.C.M. Kneepkens en mw. mr. P.M.L. Schot-Schröder te Bussum)
Facebook Ireland Ltd. (mw. mr. S. Leijten te Dublin)
Figel Law (mw. mr. K.J. Figel te Rotterdam)
Gemeente De Ronde Venen (mw. mr. P.M.L. Schot-Schröder te Mijdrecht)
Gimbrère Advocaten (mw. mr. N.J. Rijken te Barcelona)
Ginting & Reksodiputro (mr. D.W.O. Jalink te Jakarta)
Görg Rechtsanwältin (mr. P.P.M. van Kippersluis te Köln)
Hanze advocaat (mw. mr. A.L. Poortman te Utrecht)
Hermsen Advocatuur

(mr. E. Hermsen te Son)
Hofstra Advocatuur (mr. W.Y. Hofstra te Hilversum)
HVG advocaten-avocats (mr. S. Verschuur te Brussel)
Inspectie voor de Gezondheidszorg; IGZ-advocaten (mw. mr. I. de Groot en mw. mr. K.M. Mulder te Utrecht)
Jansen & van de Luijngaarden Advocaten (mr. A.P.E. de Brouwer, mr. P.C.H. Jansen, mr. B.P.J.H. van de Luijngaarden en mw. mr. A. Zwart te Roosendaal)
Jochum Visser Advocaat (mr. J.A. Visser te Dordrecht)
Jonkers & Van Gemert Advocaten (mr. A.W. van Gemert en mr. R. Jonkers te Amsterdam)
Jonkers Jadib Advocatuur (mr. D.G. Hassink te Zwolle)
Jordan Law (mr. J.S. Jordan te 's-Gravenhage)
Kaag Advocatuur (mw. mr. M. de Vries te Oegstgeest)
Kampijon Advocatuur (mw. mr. S.A. Kampijon te Amsterdam)
Karianne Bal Advocatuur (mw. mr. K.M.S. Bal te Rotterdam)
Keje Molenaar Advocaat & Mediator (mr. C.I.M. Molenaar te Volendam)
KG Finance Lawyers (mr. M.K.Z. Groot en mr. S. Kroesbergen te Amsterdam)
Kirkland & Ellis International LLP (mr. S.H. Wiggers te Londen)
Koster Advocatuur (mr. F. Koster te Lent)
Kouw Advocatuur (mr. H. Kouw te Almere)
Larooij Advocatuur (mr. K.B. Larooij te

Amersfoort) Law & More B.V. (mr. M.Y. Hodak en mr. T. Meevis te Eindhoven) LawsLinked (mw. mr. E. Maarsen-Neumann te Amsterdam) Leimena Advocatuur (mw. mr. M. Leimena te Dordrecht) LFJ Advocatuur (mr. L.F. Jansen en mr. E. Pimentel te Hoofddorp) LiebrechtsLeistra Advocaten (mr. W. Leistra en mr. T.H. Liebrechts te Nijmegen) LOYR (mr. Z. Etemadi en mr. F.F.A. Havelaar te Amsterdam-Zuidoost) Mantz & Stam	Peeters te Woerden) PfeifferLegal (mr. R. Pfeiffer te Rotterdam) Pije Advocatuur, Mediation & Governance (mr. B.Y. Pije te Hilversum) Ropes & Gray International LLP (mr. J.S. Kalisvaart te London) Schoo & Huisman advocaten (mr. P.N. Huisman, mr. P.T. Huisman en mr. W. Schoo te Groningen) Searle Advocatuur (mw. mr. W. Searle te Wervershoof) Servus advocatuur en mediation (mw. mr. E.H.M. Graafmans en	(mw. mr. W. van Egmond en mw. mr. N. Nuwenhoud te Amsterdam) Van Drueten Advocatuur (mr. B.J. van Drueten te Erlecom) Van Holland (mw. mr. H.L.D. van Holland te Bennekom) Van Weerden (mr. J. van Weerden te 's-Gravenhage) vanState Advocaten (mw. mr. N.A.M. Geraedts en mr. R.C.V. Mans te Amstelveen) Veen (mr. H.J. Veen te Soest) Vos Lammers & De Kock Advocaten (mw. mr. N.A. de Kock, mw.	Berenschot , mw. mr. M.A.B., Hilversum (01-05-2016) Berkouwer , mw. mr. E.C., Amsterdam (01-04-2016) Berkvens , mw. mr. R.C.J., Breda (01-04-2016) Beukering , mw. mr. B.I.H. van, Amsterdam (01-05-2016) Bijkerk , mr. E.D., Groningen (19-04-2016) Bilt , mw. mr. V.A.M.G. van de, Rotterdam (03-05-2016) Bleeker , mr. A.M., Amsterdam (30-03-2016) Boers , mw. mr. E.T.A., Alkmaar (25-04-2016)	Chistyakova , mw. mr. A.I., Utrecht (17-03-2016) Commandeur , mw. mr. N., Noord-Scharwoude (16-04-2016) Cuppens , mr. J.A.J.A.M., Amsterdam (31-03-2016) Danopoulos , mw. mr. A., Rotterdam (01-05-2016) Das , mr. M., Amsterdam (07-04-2016) Dielbandhoesing , mr. R.P., 's-Gravenhage (15-04-2016) Diesels , mr. J.J., 's-Gravenhage (03-03-2016) Dijk , mr. J.B.
---	---	---	--	--

MEER CONTACT MET CLIËNTEN

Wiebe Hofstra (41) is onlangs Hofstra Advocatuur begonnen na jarenlang aangesloten te zijn geweest bij een klein kantoor in Hilversum. 'Ik zet graag een stapje extra voor mijn cliënten. Dit maakt dat ik vaak niet alleen goed maar ook (relatief) persoonlijk contact met mijn cliënten heb. Een eigen kantoor past hierbij en het bevalt uitstekend. De manier van werken is veelzijdiger. Ik run nu het volledige kantoor zelf met alles wat daarbij komt kijken en ik heb meer contact met cliënten.'

Advocaten (mr. M.R. Mantz en mr. M.D.A. Stam te 's-Gravenhage) Mr. M.R.P. Bakker advocaat (mr. M.R.P. Bakker te Amsterdam) Mr. J.A.M. Bos Advocatuur (mr. J.A.M. Bos te 's-Gravenhage) Mr. W.A.P. Gerbrandij, advocaat (mr. W.A.P. Gerbrandij te IJmuiden) Naciri & Associes Allen & Overy (mw. mr. A.M. Landsmeer te Casablanca, Marokko) Nuijens Advocaten (mw. mr. M. Latuputty, mr. B.F. Nuijens en mw. mr. A. Peijs te Amsterdam) O2 Legal B.V. (mw. mr. T. van der Windt te Haarlem) P.C.E. Beerman Advocatuur B.V. (mw. mr. P.C.E. Beerman te Rotterdam) Payvision B.V. (mw. mr. M.P.K. van Bossé te Amsterdam) Peeters Familierecht Advocatuur & Mediation (mw. mr. M.	mr. Ph. van Kampen te Goes) Silfhout Advocatuur & Mediation (mw. mr. J.H. Silfhout te Dordrecht) Simo Advocatuur (mw. mr. D. Simo te Culemborg) Slappendel Familierecht Advocatuur & Mediation (mw. mr. E.A. Slappendel te Gouda) Spera Advocaten & Rechtsanwälte (mw. mr. L.E.I.K. Jaminon te Maastricht-airport) Timmermans Advocatuur (mw. mr. M. Timmermans-Roelands te Roosendaal) Van Bommel advocatuur en mediation (mw. mr. E. van Bommel te Appingedam) Van der Kolk Advocatuur (mr. J.G.H. van der Kolk te Klazienaveen) Van Driem Advocaten	mr. C. Lammers en mr. M.G. Vos te Utrecht) Weda & Wensing advocaten fiscalisten (mw. mr. M.J.A. Weda te Castricum) Wicher Bouman (mr. W.H. Bouman te Amsterdam) Windt Le Grand Leeuwenburgh (mr. R. Le Grand, mr. R.M. Leeuwenburgh en mr. M. Windt te Rotterdam) Zorg van de Zaak (mr. B.J.J.C. Boot te Utrecht)	Bolhaar , mr. R.H.A., Amsterdam (15-03-2016) Bos , mw. mr. E.M. ten, Amsterdam (09-04-2016) Bos , mw. mr. M.A., Dordrecht (01-03-2016) Bouhuizen , mw. mr. A., Honselersdijk (21-03-2016) Bouma , mw. mr. E.I., Amsterdam (01-03-2016) Brandt , mr. C.L., 's-Gravenhage (03-05-2016) Bree , mr. J.J. van, Amsterdam (15-04-2016) Bremmer-van Splunter , mw. mr. D.H., 's-Gravenhage (01-03-2016) Brink , mr. M.J., Haarlem (01-05-2016) Bruijn , mw. mr. P. de, Utrecht (01-03-2016) Buijs , mr. R., Amsterdam (01-03-2016) Canoy , mw. mr. M.C.P.G., Amsterdam (01-04-2016)	van, Amsterdam (31-03-2016) Dijkstra , mr. J.Sj., Groningen (01-04-2016) Dittner , mr. S.F.K., Hoofddorp (01-03-2016) Dorsthorst , mr. B.R.C. te, Amsterdam (01-05-2016) Drent , mw. mr. C., Venlo (01-04-2016) Driessen-Tabbers , mw. mr. A.M.K., Oss (31-03-2016) Drijgers , mw. mr. M., Amsterdam (13-04-2016) Drok , mr. E.D., Rijswijk ZH (03-03-2016) Eijk , mw. mr. A.E. van, Tiel (01-04-2016) Elema , mr. F.H., Groningen (21-03-2016) Elzenaar , mw. mr. C.M., Sneek (21-03-2016) Erich , mw. mr. M.H., Utrecht (01-04-2016) Essink , mr. B.J., Utrecht (01-05-2016) Faas , mr. M.A., Middelburg (01-03-2016) Gaasbeek , mw. mr.
---	--	---	---	--

UIT DE PRAKTIJK

Balfort, mr. W.C., Leiden (01-05-2016)
Bartels, mw. mr. C.J.G.M., 's-Hertogenbosch (15-04-2016)
Beckhoven, mw. mr. M.J.M. van, Amsterdam (01-04-2016)
Beekman, mr. R., Leiden (01-03-2016)
Beeren-Kuijpers, mw. mr. M.L., 's-Hertogenbosch (01-04-2016)

Doorpakken

Vermogensrecht

27/28 juni 2016

Vier topdocenten!

Drion, Klomp, Reurich én Van Wechem.

Uniek: allen ervaring in de advocatuur én rechterlijke macht! Dus actualiteit, diepgang én praktijkgericht.

Puntwaardig?

Absoluut! Maar liefst 20 PO-punten! Prijs is **€1.395,-** (excl. btw). Dat is nog geen 70 euro per punt!

Scherp!

Wanneer en waar?

Op maandag 27 juni en dinsdag 28 juni 2016 van 9 tot 21 uur; twee volle dagen in de Jaarbeurs te Utrecht.

Met broodjes 😊

Niet vergeten!

Snel aanmelden op www.doorpakkenvermogensrecht.nl

W.B., 's-Gravenhage (01-03-2016)	mr. C., Amsterdam (04-04-2016)	Meijwes , mw. mr. H.E., Amsterdam (01-03-2016)	Nijmegen (02-05-2016)	Verhaar-Stolwerk , mw. mr. A.J., Alkmaar (01-05-2016)
Garderen , mr. B. van, Almere (15-03-2016)	Jong , mr. L.M. de, Kampen (01-04-2016)	Mollema , mr. F.J.E., Amsterdam (30-04-2016)	Rouwé-Danes , mw. mr. J.F., Leeuwarden (01-04-2016)	Verhoeven , mw. mr. H.E., Rotterdam (01-04-2016)
Gijsberts , mw. mr. G.E.M., Woerden (01-04-2016)	Kaar , mr. B.-J. van het, Rotterdam (01-03-2016)	Moszkowicz , mr. D., Maastricht (09-03-2016)	Ruijters , mw. mr. M.J.H., Almere (01-05-2016)	Vernooij , mw. mr. K., Rotterdam (01-03-2016)
Graaf , mw. mr. A. van de, Amsterdam (04-04-2016)	Kamp , mw. mr. S. van de, Amsterdam (08-03-2016)	Mulder , mw. mr. J.Th., Rotterdam (01-03-2016)	Saaidi , mw. mr. M., Amsterdam (01-05-2016)	Visser , mr. R., 's-Hertogenbosch (08-04-2016)
Griensven , mw. mr. H. van, Arnhem (22-03-2016)	Kempen , mw. mr. E.A.C. van, 's-Gravenhage (01-05-2016)	Nigten , mw. mr. J., Amsterdam (15-04-2016)	Santbrink , mw. mr. I. van, Delft (04-04-2016)	Visser , mr. R.J.J.S., 's-Gravenhage (01-04-2016)
Groeneveld-Koekkoek , mw. mr. S.J.S., Enschede (31-03-2016)	Ketelaars , mr. C.M.V.M., Tilburg (01-05-2016)	Nitrauw , mr. B., Amsterdam (01-04-2016)	Scheepens , mw. mr. M.W.A.M., Tilburg (01-04-2016)	Visser , mw. mr. C., Rotterdam (01-05-2016)
Harmsen , mw. mr. M.J.E., Rotterdam (01-04-2016)	Killestijn , mw. mr. W.E., Amsterdam (01-03-2016)	Norbart-ten Hoor , mw. mr. J.J.M., Utrecht (01-04-2016)	Scholten , mr. H., Amsterdam (01-04-2016)	Voorhoeve , mr. S.G., Amsterdam (01-03-2016)
Harteman , mw. mr. R.D., Breda (01-05-2016)	Klapwijk , mr. L., Rotterdam (01-03-2016)	Oijen , mw. mr. M.A.C. van, Eindhoven (11-03-2016)	Schrik , mw. mr. Y., Ermelo (08-04-2016)	Vuuren , mr. J.G. van, Utrecht (01-05-2016)
	Kloppers , mw. mr. C.M.H., Arnhem (01-05-2016)	Oostvriesland , mw. mr. S.N., Amsterdam	Schuringa , mw. mr. A.T.C.M., Amsterdam (31-03-2016)	Waaals , mw. mr. M.J.L.

MEER INHOUSE EXPERTISE

Meer collega's, meer rechtsgebieden en daardoor meer *inhouse* expertise ten behoeve van cliënten. Dat is de reden dat **Nicolet Don** (47), gespecialiseerd in civiel vastgoed en contractenrecht, onlangs is overgestapt van Molenaar Abeln Advocaten naar De Vos & Partners in Den Haag. 'De komende jaren hoop ik mij verder te verbreden in het civiel vastgoed en contractenrecht. Een dag is voor mij geslaagd als ik cliënten heb gesproken, me vast heb kunnen bijten in een interessante conclusie en ik aan het eind een biertje kan drinken met collega's.'

Helden , mw. mr. H.A. van, Amsterdam (08-04-2016)	Knoors , mw. mr. M.P., Amsterdam (13-04-2016)	(02-05-2016)	Schuurmans , mr. W.L.R., Roden (19-04-2016)	van der, Utrecht (08-04-2016)
Hemmes , mw. mr. L.E., Rotterdam (20-04-2016)	Kolk , mw. mr. Z.M.A. van der, Amsterdam (01-04-2016)	Oudi Ghadim , mw. mr. D., Rotterdam (11-03-2016)	Serra , mw. mr. A.M., Nijmegen (01-04-2016)	Wantenaar , mw. mr. E.M.M., Amsterdam (08-03-2016)
Hendriksen , mw. mr. A., Amsterdam (01-03-2016)	Kolman , mw. mr. G.M., Haarlem (31-03-2016)	Pannekoek , mw. mr. S.Y., Almere (01-04-2016)	Simo , mw. mr. D., Culemborg (01-03-2016)	Wassenaar van Catwijk , mr. A.G.J. van, Amsterdam (01-05-2016)
Hirdes , mw. mr. S.M.E., Amsterdam (02-05-2016)	Kooijman , mr. F., Breda (20-03-2016)	Pasaribu , mw. mr. F.G.D., Amsterdam (01-05-2016)	Slotema , mr. T., Utrecht (01-03-2016)	Weeland , mw. mr. M.M., Capelle aan den IJssel (01-04-2016)
Hoppenbrouwers , mw. mr. A.M., Breda (01-04-2016)	Kraamwinkel , mr. M.O., Rotterdam (01-04-2016)	Pekelharing , mr. T.O.E., Amsterdam (22-03-2016)	Snoeren , mw. mr. M.J.P.M., Roosendaal (01-04-2016)	Wendelgest , mr. J., Amstelveen (01-03-2016)
Hout , mr. H.W.P. van den, Amsterdam (30-03-2016)	Kuyper , mr. D.J.T., Amsterdam (01-05-2016)	Pennen , mw. mr. J.I. van der, Amsterdam (01-03-2016)	Spaans , mr. E.J., Amstelveen (01-03-2016)	Werff , mr. J.U. van der, Deventer (01-03-2016)
Houwink , mr. J., Leeuwarden (05-04-2016)	Lammerse , mw. mr. M., Hoorn nh (03-05-2016)	Polderman , mr. J.S., Amsterdam (01-03-2016)	Straten , mw. mr. P.S. van, Amsterdam (01-05-2016)	Wieland , mr. W.J., Amsterdam (30-04-2016)
Hulshoff , mr. J.T., Heemskerk (05-04-2016)	le Conge Kleyn , mw. mr. C.K.P. de, Amsterdam (01-04-2016)	Putten , mw. mr. C.A.L.C. van, Oisterwijk (29-04-2016)	Sullivan , mw. mr. D., Amsterdam (21-03-2016)	Willard , mr. P.J., Nijmegen (06-04-2016)
Hulstijn , mw. mr. E.P.C., Arnhem (01-04-2016)	Ludwig-Hendriks , mw. mr. A., Bussum (01-04-2016)	Raymakers , mw. mr. Y.H.C., Amsterdam (01-05-2016)	Tang , mw. mr. S., Almere (01-05-2016)	Willemse , mr. B.P., Utrecht (02-05-2016)
Isik , mw. mr. U., Amsterdam (30-04-2016)	Maksimovic , mw. mr. K., Rotterdam (01-03-2016)	Reep , mw. mr. P.D. van de, Alkmaar (01-03-2016)	Ubels , mr. J.F., Zoetermeer (01-04-2016)	Zanders , mw. mr. L.P.W., Helmond (15-04-2016)
Jacobs , mw. mr. A.E., Amsterdam (01-04-2016)	Mansum , mr. T. van, Rijswijk ZH (25-04-2016)	Riep , mr. M.P.M., Uden (30-04-2016)	van Weeghel , mw. mr. R.J.J., Amsterdam (23-03-2016)	
Jansen , mw. mr. F.N., Utrecht (01-03-2016)	Mathey-Bal , mw. mr. P.P.D., Enschede (28-04-2016)	Ritzer , mr. T.N., Amsterdam (01-03-2016)	Veen , mr. A.R. van de, Zwolle (25-04-2016)	OVERLEDEN
Jochensen , mw.	Meer , mr. S.M. van, Nijkerk GLD (01-03-2016)	Roes , mr. A.A.M.R., Amsterdam (01-03-2016)	Veldkamp , mr. J.A., Maarssen (01-03-2016)	Both , mr. V.M.J., Heerenveen (10-04-2016)
		Rotte , mw. mr. E.M.,	Ven , mw. mr. N.G.G. van de, Tilburg (01-03-2016)	Thomassen , mr. J.J.H.S., Maastricht (06-04-2016)

UITSPRAKEN

VAN DE TUCHTRECHTER

Deze uitspraken zijn geselecteerd en bewerkt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit Carel Gaaf (voorzitter), Tjitske Cieremans, Han Jahae, Robert Sanders en Paul Wilmink.

KANTOORWISSELING

- Hof van discipline, 9 maart 2015, zaak nr. 7298, ECLI:NL:TAHVD:2015:69.
- Artikel 46 Advocatenwet.
- Zorgplicht voor de cliënt. Tijdig en schriftelijk informeren over kantoorwisseling.

Mr. X, die klager bijstond in een letselschadezaak, stapte over naar een ander kantoor. In zijn laatste correspondentie met klager heeft hij geen melding gemaakt van de ophanden zijnde kantoorwisseling. Toen klager maanden later contact opnam met het oude kantoor van mr. X werd het dossier van klagers zaak naar mr. X verzonden. Mr. X bevestigde klager vervolgens met een nieuwe opdrachtbevestiging met voorwaarden. Op de klacht dat mr. X klager niet (tijdig) heeft geïnformeerd over de consequenties van het volgen van mr. X naar een ander kantoor, en met name niet over het feit dat door klager een nieuwe opdrachtbevestiging met mogelijk andere voorwaarden zou moeten worden ondertekend, oordeelt het hof als volgt. Indien de advocaat van kantoor verandert, behoort het tot zijn zorgplicht om de cliënt daarover te berichten. Dit kan naargelang de situatie en de afspraken met het oude kantoor bijvoorbeeld de mededeling zijn dat het dossier bij het oude kantoor blijft, of de vraag of cliënt met instemming van het oude kantoor met de advocaat mee wil gaan naar diens nieuwe kantoor, en onder welke condities. De informatie

moet voor de cliënt tijdig en juist zijn. Als het oude kantoor de advocaat verhindert om zelf de cliënt te berichten, of gezamenlijk, ligt het op de weg van de advocaat om zo veel mogelijk te waarborgen dat het oude kantoor voor die berichtgeving zorgt. Bij enige blokkade daartoe ligt overleg met de deken voor de hand. Deze zorgplicht van de behandelend advocaat geldt ongeacht de afspraken over het achterlaten of meenemen van dossiers die de advocaat heeft gemaakt met zijn kantoor. In deze zaak heeft mr. X klager niet vóór zijn overgang naar het nieuwe kantoor geïnformeerd. Mr. X heeft klager pas ruim vier maanden later schriftelijk bericht over de consequenties van het blijven behandelen van klagers zaak door middel van een door klager te ondertekenen nieuwe opdrachtbevestiging. Pogingen van mr. X om berichtgeving van het kantoor aan klager te waarborgen, zijn niet door hem gesteld of gebleken. Hij heeft daarmee ten onrechte zijn eigen zorgplicht jegens klager miskend. Waarschuwing.

EXCESSIEF DECLAREREN

- Raad van discipline Amsterdam, 17 augustus 2015, zaak nr. 15-084NH(d), ECLI:NL:TA-DRAMS:2015:203.
- Artikel 46 Advocatenwet, Gedragsregel 25.
- Matiging declaratie door Geschillencommissie met meer dan dertig procent onvoldoende om excessief declareren aan te nemen. Geen tuchtrechtelijk laakbaar handelen.

Mr. X adviseerde de ondernemingsraad van onderneming M. De declaratie moest door de onderneming worden betaald. De onderneming klaagde over de hoogte: de term excessief viel kennelijk. De Geschillencommissie Advocatuur matigde het aantal in rekening gebrachte uren en de declaratie werd verlaagd van bijna 16.000 euro naar iets meer dan 9.700 euro.

De verlaging van meer dan dertig procent was reden voor de deken om bezwaar te maken bij de raad van discipline. De deken achtte het declareren tuchtrechtelijk verwijtbaar. Mr. X verweerde zich. De kwestie was complex. Er stond voor de ondernemingsraad veel op het spel. Het uurtarief was gematigd. Het advies heeft geleid tot intrekking van het gewraakte besluit van de onderneming. De raad overweegt dat sprake kan zijn van excessief declareren, en daarmee tuchtrechtelijk verwijtbaar handelen, indien de Geschillencommissie een declaratie aanzienlijk kort. Een korting van dertig procent leidt echter niet zonder meer tot de conclusie dat excessief gedeclareerd is. De raad kijkt naar de redenen genoemd in de uitspraak van de Geschillencommissie en ziet daarin geen aanknopingspunt om van excessief declareren te spreken. Daar komt bij dat het (oorspronkelijk) totaal aantal gedeclareerde uren minder bedroeg dan een door de advocaat vooraf afgegeven begroting. Alleen de verdeling van uren over begrote werkzaamheden heeft anders uitgekapt. Het dekenbezwaar wordt afgewezen.

MEDEDELING AAN DE RECHTER

- Hof van discipline, 4 december 2015, zaak nr. 7520 en nr. 7521.
- Artikel 46 Advocatenwet.
- Onjuiste mededelingen aan de rechter.

In twee tuchtzaken tegen dezelfde mr. X werd geklaagd over onjuiste mededelingen aan de rechter. Klagers waren wederpartijen van de cliënt van mr. X. Bij het vragen van verlof tot het leggen van conservatoir beslag ten laste van klagers, in april 2014, had mr. X de rechter medegedeeld dat 'onlangs' het faillissement van een van de klagers was aangevraagd en gevreesd werd voor ontbrekking van verhaalsvermogen. De faillissementsaanvraag was inderdaad gedaan, maar in oktober 2013, en nog voor de behandeling ervan weer ingetrokken. In een andere kwestie, een kort geding inzake opheffing van executoriaal beslag op aandelen van een van de groepsvennootschappen van klagers, deed mr. X mededelingen over een gesprek dat hij had gevoerd met de bank van klagers. Volgens mr. X ontkende de bank na een overdracht van de aandelen direct de financiering te zullen opzeggen. De bankmedewerker liet na het kort geding aan de advocaat van klagers weten een andere herinnering te hebben aan dat gesprek en de financiering wel te zullen opzeggen. Tijdens een latere zitting heeft mr. X zijn eerdere verklaring over het bewuste gesprek herhaald. De raad van discipline overweegt ten aanzien van de mededeling inzake de faillissementsaanvraag dat mr. X de rechter onvolledig heeft ingelicht, door na te laten te vermelden dat de aanvraag zeven maanden eerder was ingediend en vervolgens weer was ingetrokken. Door het gebruik van 'onlangs' werd bovendien de

suggestie gewekt dat de aanvraag nog liep, hetgeen de raad als onjuiste mededeling kwalificeert. Wat betreft het gesprek met de bankmedewerker laat de raad van discipline in het midden of daadwerkelijk een onjuiste mededeling is gedaan of niet. Echter, hetgeen mr. X zou hebben vernomen van de bankmedewerker staat zo haaks op het betoog van klagers dat mr. X de bankmedewerker had moeten vragen het standpunt op schrift te stellen. Door dat na te laten, heeft mr. X welbewust het risico genomen dat hij de rechter onjuist zou voorlichten, zeker toen hij zijn mededeling tijdens een latere zitting herhaalde en al kennis had kunnen nemen van de verklaring van die bankmedewerker aan de advocaat van klagers.

Mr. X gaat in hoger beroep, maar het hof van discipline volgt de oordelen van de raad. Slechts de door de raad opgelegde maatregelen, twee berispingen, worden aangepast. Het hof acht een enkele berisping gepast, niet vanwege de matige ernst van een van beide klachten, maar vanwege het feit dat mr. X niet eerder een maatregel opgelegd heeft gekregen.

TOEPASSING GEDRAGSREGELS 15 EN 18 IN TUCHTRECHTELIJKE PROCEDURES

- Raad van discipline Arnhem-Leeuwarden 4 augustus 2015, zaak nr. 15-079A.
- Gedragsregel 15 lid 1; Gedragsregel 18 lid 1.
- Gedragsregels 15 en 18 zijn ook in een tuchtrechtelijke procedure tegen een advocaat van toepassing.

De cliënte van mr. X had een tuchtklacht ingediend tegen klager als een advocaat. Bij de behandeling van die klacht ter zitting heeft mr. X zijn cliënte niet bijgestaan. Klager verweet mr. X vervolgens dat deze na de mondelinge behandeling

een brief heeft gezonden aan de raad van discipline, waarin mr. X nader op de mondelinge behandeling is ingegaan. Daarnaast heeft hij van die brief afschrift gezonden aan klager, terwijl hij wist dat klager in die klachtzaak werd bijgestaan door een advocaat.

De raad van discipline oordeelt dat de mondelinge behandeling reeds was gesloten op het moment dat mr. X de bewuste brief verzond, zodat het hem met het oog op gedragsregel 15 niet was toegestaan om zich nog zonder toestemming van de wederpartij tot de raad te richten. Mr. X heeft gesteld dat het zijn bedoeling was om de visie van zijn cliënte weer te geven, nu zij daar ter zitting niet toe in staat was geweest. Het is niet aannemelijk dat mr. X met de verzending van zijn brief iets anders voor ogen stond dan om de raad, bij wie de klacht van de cliënte van mr. X ter beoordeling voorlag, te beïnvloeden; dat is precies de situatie waartegen gedragsregel 15 beoogt te beschermen. Het handelen van mr. X is met het oog daarop tuchtrechtelijk verwijtbaar.

Mr. X heeft verklaard dat zijn cliënte er ter zitting kennis van heeft genomen dat klager in die klachtprocedure door een advocaat werd bijgestaan. Daarmee staat vast dat mr. X daarvan op het moment van verzending van de brief op de hoogte was. Nu gedragsregel 18 lid 1 een advocaat verbiedt om zich in directe verbinding te stellen met een wederpartij indien hij weet dat die door een advocaat wordt bijgestaan, en geen sprake was van de in lid 2 daarvan gegeven uitzonderingssituatie (er was geen aanzegging met rechtsgevolg aan de orde) is het handelen van mr. X tuchtrechtelijk laakbaar. Waarschuwing.

TEN SLOTTE

DILEMMA

DOOR / BART VAN TONGEREN
ALGEMEEN DEKEN NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

Een bevriende advocaat doet wat uitzoekwerk voor u en vraagt vervolgens of u het honorarium op zijn derdengeldenrekening wilt storten. Gaat u daarmee akkoord? En zo ja, maakt u dan wel een opmerking over de onwenselijkheid van het ontvangen van betalingen op de derdengeldenrekening? Weigert u vriendelijk? Of pakt u direct de telefoon om de deken op de hoogte te brengen van de praktijken van uw collega?

Dit soort 'kleine' ethische dilemma's kan elke advocaat tegenkomen in de uitoefening van zijn beroep. Maar vergis u niet; de lat ligt hoog voor advocaten. Eigenlijk zijn er geen 'kleine' dilemma's. Ons beroep brengt belangrijke privileges met zich mee, en navenant zwaarwegende plichten op het gebied van ethiek. Elke keuze die u maakt, heeft gevolgen voor uw persoonlijke integriteit én de kwaliteit van de advocatuur in Nederland als geheel. En nog sterker, de onafhankelijkheid van de Nederlandse advocatuur is direct verbonden met de wijze waarop zij zich als beroepsgroep betrouwbaar en integer toont.

Het is daarom goed om regelmatig met collega's van gedachten te wisselen over de dilemma's waar u en zij voor worden gesteld. Een ander perspectief op de valkuilen van het vak kan u helpen telkens de juiste keuze te maken. En omgekeerd kunt u ook nieuwe inzichten bieden aan uw collega's. Met dit als doel heeft de NOvA onlangs een nieuwe app gelanceerd, de zogeheten DilemmApp.

Via deze app krijgt u elke twee weken een dilemma voorgelegd, waarvan aan het begin van deze column een voorbeeld. U kunt kiezen uit een aantal antwoorden; na twee weken krijgt u dan te zien hoe uw collega's hebben gestemd. Ook kunt u zelf opmerkingen plaatsen én reageren op opmerkingen van anderen. En kent u zelf een dilemma waarover u graag uw collega's raadpleegt? Dan kunt u die indienen bij de NOvA voor opname in de app. In de medische wereld is dergelijke digitale kennisdeling al eerder ingevoerd. Zo is er bijvoorbeeld een app waarin artsen een filmpje of foto van een ziektebeeld kunnen plaatsen waarop andere artsen kunnen reageren. Hiermee wordt een patiënt effectief niet door één, maar door een virtueel team van artsen gediagnosticeerd. Dat komt de kwaliteit van behandelingen ten goede en verspreidt kennis die anders misschien ongebruikt blijft.

In de advocatuur hoeven we gelukkig geen foto's van problematische dossiers te delen. Maar over beroepsethiek kunnen we wel van elkaar leren. Van collegiale intervisie en advies vanuit een fris perspectief heeft iedereen profijt. Uzelf en de cliënt, alsmede de advocatuur als geheel. Downloaden dus, die DilemmApp.

 U kunt de app vinden in de AppStore én op Google Play, zoek op 'DilemmApp'. Meer informatie over inloggen vindt u op de site van de NOvA: advocatenorde.nl/dilemmapp.

Software voor het
advocatenkantoor

ruim 20 jaar
ervaring in
advocatuur

intuïtief en veilig

uitstekende
ondersteuning

beheer van
cliënt- en dossier-
gegevens

urenregistratie-
en rapportage

permanente
ontwikkeling

'Ik had niet verwacht dat **NEXTmatters**
zó krachtig zou zijn. Bovendien ken ik
geen pakket dat zoveel management-
informatie kan verschaffen'

Het gemak van online nascholen

Met PO-Online volgt u online uw cursussen. U kunt dit overal doen, thuis, op het werk of onderweg, op uw eigen PC, laptop of tablet. Het praktijkgerichte cursusaanbod bevat nu ook actualiteitencursussen. Hierin bespreken vooraanstaande hoogleraren en docenten de belangrijkste ontwikkelingen binnen de rechtsgebieden. Afhankelijk van uw pakketkeuze kunt u 10, 15 of 20 PO-punten per jaar behalen. U kunt deze PO-punten verdelen over 12 maanden. Voor meer informatie gaat u naar www.po-online.nl.

Gratis cursus proberen?

ga naar www.po-online.nl/proefcursus

2
ptn